

Aksaray'ın Hafızası

KÜLTÜR, SANAT, EDEBİYAT, TARİH DERGİSİ

Cilt: 6 / Sayı: 42 OCAK 2026

Ortaköy Yunus Yolu
Oğuz ŞAHİN

Meltem KAVURMACIOĞLU
Mehmet Cavit KAVURMACIOĞLU

Metinlerin Tanıklığında Yunus Emre'nin Memleketi
Ahmet KUŞSAN

Yunus Emre'nin Aksaray Ortaköy'deki Mezarı Üzerine Düşünceler
Yrd. Doç. Dr. Doğan Kaya

Bizim Yunus
Prof. Dr. Süleyman DOĞAN

Ortaköy Tarihçesi
Dr. Mustafa Fırat GÜL

Bir Mevlevi Taburu
Prof. Dr. Mustafa ÖZCAN

YAYIN KURULU

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

ŞABAN KUMCU

YAYIN KURULU

ŞABAN KUMCU-BAŞ EDITÖR

ELİF HASRET KUMCU- YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

SERPİL AHU SAĞDIÇ- SOSYAL MEDYA EDITÖRÜ

OĞUZHAN DEMİRAY- İLETİŞİM VE HALKLA İLİŞKİLER MÜDÜRÜ

AYDIN ÖZÇİFÇİ-KAPAK TASARIM

E. BETÜL GÜL- MİZANPAJ

ADRES VE E-POSTA

www.aksarayinhafizasi.com

aksarayinhafizasi@gmail.com

İÇİNDEKİLER

Aksaray'ın Hafızası 42. Sayı

1) Ortaköy Yunus Yolu / 6

Oğuz Şahin

2) Yunus Emre'nin Aksaray Ortaköy'deki
Mezarı Üzerine Düşünceler / 16

Yrd. Doç. Dr. Doğan Kaya

3) Bizim Yunus / 29

Prof. Dr. Süleyman Doğan

4) Aksaray Reşadiye'deki Yunus Emre
Türbesi / 34

Yrd. Doç. Dr. Doğan Kaya

5) Metinlerin Tanıklığında Yunus
Emre'nin Memleketi / 38

Ahmet Kuşsan

6) Menkıbeler Ekseninde Bir Zahir Bir
Batın Yolcusu Yunus Emre / 40

Doç. Dr. Mahmut Ulu

7) Bu Yol Uzaktır Menzili Çoktur Geçidi
Yoktur Derin Sular Var / 46

Şaban Kumcu

8) Ortaköy Tarihçesi Denemesi / 51

Dr. M. Fırat Gül

9) Yunus Emre'nin İzinde Sarıkaraman'a
Uzanan Gönül Yolu / 73

Mustafa Avcı

10) Yağmur / 75

Ayten Çelebi

11) Osmanlı Modernleşmesinin Zihnî
Sefaleti / 77

Cengiz Aydoğdu

12) Güneşi Yakan Pir / 80

Fatma Tutak

13) Bir Mevlevî Taburu / 83

Prof. Dr. Mustafa Özcan

14) Mesnevî'nin Gölgesinde

Aklın Değeri / 92

Anuş Gökçe

15) Sukûtun Eşiği / 97

Arş. Gör. Nuri Çiçek

16) Uğur'un Ateşi / 100

Hüzeyme Yeşim Koçak

17) Metroya Yakın Ev / 102

Ümit Taştan

18) Mehmet Cavit Kavurmacıoğlu / 105

Meltem Kavurmacıoğlu

19) Platon'un Gölgelerinden Hira'nın
Hakikatine Bir Sığınak Arkeolojisi / 109

Mehmet Evren

20) Bitmeyen Bir Aşk Hikayesi / 111

Serpil Ahu Sağdıç

**21) Sosyal Medya Çağında Dînî Bilginin
Dönüşümü Otorite Ehliyet Ve Dijital
Okuryazarlık Üzerine Bir Analiz / 113**

H.Ali Erdoğan

22) Kahve / 118

Tevfik Ovacık

23) Tükendim ama Nabzım Atıyor! / 122

Hasan Patır

**24) Hangi Dili Konuşuyor Hangi Hayatı
Yaşıyoruz / 124**

Mehmet Yaşar Soyalan

25) Muhammed İkbal ve

Kölelerin Namazı / 126

Fahri Sarrafoğlu

26) Kavakları Kesmişler / 128

Serkan Demiralp

27) Aşkın Misal İle Tarifi / 130

Şemsettin Keser

28) Tiryakisiyim / 134

İlhami İnceöz

**29) Kapadokya'da Sürdürülebilir Kalkınma
Yeşil Doğa Derneği'nin Vizyonu / 140**

Abdülkadir Ay

30) İstanbul'u Dinliyorum.

Gözlerim Kapalı / 146

Şaban Kumcu

ORTAKÖY YÛNUS YOLU

OĞUZ ŞAHİN

**“Dağ ne kadar yüce olursa olsun, yol onun
üzerinden aşar.”**

Kökleri, zamanı ve takvimin yırtılmış yapraklarını dahi geride bırakacak kadar derinlerde filizlenmiş kadîm bir şehir: **Ortaköy... Nâm-ı diğer Eyübeli.**

Asırlardan süzülüp gelen mâzîsinin karanlık dehlizlerinde saklı hâtıralarıyla, vücûda gelişini kaderin ilâhî mühürleriyle anlamlandıran müstesnâ bir ilçe... Tarihın ağır kapılarını aralayan ehl-i tarih ve dâhi ehl-i ilim, bu kadîm diyarın serüvenini milât ötesine uzanan bir menşeye dayandırır. Anadolu Selçuklu'nun ruhânî nefesiyle, Osmanlı'nın soluğuyla ve Cumhuriyet'in baharıyla yoğrulan bu toprakların hikayesi, takvimler 1957'yi gösterdiğinde **Ortaköy İlçelik pâyesi ile taçlanmıştır.** Eskilerin **Eyübeli** diye andığı bu

mübârek mıntıkanın adı da kaderi de ehl-i vukufun titiz tetkikleriyle gün ışığına çıkarılmıştır. Bu bahis, erbabı olan tarihçilerin kalemine yakışır.

Anadolu'nun bağrında, kalb-i vatanda bir mücevher gibi parıldayan; ismiyle müttasîf **Ortaköy...**

Kökleri asırların derinliklerine inen; havasında serinlik, suyunda letâfet, toprağında bereket ve mânevî ikliminde bir vuslat nefesi taşıyan müstesnâ bir ilçedir.

Doğuya, batıya, kuzeye ve güneye müsâvî mesafede duran bu kadîm mekânın bir yanında **Kapadokya'nın taşlara sinmiş tarihi**, bir yanında **Ahî Evran'ın** irfanı ve omurgası; öte yanında **Somuncu Baba ile Taptuk Emre'nin** nefesi, hikmeti; yanı başında ise **Yunus Emre'nin** emâneti ve gönül mirası yükselir.

İlçe hüviyetini aldığı ilk yıllarda iki bin civarında olan nüfusu, 2000'li yıllarda otuz bine dek yükselmiştir. Ne var ki bu nâdide kıymetler hazinesine rağmen, ekmek kaygısı ve türlü sebepler yüzünden nüfus zaman içinde eksilmiştir. Bugün merkezin yirmi bini dahi güçlkle bulması, bu müstesnâ ilçenin özüyle tezat bir haldir. Çünkü tarihî ve manevî zenginliği ne kadar parlaksa, nüfustaki bu tenâkus da bir o kadar hüzn vericidir.

Fakat 2022 yılında teşekkül eden **Organize Sanayi Bölgesi'nin** ilk diriliş nişâneleri görünmeye başladıkça, **Ortaköy'ün** bahtının yeniden açılacağı da güneş gibi aşikâr olmuştur. Kezâ hemen yanı başından geçen **Niğde-Ankara Otoyolu** da ilçeye ve **Yunus Emre OSB'ye** yepyeni ufuklar açmaktadır. Tüm bu inkişaf belirtileri, **Ortaköy'ün**

nüfusunun yeniden yeşereceğinin müjdesi gibidir.

Bu güzide ilçenin iki cevher-i kıymeti vardır ki; bu değerler üzerinde atılacak her doğru adım, **Ortaköy'ü** lâyık olduğu zirveye erişirecek kudrettedir.

Bunlardan ilki, ilçemizin mânevî iklimini çevreleyen, asırlardır bağrında bir emânet gibi sakladığı **Yunus Emre'ye** ait mübarek mekandır. Vakti geldiğinde yapılacak isabetli hamleler, bu kutlu mekânı ve ilçeyi inanç turizmine açık bir cazibe merkezi hâline getirecek; **Yunus'un rahmet yüklü nefesi yalnız gönülleri değil, Ortaköy'ün iktisadî ve kültürel dirilişini de ihya edecektir.**

Her ne kadar yurdun muhtelif yörelerinde bu mübarek şahsiyetin hatırasına sahip çıkılsa da artık hakikat, ilim ehlinin ve otoritelerin tasdikiyle sabit olmuştur ki: **Yunus Emre'nin otağı ve ebedî istirahatgâhı Ortaköy'ün bağrındır.** Bu mukaddes mekân, yalnızca gönüllere değil, beldenin ruhuna da kudret veren bir menbâ; **Yûnus'un selâmını bugüne, bugünün umudunu yarına taşıyan bir köprü hükmündedir.**

İlçenin **Çukurova'yı Karadeniz'e** bağlayan mühim bir geçit üzerinde bulunması; mânevî ikliminin genişliği ve OSB'nin başlattığı ekonomik dirilişin işaretleri yanında bir diğer kıymet ise; **Ortaköy'e** yeni bir devrin eşliğinde olduğunun müjdesini vermektedir. İlçe merkezinden geçen anayolun çevre yolu projesiyle kuzeye taşınması hem trafik yükünü hafifletecek hem de beldeyi modern şehircilik vizyonu ile tanıştıracaktır.

2025 yılı ortasında başlayan bu hummalı çalışmalar, fevkalâde bir gayretle bugün son merhalelerine ulaşmıştır. Bu teşebbüs, yalnız mekânın değil, tüm yörenin ruhunun da yenilenmesine hizmet edecek; **Ortaköy'ü** hem modernleşmenin hem de kültürel zenginliğin yeni bir mertebesine taşıyacaktır.

Bir yanda **Kırşehir-Ahî Evran irtibatı, bir yanda Kapadokya-Hacı Bektaş hattı; bir yanda Somuncu Baba ile Şehr-i Sülehâ'nın** nefesi; ötesinde **Konya-Mevlâna rotası...** Bu köklü medeniyet yollarının kesişim noktasında yer alan **Ortaköy** için çevre yolu, yalnız taş ve asfalt değildir; kültürün, irfanın, mânevî birikimin geleceğe akacağı yeni bir mecrâ, yeni bir kapıdır.

Gece gündüz süren çalışmalarla, yüzlerce işçi ve nice ekipmanın dağları yararak ilerlediği bu proje, yeni yıla girilmeden açılmak üzere son demlerine kavuşmuştur. Bu açılacak kapı, yalnız bir yol değil; bir şahlanış, bir diriliş ve yeniden doğuşun nişânıdır.

Ve artık... köklü bir geçmişin emâneti olan bu mübarek ilçenin ayağa kalkma vakti gelmiştir. Yazımızı Yunus Emre'nin selâmı ile bitirelim.

**Bu dünyadan gider olduk
Kalanlara selam olsun
Bizim için hayır dua
Kılanlara selam olsun**

Gayret ve iradeleriyle Ortaköy İlçemizin inkişafına hizmet eden bütün devlet ricâline ve emeği geçen herkese şükranlarımız dâim olsun...

YUNUS EMRE'NİN AKSARAY ORTAKÖY'DEKİ MEZARI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

YRD. DOÇ. DR.
DOĞAN KAYA

Türk Tasavvuf Edebiyatı'nın en büyük temsilcisi kabul ettiğimiz *Yunus Emre'nin* yattığı yer hususunda maalesef kesin bir neticeye varılamamıştır. Buna sebep; eldeki iddiaların yetersiz oluşu, karşı tezlerle bu iddiaların geçersiz kılınmasıdır.

Yunus Emre hakkında yapılmış olan çalışmalara baktığımızda, bu ulu zata ait Anadolu'nun muhtelif yörelerinde çok sayıda makam veya mezar zikredilir. Bunlardan *Eskişehir-Sivrihisar, Aksaray-Ortaköy, Karaman, Bursa, Kula ile Salihli arası, Erzurum Tuzcu köyü, Keçiözü, Sandıklı, Ünye ve Sivas Hafik'teki* türbe veya makamlar adı geçen yerler arasındadır. Zikredilen yerler içinde bugüne kadar daha ziyade, Sivrihisar ve Karaman'daki türbeler üzerinde durulmuştur. Diğerleri ise kayda değer bir vesikaya veya iddiaya rastlanamadığından önemsenmemiştir.

Bugün "*Yunus Karaman'dadır.*" ya da "*Yunus Eskişehir'dedir.*" diyenler karşı tezlerle birbirlerinin iddialarını çürütmüşlerdir.¹ Sonuç olarak Yunus'un adları zikredilen yerlerde olmadığı ortaya çıkmıştır. Yani yunus ne Eskişehir'de ne de Karaman'dadır.

1. Ayrıca;

Naki TEZEL, *Nallıhan ve Yunus Emre*, *Ülkü*, S. 63, Ank., 1944, s. 18-19.

İ. Hakkı KONYALI, *Yunus Emre Nereledir? Yedigün*, S. 626, İst., 1945, s. 5.

Kâmil KEPECİOĞLU, *Yunus Emre Nerede Yattıyor?*, *Nilüfer*, S. 4, Bursa 1945, s. 6-7.

Cahit ÖZTELLİ, *Yunus Emre'nin Mezarı ile İlgili Yeni Belgeler*, *Türk Dili*, C. 4, S.

38, Ank., 1954, s. 100-103.

Burhan TOPRAK, *Yunus Emre Divanı*, İst., 1960.

Abdülbaki GÖLPINARLI, *Yunus Emre ve Tasavvuf*, İst.,

1961. Abdülbaki GÖLPINARLI, *Yunus Emre*, İst., 1965.

M. Fuat KÖPRÜLÜ, *Yunus Emre'nin Mezarı*, *Meydan*, S. 20, 1 Haziran 1965, s. 24.

M. Fuat KÖPRÜLÜ, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ank., 1966.

Türk Yurdu Dergisi, Yunus Emre Özel Sayısı, İst., 1966 (Yunus'un Makamı ile ilgili makaleler.)

Halim Baki KUNTER, *Yunus Emre Bilgiler-Belgeler*, Eskişehir, 1966, s. 78.

Osman ATILLA, *Büyük Mutasavvıf Yunus Emre'nin Mezarı Sandıklı'dadır*,

Kocatepe Gazetesi, Afyon, S. 616, 30 Ağustos 1967, s. 3.

Ahmet KABAKLI, *Yunus Emre*, İst., 1971.

F. Kadri TİMURTAŞ, *Yunus Emre Divanı*, İst., 1972.

İ. Hakkı KONYALI, *Aksaray ve Ortaköy Tarihi*, C. 3, İst., 1975, s. 2995-

2999. Cahit ÖZTELLİ, *Belgelerle Yunus Emre*, Ank., 1977.

İsmail TOSUN, *Yunus Emre ve Hocası Tabduk Emre'nin Yaşam Öyküsü*, İzmir,

1981. Mikail BAYRAM, *Yunus Emre Eskişehir (Sivrihisar)li Olabilir mi?* 25. *Türk*

Dili Bayramı ve Yunus Emre Anma Törenleri, 6-7 Temmuz 1985, S. 4, Karaman 1985, s. 50.

İ. Hulusi GÜNGÖR, Yunus Emre'nin Mezarı Hakkında Yeni Bir Yorum, **25.**

Türk Dili Bayramı ve Yunus Emre Anma Törenleri, 6-7 Temmuz 1985, S. 4, Karaman 1985, s. 50, Mustafa TATÇI, **Yunus Emre Divanı-İnceleme**, C. I, Ank.,

1990, s. 34-43.

Savunulan türbeler başka şahıslara aittir. *O halde Yunus Emre'nin yattığı yer neresidir?*

Aksaray Ortaköy

Milletimizin değer verdiği şahısları gönüllerinde yaşatırken, onlara sahip çıkıp kendi beldelerinde olduğunu ileri sürmeleri de gayet tabiidir. *Yunus'un* on yerde mezarının ya da makamının olması da bu yüzdendir. Aranılan gerçek *Yunus'tur*; ama hangisi?

Bizim burada üzerinde duracağımız yer, Kitaplarda **Konya Aksaray'ı** olarak geçmektedir. **Yunus'a izafe edilen mezar, bugün Ortaköy ilçesinin Reşadiye köyündedir.** Ortaköy, 1957'de ilçe olmazdan evvel, Aksaray'a bağlı idi. Aksaray ise bugün Konya'ya bağlı bir ilçe değil, 68 plakalı ilimizdir. Bu yüzden kaynaklarda Konya Aksaray'ı ibaresini yeri gelmişken **Aksaray Ortaköy** olarak düzeltmek istiyoruz.

Araştırmacılar, buradan söz ederken, hemen hemen hiç üzerinde durmamışlardır. Bu konuda derinlemesine bir araştırma yapmadan, gerçeklik ihtimalinin çok az olduğundan, hatta hiç olmadığından söz ederler.

Vilayetname'deki Yunus

Yunus Emre'nin yattığı yer hakkında elde sağlam belgeler bulunmamaktadır. Vakfiyeler, tezkireler vb.. bunlarda anlatılanların hepsi de kifayetsizdir. Müracaat edilen eserlerin başında da **Hacı Bektaş Veli'yi** anlatan, onu yücelten **Vilâyetname** gelir. Bu eserin bazı bölümlerinde hurafeye kaçılmış, destanımsı özelliklere yer verilmiştir. Fakat içinde hakikati yansıtan epey menkıbenin varlığını de göz önünde bulundurmak gerekir. Bu bakımdan **Vilâyetnameleri** biz araştırmacılar olarak yabana atamayız. **Abdülbaki Gölpınarlı**, **Vilâyetnamelerden** istifade edileceği yolunda şunları yazıyor:

“... bu eserler, tarihe de faydalı olabilir ve bunlardan faydalanmak imkânı vardır. Ancak şunu bilhassa söyleyelim ki, bu çeşit eserler, ne gibi bir bilgi verirse versinler, önce inanmamak, sonra bu bilgiyi o devrin yahut o devre yakın devirlerin tarihi kaynaklarıyla karşılaştırmamak, çok sıkı eleştirmeye tabi tutmak gerekir.”²

Vilâyetname'nin 48 ve 49. sayfalarında Yunus'tan söz edilmektedir. Aynen vermeyi uygun görüyorum.

“**Sivrihisar**’ın kuzeyinde* **Sarıgök** derler, bir köy vardı. O köyde doğmuş **Yunus Emre** adlı biri vardı. Bu erin mezarı da gene doğduğu yere yakındır. Yunus, ekincilikle geçinir, yoksul bir adamdı. Bir yıllık kütük olmuştu, ekin bitmemişti. **Hacı Bektaş**’ın vasfını o da duymuştu. ‘Gideyim, biraz bir şey isteyeyim’ dedi. Bir öküze alıç yükledi, vara vara **Karahöyük**’e geldi. Hünkâr’a;

2. Abdülbaki GÖLPINARLI, **Vilayetname**, İst., 1958, s. VI.

* Eserin orijinalinde “şimal” geçmektedir (Bkz. Abdülbaki GÖLPINARLI, **Yunus Emre ve Tasavvuf**, İst., 1961, s. 51) ve Gölpınarlı bu kelimeyi “kuzey” yerine sehven “güney” diye çevirmiştir.

- ‘Yoksul bir adamım, ekinimden bir şey alamadım, yemişimi alın, karşılığını lütfedin, ehlimle ayalimle aşkınıza yiyeyim’ dedi.

Hünkâr emretti, alıcı yüklediler. Bir-iki gün sonra Yunus, memleketine dönmeyi kararlaştırdı. Hünkâr bir derviş gönderdi.

- ‘Sorun’ dedi, ‘Buğday mı verelim, nefes mi?’

Yunus’a sordular. ‘Ben nefesi ne yapayım, bana buğday gerek’ dedi. Hünkâr’a bildirdiler. Buyurdu ki:

- ‘Her alıcın çekirdeği başına on nefes verelim.’

Bunu söylediler. ‘Ehlim var, ayalım var, bana buğday gerek’ dedi.

Bunun üzerine öküzüne buğday yüklediler. Yola düştü. Fakat köyün aşağısına gelince hamamın öte yanındaki yokuşu çıkar çıkmaz; ‘Ne olmayacak iş ettim ben’ dedi. ‘Vilâyet erine vardım, bana nasip sundu, her alıcın çekirdeği başına on nefes verdi, kabul etmedim. Verilen buğday birkaç gün yenir, biter. Bu yüzden o nasiplerden mahrum kaldım. Döneyim varayım belki gene himmet eder.’

Bu fikirle dönüp tekrar tekkeye geldi. Buğdayı indirdi.

- ‘Erenler’ dedi, ‘Bana himmet ettiği nasibi versin, buğday gerekmez bana.’ Halifeler, gidip Hünkâra bildirdiler. Hünkâr;

‘O iş, bundan böyle olmaz. O kilidin anahtarını **Tapduk Emre**’ye sunduk.

Ona gitsin. Nasibini ondan alsın’ dedi.

Halifeler, Hünkâr’ın sözünü Yunus Emre’ye söyledi. O da Tapduk Emre’ye gitti, Hünkâr’ın selâmını söyledi, olanı biteni anlattı. Tapduk selâmı aldı.

- ‘Safa geldin, kademler getirdin. Halin bize malum oldu. Hizmet et, emek ver, nasibini al’ dedi.

Yunus, Tapduk Emre’nin tekkesinde odun çeker, arkasıyla getirirdi. Yaş ağaç kesmez, eğri odun getirmezdi. kırk yıl hizmet etti. Günün birinde Tapduk Emre’ye bir neş’e geldi, hallendi. Meclisinde **Yunus-ı Guyende** adlı bir şair vardı. Ona;

- 'Söyle' dedi.

O, mırın kırın etti, söylemedi. Tapduk;

- 'Yunus!' dedi, 'Sohbet et, şevkimiz var, işitelim.'

Yunus gene söylemedi. Bu sefer Tapduk, Yunus Emre'ye döndü;

'Hünkâr'ın nefesi yerine geldi, vakit tamam oldu, o hazinenin kilidini açtık, nasibini verdik, hadi söyle' dedi.

Hemen Yunus Emre'nin gözünden bir perde kalktı, söylemeye başladı.

*Söylediği nefesler, büyük bir divan oldu."*³

Burada sözü edilen **Sivrihisar ve Sarıköy**, hemen belirtelim ki, Eskişehir Sivrihisar ve Sarıköy değildir. Bu, araştırmacıların "*Acaba, Türkiye'de aynı özellikte bir yer daha var mıdır?*" diye akıllarına getiremedikleri *Aksaray'daki Sivrihisar* ve onun kuzeyindeki Sarıköy bugünkü ismiyle **Sarıkaraman** köyüdür.

Sivrihisar Köyü ve Kalesi

Sivrihisar köyü, *Aksaray ilinin Geveri* bucağına bağlı, buraya 5 km mesafede bir köydür. 27 haneye sahip olup, Aksaray'a 55 km mesafededir. *Halkı Selanik muhaciridir.* Bugün altyapı tesisleri bakımından çok geridir, fakat geçmişte önemli bir merkez olduğu kesin.

Köyün kuzeyinde ve hemen üstünde **Sivrihisar Kalesi** (Halk, "kale" diyor.) bulunmaktadır. Köy, bu kalenin eteğindedir. *Sivrihisar Kalesini* tetkik etmek için, buraya 1983 Eylülünde bir ekiple gittik. Ekipte *Etnografya Müzesi Müdürü Osman Aksoy, Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkan Yardımcısı Hayrettin İvgin, Arkeoloji Asistanı İsmail Hakkı Beyoğlu*, Yunus Emre hakkında bir hayli emek vermiş olan *Kırşehirli Ekrem Kültepe* ile birlikteydik. *Osman ve İsmail Hakkı Beyler, Kale'de Horasan harcı* kullanıldığını, muhtemelen önceki yapıya ilâveler yapıldığını söylediler. Kale, bugün harabe durumdadır.

Kale'nin içinde aşağılara doğru inen gizli yolun ağzı / kapısı durumunda bir delik bulunmaktadır. Bu yeraltı yolu, *Damlacık* denilen pınara kadar iniyormuş. İniyormuş diyoruz, çünkü *Geveri-Sivrihisar* yolunun yapılışında atılan dinamitlerle iyice kapatılmış.

Çalışmalarını ve eserlerini takdirle karşıladığımız **İbrahim Hakkı Konyalı, Sivrihisar'ın** geçmişi hakkında önemli bilgiler vermektedir:

"Sivrihisar, Eyüphisar ile Niğde arasında büyük bir kale idi. birçok asi Türk kuvvetleri oraya sığınmıştı. Mücirü'd-din, bu kale üzerine yürüdü. İki yıldan beri yağma ve çapullarla vilâyet halkını perişan bir hale koyan bu eşkiyayı da yola getirmek istiyordu.

Asiler Naib ve Sutay için atlar gönderdiler. Fakat Mücirü'd-din aldırmadı. Vilâyet halkının hayat ve emniyetini korumak cihetini düşündüğü için Tanrı da kendisine yardım etti. Bu kaleyi zapt ve eşkiyadan temizledi. Hisarı harap bir hale getirdikten sonra Aksaray'a geçtiler . (Müsameretü'l-Ahbar)

*Sivrihisar kalesinde bu topraklardan gelip geçen bütün milletlerin payı vardır. Bu kalenin **Hittitler'in Kapadokyalılar'ın, Romalılar'ın Bizanslılar'ın** ve hatta **İranlılar'ın** faydalandıklarında hiç şüphe yoktur.”⁴*

Kale isyancıların sığınmasına çok elverişli olduğu için, birtakım çarpışmalara sahne olmuştur. 1285 yıllarında **Sultan Gıyaseddin (III. Keyhusrev)** burayı annesi **Argun Han'a** tahsis etmiştir. Daha sonra buraya **Moğollar** sahip olmuştur.

³. Abdülbaki GÖLPINARLI, *Vilâyetname, Menakıb-ı Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli*, İst., 1990, s. 47-48.

⁴. İ. Hakkı KONYALI, *Aksaray Tarihi*, C. I, İst., 1974, s. 1067.

olmuştur. Geçmişte çok önemli bir yerleşme merkezi olan Sivrihisar Kalesi, günümüzde artık eski şöhretini yitirdiği için kimsenin dikkatini çekmeyecek kadar unutulmuştur.

Sarıkaraman

Vilâyetname'de sözü edilen **Sarıköy**, bugün Aksaray Ortaköy ilçesine bağlı olan **Sarıkaraman** köyüdür. Ortaköy'e 20 km. mesafededir. Köy, beş ayrı yerleşme merkezinden oluşur: *Sarıkaraman, Beşağıl, Sarıkaya, Ayvazlı, Aşağı Mahalle*.

Köy, adını ilkinden alır. Kelimenin sonundaki **“Karaman”** ibaresi sonradan ilâve edilmiştir. Bölgede **“sarı”** ismi çok yerde kullanılmaktadır. Meselâ, köy halkı arasında yaygın olan soy isimlerden biri *Sarı'dır*. Diğer soy isimlerine göre oranı % 30 kadardır. Civarda *Satansarı, Sarıyahşi, Sarıhasanlı, Sarıağıl* gibi önemli yerlerin bulunması dikkatimizi çekmektedir. *Sarıkaraman köyü, Bozdağ'ın* güney ve güneybatı yamacına kurulmuştur. Köyde hayvancılık ve ziraat gelişmiştir.

Ziyaret Tepe ve Yunus Emre

Sarıkaraman köyünün kuzeyinde, 4 km mesafesinde halkın **“Ziyaret Tepe”** dediği mevki bulunmaktadır. **Yunus Emre'nin** türbesi, işte bu tepe üzerindedir. Halk, yüzyıllardır burada yatanı *Yunus Emre* bilir. Türbe, şu anda *Ortaköy'ün Kırşehir sınırındaki son köyü olan Reşadiye* arazisindedir. *Reşadiye* arazisi, daha önceleri, *Sarıkaraman köyü* yaylaları arasında idi.

Ziyaret Tepe'nin rakımı 1267 m'dir. Türbenin çevresinde, burada daha önceleri evlerin ve zikir yerlerinin bulunduğunu gösteren duvar kalıntıları vardır. Türbe üzerinde hiçbir kitabe yoktur. Fakat 1944 yılına kadar mevcut olduğu ileri sürülür. Bu konuda **Refik Soykut** şu bilgileri vermektedir:

*“Nevşehir'in Nar kasabasına şaraphane yapıldığı 1944 yılında aslen Sulhanlı (Ulupınar)'dan olan Mehmet Cingi ile kardeşi Sami Cingi de (İkisi de mühendis imiş.) burada faaliyet gösterirler. Aldıkları krom madeni arasında mezardan çıkardıkları yazılı taşı da götürürler. Ekrem Kültepe'ye göre bu taş, herhalde Konya'ya götürülmüş olabilir.”*⁵

Şimdiki türbe yapılmadan önceki türbe yaklaşık 12 m²'lik olup oda şeklindeydi. Batı ve güney duvarları düz, diğer duvarlar ise dairemsi şekilde birleşiyordu. *Yunus'un* yattığı yer, girişte sağda kibleye düşen köşede idi. Türbenin batısında bir badem ağacı, kible tarafında da halkın dilek bezi bağladığı bir çitlembik bulunmaktadır. Türbeye giriş, güneybatı yönündeydi ve üstü açıktı. (Halk bir türlü örtü tutturamamış.) Birkaç ağaç ile kapatılmaya çalışılmıştı.

1982 yılında A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Paleontoloji Anabilim Dalınca türbede yatanın kemikleri üzerine yapılan inceleme sonucu yazılan raporda bizim için oldukça önemli sayabileceğimiz bulgular ortaya konulmuştur. Raporun bir bölümünde şu bilgiler yer almaktadır:

“Kültür ve Turizm Bakanlığının 3 Eylül 1982 gün ve 18-18 sayılı, ayrıca eski eserler ve müzeler Genel Müdürlüğünün 13 Eylül 1982 gün ve 02.3 (06) 7091

⁵. Refik SOYKUT, **Hedef** Dergisi, Yıl 3, S. 34, Ank., 1981, s. 18.

sayılı yazı ve onayları gereğince, Kırşehir merkez ilçe köylerinden Sulhanlı (Ulupınar) köyü yakınlarındaki 1267 rakımlı Ziyaret Tepe’de yetkili resmi ve bilim kurulu tarafından açılan Yunus Emre’ye ait olduğu söylenen mezardan alınmış 12 parça kemik, bilimsel incelemesi yapılmak üzere Emekli Albay Refik H. Soykut tarafından Anabilim Dalımıza getirildi.

Söz konusu olan 12 kemikten 11 adedinin insana ve bireye ait olması, morfolojik yapılarının benzerliği bakımından kuvvetle muhtemeldir. Diğer kemiğin bir keçiye (adak hayvanı) ait olduğu, bu konunun uzmanı olan arkadaşlarımız tarafından belirtilmiştir.

.....

1. Femur (uyluk kemiği) ’a ait olan 2 parça yapıştırılarak aynı kemiğe ait olduğu görülmüştür... Özellikle linea asperanın çok belirgin ve çıkıntılı oluşu, kemiğin **sağlam ve iri yapılı erişkin bir erkeğe ait** olduğunu göstermektedir...

.2 Talus (aşık kemiği): Kemiğin Caput tali, Collum tali ve Processus posterior kısımlarının bazı yerleri kopmuş ve kayıptır.. Collum talus’un üzerinde tibia’nın oluşturduğu iz (çömelme faseti) mevcuttur ve **kemiğin ait olduğu ferdin çömelme alışkanlığı olduğunu göstermektedir...**”⁶

Burada dikkatimizi çeken nokta, kemiklerin çömelme alışkanlığı olan bir erkeğe ait olduğunun ortaya çıkmasıdır ki, Yunus bu özellikleri taşıyan birisidir.

Halk, buraya senenin belirli günlerinde yağmur duasına gelir. Türbedeki Yunus Emre, bazan kişilerin gözüne gözüktür. Ekrem Kültepe’nin bu konudaki tespiti şöyledir:

“... Sebzeleri sulayım diye uğraşırken, akşam oldu. Korkmağa başladım. Bildiğim sureleri hem okuyor hem de işimi bitireyim diye, acele acele çalışıyordum.

Ziyaret Tepe’den aşağı doğru, benim bulunduğum tarafa bir insan geliyordu. Önce iyice baktım, tanıdığım bir kimse değildi. Sırtında kıldan dokuma bir şal vardı. Sarı benizli, elmacık kemikleri çıkık, sakalı beyaz, fakat kısa, yetmiş yaşlarında, elinde bir asası var. Şu taşın yanına kadar geldi.

-Kızım korkma ben buradayım, işini bitir, dedi ve taşın yanına durdu.

-Baba kimsin, nereye gidiyorsun? Akşamleyin buyur bize gidelim, işimi bitirince, dedim.

-Sağol kızım. Ben bir yere gitmem, buradayım, dedi ve devam etti. Sen ne zaman gelirsen yavrum, ben buradayım.

-Baba kimlerdensin, adın ne, diye sordum.

-Ben Ziyaretliyim. Adım Yunus Emre, dedi.

İşim bitinceye kadar, o taşın yanında durdu. Ben de işimi bitirdim,

⁶ Refik SOYKUT, **Emrem Yunus, Ahiliği-Kültürü-Yurdu**, Ank., 1982, s. 102-103.

*-Allah razı olsun, dedim.*⁷

Kitaplarda sözü edilen batın toponun atılması da yaşayan vatandaşlar tarafından yemin billah anlatılır. Ayrıca buraya çocuğu olmayanlar yahut olup yaşamayanlar, yağmur ve bolluk bekleyenler, hayatta muvaffak olmak isteyenler hülâsa her türlü dileği olanlar ziyarete gelirler. Doğan erkek çocuklarına *Yunus*, *Dede Yunus*, *Emre* gibi isimler konulur. Gerçekten de Sarıkaraman halkının isimleri arasında sözünü ettiğimiz isimler belli bir yekûn tutacak derecede fazladır.

Ziyaret Tepe çevresinde şu anda yok olan bir **Zaviye Köyü** vardı. Yeri hâlâ bellidir. *Reşadiye* halkı evlerini yaparken, kalıntının taşlarından istifade etmişler. Tepenin eteğinde *Yunus Emre'nin Çile Damı* bulunmaktadır.

Çile Damı ile ilgili olarak *Refik Soykut* bizlere şu bilgileri vermektedir:

“Ziyaret Tepe'nin hemen doğu eteğinde, kuru dereyi geçince düzlükte, iç ölçüleri 3.5 X 3.7 m olan tonoz kubbeli, Horasan harçlı, epeyce yaşlı, harap bir yapı bulunuyor. Yaklaşık 110 cm. kalınlıktaki duvarları bir hayli dökülmüş, tonoz kubbe delinip çatlamış, nerede ise çökecek. Batıya dönük bir kapıdan ayrı hiçbir pece-penceresi yok. İçi ve çevresi epeyce dolmuşa benziyor.

*Köylülerin anlatımına göre, çok eskiden kalma bu yapıyı Yunus, bir süre çile damı olarak kullanmış. Ondan sonraki zamanlarda, dervişler burada toplanmışlar, zikretmişler, riyazete çekilmişler, çile doldurmuşlar. Zaman zaman eşkıyalar da barınmak istemiş ama, onlara tekin gelmemiş, tutunamamışlar.”*⁸

Yunus'un makamı ne gariptir, Aksaray ile Kırşehir sınırının bulunduğu yerdedir. Bu yüzden onun *Kırşehir'de* yattığını da ileri sürerler. Edindiğim bilgiye göre türbe *Reşadiye* köyü sınırındadır. ***Yani Aksaray Ortaköy'e aittir. Kırşehir veya Ortaköy'e ait olup olmaması*** meselenin başka bir boyutu. Bizi ilgilendiren burada yatan kişinin kimliğidir ve biz de bunu açıklığa kavuşturmaya çalışıyoruz

Tapduk Emre ve Tapduk Köyü

Yunus Emre'nin yanında kırk yıl çile doldurduğu *Tapduk Emre'nin* makamı da aynı coğrafi bölgede bulunmaktadır. *Tapduk Emre* bugün kendi adıyla bilinen Tapduk Köyü'nde yatmaktadır.

Tapduk Köyü, Aksaray'ın 34 km. kuzeyindedir. Tapduk Sultan'ın burada yatmasından ve vaktiyle onun tasarrufu altında olduğundan dolayı, bu ismi almıştır.

Eskiden “*Oflagu*” denirdi. Beştepe dağının eteklerinde kurulmuştur. Tepede meşelerin bulunması bize, Yunus’un şeyhine getirdiği meşeleri hatırlatıyor.

Tapduk Emre hakkında bilgilerimiz, maalesef çok azdır. Vilayetname’de bir nebze olsun bilgi bulabilmekteyiz.

“Rum erenleri, Hacı Bektaş-ı Veli’ye gidecekleri vakit, Emre’ye ‘*Haydi*’ dediler ‘*Sen bizimle gel*’. Emre çok kuvvetli bir erdi. ‘*Dost divanında bütün erenlere nasip üleştirilirken, Hacı Bektaş adlı er görmedik.*’ dedi, *Hacı Bektaş’a gitmedi.*

⁷. Ekrem KÜLTEPE, *İlimiz Kırşehir Gazetesi*, 24 Haziran 1982.

⁸. Refik SOYKUT, a. g. m., s. 18.

Hacı Bektaş’a, Emre’nin sözünü haber verdiler. *Hünkâr Sulucakarahöyük’te, Kadıncık Ana’nın* evine yerleşince, her taraftan muhip, mürid gelip ihtırılmaya başlandı. *Hünkâr Saru İsmail’i* gönderip *Emre’yi* çağırttı. *Emre*, yanına gelince *Hacı Bektaş; ‘Siz’* dedi, ‘*Dost divanında erenlere nasip üleştirirken Hacı Bektaş adlı bir kimse görmedik.*’ demişsiniz. ‘*O nasip üleştirilen elin nişanesi vardır. Onu da bilir misiniz?*’ *Emre; ‘O divanda yeşil bir perde vardı.’* Dedi.

‘*Onun ardından bir el çıktı, bize nasip üleştirdi. O elin avucunda latif, yeşil bir ben vardı. Şimdi bile görsem tanırım.*’ *Hacı Bektaş* elini açtı. *Hacı Bektaş’ın* avucunda, o güzelim yeşil beni görür görmez, üç kere; ‘*Tapduk Hünkârım*’ dedi. Bundan sonra adı *Tapduk Emre* oldu. *Emre* başındaki tacı çıkartıp *Hünkâra* teslim etti. *Hankâr*, tacını tekbirleyip giydirdi. O da izin alıp makamına döndü.”⁹

Türkiye’de **Tapduk** isminde yerleşme merkezlerinde iki tane olması (Diğeri *Edirne’nin Havsa* ilçesinin 15 km. kadar doğusunda bir köyün adıdır.) ve bunlardan birinin Hacı Bektaş’a yakın olması tesadüf müdür?

Tapduk Emre, bugün köydeki caminin minberi karşısında yatmaktadır. Cami yapılmazdan evvel burası bir külliye imiş, fakat kendiliğinden yıkılmıştır. Camiye girerken tabaka halinde, daire şeklinde tahminen 2.5 m çapında, üstü düz bir taş mevcuttur. Bu taş *Tapduk Emre’nin* müritleriyle birlikte yemek yediği “*Yemek Taşıdır.*” Ayrıca Tapduk’un insanlara ilahi yolla şifa verdiği, sapı ve tokmağı ağaç olan “*Şifa Tokmağı*” da buradadır.

Eldeki bilgiler burada yatanın *Tapduk Emre* olduğunu göstermesine rağmen, İbrahim Hakkı Konyalı, Başbakanlık Arşivinde 455 numarada kayıtlı bir deftere dayanarak burada yatanın *Yunus Emre’nin şeyhi Tapduk Emre değil de, Derviş Tapduk* olduğunu ileri sürer. Belgede şu bilgiler yer almaktadır:

“Bu köy *Derviş Tapduğ’un* evladının tasarrufundadır. Elllerinde *Karamanoğlu İbrahim Bey’in* ve *Şehzade Cem Çelebi’nin, Şehzade Abdullah Çelebi’nin* mektupları

(beratları) vardır. *Saltukzade Derviş Tapduk*, bu köyde bir zaviye yapmıştır. Bu köyün geliri ile bu zaviyeyi ihya edermiş. Şimdi evladı ihya ediyorlar. Eskiden beri kimseye rüsum vermiyorlar.”¹⁰

Konyalı, öteden beri Yunus Emre'nin Karaman (Larende)'da olduğunu savunmuştur. Sanırız bu yüzden verdiği belge üzerinde fazla zahmet etmemiştir. Konyalının belirttiği ve burada adı geçen Karaman beylerinden II. İbrahim'dir. Bu bey, 1433-1460 yıllarında Osmanlı Devleti bünyesinde idarecilik yapmıştır. Hâlbuki Tapduk Emre, Mahmut Bey oğlu Bedreddin İbrahim Bey zamanını idrak etmiştir.¹¹

⁹ Abdülbaki GÖLPINARLI, *Vilâyetname*, s. 21.

¹⁰ İ. Hakkı KONYALI, *Aksaray Tarihi*, C. 2, İst., 1974, s. 2085.

¹¹ Bu konuda İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, *Osmanlı Tarihi* adlı eserinde (TTK Basımevi, C. I, Ank., 1972, s. 45.) şöyle yazıyor: “ *Güneri Bey'den sonra Karaman Beyliği, kardeşlerden Mahmud Bey'e geçmiş ve 1307 veya az daha sonra vefatı üzerine, aile arasındaki birlik sarsılmış, Mahmud'un iki oğlu Burhaneddin Musa ve Bedreddin İbrahim Beyler arasında ihtilaf çıkmış ve bu münasebetle Karaman Beyliği üzerinde Memluk sultanlarının te'siri görülmüştür. Bedreddin'den sonra yerine oğlu Halil Bey Karaman beyi olmuştur. Halil Bey'in H.745 / M.1344 tarihli Larende vakfiyesine göre bu tarihlerde hükümdar olduğu anlaşıyor.* ”

Sözü edilen berat ilk defa ne zaman, kim tarafından verilmiştir? Belki de adı geçen II. Değil I. İbrahim'dir! Tapduk Emre'ye verilen berat, daha sonra *Şehzade Cem Çelebi* ve *Şehzade Abdullah Çelebi* tarafından da onun ahfadına verilmiştir. *Hülasa*, *Tapduk köyünde yatan Derviş Tapduk*, *Tapduk Emre*, *Tapduk sultan* olarak da zikredilen Yunus'un *şeyhi Tapduk'tur*.

Yunus'un Dili ve Kırşehir

XIII. ve XIV. yüzyılda ***Kırşehir***, önemli bir kültür merkezi idi. ***Hacı Bayram Veli*** (1208-1271), ***Gülşehri*** (XIII-XIV. yüzyıl) ***Ahi Evran*** (Öl. 1261), ***Âşık Paşa*** (1272-1333) bu çevrede faaliyet göstermişlerdir. Ayrıca Konya'da mânâ âleminin sultanı ***Mevlânâ Celâleddin Rûmî*** (1207-1273)'nin de bu yüzyılda yaşadığını unutmayalım.

Gönül ordusunun kumandanı *Yunus Emre* (1240/41- 1320/21)'nin bu çevrede yaşadığına şüphemiz yoktur. Şöyle ki; Yunus'un şiirlerinde kullandığı dil, *Âşık paşa* ile Sultan *Veled*'in kullandığı dil ile aynıdır.¹² Demek oluyor ki, Meseleye dil açısından bakıldığında da *Yunus* bu bölgenin insanı olduğu ihtimali kuvvetlenmektedir.

Sarıkaraman; Hacı Bektaş

Başta hikâyesini verdiğimiz *Yunus*'la ilgili bölümde, Yunus'un öküzüne alıç yükleyip –ki konu ettiğimiz bu bölgede hâlâ çok sayıda alıç ağaçları vardır- Hünkâr Hacı Bektaş Veli'nin yanına, köyü Sarıkaraman'dan kalkıp gitmiştir. Bu mesafe düz hatla 34 km.'dir. Beri taraftan Konya Karaman'ın Sulucakaraöyük (Hacı Bektaş)'e mesafesi 240 km., Eskişehir'deki Sarıköy'ün mesafesi ise 275 km.'dir. O devrin imkânlarıyla kağrı arabasıyla her iki mesafeden de Hacı Bektaş'a gitmek, en iyi ihtimalle bir ay gibi zamanı gerektirir. Bilindiği gibi alıcın, dalından koparıldıktan sonra kısa sürede yenilmesi gerekir. Kağrıya istif edilmiş alıçların tazeliğini koruması bu zaman zarfında mümkün değildir. Bu duruma göre, *Yunus'un Karaman'dan yahut Eskişehir'den Hacı Bektaş'a gitmesini düşünmek bize biraz mantık dışı gelmektedir.*

*Yunus, Hünkâr Hacı Bektaş'ın verdiği buğdayı yükleyip köyüne dönmek için yola koyulur.. Bir yandan yol alırken, bir yandan da düşünür. Köyün alt başındaki hamamın yanına gelince “nefes” almadığına pişman olur, geri döner. Dönmeye karar verdiği köy, Hacı Bektaş değildir. Zira o kadar ısrara rağmen buğdayda karar kıldığı ve birkaç yüz metre sonra vazgeçtiği düşünülemez. Kafasını toplaması ve düşünmesi için mesafe gerekir. *Vilâyetname*'de zikredilen yer *Hacı Bektaş'ın* güneyinde ve buraya 16 km. uzaklıkta *Gümüşkent* (Eski ismi: Salanda) köyüdür. Sözü edilen hamam bugün bile durmaktadır.*

Yunus Emre-Tapduk Emre

Yunus'un şeyhi Tapduk Emre'nin bu bölgede yattığını söylemiştik. Yukarıda bahsettiğimiz Ziyaret Tepe ile Tapduk Köyü'nün mesafesi düz hatla 22 km.'dir. Tapduk'un makamı aynı zamanda Hacı Bektaş'a ve Aksaray Sivrihisar'a 41 km'dir.

¹² Abdülbaki GÖLPINARLI, *Yunus'un Dili, Yunus Emre ve Tasavvuf*, s. 113-118.

Şiirlerinden öğrendiğimize göre *Yunus*, gezdiği yerlerde *Tapduk Emre*’nin tasavvufi görüşünü anlatmıştır:

*Varduğumuz illere, şol safa gönüllere Halka
Tapduk mânâsın saçtık elhamdülillah*

Sonunda, şeyhinin yanına gelmeye karar verir. Niyeti, artık ondan ayrılmamaktır.

*İndük Rum’u kışladık, çok hayr u şer işledük Uş
bahar geldi girü, göçtük elhamdülillah*

*Ne yürüyem ne hod irem, ne uzak sefere varam Çün
dostu bunda buldum, ayruk neye seferüm var*

Sonuç itibariyle, *Tapduk ile Yunus* birbirlerine çok yakın yerlerde yaşamış ve ömürlerini tamamlamışlardır.

Yoksul Yunus

Yunus ömrünü Sarıkaraman’da tamamlamıştır.. Çiftçilikle uğraşmıştır. Öyle iddia edildiği gibi, çiftlik sahibi ve varlıklı biri değildir. Burası, önceden de söylediğimiz gibi, verimli bir arazidir. Bunu kendisi de şiirlerinde açık açık dile getirmiştir. Halbuki, Eskişehir’deki Sarıköy’ün çıplak tepeleri, çorak bir vadisi vardır. Bunun yanında orada yatan bizim *Yoksul Yunus* değil tersine mal-mülk sahibi, varlıklı *Yunus Emir Bey*’dir.

Bir şiirinde evli olduğunu söyleyen Yunus’u, ömrünün belli bir döneminden sonra yerleşik hayatı seçmiş biri olarak görürüz.

*Bunda dahi virdün bize, ol huriyi cüft ü halal Andan
dahi geçti arzum, azmüm sana kaçmağ içüm*

Onun gurbette öldüğünü ileri sürenler, şiirlerinde bu ve buna benzer ifadeleri göz önüne almak durumundadırlar.

.....

Yunus’un yattığı yer hakkında en doğru teşhisi 1966’da ***Prof. Dr. Şehabeddin Tekindağ*** koymuştur. Tekindağ, Türk Yurdu’nda birtakım tezler ileri sürdükten sonra şunları söylemektedir:

“... Onun yattığı yeri Karaman’da yahut Eskişehir’de değil, divanda isimleri geçen şehirlerde, meselâ Konya veya Kayseri’de aramak en doğru harekettir kanaatindeyiz.”¹³

Fakat bu sözlere ehemmiyet veren olmamıştır. İleri sürülen tezler de yabana atılacak cinsten değildir. Sözgelisi, ***Risaletü’n-Nushiyye’deki*** bir mısraa dayanarak, onun Eskişehir’de ömrünü geçirmediğini iddia eder.

Gah bir gazi olam, Efreng ile ceng eyleyem

¹³ Şehabeddin TEKİNDAG, *Yunus Emre Hakkında Araştırmalar*, **Türk Yurdu; Yunus Emre Özel Sayısı**, İst., 1966, s. 174.

Yunus derken, gayr-ı müslimlerle savaşmak istediğini bildirir. Eskişehir gibi Tekfurlara yakın bölgede yaşayan bir insan bunları söyleyemez. Bu sözler Anadolu'nun daha içlerinde yaşayan birisine aittir. Bu demektir ki, Yunus, Tekfurlara sınır olan bölgede yaşamamıştır.

Tekindağ ayrıca Konya, Niğde ve Kayseri'de oynanan ve eski bir Türk oyunu olan **çevgan**dan söz eder. Yunus'un da şiirlerinde çevgana yer vermesine dikkati çeker:

Kim ala bu topu çevganımızdan

Top uran meydana çevgan benümdür

Ele çevgan almadın, meydana arzu kıarsın

Erenler meydanında yuvarlanır top idim

Padişah çevganında kaldım ise ne oldu

Yukarıdan beri ortaya koyduğumuz tespitler bize göstermektedir ki, **Yunus Orta Anadolu'da mekân tutmuştur ve mezarı da yine Orta Anadolu'da büyük ihtimalle Aksaray Ortaköy'dedir**. Nitekim XVIII. Yüzyıla ait bir yazma eserdeki ifadeler bizim bu düşüncemizi teyit etmektedir. Eserde geçen; “*Şimdi merkad-i şerifleri Sivrihisar kurbında mevludı olan Aksaray'a yakındır.*”¹⁴ ifadeleri iki yüz yıl önceden bize Yunus'un yattığı yerin burası olduğunu söylemektedir.

Öyle sanıyoruz ki, ileride bu bölge ile ilgili çalışmalara daha fazla ağırlık verilirse, farklı ipuçları da elde edilecektir.

Bizlere düşen, hiçbir zaman duygularımıza kapılarak gerçeği aramak olmamalıdır. Zira duygu, aklın önüne geçtiğinde gerçekten uzaklaşmak da kaçınılmazdır.*

¹⁴ Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi, Yazma no. 714, varak 128.

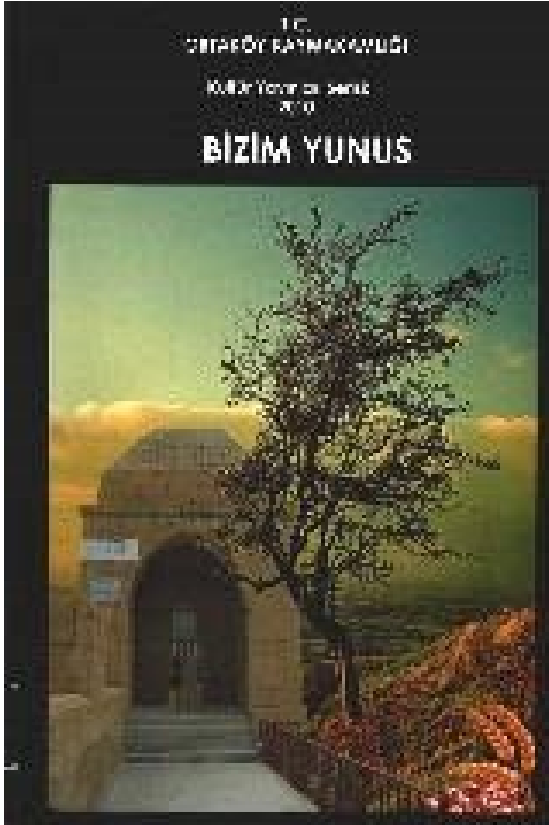
* Bu yazı **Halk Kültürü 1984 / 2**, (İstanbul 1984, s. 41-54)'de *Yunus Emre Niğde Ortaköy'de Yatıyor* başlığı ile yayımlanmıştır.

BİZİM YUNUS

PROF. DR. SÜLEYMAN
DOĞAN

Aksaray ili Ortaköy İlçesi eski kaymakamı **Hüdayar Mete Buhara** tarafından derlenen **“Bizim Yunus”** kitabı Ortaköy Kaymakamlığı (0382 3514646, www.ortakoy.gov.tr) tarafından neşredildi. “Bizim Yunus” kitabın takdiminde Aksaray eski Valisi Sayın **Orhan Alimoğlu** şu önemli mesajı veriyor: “**Yunus Emre’yi** anlamaya her zamankinden daha çok ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum. Çağlar öncesinden sanki bugün söylüyor gibi sade bir Türkçe ile yüreklerimize seslenen büyük gönül dostunu önce anlamak sonra da anlatmak hepimizin görevi. Bu çalışmanın, hayatın, kâinatın ve insani değerlerin daha iyi anlaşılmasına vesile olmasını dilerim.”

Kitabı hazırlayan Ortaköy Kaymakamı Sayın **Hüdayar Mete Buhara** kitabın önsözünde eserin hazırlanmasında üç temel gayenin hedeflendiğinin altını çiziyor: **“Birincisi;** Yunus Emre’nin Aksaray’ın Ortaköy ilçesi civarında yaşamış olma ihtimali ve gerçek mezarının Ortaköy’de Ziyarettepe denen mevkide olduğu inanç ve kabullerinin kamuoyuna duyurulmasıdır ki bu konuda kitabın birinci bölümünde işlenmiştir. **İkincisi;** kitabın ikinci bölümünde yer alan Yunus hakkında yazılmış ve onun daha anlamamıza yardımcı olacak makalelerin değişik kaynaklardan taranması sureti ile okurlara sunulması ve bu şekilde Yunus Emre’yi değişik bakış açıları ve yönleriyle tanıtılabilmektir. **Üçüncü gayemiz ise;** Yunus’tan seçilmiş bir demet altın değerindeki şiir ve onun şiirlerinden derlenmiş paha biçilmez değerli özlü sözleri okuyucu ile buluşturmadır.”

Kitabı hazırlayan **Hüdayar Mete Buhara**, kitabın arka kapağında şu cümlelerle okuyucuya kendi köklerimizi bir kez daha hatırlatıyor: “Onun sözleri asırlar sonra gönüllerimizi besleyen duru bir ırmak suyudur. Ruhlarımızdaki susuzluğu dindirmek için neden bir kâse biz içmeyelim bu sudan...” **“Bizim Yunus”** kitabı üç bölümden oluşuyor. **Birinci bölümde** Cumhuriyet Üniversitesi emekli Öğretim Üyesi **Yrd. Doç. Dr. Doğan Kaya** tarafından Yunus Emre ile ilgili araştırmalara yer veriliyor. Benim de Ortaköy Lisesi’nden edebiyat öğretmenim olan akademisyen **Dr. Doğan Kaya**, Yunus Emre hakkında titiz ve çok önemli bilgileri içeren araştırmasında bizlere ışık tutuyor.

Dr. Doğan Kaya, Yunus Emre’nin muhtemel yaşadığı yerleri işaret ediyor ve

kuvvetle muhtemeldir ki **Koca Yunus'un Ortaköy ilçesi Sarıkaraman** yakınlarında bulunan ziyaret yerinde metfun olduğuna belirtiyor. Dr. Doğan Kaya hocamızın birbirinde önemli ve uzun soluklu çalışmasından dolayı tebrik ediyorum. Doğan Kaya Hoca'nın çalışkanlığı ve titiz araştırması takdire şayandır. Kitabın **ikinci bölümü Yunus Emre** hakkında önceden neşredilmiş şiir ve nesir çalışmalara yer veriliyor. Bunlardan şu isimler dikkat çekiyor: **Arif Nihat Asya, Roida Rzayeva, Nezihe Araz, Nihat Sami Banarlı, Vehbi Vakkasoglu ve Sezai Karakoç.**

"Bizim Yunus" eserinin **üçüncü bölümünde** ise, **"Yunus'tan Seçme Şiirler"** başlığıyla kitap adeta taçlandırılmış. Kitap sonlandırılırken **"Yunus'tan Altın Sözler"**, bir mini sözlük ve **Yunus Emre'nin türbesi** ve etkinlerin fotoğraflarıyla böylesini güzel bir eser belgelendirilerek okuyucuyu selamlıyor. Kitabın hazırlanmasında ve basılmasında emeği geçen herkesi kutlarken başta kitabı derleyen **Ortaköy eski Kaymakamı Sayın Hüdayar Mete Buhara'yı** canı gönülden tebrik ediyorum. Kültür hayatımıza ve Ortaköy'ümüze belge niteliği taşıyan önemli bir eser kazandırmıştır. Kitap kapağı siyah zemin üzerine **Yunus Emre'nin türbesine** yer verilmiş.

Kitap kapağı deseni ve rengi daha farklı olabilirdi. Zemin siyah değildi pembe veya mavi olabilirdi. Siyah renk biraz karamsarlığı çağrıştırdığı için hoş görünmüyor. İnşallah ileride baskılarında bu tenkitim kaile alınır.

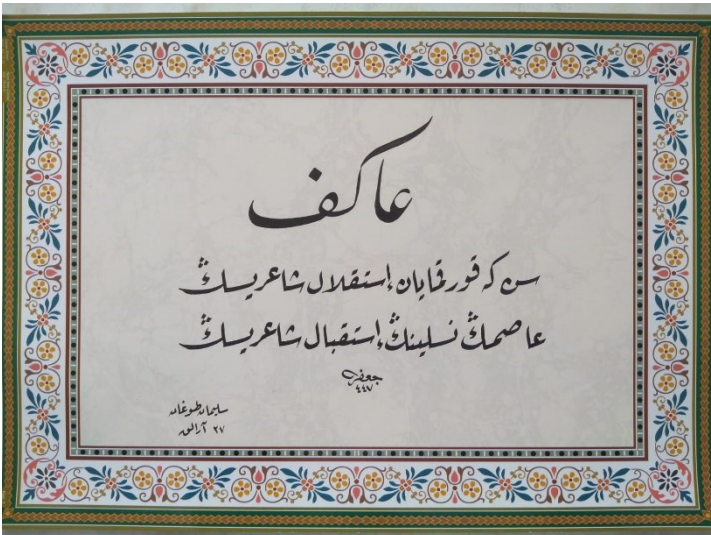
Kitabın yeni baskılarında yöre insanın Yunus Emre hakkındaki görüş ve düşünceleri de katılabilir diye düşünüyorum. Doğrusu böylesine hoş bir eser çıkmadan önce haberimiz olsaydı benim de bu eserde bir nebze de olsa tuzumun olmasını arzu ederdim. Artık bu

arzumu bu esere bu yazıyla katkıda bulunmak suretiyle vermek kismetmiş.

Bu ve benzeri çalışmalardan İstanbul'da ve Türkiye'nin farklı yerlerde yaşayan Ortaköylü akademisyen ve diğer önemli kollarda çalışan insanların çok haberdar olduklarını zannetmiyorum. Böylesi önemli etkinliklerde başta Ortaköy eski Kaymakamız ve Belediye Başkanımız olmak üzere ilgili kişiler haberdar ederlerse çok memnun olacağımı belirtmek isterim. Tarihi kaynakların bize bildirdiğine göre, XIII. yy.'da yaşayan Yunus Emre'nin memleketi, doğduğu, yaşadığı ve öldüğü yer hakkında birbirinden farklı görüşler ve iddialar olduğu bilinmektedir.

Prof. Fuat Köprülü başta olmak üzere, Abdülbaki Gölpınarlı, Prof. Şehabettin Tekindağ, Halim Baki Kunter, Cahit Öztelli, İ. Hakki Konyalı ve daha birçok bilim adamı ve araştırmacı buldukları belgeler ve derledikleri bilgilerle ve kendi yorumlarını da katarak çeşitli kitaplar yayınlamışlardır. Ancak bu çalışmalar sonucu **Yunus Emre'nin** memleketi, kimliği, gerçek mezarının nerede olduğu konusu kesinlikle açığa kavuşturulmamıştır. Bugün **Yunus Emre'ye** ait olduğu ileri sürülen yirmiden fazla mekân veya mezarın sadece beşi bir anıt mezar veya türbe halinde biçimlendirilmiştir.

Bunlar **Afyon'un Emre Sultan Köyündeki, Isparta'nın Uluborlu ilçesi merkezindeki, Eskişehir'in Yunus Emre köyündeki, Karaman merkezindeki ve Aksaray İli Ortaköy ilçesi Sarıkaraman'daki anıt mezarlardır.** Bunlardan **Mustafa Tatçı'nın** günümüze kadar gelen bir önemli belgedeki bulguya göre **Yunus Emre kuvvetli muhtemel Aksaray İli, Ortaköy İlçesi, Sarıkaraman Kasabası Reşadiye Köyü'nde** bulunan yöre halkı tarafından yüzyıllardan beri **Ziyaret Tepesi** olarak bilinen yerde metfundur.

Sen ki korkmayan istiklal şairisin

Asım'ın Nesli'nin istikbal şairisin.

(Süleymani, 27 Aralık 2025, İstanbul)

Hattat Cafer Kelkit hocamızın hattı ile..

Yunus Emre'nin Şiirlerinden Seçmeler

“Bizim Yunus” eserini siz aziz okurların okumasını tavsiye ederek vedalaşırken emeği geçenlere tekrar kutluyor, *Yunus Emre'nin* şiirleriyle baş başa bırakıyorum.

*İlim ilim bilmektir
İlim kendin bilmektir
Sen kendini bilmezsin
Ya nice okumaktır*

*Okumaktan murat ne
Kişi Hakk'ı bilmektir
Çün okudun bilmezsin
Ha bir kuru emektir*

*Okudum bildim deme
Çok taat kıldım deme
Eğer Hak bilmez isen
Abes yere yelmektir*

*Dört kitabın ma'nisi
Bellidir bir elifte
Sen elifi bilmezsin
Bu nice okumaktır*

*Yiğirmi dokuz hece
Okursun uçtan uca
Sen elif dersin hoca
Ma'nisi ne demektir*

*Yunus Emre der hoca
Gerekse bin var hacca
Hepisinden iyice
Bir gönüle girmektir*

Aşkın Aldı Benden Beni

*Aşkın aldı benden beni
bana seni gerek seni
Ben yanarım dün ü günü
bana seni gerek seni*

*Ne varlığa sevinirim
ne yokluğa yerinirim
Aşkın ile avunurum
bana seni gerek seni*

*Aşkın aşıklar öldürür
Aşk denizine daldırır
Tecelli ile doldurur
Bana seni gerek seni*

*Aşkın şarabından içem.
Mecnun olup yola düşem
Sensin dün ü gün endişem
Bana seni gerek seni*

*Sufilelere sohbet gerek.
Ahilere ahret gerek
Mecnunlara Leyla gerek
Bana seni gerek seni*

*Eğer beni öldüreler
Kulum göğsü savurular
Toprağım anda çağırır
Bana seni gerek seni.*

*Cennet dedikleri ne ki
Birkaç köşkle birkaç huri
İsteyene ver onları
Bana seni gerek seni*

*Yunus-durur benim adım
Gün geçtikçe artar ödüm
İki cihanda maksudum
Bana seni gerek seni*

Dolap Niçin İnilersin

*Dolap niçin inilersin
Derdim vardır inilerim
Ben Mevla'ya aşık oldum
Anın için inilerim*

*Benim adım dertli dolap
Suyum akar yalap yalap
Böyle emreylemiş Çalap
Derdim vardır inilerim*

*Beni bir dağda buldular
Kolum kanadım yoldular
Dolaba layık gördüler
Derdim var inilerim*

*Ben bir dağın ağacıyım
Ne tatlıyım ne acıyım
Ben Mevla'ya duacıyım
Derdim vardır inilerim*

*Dağdan kestiler hezenim
Bozuldu türlü düzenim
Ben bir usanmaz ozanım
Derdim var inilerim*

*Dülgerler her yanım yondu
Her azam yerine kondu
Bu iniltilim Hak'tan geldi
Derdim vardır inilerim*

*Suyum alçaktan çekerim
Dönüp yükseğe dökerim
Görün ben neler çekerim
Derdim vardır inilerim*

*Yunus bunda gelen gülmez
Kişi muradına ermez
Bu fanide kimse kalmaz
Derdim var inilerim*

Gel Gör Beni Aşk Neyledi

*Ben yürürüm yana yana
Aşk boyadı beni kana
Ne deliyem ne divane
Gel gör beni aşk neyledi*

*Gah eserim yeller gibi
Gah tozarım yollar gibi
Gah akarım seller gibi
Gel gör beni aşk neyledi*

*Akar suların çağlarım
Dertli ciğerim dağlarım
Şeyhim anuban ağlarım
Gel gör beni aşk neyledi*

*Ya elim al kaldır beni
Ya vashına erdir beni
Çok ağlattın güldür beni
Gel gör beni aşk neyledi*

*Ben yürürüm ilden ile
Şeyh anarım dilden dile
Gurbette halım kim bile
Gel gör beni aşk neyledi*

*Mecnun oluban yürürüm
O yâri düşte görürüm
Uyanıp melûl olurum
Gel gör beni aşk neyledi*

*Miskin Yunus biçareyim
Baştan ayağa yâreyim
Dost elinde avareyim
Gel gör beni aşk neyledi*

AKSARAY REŞADİYE'DEKİ YUNUS EMRE TÜRBEŞİ

YRD. DOÇ. DR.
DOĞAN KAYA

İl: Aksaray İlçe: Ortaköy
Köy: Reşadiye Mahalle: Kirişçi

*Yunus Emre'nin Sarıkaraman'daki türbesi, içinden Kızılırmak nehrinin geçtiği, etrafı dağlarla çevrili bir platonun ortasında, 1267 m yükseklikte, kayalık bir tepede yer alıyor. Sarıkaraman Köyü'nün 4 km kuzeyindeki bu tepeye halk "Ziyaret Tepe" dermiş ve burada yatani da yüzyıllardır Yunus Emre bilirmiş. İnsana huzur ve tevazu veren bir mekân olan türbe, şu anda Ortaköy'ün Kırşehir sınırındaki son köyü olan **Reşadiye** arazisinde yer alıyor (3).*

Halk rivayetlerine göre bu mezardan bazen top atılmış. Buna, *Yunus'un bânın topu* denirmiş. Halk, bu top sesi duyulunca büyük bir olayın gelip çatacağına inanmış. Gölpınarlı bu top atılış inancının genel olduğunu ve bilhassa tepelerde yatan yatırların, bânın topu attığına inanıldığını bildirmiş (2).

Yılmaz Önge, burası bir anıt mezar haline getirilmeden önceki halini şu şekilde tasvir ediyor:

Tepenin üzerindeki kayalığın doğu ucunda, etrafı yaklaşık 60 cm kalınlığında ve 150 cm yükseklikte moloz taş duvarla çevrilmiş, girişi batıya açılan bir türbe harabesi mevcuttur. Bu türbede, güney duvarı önünde, üstü çimento ile sıvanmış bir lahit bulunuyordu. Türbe

kalıntısının 2 m. kadar kuzeyinde, kabaca tesviye edilmiş, kayalık platformun üzerinde de üç bölümlü bir yapının duvar kalıntılan seçiliyordu.

Doğu-batı istikametinde uzanan bu yapının duvarları moloz taştan kireç harçla inşa edilmişti. Doğuda yer alan bölmenin zemininde de bazı mezarların bulunduğu söyleniyordu.

Türbenin bulunduğu tepenin güney eteğinde, aradan geçen derenin karşı kıyısında Yunus Emre'nin çilehanesi olarak adlandırılan eski bir yapı kalıntısı, çevresinde de eski bir yerleşimi gösteren, harçlı taş parçalan ve kırk çanak çömlek parçalan görölüyordu (4).

Kırşehir valiliği 1988'de burayı bir anıt mezar haline getirmiş. 2021 Ağustos ayında ziyaret ettiğimizde Aksaray Valiliği tarafından bu alanda yeni düzenlemeler ve inşaatlar yapıldığını gördük. Gitmişken de Yunus Emre'nin kabri başında Hak'tan gelen şerbeti isimli Hüseyini makamındaki ilâhiyi icra ettik.

Rivayet: *Vilayetname*'de, "Sivrihisar'ın kuzeyinde Sarıgök derler, bir köy vardı. O köyde doğmuş Yunus Emre adlı biri vardı. Bu erin mezarı da gene doğduğu yere yakındır" ifadesi yer almaktadır. **Dr. Doğan Kaya**, bu ifadenin orijinalinde yer alan *şimal* kelimesinin **Abdülbaki Gölpınarlı** tarafından *güney* olarak çevrildiğini, oysa *kuzey* olarak çevrilmesinin daha uygun

olacağını bildirir. Buradan hareketle bahis konusu *Sivrihisar* ve *Sarıköy*'ün *Eskişehir*'deki değil *Aksaray*'daki *Sivrihisar* ve *Sarıköy*, bugünkü ismiyle *Sarıkaraman Köyü* olduğunu ileri sürer. Bu düşüncesini şu şekilde destekler:

Yunus'un öküzüne alıç yükleyip –ki konu ettiğimiz bu bölgede hâlâ çok sayıda alıç ağaçları vardır- **Hünkâr Hacı Bektaş Veli'nin yanına, köyü Sarıkaraman'dan kalkıp gitmiştir.** Bu mesafe düz hatla 34 km'dir. Beri taraftan *Konya Karaman'ın Sulucakaraöyük'e* (Hacı Bektaş) mesafesi 240 km, *Eskişehir'deki Sarıköy'ün* mesafesi ise 275 km'dir. O devrin imkânlarıyla kağnı arabasıyla her iki mesafeden de Hacı Bektaş'a gitmek, en iyi ihtimalle bir ay gibi zamanı gerektirir.

Bilindiği gibi alıcın, dalından koparıldıktan sonra kısa sürede yenilmesi gerekir. Kağnıya istif edilmiş alıçların tazeliğini koruması bu zaman zarfında mümkün değildir. Bu duruma göre, *Yunus'un Karaman'dan yahut Eskişehir'den Hacı Bektaş'a* gitmesini düşünenek bize biraz mantık dışı gelmektedir.

Yunus, Hünkâr Hacı Bektaş'ın verdiği buğdayı yükleyip köyüne dönmek için yol alırken, köyün alt başındaki hamamın yanına gelince “nefes” almadığına pişman olur, geri döner. Dönmeye karar verdiği köy, *Hacı Bektaş* değildir. Zira o kadar ısrara rağmen buğdayda karar kıldığı ve birkaç yüz metre sonra vazgeçtiği düşünülemez. Kafasını toplaması ve düşünmesi için mesafe gerekir.

Vilâyetname'de zikredilen yer *Hacı Bektaş'ın* güneyinde ve buraya 16 km. uzaklıkta Gümüşkent (Eski ismi: Salanda) köyüdür. Sözü edilen hamam bugün bile durmaktadır.

Yunus Emre'nin yanında kırk yıl çile doldurduğu **Tapduk Emre'nin** makamı da aynı coğrafi bölgede bulunmaktadır. *Tapduk Emre* bugün kendi adıyla bilinen *Tapduk Köyü'nde* yatmaktadır.

Tapduk köyü, Aksaray'ın 34 km. kuzeyindedir. Tapduk Sultan'ın burada yatmasından ve vaktiyle onun tasarrufu altında olduğundan dolayı, bu ismi almıştır. Eskiden “*Oflagu*” denirdi. Beştepe dağının eteklerinde kurulmuştur. Tepede meşelerin bulunması bize, Yunus'un şeyhine getirdiği meşeleri hatırlatıyor.

Kaynaklar

1. Araz, Nezihe. Anadolu Erenleri, 9. Basım. Özgür Yayınları. İstanbul, 2000. s 86-90

2. Gölpınarlı, Abdülbâki. Yunus Emre ve Tasavvuf. Remzi Kitabevi. İstanbul, 1961. S 74-84
3. Kaya, Doğan. Halk Kültürü 1984 / 2, (İstanbul 1984, s. 41-54)'de *Yunus Emre Niğde Ortaköy'de Yatıyor.*
4. Önge, Yılmaz. Yunus Emre'nin Makamları (Anıt Mezarları). 1991.
5. Kunter, Halim Baki, Yunus Emre Bilgiler – Belgeler. Eskişehir Valiliği Yayınları: 4. 1991. 63-116

METİNLERİN TANIKLIĞINDA YUNUS EMRE’NİN MEMLEKETİ

AHMET KUŞSAN

Yunus Emre’nin memleketi ve yaşadığı coğrafya üzerine yapılan tartışmalar, tabii olarak kabri meselesini de beraberinde getirmiştir. Bugün Anadolu’nun farklı bölgelerinde Yunus Emre’ye izafe edilen çok sayıda mezar ve makam bulunmaktadır. Bunlar arasında en çok bilinenleri *Eskişehir, Karaman, Bursa, Manisa (Kula–Salihli arası), Afyon-Sandıklı, Sivas, Erzurum, Isparta-Keçiborlu, Ankara-Nallıhan ve Aksaray’dır*. Hatta bazı mekânlarda aynı yer, hem Yunus Emre’ye hem de şeyhi Taptuk Emre’ye nispet edilmektedir.

İlk bakışta bu durum bir karmaşa gibi algılsa da Anadolu tasavvuf geleneği açısından şaşırtıcı değildir. Zira halkın gönlünde derin izler bırakmış sûfi şahsiyetler, zamanla farklı coğrafyalarda “makam”lar üzerinden yaşatılmış; bu mekânlar çoğu zaman fiilî bir mezardan ziyade manevî bir aidiyetin ifadesi olmuştur. Yunus Emre gibi Anadolu’nun dili, inancı ve irfanı hâline gelmiş bir şahsiyetin, farklı bölgelerde sahiplenilmesi bu bağlamda anlaşılabilir bir durumdur.

Ne var ki bu çokluk, Yunus Emre’nin hayatını tarihî ve coğrafi verilerle anlamaya çalışan çalışmalar açısından dikkatle ele alınmalıdır. Birden fazla kabir iddiasının varlığı, Yunus’un her yerde yaşadığı veya her yerde öldüğü anlamına gelmez. Aksine bu durum, Yunus Emre’nin tesirinin ne denli geniş bir coğrafyaya yayıldığını göstermektedir. Bu noktada yapılması gereken, kabirlerin sayısını çoğaltmak değil; metinlerin, menkıbelerin, şiir dilinin ve coğrafyanın ortak işaret ettiği merkezi doğru okumaktır.

Nitekim bazı araştırmacılar, Yunus Emre’ye ait olduğu ileri sürülen kabirlerin bir kısmının, aynı adı taşıyan başka şahsiyetlere yahut Yunus’un yolunu takip eden dervişlere ait olabileceğini ifade etmişlerdir. *Eskişehir’deki Sarı Köy örneğinde olduğu gibi, “Yunus Emir Bey” ile “Yoksul Yunus”un zamanla birbirine karıştırılması bu ihtimali güçlendirmektedir*. Benzer biçimde Karaman ve çevresindeki bazı kabir iddialarının da tarihsel kronolojiyle örtüşmediği görülmektedir.

Bu sebeple Yunus Emre’nin kabri meselesi, tek başına kesin bir hüküm alanı olmaktan ziyade, onun hayat coğrafyasını anlamaya yardımcı bir yan unsur olarak değerlendirilmelidir. Asıl belirleyici olan; Yunus’un şiirlerinde kullandığı dil, işaret ettiği mekânlar, bağlı bulunduğu irfan silsilesi ve bu silsilenin merkezinde yer alan coğrafyadır. Bu veriler birlikte ele alındığında, *Yunus Emre’nin Orta Anadolu’da, Aksaray merkezli bir havzada yaşamış olduğu güçlü biçimde öne çıkmaktadır*.

Yunus Emre’nin kabri etrafında yürütülen tartışmalar, yüzyıllardır süregelen bir arayışın tezahürüdür. Ancak bu arayış çoğu zaman yanlış bir noktada yoğunlaşmıştır. Zira Yunus Emre’yi anlamak için önce nerede yattığını değil, nerede yaşadığını ve hangi coğrafyanın insanı olduğunu sormak gerekir. Bu soruya verilecek cevap ise yalnızca menkıbelerde değil; metinlerde, şiir dilinde, coğrafyada ve yerel hafızada saklıdır.

Vilâyetnâme kayıtları ve bu kayıtlar üzerine yapılan çalışmalar, Yunus Emre’nin yetiştiği, yaşadığı ve faaliyet gösterdiği bölgenin Orta Anadolu olduğunu açık biçimde

ortaya koymaktadır. Bu alan; *Kırşehir, Kayseri, Sivas, Konya ve Aksaray* hattını kapsayan bir irfan havzasıdır. Bu havzanın merkezinde ise Aksaray yer almaktadır. Araştırmacı **Refik Soykut'un** da dikkat çektiği üzere, Yunus Emre'ye makam olarak gösterilen Aksaray'daki **Ziyaret Tepe**, bu dörtgen coğrafyanın tam merkezinde konumlanmaktadır. Buradan bakıldığında **Hacı Bektaş ve Hırka Dağı, Ekecik Dağları, Sivrihisar ve Hasan Dağları** aynı anda görülebilmektedir.

Bu hâkim konum, söz konusu yerin rastgele seçilmiş bir ziyaret noktası değil, bilinçli bir tercih olduğunu göstermektedir. *Vilâyetnâme'de* Yunus Emre'nin “*yoksul bir çiftçi*” olarak tasvir edilmesi de dikkat çekicidir. Eskişehir Sarı Köyü'nde yatan şahsiyetin halk arasında “*Yunus Emir Bey*” olarak anılması, burada yatan kişinin varlıklı bir bey olabileceğini düşündürmektedir. Bu durum, iki farklı şahsiyetin zamanla tek isim altında birleştiğini göstermektedir.

Vilâyetnâme'de anlatılan **Hacı Bektaş yolculuğu** da coğrafî açıdan dikkatle değerlendirilmelidir. Yunus Emre, öküzüne alıp yükleyerek **Hacı Bektaş-ı Veli'ye** gitmiş; buğday ile nefes arasında bir tercihte bulunmuş; dönüş yolunda ise “*nefes almadığına*” pişman olmuştur. Ancak bu pişmanlığın *Sulucakarahöyük'te* değil, yolda bir mesafe kat ettikten sonra yaşandığı anlaşılmaktadır. *Vilâyetnâme'de* zikredilen hamamın, Hacı Bektaş'ın güneyinde, bugünkü *Gümüşkent (Salanda) Köyü* civarında bulunması ve bu konum **Sarıkaramana** doğru olan bir güzergahı desteklemektedir. Bu anlatılar,

Yunus Emre'nin Eskişehir veya Karaman gibi uzak merkezlerden Hacı Bektaş'a gitmiş olmasının mantık dışı olduğunu göstermektedir. O dönemin şartlarında kağı arabasıyla yapılan bu yolculuklar, alıcın tazeliğini koruyamayacağı kadar uzun bir süre gerektirmektedir. **Prof. Dr. Şehabeddin Tekindağ da** 1966 yılında yaptığı değerlendirmede, Yunus Emre'nin Karaman'da yahut Eskişehir'de değil; şiirlerinde adı geçen şehirlerde, yani Konya, Kayseri ve çevresinde aranması gerektiğini ifade etmiştir. *Risâletü'n-Nushiyye'deki* ifadeler de Yunus'un

Eskişehir'de uzun süre yaşamadığını teyit eder niteliktedir.

Yunus Emre'nin şiir dili de bu coğrafyayı işaret etmektedir. “*Gâh bir gazi olam, Efreng ile ceng eyleyem*” mısraı, onun tekfurlarla iç içe yaşayan bir sınır bölgesi insanı olmadığını; Anadolu'nun içlerinde, daha güvenli bir bölgede yaşadığını göstermektedir. *Çevgân* oyununa dair beyitler ise Konya–Kayseri hattında bilinen bir kültür unsuruna açık bir göndermedir. Yunus'un coğrafyasını anlamada bir diğer kilit unsur ise şeyhi **Taptuk Emre'dir**. Bugün Aksaray'ın kuzeyindeki **Tapduk (Oğlağı) Köyü'nde**, köy camisinin minberi karşısında yatan zatın Taptuk Emre olduğu; yerel hafıza, mimarî kalıntılar ve somut kültür unsurlarıyla desteklenmektedir.

Caminin inşasından önce burada bir külliye'nin bulunduğu; girişte yer alan daire biçimli sofra taşı, şifa tokmağı ve diğer kalıntılardan anlaşılmaktadır. Türkiye'de “*Taptuk*” adını taşıyan yerleşim merkezlerinin yalnızca iki tane olması ve bunlardan birinin **Hacı Bektaş'a ve Aksaray'a yakınlığı**; bu irfan havzasının tesadüflerle açıklanamayacağını göstermektedir. Arşiv belgelerinde geçen “*Saltukzâde Derviş Taptuk*” ifadesi de **Taptuk Emre'nin Barak Baba ve Sarı Saltuk** silsilesiyle örtüşen bir irfan zincirine mensup olduğunu ortaya koymaktadır.

Bütün bu veriler bir arada değerlendirildiğinde ortaya çıkan tablo nettir: *Yunus Emre, Orta Anadolu'da, büyük ihtimalle Aksaray merkezli bir coğrafyada yaşamış; köyü Sarıkaraman, şeyhi Taptuk Emre, irfan çevresi ise Hacı Bektaş ve Rum erenleriyle şekillenmiştir*. Bugün **Sarıkaraman Köyü'nün** kuzeyindeki **Ziyaret Tepe**, halkın yüzyıllardır Yunus Emre'ye nispet ettiği bir mekân olarak bu hafızayı taşımaya devam etmektedir.

Sonuç olarak, Yunus Emre'yi anlamak için kabirler arasında dolaşmaktan ziyade, metinlerin işaret ettiği coğrafyayı okumak gerekmektedir. Bu coğrafya, güçlü işaretlerle Aksaray'ı ve çevresini göstermektedir. Gerçeğe ulaşmanın yolu, duygulara değil; metinlere, coğrafyaya ve sağduyuya kulak vermekten geçmektedir.

MENKİBELER EKSENİNDE BİR ZÂHİR - BÂTIN YOLCUSU YUNUS EMRE

DOÇ. DR. MAHMUT ULU

(Bu çalışma daha önce vefatının 700. yılında “Bizim Yunus Sempozyumu”nda (26-28 Mayıs 2021) bildiri olarak sunulmuş ve aynı yıl Aksaray Üniversitesi Somuncu Baba Tarih ve Kültür Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi yayını tarafından yayınlanmıştır.)

ÖZET

Ünü, Anadolu sınırlarını aşan Yunus Emre hakkında bilinenler, oldukça sınırlıdır. Birkaç kaynağın naklettiği genel malumat dışında onunla ilgili neredeyse bilgi yoktur. Hakkında bilinenler daha çok menâkıbnâmelerde geçen anlatılar ve kendi şiirlerinden elde edilen bilgilerden ibarettir. Eserlerinden medresede okuduğu ve iyi bir eğitim aldığı anlaşılan Yunus Emre’nin, nereli olduğu ve kabrinin nerede olduğu hususu, üzerinde en çok durulan konuların başında gelmektedir. Türkiye’de, Yunus Emre’ye izafe edilen onu aşkın kabir veya makam bulunması onun, toplumun büyük çoğunluğunun sevgisini kazandığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Tapduk Emre dergâhında sülûk yolculuğunu tamamladıktan sonra irşad faaliyetleri için çeşitli bölge ve şehirlere yolculuk yapan Yunus Emre’nin üç türlü yolculuğundan bahsedilmiştir. Bunların ilki “Lâmekân’a Gidişleri”, ikincisi “Teferrüçleri”, üçüncüsü ise “İrşad Faaliyetleri”dir. Dolayısıyla onun hayatı bir bakıma zâhirden bâtına bir yol hikâyesidir, denilebilir. Bu tebliğde, Yunus Emre’nin zâhiren *Hacı Bektâş-i Velî* dergâhına, zahîre almaya gitmesiyle başlayan, *Tapduk Emre* dergâhında kemâle erme süreciyle tamamlanan hayatı, kaynaklarda yer alan menkıbeler

temelinde ele alınmıştır. Öncelikle Yunus Emre’nin tarihî yönüne temas edilmiştir. Daha sonra menkıbevî anlatılarda yer alan hayat hikâyesi yine menkıbe anlatım usûlüne uygun olarak sunulmuş ve anlatılarla ilgili değerlendirme yapılmıştır.

GİRİŞ

Menkıbelerle sarmalanan hayatının zâhir boyutuna bakıldığı zaman görülecektir ki Yunus Emre, insan-ı kâmil olma yolunda sülûk denilen manevî yolculuğu yaşamış gerçek bir kişiliktir. Onun, eserlerinde yaşadığı dönemi didaktik bir dille anlatmasının yanında aşk, muhabbet, mücâhede, sabır ve kanaat gibi bâtınî halleri, tasavvufî bir lisanla aktarmış olması bunun göstergesidir. Ancak, onu günümüze taşıyan asıl unsur ne eserleri ne eserlerinde işlediği konular ne de tarihî şahsiyetidir. Şüphesiz eserlerinin ve eserlerinde işlediği konuların bunda etkisi vardır. Açıktır ki meseleye ilmî zaviyeden bakan küçük bir kesim dışında toplumun kâhîr ekserisi onu, şifâhî kültür ve menkıbevî anlatılarla bilmektedir. Nitekim onun en bilinen yanı, asırlara sığmayan varoluşu ve sadırlara, silinmez bir yazıyla nakşettiği muhabbet mirasıdır.

Tarihî Hayatı

Yunus Emre hakkında bilinenler, oldukça sınırlıdır. Birkaç kaynağın naklettiği genel malumat dışında onunla ilgili neredeyse hiç bilgi yoktur. Hakkında bilinenler daha çok menâkıbnâmelerde geçen anlatılar ve kendi şiirlerinden elde edilen bilgilerden ibarettir. Yunus Emre’nin hayatıyla ilgili belki de en net bilgiler kaç yıl yaşadığı ve ölüm tarihidir. Kaynakların sıkça değindiği Beyazıt Devlet Kütüphanesi’nde 7912 numarada kayıtlı yazmada geçen “Vefât-ı Yunus Emre, müddet-i

ömr 82, sene 720" kaydına göre vefatı h. 720, ömür müddeti ise 82 senedir.

Tarih, araştırmacıların çoğu tarafından onun ölüm tarihi olarak kabul edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre vefat tarihi ve ömrü belirlenen Yunus Emre'nin 638/1241 yılında doğmuş olması düşünülmektedir. Ne tice itibariyle denilebilir ki Yunus Emre, 1240-41 yılında doğmuş, 82 yıl ömür sürmüş ve 1320-21 yıllarında vefat etmiştir. Eserlerinden iyi bir eğitim aldığı ve medrese okuduğu anlaşılan Yunus Emre'nin, nereli olduğu ve kabrinin nerede olduğu hususu, üzerinde en çok durulan konuların başında gelmektedir. Türkiye'de Yunus Emre'ye izafe edilen onu aşkın kabir veya makam vardır. Bunlar *Afyon, Aksaray, Balıkesir, Bolu, Erzurum, Eskişehir, Isparta, İzmir, Karaman, Manisa, Niğde, Ordu, Sakarya ve Sivas* gibi illerde yer almaktadır. Yunus Emre'nin, bu iller içerisinde daha çok *Eskişehirli, Karamanlı veya Aksaraylı* olduğu hususu üzerinde durulmaktadır.

Menkıbevî Hayatı

Yunus Emre'nin hayat hikâyesi, menkıbelerden öğrendiğimiz kadarıyla görünürde Hacı Bektâş-i Velî (ö. 669/1271-?) dergâhına zahîre istemek için gitmeye karar vermesiyle başlar. Buna göre Yunus Emre'nin yaşadığı coğrafyada kıtlık olmuş, sular çekilmiş, ekinler kurumuştur. Açlık tehlikesinin günbegün daha fazla hissedilmeye başladığı bir ortamda o sıralar kapısını mahrumlara açtığını duyduğu Hacı Bektâş-i Velî dergâhına gitmeye karar vermiştir. Her ne kadar menkıbede görülen sürecin zâhir yanı bu şekilde olsa da bâtın yanı öyle olmasa gerektir. Ahali

cephesinde bir kuraklık ve buna bağlı bir açlık söz konusu iken Yunus cephesinde de bir açlık söz konusu olmalıdır. Ancak Yunus Emre'nin hayatının ilerleyen safhalarında da anlaşılabileceği üzere bu açlık, aşla giderilecek türden bir açlık olmayıp aşkla giderilebilir bir açlıktır.

Mevlânâ'ya atfen sıklıkla kullanılan bir sözde, kimi arayış ehlinin bu arayıştan haberdar olmadan yaşadığını ve bir davetçinin çağrısı sonucu bunu fark ettiğini anlayabiliriz. O, bahsi geçen sözünde "... Bu dünyada susamış kişilerin su aradıkları gibi su da susamışları arar." diyerek sanki Yunus Emre'ye kendi hakikatini bir başka vesileyle hatırlatmış olmaktadır. Bunun misalini, *Şems-i Tebrîzî'nin Mevlânâ'yı* bulmasında görebildiğimiz gibi başka sûfilerde de görmek mümkündür. Mesela Somuncu Baba namıyla tanınan *Şeyh Hamîd i Aksarâyî'nin, Hacı Bayrâm-ı Velî* olarak bilinecek olan Numan b. Ahmed'i (Müderriş Numan) daveti de bu neviden bir davet olup suyun, susayanı bulmasını örnekler niteliktedir.

Onunla ilgili *Velâyetnâme'de* geçen ilk menkıbeye göre *Yunus Emre*, suyun kendisini aradığından habersiz su bulmak ümidiyle *Hacı Bektâş-i Velî* dergâhına doğru yola düşmüştür. Yolda giderken "*Dostların kapısına eli boş gelmek değirmene buğdaysız gitmektir.*" düşüncesiyle olsa gerek öküz arabasına alıç yükler. Bir süre yolculuk yaptıktan sonra Karaöyük'e varır. Hünkâr'a, ekininden bir şey alamadığını, alıç getirdiğini ve bu alıçlar karşılığında buğday istediğini söyler. Hünkâr, dervişlerine alıçlarını yemelerini emreder.

Yunus Emre, birkaç gün sonra memleketine dönmek istediğini, bu nedenle

buğday isteğini söyler. Hacı Bektâş-ı Velî, dervişlerinden biri vasıtasıyla Yunus'a şöyle sordurur: "Buğday mı verelim, yoksa nefes mi?" Yunus: "Nefesi neyleyim, buğday isterim." der. Hacı Bektâş-ı Velî, dervişini tekrar gönderir.

"Alıcın her çekirdeği başına on nefes verelim." diye teklifte bulunur. Yunus: "Ehlîm, iyâlim var. Bana buğday gerek." der. Bunun üzerine Yunus'un arabasına buğday yüklerler. Zâhîren istediği zahîreyi alan Yunus, yola koyulur. Bir süre gittikten sonra o mahalde bulunan hamamın yanındaki yokuşu çıkarken "Nitekim ben? Velayet erine vardım, bana nasip sundu. Alıcımın her çekirdeği başına on nefes verdi. Kail olmadım. Ne olmayacak iş ettim! Gafil oldum. İmdi bu buğday bir niçe gün içinde tükenir, nefes ise ölünceye dek tükenmez... Ola ki, himmet ettikleri nasibi vereler." diye geri döner. Dergâha koşar. "Tamam. Kabul ediyorum teklifinizi, buğday yerine himmet istiyorum." der. Ancak Hacı Bektâş-i Velî, o işin artık geçtiğini ve kilidini Tapduk Emre (ö. ?)'ye verdiğini, nasibini ondan alması gerektiğini, ayrıca selamını iletmesini bildirir.

Yunus Emre, aş aramak umuduyla gittiği Hacı Bektâş-i Velî dergâhında kendisine teklif edilen nefesi reddetmiştir. Zâhirde istediğini almakla birlikte bâtında neyi kaybettiğini anlaması ise uzun sürmemiş, tekrar aş dilediği kapıya aşk dilemek üzere gitmiştir. Ancak bazı taleplerin hesap işi olmayıp nasip işi olduğu gerçeğiyle yüzleşmiş, kendisinin bâtın nasibinin Tapduk Emre adlı bir mürşide verildiğini öğrenmiştir. Bu yönüyle dileme kapısından eli boş dönmüş sayılmaz. Zira susadığı suyu, uzaklarda aradığı pınardan değil de hemen yanı başındaki pınardan içecektir.

Menkıbenin devamında anlatıldığına göre Yunus Emre, zaman kaybetmeden Tapduk Emre'ye varır. Hünkâr'ın selamını iletir ve olanı biteni anlatır. O da Hacı Bektâş-i Velî'nin selamını alır. "Hoş kademler getirdin. Halin bize malum oldu. Hizmet et, emek ver, nasibini al." diyerek Yunus'u hoşça karşılar. Yunus Emre, orada dağdan odun çekmekle görevlendirilir. Kırk yıl sürecektir bu odun çekme vazifesi. *Lakin Tapduk Emre'nin dikkatinden kaçmayacak bir hal vardır*

odunlarda. Yunus'un getirdiği odunlar eğri değildir. Nerede dosdoğru odun varsa onları bulup getirir Yunus.

Menkıbe, Velâyetnâme'de bu kadarıyla anlatılmış. Ancak başka kaynaklarda bu menkıbenin devamı niteliğinde anlatılar söz konusu dur. Buna göre Yunus'un doğru odunları getirdiğini gören Tapduk Emre, dervişini çağırarak ona sorar: "*Yunus! Dağda hiç mi eğri odun yoktur? Hep doğru odunları getirirsin? Yunus, şeyhinin sorusuna hikmetli bir cevap verir: "Şeyhim bu kapıya odunun dahi eğrisi girmez."* Tapduk Emre'nin verdiği odun çekme görevine, bir bakıma nefis terbiyesi için tercih edilen bir usûl denebilir. Nitekim sâlikin sülûku için şeyhin çeşitli yöntemler kullandığı bilinmektedir. Bahçeyi en iyi tanıyanın bahçıvan olması gibi müridi en iyi tanıyan da şeyhtir. Kaldı ki bazı müridler şeyhleri tarafından daha ağır nefis terbiyesi yöntemiyle karşı karşıya kalmışlardır.

Örneğin Hacı Bayrâm-ı Velî, kendisine mürid olmak isteyen Eşrefoğlu Rûmî'yi hela temizlemekle görevlendirmiştir. Burada geçen ifadelerden odunun doğrusunu taşıyan Yunus Emre'nin zâhir yönüyle "doğru odun" kavramının bâtın yönünün farkına vardığı ve dinin hükümlerini ve tasavvufun hedeflerini yerine getirdiği sonucuna varılabilir. Nitekim İslam'ın temel prensiplerinden biri doğruluktur. Aynı şekilde tasavvufun gayesi de sâlik, nefsin elinden kurtararak sâlih bir insan yapmaktır.

Yunus Emre'nin, "Şeyhim bu kapıya odunun dahi eğrisi girmez." şeklindeki cevabı hem kendi benlik uyanıklığının farkını hem de dergâhın kendi nazarındaki kıymetini göstermesi bakımından kayda değerdir. O, ait olduğu yeri sanki bir mâbed gibi görmekte, zâhîren eğrilik taşıyan bir nesneden temsille bâtın eğrilığının yanlışlığını ifade etmektedir. Bir bakıma *Yunus Emre, "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol." ilâhî emrini hayatının her anına aksettirmiştir.*

Diğer yandan menkıbeden, Yunus Emre'nin tam bir teslimiyetle şeyhine bağlandığı, kendisine verilen vazifeyi itirazsız kabul ettiği ve yerine getirdiği görülür. Bu durumda Yunus Emre, şeyhine itaat etmekle dervişe yakışır bir tavır takınmıştır.

Dervişin nasıl olması gerektiğini belirten Halvetiyye'nin öne çıkan isimlerinden olan **Şeyh Ahî Mîrem el Halvetî**, dervişin dünya işlerine gönül vermemesi, mürşidini iyi seçmesi ve seçtiği mürşide sadakatle bağlanması gerektiğini belirtmiştir. Başlangıçtaki menkıbede geçtiği gibi her ne kadar Yunus Emre şeyhini seçmese de ona sadakatle bağlanma konusunda bir müride yakışır şekilde davranmıştır. Velâyetnâme'de Yunus Emre'nin doğru odun getirme sebebine değinilmeksizin bir sohbet meclisine geçilir. Buna göre Yunus Emre, Tapduk Emre dergâhında kırk yıl hizmet etmiştir. Günün birinde Tapduk Emre'ye bir neşe gelir ve o, bu neşeyle hâllenir. Mecliste Yunus-ı Gûyende adında başka bir derviş vardır ve bu derviş şairdir.

Tapduk Emre, Gûyende'den şiir söylemesini ister. Ancak o mırın kırın eder. Tapduk Emre, yeniden "Sohbet et, şevkimiz vardır, işitelim." dese de Gûyende, yine söylemez. Bunun üzerine Tapduk Emre, diğer Yunus'a döner ve "Hünkâr'ın nefesi yerine geldi. Vakti tamam oldu. O hazinenin kilidini açtık. Nasibini verdik. Hadi söyle." der. O sırada Yunus Emre'nin gözünden perde kalktı ve söylemeye başladı. Söylediği nefesler büyük divan oldu. Yunus Emre, kırk yıllık hizmeti ve bu hizmet sırasında yara olan omuzlarını kimseye belli etmemesi karşılığında kendisine vadedilen hazinenin kilidi açılmıştır.

Burada nazar-ı dikkate alınması gereken bazı önemli hususlar vardır: İlki Yunus Emre'nin neredeyse bir ömür sayılabilecek bir süre boyunca hizmet etmesi, ikincisi bir dervişin seyrü sülûkunun tamam olması için gereken süre, üçüncüsü ise Hacı Bektâş-i Velî'nin nefesinin hak olması. Yunus Emre sabırla mücadele etmiş, bu sabrı ve mücadelesi neticesinde kendisine bir yol açılmıştır. O da bu fırsatı değerlendirmiş ve kendisinden istenileni eksiksiz yerine getirmiştir. Kırk yıllık sürenin bir başka özelliği dervişin kemâle ermesi için düşünülen ve bir bakıma yeterlilik süresi olarak kabul edilen zaman dilimi olmasıdır. Nitekim bu süreyi tamamlamadan seyrüsülûk yapan sâliklerin, henüz olgunlaşmadığı ve bir bakıma "sülûk yetimi" olacağı değerlendirilmiştir.

Burada son olarak değinilecek husus, Hacı Bektâş-i Velî'nin yıllar önce söylediklerinin çıkması, bir anlamda kerametinin zâhir olmasıdır. Görüldüğü gibi Yunus Emre, dergâhta kendinden istenileni yapmakla hem dervişliğini kemâle erdirmiş hem de şeyhinin sevgisini kazanmıştır. Ancak bu durum dergâhtaki diğer dervişlerin hasedine neden olmuştur. Şeyhin, Yunus'a olan ilgisini çekemeyen bazı dervişler, Yunus Emre'nin bunca zahmete, şey hin kızına olan sevdası nedeniyle katlandığını iddia ederler. Bu durumdan haberdar olan Tapduk Emre, dervişlerinin yanında Yunus Emre'ye dergâha neden eğri odun getirmediğini sorar. O da yukarıda geçen ifadeyle cevap verir. Sonra da Tapduk Emre, diğer dervişlerin yalancı durumuna düşüp utanmamaları için kızını Yunus Emre ile evlendirmiştir.

Anlaşıldığı kadarıyla Yunus Emre'nin dergâhta bir karşılığı vardır. Şeyhi tarafından sevilmiş, hatta onun kızına eş olabilmıştır. Sohbet meclislerinde şiirler söylemiş, dervişleri cûşa getirmiştir. Bununla birlikte Yunus Emre'nin kalbinde bir de tatminsizlik vardır. Bu tatminsizlik, sülûkunu tamamlayamadığı düşüncesinin verdiği bir durumdur. Tatçı'nın naklettiği ve Vâkıât-ı Üftade'de yer alan rivayete göre Yunus Emre, otuz yıl hizmet etmesine rağmen kendisine bâtin âleminden bir kapı açılmaz. Bunun üzerine dergâhtan ayrılıp kendini tabiata atar.

Bir gün bir mağarada yedi ere rastlar. Onlarla yoldaş olur. Her gece onlardan biri dua eder, duasının bereketiyle bir sofraya yemek gelir. Sıra Yunus'a gelince o da dua eder. Duasında: "Ya rabbi benim yüzümü kara çıkarma. Onlar kimin hürmetine dua ediyorsa onun hürmetine beni utandırma." der. Yunus'un duası üzerine iki sofraya yemek gelir.

Diğer dervişler hayran olur ve Yunus'a, kimin hürmetine dua ettiğini sorarlar. Yunus: "Önce siz söyleyin." diyerek sözü onlara bırakır. Onlar: "Biz Tapduk Emre'nin dergâhında otuz sene hizmet eden erin hürmetine dua ederiz." derler.

Yunus, bunu duyunca hemen geri döner, doğruca Ana Bacı'ya sığınarak "Aman beni bağışlat." diye pişmanlık gösterir. Ana Bacı,

karşısında pişmanlıkla yanan Yunus’a: “Şeyhin sabah namazına abdest almak için çıkar. Kapı eşiğine yat. Üstüne basınca bu kim diye sorar. “Ben Yunus.” dersin. “Hangi Yunus?” diye sorarsa bil ki gönlünden çıkmışsın. “Bizim Yunus mu?” derse ayaklarına kapan, kendini bağışlat.

Yunus Emre sabaha yakın bir vakitte Ana Bacı’nın dediğini yapar ve eşiğe yatar. Ab dest için dışarı şeyhin ayağı Yunus’a çarpınca “Kim o?” diye sorar. Yunus: “Ben Yunus.” der. Şeyhi Tapduk Emre: **“Bizim Yunus mu?”** diyerek Yunus Emre’yi gönlünden çıkarmadığını gösterir. Menkıbeye göre Yunus Emre, her ne kadar dergâhta bazı makamlara gelmiş olsa da içindeki bazı soruların cevabını bulamamıştır. Şurası bir gerçek ki bu durum sadece Yunus Emre’ye has olmayıp tasavvuf çevrelerinde sıklıkla rastlanan bir durumdur.

Benzer bir olayı Hacı Bayrâm-ı Velî yanında on bir yıl hizmet eden Eşrefoğlu Rûmî’de ve Halvetiyye Tarikatı’nın önemli isimlerinden olan Pîr İlyas Amasyavî’de, Cemâl Halvetî ve sair sûfilerde görmek mümkündür. Yunus Emre, cevabını bulamadığı sorular için yolculuğa çıkmıştır. Nitekim onun hayatında üç türlü yolculuğu vardır. İlki, Lâmekân’a gidişleri ki kendinden ve nefsinden kaçıp Allah’a yaklaşmak için yaptığı manevî yolcudur. İkincisi, Teferrüçlerdir ki tabiatla, zikirle, müşahede ile baş başa kalıp tefek küre dayalı bir yolculuktur. Üçüncüsü ise irşad faaliyetleridir ki o da daha çok ermişlik döneminden sonra yaptığı zâhirî yolculuklarıdır.

Anlaşıldığı kadarıyla Yunus Emre’nin dergâhtan ayrılışı ilk ve ikinci yolculuk türünü bir arada barındırmaktadır. Nitekim o, zâhir emekleri karşılığında kendisinde bir bâtın kapısının açılmadığını düşünüp zâhiren dergâhtan kaçmakla esasında kendinden ve nefsinden kaçmaktadır. Çünkü onun arzu ettiği kapıların açılmasının önündeki engel, menkıbelerden anlaşıldığı kadarıyla, Tapduk Emre dergâhında kendisine “bir nasibin olmadığı” düşüncesi ve yolculuklarından anlaşıldığı kadarıyla da “nefsiyle olan savaşının henüz bitmediği”dir.

Tasavvuf eğitiminde seyahatin önemli bir yeri vardır. Bazı dervişlerin gurbete çıkarak yolculuk etmek suretiyle seyrüsülûklarını ikmal ettikleri bilinen bir husustur. Nitekim yolculuk yapan bir sâlikin elde edeceği bazı kazanımlar vardır. Bunlar: Sâlik, sefer sayesinde yeni bilgiler öğrenir. Kendisine şeyh ve ihvan bulur. Alışkanlıklarından ve hoşuna giden şeylerden uzak kalarak nefsinin terbiye eder. Nefsinin ince hile ve tuzaklarını ortaya çıkararak onunla mücadele eder. Eskinin ibretlik eser ve kalıntılarını mü şahede eder. Unutulmayı ve gözden uzak kalmayı tercih etmek suretiyle halkın göstereceği hüsn-i kabule olan tutkuyu kalbinden söker atar.

Yunus Emre de bir rivayete göre şeyhinin emriyle kırk yıl seyahat etmiş, böylece sülûkunu tamamlamıştır. Yunus Emre, dergâhı terk ederek yaptığı yolculuklar sırasında kendi gerçeğiyle yüzleşir. Bunun yanında o, yolda karşılaştığı dervişlerden, dervişlerin kendisini tanımadığı halde onun duaların kabulüne vesile olabilecek kadar makam sahibi bir er olduğunu öğrenir. Böylece zaman kaybetmeden şeyhine dönerek af diler. Şeyhinin yanında bir süre daha hizmette bulunan Yunus Emre, artık kâmil bir mü rşid olarak irşad faaliyetlerinde bulunmak üzere yeniden yollara düşer. Ancak bu sefer kaçmaz. Üç tür yolculuğun dan üçüncüsü olan “irşad için yollara düşme” yolculuğunu gerçekleştirir.

Sonuç

Yunus Emre, tarihi bir şahsiyet olmanın yanında daha çok sûfi yönüyle temâyüz etmiştir. Şeyhinin dergâhında yıllarca hizmet ettikten sonra manevî olgunluğa ermiştir. Böylece, Hacı Bektâş-i Velî dergâhından zahîre almak maksadıyla çıktığı zâhir yolculuğu, Tapduk Emre dergâhında bir bâtın yolculuğuna dönüşerek insan-ı kâmil mertebesine erişmiştir. Onun hayatı kayıtlardan çok, menkıbelerle örülü olmakla birlikte o, Anadolu insanı tarafından daha çok bu menkıbeler vesilesiyle tanınmış ve sevilmiştir. Yunus Emre, ömrü boyunca hakikat peşinde koşmuş ve nihayetinde aradığını bulmuş bir zattır. Yunus Emre’nin meselesi Allah’tan başka her şeyi terk etmektir. Bu nedenle o, dünyanın zahîre görünümlü zâhir varlığını terk etmiş, ayrıca kendinde bir makam

olarak görebileceği “bilmek iddiasından” bile kurtulmuştur. Dünya varının ağırlığından kurtulmak kaydıyla kendisini üç türlü yolculuğa hazır hale getirmiş, böylece bedeniyle ilden ile; nefesiyle dilden dile; sevgisiyle gönülden gönüle varmıştır.

KAYNAKÇA:

ALTINOK, Baki Yaşa; “Hacı Bektaş Velî Hakkında Yazılmış Bir Menâkıbnâme ve Bu Menâkıbnâmede Belirtilen Anadolu’daki Alevî Ocakları”, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, Ed.: Alemdar Yalçın- Gıyasettin Aytaş, Güz 2003, Sayı 27, ss. 177-194.

AVŞAR, Ziya; Yunus Emre Risâletü’n-Nushiye Nasihatler Kitabı, Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı, Eskişehir, 2013.

BAKIRCIOĞLU, Ziya; Yunus Emre Divânı, Ötügen Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2003.

BAYRAMOĞLU, Fuat; Hacı Bayramı Velî Yaşamı Soyu Vakfı, Cilt I, 2. Baskı, Türk tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989.

BOZ, Erdoğan; Yunus Emre Risâletü’n-Nushiyye, Gazi Kitabevi, Ankara, 2012.

BURSEVÎ, Abdullah Veliyyuddin; Menâkıb-ı Eşrefzâde, Haz.: Abdullah Uçman, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2009.

CÂMÎ, Molla; Nefahâtü’l-Üns Min Hadarâti’l-Kuds, Tercüme ve Şerh: Mahmud Lâmiî Çelebi, Sad.: Abdulkadir Çiçek, Huzur Yayınevi, İstanbul, 2016.

CUNBUR, Müjgân - Zeliha Bağır; Anadolu’nun Sahipleri, Berikan Yayınevi, Ankara, 2015.

ÇATAK, Adem; “Mevlânâ Celâleddîn Rûmî’nin Mesnevî Adlı Eserinde Su Metaforu”, Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2015/4, c. 4, S. 7, (ss. 35-65)

DEMİRCİ, Mehmet; Yunus’ta Hak ve Halk Sevgisi, H Yayınları, İstanbul, 2008.

DEVELİ, Hayati; Yunus Emre Divanından Seçmeler, Kesit Yayınları, İstanbul, 2011.

DİLBAZ, Dindar vd.; Yunus Emre, 4. Baskı, Karaman İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Karaman, 2009.

ERÜNSAL, İsmail Erol; Osmanlı Kültür Tarihinin Bilinmeyenleri, Timaş Yayınları, İstanbul, 2014.

GAZÂLÎ, İmam; İhyâ’ul-Ülûmid-dîn, Terc.: Ahmet Serdaroğlu, c. 3, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1989.

GÖLPINARLI, Abdülbâki; Vilâyet-Nâme Menâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî, İnkılâp Yayınları, İstanbul, 1995.

HALVETÎ, İbrahim Hâs; Tezkiretü’l-Hâs (Erenler Kitabı), Haz.: Mustafa Tatçı vd., H Yayınları, İstanbul, 2017.

HIZLI, Mefail “Somuncu Baba”, Uludağ Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Y. 1987, S. 2, c. 2, ss. 263-271.

HİLMÎ, Hocazâde Ahmed; Evliyâ’nın Yolunda (İstanbul Evliyâları), Gerger Yayınları, İstanbul, 2016.

HULVÎ, Mahmud Cemaleddin; Lemezât-ı Hulviyye ez-Lemeât-ı Ulviyye, 2. Baskı, Haz.: Mehmet Serhan Tayşi, Semerkant Yayınları, İstanbul, 2013.

KABAKLI, Ahmet; Yunus Emre, 12. Baskı, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 2012.

KÖPRÜLÜ, Fuad; Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, 10. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007.

MEVLÂNÂ, Celâleddîn-i Rûmî; Mesnevî-i Ma’nevî, Çev.: Derya Örs-Hicabi Kırlangıç, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2015.

OCAK, Ahmet Yaşar; Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Evliyâ Menâkıbnâmeleri, 5. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2016.

ÖNGÖREN, Reşat; “Şeyh”, DİA, c. 39, TDV Yayınları, İstanbul, 2010, ss. 50-52.

ÖZÇELİK, Mustafa; Yunus Emre Menkıbeleri, Büyüyen Ay Yayınları, İstanbul, 2016.

SÜHREVERDÎ, Ebû Hafs Şihâbüddîn Ömer; Avârifü’l-Maârif, (Tasavvufun Esasları), Haz.: Hasan Kamal Yılmaz, İrfan Gündüz, Vefa Yayıncılık, İstanbul, 1990.

TAŞ, Bünyamin; “Karaöyük’e Taze Alıç Nereden Gelir?”, ed.: Orhan Kemâl Tavukçu, Yunus Emre Kitabı, İçinde, Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2017.

TASKÖPRÜLÜZÂDE, İsmâuddîn Ebu’l- Hayr Ahmed Efendi; Osmanlı Bilginleri (eş- Şakâiku’n Nu’mâniyye fî ulemâi’d- Devleti’l- Osmâniyye), Çev.: Muharrem Tan, İz Yayıncılık, İstanbul, 2007.

TATÇI, Mustafa; Yunus Emre Divân Risâletü’n-Nushiyye, H Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2001.

_____; Yunus Emre Divan Risâletü’n-Nushiyye, 2. Baskı, H Yayınları, İstanbul, 2011.

TİMURTAŞ, Faruk Kadri; Yunus Emre Divanı, 2. Baskı, BKY Yayınları, İstanbul, 2009.

TOPAL, Nevzat; “Yunus Emre’nin Aksaray’daki Mezarı Üzerine Düşünceler”, ed.: Orhan Kemâl Tavukçu, Yunus Emre Kitabı, İçinde, Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2017, ss. 55-81.

ULU, Mahmut; Aşka Ağlayan Derviş Yunus Emre, 27. Baskı, Manolya Yayınları, Konya, 2020.

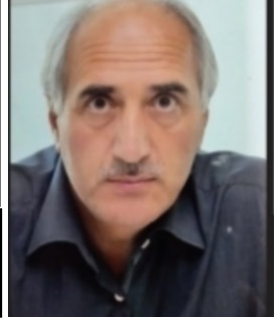
_____; Şeyh Hamîd-i Velî Somuncu Baba Hayatı ve Eserleri, 40. Baskı, Manolya Yayınları, Konya, 2020.

ULUDAĞ, Süleyman; “Nefis”, DİA, c. 32, TDV Yayınları, İstanbul, 2006, ss. 526-529.

YAĞMUR, Selim; Yunus Emre Divanı, 7. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2012.

*Bu yol uzaktır, menzili çoktur,
Geçidi yoktur, derin sular var...*

ŞABAN KUMCU

Prof. Dr. Ahmet Sevgi, “Ötelerden 33 Kişi” kitabında; “Yunus Emre’yi Nasıl Anlatmalıyız?” başlıklı yazısında; **Tarık Buğra’nın**, “Lise diploması edebiyatta başka hiçbir şey vermese de yalnız Yunus Emre’yi anlatabilse Türkiye değişecek, Türkiye olacaktır”, sözünü nakleder. “... Bize düşen; onun büyüklüğü ile öğünmek değil, beslendiği fikri kaynakları tanımak ve yeni Yunusları nasıl yetiştirebileceğimizin yollarını aramak olmalıdır. Zira yeni dehalar yetiştiremeyen cemiyetler yok olmaya mahkumdur” diyerek meselenin önemine dikkat çeker.

İsmail Hakkı Bursevi’nin, “*Hatem-i Lisan-ı Türk*” olarak nitelendirdiği **Yunus Emre**, Osmanlı şairlerini ve şiirini hem fikir hem de şekil olarak etkilemiştir. Mevlana’nın Farsçayla dillendirdiğini Yunus, Türkçeyle mükemmel bir şekilde ifade etmiş, kullandığı her kelimeye yeni ve farklı anlamlar yüklemiştir. Yunus’un diline bu gücü veren tasavvuf düşüncesidir. En karışık düşünceleri bazen bir mısrayla anlatabilme gücüne ulaşabilen bir dil ustasıdır.

Yahya Kemal; “gerçek sanat eserinin, halis şiirin hiç eskimeyeceğini söyler”, **Charles Peguy**; “Bu sabah Homeros yenidir ve bu sabah gazetesi kadar eski bir şey yoktur” demiştir. Yunus Emre, hem Türkçe’nin şaşırtıcı güzelliği, kendiliğindenliği, samimiyeti, beşerî olanı sezip ifade etmedeki mahareti hem de içinden çıktığı toplumun inançlarına, hayallerine, duygularına, özleyişlerine tercüman olan, hiç eksilmeyen bir şairdir.

Yunus Emre, 12. Yüzyıl’da Türkistan’da **Ahmet Yesevi** ile başlayan tasavvuf düşüncesini, ilahilerinde Türk diliyle söylemenin bütün sırlarını keşfetmiş, Türkçede bir tasavvuf dili oluşturmuştur. Şiirlerinde **Ahmet Yesevi’nin** adını anmaz ama, onun düşüncellerinden, şiir söyleyiş tarzından etkilenmiştir. *Tasavvufla ilgili Arapça, Farsça sözler ve terimler Yunus’un Türkçesi’nde, milli bir sese, milli bir çehreye bürünmüştür.*

Ahmet Yesevi’nin bu dörtlüğü, / **Yunus Emre’nin** Türkçesi’nde sadeleşmiştir.

*Aşkın kıldı şeyda meni,
Cümle alem bildi meni.
Kaygum sensen tüni günü,
Menge sen ok kerek sen.*

*Aşkın aldı benden beni,
Bana seni gerek seni,
Ben yanarım dünü günü,
Bana seni gerek seni.*

Bugün Anayurt’tan Balkanlara kadar geniş bir coğrafyada Müslüman Türklüğün kültürünü hiç kimse söküp çıkaramıyorsa, hiç şüphesiz bunun arkasında Yunus Emre’nin ilahileriyle beslenen insanlar vardır. Ayrıca bu ilahiler halkın ilticagahı ve moral kaynağı olan akıncı ocaklarında ve zaviyelerde de asırlarca terennüm edilmiştir. (Dr. Mustafa Tatçı, 2012) Büyük şair, ilahilerinin tılsımlı sözlerini, içinde yaşadığı Türk halkının yaşayan dilinden derlemiştir. Saf ve samimi bir Türkçe ile, yeni vatan coğrafyasının topraktan yükselen bütün güzel seslerini, Türk halk diliyle birleştirmiş, Anadolu Türkçesini o çağlara kadar hiçbir Türkçede görülmemiş bir musikiyle işlemiştir.

*Benim bunda kararım yok, ben bunda gitmeğe
geldim,
Bezirganam mataum çok, alana satmağa
geldim.
Ben gelmedim davi için, benim işim sevi için,
Dostun evi gönüllerdir, gönüller yapmaya
geldim.*

Yunus' a göre asıl vatan öbür dünyadır.

*Bu dünyaya gelen kişi, ahir yine gitse gerek,
Misafirdir vatanına, bir gün sefer etse gerek.*

Hakikat yolunun yolcuları, yavaş yürüşüyle bilinen kaplumbağa ve gözü görmeyen kör köstebek gibidir. Sufiye göre ruhun hakka doğru gidişi çok yavaştır. Aynı zamanda ruhuyla sefer eden yolcunun **“baş gözü”** bu aleme kapanır. **“Can gözü”** ilahi aleme doğru yönelir.

*Tosbağaya uğradım, gözsüz sepek yoldaşı,
Sordum sefer kancaru, Kayseri'ye azimi.
Dilsizler haberini, kulaksız dinleyesi,
Dilsiz kulaksız sözün, can gerek anlayası.
Gözsüze fısıldadım, sağır sözüm işitmiş,
Dilsiz çağırıp söyler, dilimdeki sözümü.*

Tosbağaya uğradım dediğinden murad, **nefs-i emmaredir**. Gözsüz sepek dediğinden murad, nefs-i emarenin bitmez, tükenmez istekleridir. İlahi aleme doğru yavaş yavaş ve bu dünyaya **“baş gözünü”** kapatmak suretiyle gidilir. Hak yolunu arayan ve Allah'a ulaşmayı kasteden salık, (hak yolunun yolcusu) aşkın ateşinde yanmalı, cismani varlığından arınmalıdır. Hak didarına ulaşmak için yanmak gerekir sözüyle, Mevlana'nın kâmil insanın manevi yolculuğuyla ilgili söyledikleri uyum içindedir. **“Ham bodem, pohte şodem, suhtem”, (çiğ idim, piştim, yandım).** Hakka doğru gidişi sulardan, denizlerden geçip, ilahi visale, deryaya gark olma gibi ifade eden Yunus;

*Hak yolunu gözler isen,
Gel yanalım dostlar ile.
Aşık izin izler isen,
Gel yanalım dostlar ile.*

*Hak'dan inen şerbeti içtik elhamdülillah,
Şol kudret denizini geçtik elhamdülillah.
Şol karşıki dağları, meşeleri bağları,
Sağlık safalık ile aştık elhamdülillah.*

“Behri” olarak denize dalıp, seyrânını bilmeyenin kıymeti olmaz. **Sufiler**, yedi denizden geçerek Hakk'a ulaşabileceğimize işaret ederler.

*Bu yol uzaktır, menzili çoktur,
Geçidi yoktur, derin sular var.*

*Görün ki, Yunus n'itti, varuban hazrete gitdi,
Katredir ummana yitdi, dolsa gerek şimden
geri.*

Tasavvufa göre, **“Hakka ulaşmak için yedi nefis merhalesinden geçmek gerekir.** Her nefis makamının bir **letaifi** (ilahi hakikatleri anlama yeteneği) vardır. **Yedi nefis makamının yedi ayrı yakını, yedi rengi, yedi seyri, yedi tavrı, yedi hali vardır.”** (Dr. Mustafa Tatcı)

*Her kapıda bir kişi yüz bin çerisi vardır,
Aşk kılıcın kuşanıp cümle kırasım gelir.*

Yunus **gayb** alemine ruhi seyrinden söz ederken, **merdiveni** ilahi aleme gidişte bir araç olarak tasvir eder.

*Miskinlikten buldular, kimde erlik varısa,
Merdübandan yitdiler yüksekten bakarsa.*

Yunus cismani varlığını terkedip ruhuyla Hakk'a yürümeyi **“kendisiz sefer”** olarak adlandırır. Bu sefere tek gidilmediğini söyler. Hak aşığının yol arkadaşı aşktır. Bu gidişler Hakk'a yöneliktir. Yunus'un bu seferlerinde yoldaşı Hakk'ın ta kendisidir.

*Sensiz yola girer isem, çarem yok adım atmağa,
Gövdemde kuvvetim sensin, başım götürüp
gitmeye.*

Aşığın son gayesi, meleklerden yukarı alemini seyretmektir.

*Meydanımız meydan oldu, canlarımız hayran oldu,
Her dem Arş'a seyrân oldu, Hazret oldu divanımız.*

Bu Arş'ın mekânı da değişkendir. Gah ona doğru göklere yükselir, gah onu aşıkların gönlünde arar. "Bulutlara seyrân edip Arş'a yakın olan benim." Alemlerde seyranda Arş'a yükselen aşık "**tahtesseraya**," (toprağın altı) kürsüye de iner. Bu bir nevi **seyr-u seferdir**. Yunus bu aleme gelen ve dönen insanı "**misafir**" olarak isimlendirir. Bu dünyaya gelişin sebebi de seyretmektir. **Bu aleme geliş gidiş, öbür aleme dönüş, ölüm bile seferdir.**

*Miskin Yunus gidisersin,
Acep sefer edisersin,
Hasret ile kalırsın,
Ah nimdeyim ömrüm seni.*

*Ağaç ata bindireler sinden yana göndereler,
Yer altına indireler, kimse ayruk görmez ola.*

Doç. Dr. (Seadet Şıhiyeva)

"Sufi çevrelerde **"bir salık model"** olarak anlatılan Yunus Emre'nin şiirleri, salıklara (tasavvuf yolcularına) gerek usul, erkan öğretimi, gerekse aşk ve irfan telkin eden özellikleri yönüyle asırlardan beri okunmuş, okutulmuştur." (Dr. Mustafa Tatçı, 2012) "Köprülü'nün ifadesiyle; O" **Muhyiddi-i Arabi** ve şakirtleriyle **Celaleddin-i Rumi'nin** yaptığı geniş ve serbest telakkileri (anlayışları) tamamıyla kendine maletmiş, ruhen mutasavvıf, büyük, samimi ve sanatkar bir şahsiyeti." (Prof. Dr. Mahmut Erol Kılıç, 2007)

Nurettin Topçu, Yunus Emre'yi şöyle anlatır: "Hiç şüphe yok ki, Yunus Emre'yi anlamaya çalışmak beyhude bir emektir. Ondaki hali yaşamak imkân ve kudretinden mahrum olanlar, tıpkı meyvesiz, çiçeksiz ağaca bakarak bir odun yığını gördükleri gibi Yunus Emre'yi hiçbir zaman anlayamayacaktır. Biz sadece onun mısralarıyla bestelerini okuyup zevkleniyoruz. Bu zevk, nazım ve musiki zevkidir. Yunus daima bizden uzaklardadır. Bir hilkat kırıntısı olan varlıklarından utanarak sahibine sığınmak cesaretini gösterenler onu anlarlar. **İç yapısı tamamen yok edilmiş bir**

nesle Yunus'u anlatmaksa evham ile oyalanmaktan başka ne olabilir.

Bugün onun teneffüs ettiği hakikat havasının tam zıddı olan bir kutupta yaşıyoruz. ...Bizim varlığımıza sultan olan hırslarla iştihaları o, tam yedi yüz sene evvel sefillere sadaka olsun diye dağıtmıştır. ... Ancak aldandığımız kesin olarak bildiğimiz şey, Anadolu dünyasının ruh yapısında Yunus'un en derin tabakalara nüfuz etmiş olduğudur. İçten ve dıştan her yabancı saldırıya karşı koyarak Anadolu'yu ayakta tutan, kıyamete kadar tutacak olan, Yunus'un bu toprakların her tarafında medfun (toprağa gömülmüş, defnedilmiş) olan, onun uyanık, kudretli ve koruyucu ruhudur. Bizim olmayan zehirli aşığı sıyrırırsanız, altından bütünüyle onun varlığı onun heybeti fişkıracaktır. Örflerimiz onun, ahlakımız onun, iman aşımız onundur. Aşkımız ile sabrımız da onundur..."

Yunus Emre' nin şiir dili, Anadolu halkının o dönemde konuştuğu sade ve anlaşılır kelimelerden oluşmuştur. Anadolu'yu karış karış gezmiştir. *"Yunus'un şiirlerinde, basitlik içinde derinlik, tabilik içinde güzellik dikkat çeker. İfade de sanat değil bizatihi hayat vardır... Üslup yoktur, insan vardır. Özentisiz, fakat ölümsüz olan hakiki üslup hakimdir.* Hiçbir sanat endişesi duymayan, yapmacıktan kaçınan Yunus, içinde bulunduğu vecd ve coşku vesilesiyle nazım dilini işlemiş, samimi duygu ve düşüncelerinin hızıyla bol kelimeli, çeşitli kafiyeyle zengin bir şiir dili meydana getirmiştir. **(Vasfî Mahir Kocatürk,1970)** Türk şiir geleneğinin bir devamı olarak mısra başı ve mısra sonu tekrarları ile bir yandan ritmi ve

ahengi sağlarken bir yandan da metne ifade kudreti katmıştır. **(Prof. Dr. Ömür Ceylan, 2005)**

Prof. Dr. Orhan Okay, "Yunus Emre'de İnsan Üzerine" başlıklı yazısında; "Yunus Emre'yi yedi yüz yıl gibi uzun bir tarihin ötesinden gönümüze kadar canlı tutan güç nedir? Onun veli şahsiyeti mi? Şeyhi Taptuk Emre, aynı dönemde yaşadığı, Hacı Bektaş'ı Veli ve Mevlâna ile karışan efsanevi, hayatı mı? Anadolu'nun her tarafında işaret edilen mezarı dolayısıyla kazandığı yaygın şöhreti mi? Yoksa bir sehl-i mümteni gibi (söylenmesi kolay gibi görülen fakat benzerinin söylenmesi çok zor olan bir söz) harikulade bir sadelik ve alabildiğine derinlik gösteren ifade kudreti mi? Belki bunların hepsi. **Fakat bence daha mühimi, her şiirinde insana vermiş olduğu değerdir.**

Bunu hümanizm veya bizim kültürümüze yabancı bir isimle izah etmek için; "sizin hümanizminiz gibi, bizde de İslam hümanizmi vardır" şeklinde bir açıklama, bir kültürdeki kavrama başka bir kültürden kıyas aramaktan ibaret kalmalıdır. Yoksa bizim olan bir kıymet hükmüne, bambaşka bir geleneği olan bir ismi vermek değil. **Yunus Emre'nin insan sevgisinin kaynağının, İslam düşüncesi ile Oğuz yiğitliğinin** ideal bir senteze ulaşmasından doğduğunu bilmek ve belirtmek her Türk aydınının boynuna borçtur."

Şair ve Yazar, Hilmi Yavuz, Orhan Okay'ın bu görüşlerine karşılık; "Yunus'u bizim kültürümüzün içine hapsedmek ve

Yunus'un evrenselliğini, onun şiirini, başka bir kültürün yorumlarına açık tutmamak, onun görüşlerini kabul etmemek anlamına gelmeyecek midir? Yunus'u yerelden evrensele, her iki bağlamda da okunabilen bir kimlik olarak görmemizde bir mahzur var mıdır?" Diye sorar.

Edebiyatçı Yazar, Beşir Ayvazoğlu da "Yunus Emre'yi yerelden evrensele her iki bağlamda okumakta elbette bir mahzur yoktur; ancak Hilmi Yavuz'un göz ardı ettiği husus, Yunus'un evrenselliğini iddia edenlerin onu *Batılıların hoşuna gidecek şekilde, İslami ve tasavvufi kimliğinden büsbütün soyutlayıp takdim etmeleridir*. Bunun bir çeşit oryantalizm olduğu rahatlıkla söylenebilir. ...Bugün hem kendisi hem de yaşadığı çağ hakkında daha fazla bilgiye sahibiz. Dolayısıyla bilinmezliğin arkasına sığınıp, aşırı yorumlarla ona ideolojik elbiseler giydirmek, epeyce zorlaşmıştır. Bundan sonra yapılacak olan, Yunus Emre Divanı'nı daha dikkatli bir şekilde okuyup, derinliklerine nüfuz ederek bugüne ulaşan mesajlarını çağımızın idrakine(anlayışına) bırakmak, anlaşılmasını sağlamaktır..."

Kaynakça:
Erarslan,1983, Aşık Yunus Emre Divanı
1327:169 Gölpınarlı,1981

ORTAKÖY (EYÜBİLİ) TARİHÇESİ DENEMESİ

DR. MUSTAFA FIRAT GÜL

Aksaray'ın en büyük ilçesi olan Ortaköy'ün tarihine dair şümulü çalışma var mı diye bir soruyla muhatap olmuştum yıllar öncesinde... İ. Hakkı Konyalı'nın 1974 yılında neşredilen 3 ciltlik eserinin bir kısmında Ortaköy tarihinden bahsediliyor diye cevap vermiştim. On küsur yıl öncesindeki bu konuşmadan sonra şimdi durum nedir diye biraz araştırdım fakat netice pek de istenildiği gibi değil!.. Birkaç Ortaköylü arkadaşımızın gayretine şahidim. Umarım en kısa zamanda dört başı mamur bir Ortaköy tarihini meraklılarıyla paylaşırlar. Ben bugün sizlere - elden geldiğince- bir özet sunmak istiyorum¹.

Ortaköy'ün eski adı Eyüp ili'dir denilse yanlış olmaz. (Bu isim zamanla "Eyübili" olmuştur.) Aksaray'ın kazası olan Eyübili'nin merkezi bazen Kalebalta bazen de Ortaköy olmuştur. Yeri gelmişken hemen belirtelim ki Ortaköy ismi iki merkez arasındaki yerleşimler için tercih edilen, pratik bir isimlendirmedir.

Eğer o yerin kadim bir ismi yoksa bu şekilde isimlendirmişlerdir. Ortaköy de Aksaray ve Kırşehir arasında olduğundan Ortaköy denilmiştir. Niğde'nin Altunhisar ilçesi de benzer bir isimlendirmedir².

¹ Bir ağabeyimin ricasıyla Ortaköy'e dair bir tarihçe denemesine cesaret ettim. Cesaret diyorum zira kısa sürede neyi, nasıl yazabilirim diye endişeliydim. Dedğim gibi bu konuda çok emek vermek gerekiyor. Diğer çalışmalarımın meşguliyeti olmasa ve yarım kalan kitaplarımın sorumluluğu olmasa daha zengin bir tarihçe yazabilirdim.

² Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde "Ortaköy'den Aksaray'a geldiğini yazmasından dolayı birçok kişi Bor'dan Ortaköy'e Aksaray'a uğramadan nasıl geçti de Ortaköy'den Aksaray'a geldi diye bana sormuştu. Çelebi'nin bahsettiği Ortaköy, Niğde ile Aksaray arasındaki Altunhisar ilçesidir.

İ. Hakkı Konyalı, Eyübili için (o yazılarında Eyüb İli olarak kaydetmiştir) “seyyar bir kaza” der. Bunun sebebi de kaza merkezinin bazen Kalebalta bazen de günümüzdeki Ortaköy olmasıdır. Eski kayıtlarda Eyüphisar olarak anılan yer de

burasıdır. Hemen yanda gördüğünüz fotoğraf Kalebalta’yı göstermektedir.

Tarihi oldukça eskilere giden Kalebalta’nın Eyüp ili’nin merkezi olarak tercih edilmesine şaşırmamak gerekiyor!

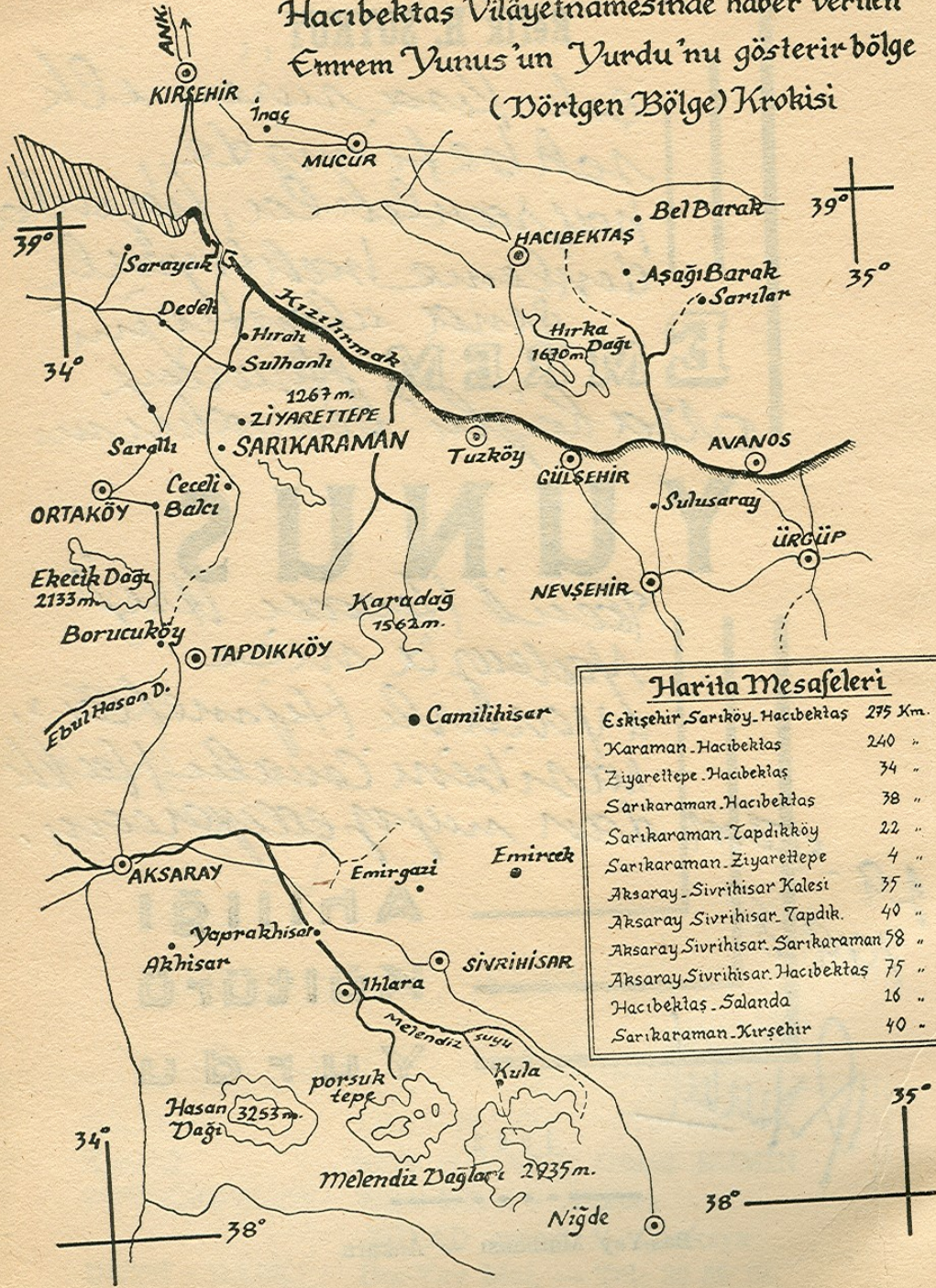

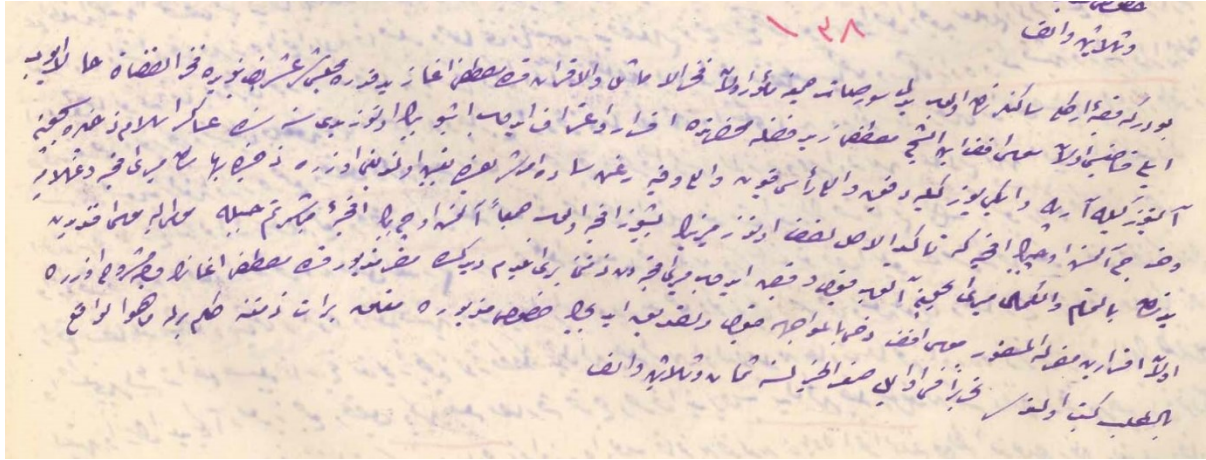
*Kalebalta'daki
kalenin eski ve
yeni fotoğrafları.
(Üsttekini 1960
sonlarında
Konyalı'nın
kitabı için
Burhan Aksoy,
alttakini ise Zekai
Erdal çekmiştir)*

Hacibektaş Vilâyetnamesinde haber verilen
Emrem Yunus'un Yurdu'nu gösterir bölge
(Dörtgen Bölge) Kroki

Osmanlı dönemindeki Aksaray'ın idari durumu şöyleydi: Konya Merkezli Karaman Eyaletine bağlı Aksaray Sancağı; Aksaray Kazası, Koçhisar Kazası ve Eyübili Kazası.

Eyübili [Ortaköy] bölgesinden ordu için toplanan verginin, Eyübili kadısı Musa Efendi tarafından bu işle görevlendirilen Kara Mustafa Ağa'ya teslim edildiğine dair mahkeme kaydı. (30 Eylül-9 Ekim 1628)

Budur ki, kasaba-i Ereğli sakinlerinden olub bedel-i sürsat cemine memur olan fahrü'l-emasil ve'l-akran Kara Mustafa Ağa zide kadruhu meclis-i şer-i şerif-i nebevide fahrü'l-kuzat hala Eyübili [Ortaköy] kadısı olan Musa Efendi ibn-i Eş-Şeyh Mustafa zide fazluhu mahzarında ikrar ve itiraf edüb işbu bin otuz yedi senesinde [h. 1037 / m. 1627-1628] asakir-i İslam zahiresiyçün altı yüz kile arpa ve iki yüz kile dakik ve elli res koyun ve elli vukıyye revgan-ı sade emr-i şerifinde tayin olunduğu üzere zahire bahasından miri akçe ve gulamiye ve haraç altmış üç bin akçe ki tekidü'l-asl nısf otuz mirinin beş yüz akçe olub ceman altmış üç bin akçe[y]i

mübaşeretim hasebiyle muma ileyh Musa Efendi'den yedinden bi't-tamam ve'l-kemal miri için alub kabul ve kabz edüb miri akçeden zimmetini beri eyledim dedikde mukırr-ı mezbur Kara Mustafa Ağa'nın vech-i meşruh üzere olan ikrarın mukırrun leh el-mesfur Musa Efendi dahi bi'l-müvacehe kabul ve tasdik edicek husus-ı mezbura müteallik beraet-i zimmetine hükm birle ma-hüve'l-vaki bi't-taleb kebt olundu.

Tahriren fi-evaili Saferi'l-hayr li-sene semane ve selasin ve elf. [h. 1-10 Safer 1038 / m. 30 Eylül-9 Ekim 1628]

iskelelerine getirilmek fermanım olmağın zikr olunan kadılıklardan 1038 senesine [m. 1628-1629] mahsub olmak üzere ihracı fermanım olan sürsat zahiresinin şairin herbir kilesine altmış akçe ve dakikin herbir kilesine ellışer akçe ve koyunun herbir resine yüz kırkar akçe ve revgan-ı sadenin herbir kıyyesine kırkar akçe ve aselin herbir kıyyesine otuzar akçe hesabı üzere bahaların muaccelen tahsil ve ordu-yı hümayunuma irsal ve teslim için bölük subaşılardan kıdvetü'l-emasil ve'l-akran Ali Subaşı zide kadruhu mübaşir tayin ve irsal olunmuşdur buyurdum ki, hükm-i şerifimle vardukda bir an ve bir saat tehir ve terahi eylemeyüb siz ki kadılar[sı]z herbirinizin taht-ı kazasında ihrac fermanım olan sürsat zahiresinin şair ve dakik ve revgan-ı sade ve aselin balada kayd ve tayin olunduğu üzere bahalariyçün lazım gelen akçeleri mübaşir-i muma ileyh Ali Subaşı zide kadruhuya muaccelen cem ü tahsil etdirüb bir akçesin baki kodurmayub teallül ve inad ve muhalefet etdirmeyesin ve hasıl olan malı defteri ile keseleyüb ve mühürleyüb muma ileyh Ali Subaşı zide kadruhu ve yarar ve mutemedün aleyh adamlarınızla ordu-yı hümayunuma irsal ve teslim-i hazine etdiresiz ki ol akçeler zikr olunan iskelelere gelen terekenin ordu-yı hümayunuma nakli için mekkarilerine harc ü sarf oluna şöyle ki zikr olunan akçeler bi't-

tamam emr-i şerifim mucebince cem ü tahsil ve vakt ü zamanında ordu-yı hümayunuma irsal ve teslim olunmayub ve yahud noksan üzere gönderilmekle tereke nakli tehir kalmak lazım gelir bir vechile öZR ü cevabınız makbul olmayub sual ve muateb olmanız mukarrerdir ana göre mukayyed olub avk ü tehirde ve ihmal ü müsaheleden ve emr-i şerifimde tayin olunandan noksan üzere tahsil ve irsal olunmaktan ve ziyade akçe alınmakla reayaya zulm ve teaddien be-gayet hazer eyleyesiz ve sen ki mübaşir-i muma ileyh Ali Subaşı tahsilne memur olduğun zikr olunan kadılıkların sürsat zahiresi bahasiyçün lazım gelen ceman beş yük kırk bin üç yüz akçe[y]i muaccelen tahsil ve ordu-yı hümayunuma götürüb tesliminde ikdam ve ihtimam edüb şöyle ki avk [ve] ihmalin sebebi ile tereke nakli tehir kalub sefer-i hümayunumda zahireye muzayaka çekmek lazım gele senin dahi öZRün makbul olmayub mansabın ahara verilüb muhkem hakkından gelinir şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılasız.

Tahriren fi'l-yevmi's-sani aşar şehri Receb sene seba ve selasin ve elf. [h. 12 Receb 1037 / m. 18 Mart 1628]

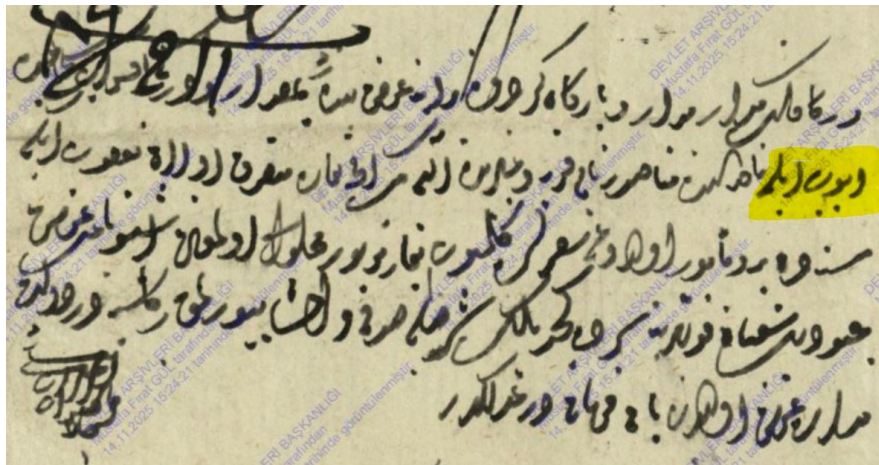
Be-medine-i Tokad

Aksaray Nüfus Defterleri, başlıklı çalışmasında N. Aygün, Eyübili Nahiyesi'nin Aksaray'da konar-göçer menşeli teşekküllerin ana yaşam alanıdır der ve Ortaköy'e (Eyübili) dair şunları kaydeder:

“1830'larda müstakil bir kaza olarak Aksaray Sancağına bağlı olan Eyyübili³ Nahiyesi, 1530'larda çok daha geniş bir coğrafyanın idarî merkeziydi. 1530'larda, günümüzdeki Sariatlı'da dâhil olmak üzere Ekecikdağı ve civarındaki köyler ile Ortaköy İlçesi ve ona bağlı köyleri kapsamaktaydı. 1530'larda toplam 30 köyü ve 42 mezraası bulunan Eyyübili Nahiyesinin doğudaki sınırları günümüzde Aksaray'a bağlı olan Sariatlı ve Alayhamı ile Nevşehir İli Acıgöl İlçesine bağlı Tatlar (Metavi) Köyünü içine almaktaydı. Günümüzdeki Nurgöz Köyü, 1530'larda “Nurgiz” adıyla

Eyyübili Nahiyesine bağlı bir mezra idi. Benzer şekilde, 1524'te, Uzartık Köyü (şimdiki Yeşilova ile Çimeli arasındaki havza) Eyyübili Nahiyesine bağlıydı. Bu durumda günümüzdeki idari ayrıma göre, Aksaray-Ankara yolu üzerindeki Yeşilova'dan Ortaköy'e; oradan da Aksaray-Nevşehir karayolu üzeri ve çevresinde kalan Tatların ve Alayhamı'nı içine alacak derecede geniş bir coğrafya Eyyübili Nahiyesi sınırlarında kalmaktaydı. Ayrıca Eyyübili sahası, Osmanlı zamanında Aksaray geneline göre oldukça fazla mezraaya sahip olmasıyla da farklılık sunmaktaydı. Bu durum, Aksaray'daki konar-göçer teşekküllerin niçin en yoğun biçimde bu nahiyede meskûn olduklarını da bir ölçüde vuzuha kavuşturmaktadır”.

Osmanlı belgelerinde son döneme kadar Ortaköy diye değil Eyübili olarak kayıtlıdır.

³ Eyüpili yerine “iki ye” ile Eyyübili yazmayı tercih etmiştir. Eyübili de Eyyübili de doğrudur.

Kaza/Sancak	Köy/Mevki	1830 Nüfusu		1834 Nüfusu		1836'ya Ulaşan Nüfus	
		Erkek	Erkek+Kadın	Erkek	Erkek+Kadın	Erkek	Erkek+Kadın
Eyyubili	Eyyubili (Ortaköy)	98	196	107	214	109	218
Eyyubili	Sarıkaraman	67	134	51	102	49	98
Eyyubili	Lefkere (Bozcatepe)	27	54	22	44	23	46
Eyyubili	Kızılköy	28	56	9	18	9	18
Eyyubili	Yuva (Nurgöz)	-	-	21	42	21	42
Toplam		220	440	210	420	211	422

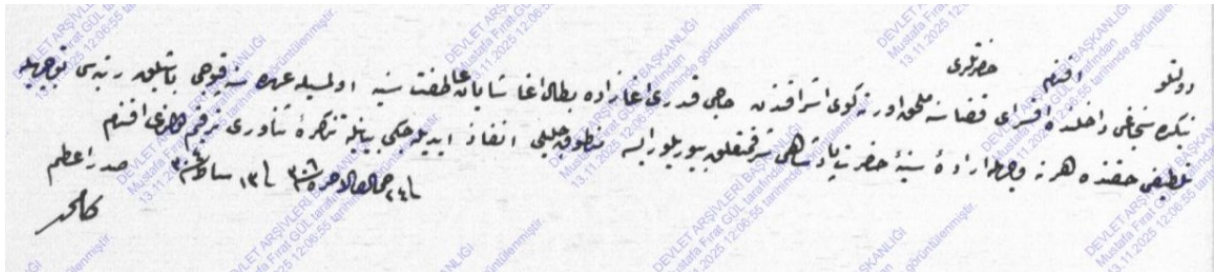
Eyyübili Kazası Nüfusu (1830-1836)

Aygün, Nüfus Defterlerinde Aksaray, C.1. s.236.

Kaza/Sancak	Köy/Mevki	1830 Nüfusu		1834 Nüfusu		1836'ya Ulaşan Nüfus	
		Erkek	Erkek+Kadın	Erkek	Erkek+Kadın	Erkek	Erkek+Kadın
Aksaray	Ağzıkarahan Derbendi ⁵⁵³	-	-	27	54	30	60
Aksaray	Saka	16	32	15	30	14	28
Aksaray	Yağan	29	58	31	62	32	64
Aksaray	Sapmaz	46	92	52	104	53	106
Yeniil-Sivas	Uzartık Köyü-Çemelü Aşireti	305 ⁵⁵⁴	610	336 ⁵⁵⁵	672	-	-
Aksaray Sancağı ⁵⁵⁶	Ekecik ⁵⁵⁷	477	954	1089	2178	1121 ⁵⁵⁸	2242
Yeniil-Sivas	Sarıatlı Köyü-Harbendeli Cemaati	293 ⁵⁵⁹	586	279	-	-	-
Eyyubili	Eyyubili (Ortaköy)	98	196	107	214	109	218
Eyyubili	Sarıkaraman	67	134	51	102	49	98
Eyyubili	Lefkere (Bozcatepe)	27	54	22	44	23	46
Eyyubili	Kızılköy	28	56	9	18	9	18
Eyyubili	Yuva (Nurgöz)	-	-	21	42	21	42
Toplam		1386	2772	1939	3878	1461	2922

Tarihî Eyyübili Coğrafyasında Konumlanmış Köyler (1830-1836)

Aygün, Nüfus Defterlerinde Aksaray, C.1. s.237.

27 Şubat 1889 tarihli belgede “Ortaköy” ibaresini görmekteyiz. Yukarıdaki belge, Ortaköy’ün ileri gelenlerinden Hacı Kadri Ağa oğlu Battal Ağa’ya “kapıcıbaşıklık” rütbesi verilmesi hakkında, Padişah II. Abdülhamid’in emridir.

1916 yılındaki sayıma göre Ortaköy’de 90 hane vardır. Bilindiği gibi nüfus hesaplanırken her hanede 4 kişi yaşadığı kabul edilir.

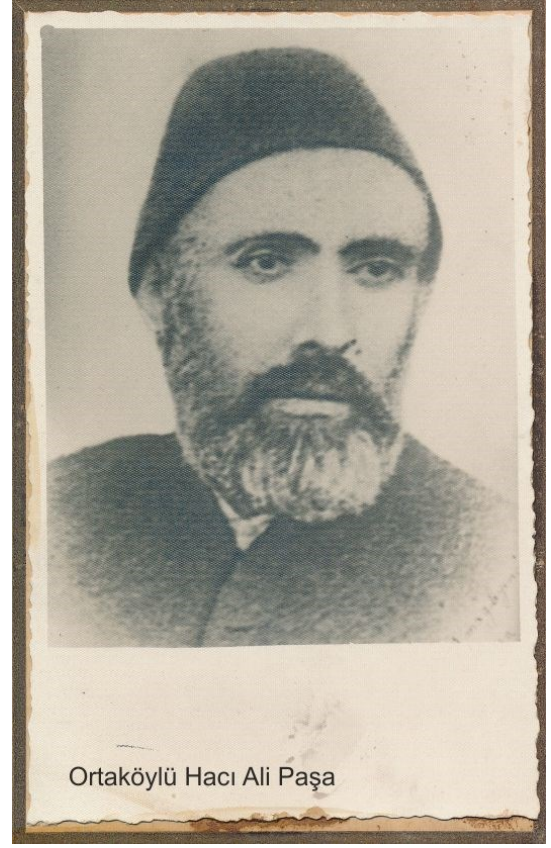
Aksaray merkez kazası, 1516 hane
Hamidiye, 211 hane
Gözlükuyu, 58 hane
Karkın, 81 hane
Karataş, 58 hane
Karacaviran, 53 hane
Bağlı, 52 hane
Akhisar, 68 hane
Yuva-i Kebir, 97 hane
Gine, 60 hane
Helvadere, 238 hane
Yenipınar, 99 hane
İhlara, 266 hane
İlisu, 145 hane
Sivrihisar, 126 hane
Gelveri, 755 hane
Genedala, 56 hane
Belisırma, 39 hane
Dorukini, 28 hane
Ağzıkarahan, 33 hane
Mamasun, 120 hane
Carastı (?), 123 hane
Çağıl, 11 hane
Akmezar, 30 hane
Delihebil, 23 hane
Süleymanhöyüğü, 15 hane
Hıcıb, 182 hane
Mandama, 45 hane
Maa-Emirgazi Sıfacık, 29 hane
Ağaçlı, 238 hane
Timurcu [Demirci], 176 hane
Alanyurt, 38 hane
Selime, 188 hane
Yaprakhisar, 67 hane
Eskinuz, 76 hane
Çeltek, 62 hane
Suüstü Kızılkayası, 87 hane
Göstük, 142 hane
Absarı, 85 hane
Gücünkaya, 35 hane
Gelegüle, 60 hane
Akin, 47 hane
Tepesidelik, 16 hane
Ekeciktol, 25 hane
Ekecikköy, 45 hane
Gögsügüzel, 27 hane
Yalnızceviz, 17 hane
Bebek, 53 hane
Karakuyu, 17 hane

Alayhanı, 72 hane
Düğüz, 28 hane
Karakova, 12 hane
Gelesin, 72 hane
Sarıağıl, 19 hane
Kalebalta, 45 hane
Susadı, 17 hane
Tapdık, 22 hane
Koyak, 7 hane
Karaçayır, 15 hane
Borucu, 34 hane
Satinebi (?), 67 hane
Çalıbekir, 9 hane
Yanyurd, 48 hane
Çekiçler, 38 hane
Cankıllı, 69 hane
Ekecikgödel, 55 hane
Sağırkaraca, 44 hane
Ekecikşeyhler, 13 hane
Fatmauşağı, 17 hane
Çolaknebi, 27 hane
Büyükçavdarlı, 26 hane
Küçükçavdarlılar, 13 hane
Sınandı Gökkaya, 59 hane
Erek (?), 5 hane
Nurgöz, 98 hane
Yağan, 25 hane
Macarlı, 18 hane
Boyalı, 63 hane
Bostanlı, 14 hane
Cerit, 28 hane
Büyükgüğe, 31 hane
Küçükgüğe, 12 hane
Karapınar, 10 hane
İshaklı (?), 10 hane
Camuzluk, 20 hane
Hacıahmedliçeltek, 12 hane
Hıdırlı, 66 hane
Yukarıkabakulak, 39 hane
Hacııbrahımuşağı, 43 hane
Seksenuşağı, 32 hane
Ortaköy, 90 hane
Çimeliuzarlık, 154 hane
Velifakılı, 135 hane
Çimeliyeniköy, 59 hane
Baymış, 42 hane
Sapmaz, 46 hane
Acıpınar, 66 hane
Hanobası, 66 hane

Aşağıkabakulak, 47 hane
Aratol, 71 hane
Seleciköse, 20 hane
Kazıcık, 13 hane
Darıhüyüğü, 53 hane
Yapılcan, 59 hane
Amarat, 163 hane
Sultanhanı, 252 hane
Eşmekaya, 214 hane
Eskil, 553 hane
Böğet, 35 hane
Ulukışla, 138 hane
Kırkıl, 190 hane
Acem, 472 hane
Hatiboğlu, 30 hane
Hırka, 45 hane
İsmailağa, 17 hane
Balcı, 298 hane
Hamirli (?), 61 hane
Ozancık, 60 hane
Abdallar (?), 98 hane
Ceceli, 35 hane
Durhasanlı, 58 hane
Sarıkaraman, 127 hane
Reşadiye, 18 hane
Pirli, 28 hane
Salarıgödel, 38 hane
Bozkır, 94 hane
Alaca, 75 hane
Çitfevi, 44 hane
Harabendeli, 140 hane
Kütüklü, 68 hane
Bekdik, 105 hane
Devedamı, 97 hane
Açıkağıl (?), 33 hane
Kuruağıl, 45 hane
Sofunebi (?), 115 hane
Ceridlü (?), 68 hane
Satansarı, 48 hane
Lefkere, 38 hane
Batan (?), 38 hane
Camiliviran, 48 hane
Ağcakend, 100 hane
Dadasun, 77 hane
Sınasa, 73 hane
Taşpınar, 124 hane
Tokarız, 66 hane
Karacaviran, 27 hane

Ortaköylü Hacı Ali Paşa, Osmanlı son döneminin ünlü şahsiyetlerinden birisidir. Kendisi hakkında daha önce bir kitabımda şöyle bilgi vermiştim.

“Ortaköy’ün gelişmesinde katkısı inkâr edilemeyecek kadar âşîkar olan Hacı Ali Paşa Ortaköy’de Merkez Camiyi yaptırmıştır. Şehir merkezinde hayır işlerine imza atmıştır. Birçok tarihi eseri tamir ettirmiştir. Sultan II. Abdülhamid ‘in serkuranasından (yakın çevresi) olan Hacı Ali Paşa medrese tahsilinden sonra ayağında çarığı ile tahsilini ilerletmek için İstanbul’a gitmiştir. Topkapı sarayında ilmini genişleten bu zeki Ortaköylü herkes tarafından takdir edilmiştir. Odasının duvarına astığı çarığa sıklıkla bakarak böbürlenmekten kaçınmıştır. Görevini hakkıyla yerine getirirdi. Aksaray’dan kendisine zeki çocukların gönderilmesini isterdi. Amacı çocukları okutmaktı. Servetini hayır işlerine harcayan bu vefalı Ortaköy’lü Ulu Caminin önüne şadırvan sebîl yaptırdığı gibi halkın Uluurmak’tan su içmesine gönlü razı olmadı Ekecik’ten su getirtti. Sultan Abdülhamid’i tahttan indiren

ittihatçılar padişahın en yakınlarından birisi olan Ortaköylü Hacı Ali Paşa’ya dürüstlüğünden ve İslam’a olan hürmetinden dolayı saygı duymuşlardır. Ortaköy’de Paşalar olarak adlandırılan ailelerin soyu (Sürmeli) hala yaşamaktadır”.

Ortaköylü Hacı Ali Paşa Cami, 1960.

Cumhuriyet döneminde, Aksaray'ın neredeyse her yerinde imar, maarif başta olmak üzere önemli gelişmeler olmuştur. Aşağıdaki haber Aksaray Vilayet Gazetesi'nden iktibas edilmiştir:

Aksaray-Balcı-Ortaköy'e kadar Kırşehir yolu üzerindeki 45 km'lik yolun tesviye-i turabiyesi kamilen yapılmış, Balcı'dan Bozkır, Alaca, Harmandalı istikametine olan yola da Balcı Karakol Kumandanı Kadir

Onbaşı tarafından yapılmakta bulunmuştur. Bu yolda hizmeti mesbuk merkez takım kumandanı Muzaffer Bey'e vilayetçe resmen beyan-ı memnuniyet edilmiştir.

Ortaköy'de nahiye teşkilatı kurulmasına dair 17 Mayıs 1931 belge. (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Cumhuriyet Arşivi)

M. U. Kararname

Sayı 7364

Madde-1-Aksaray Vilâyetinin merkez kazasına merbut Ortaköy, Gelveri ve Arapsun kazasına bağlı Alemlî köylerinde bu namlarla birer nahiye teşkil edilmiştir.

Madde-2-Bu kararname hükümlü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

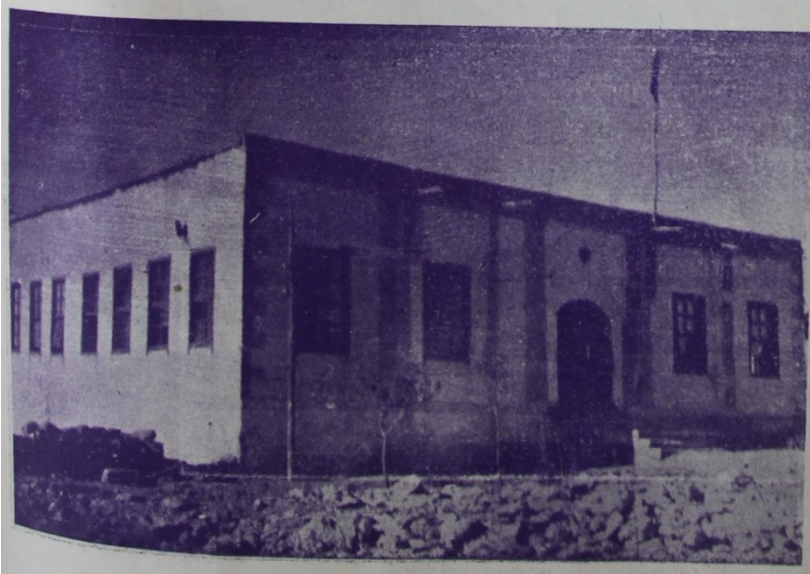
17 I 221

REİSİCUMHUR

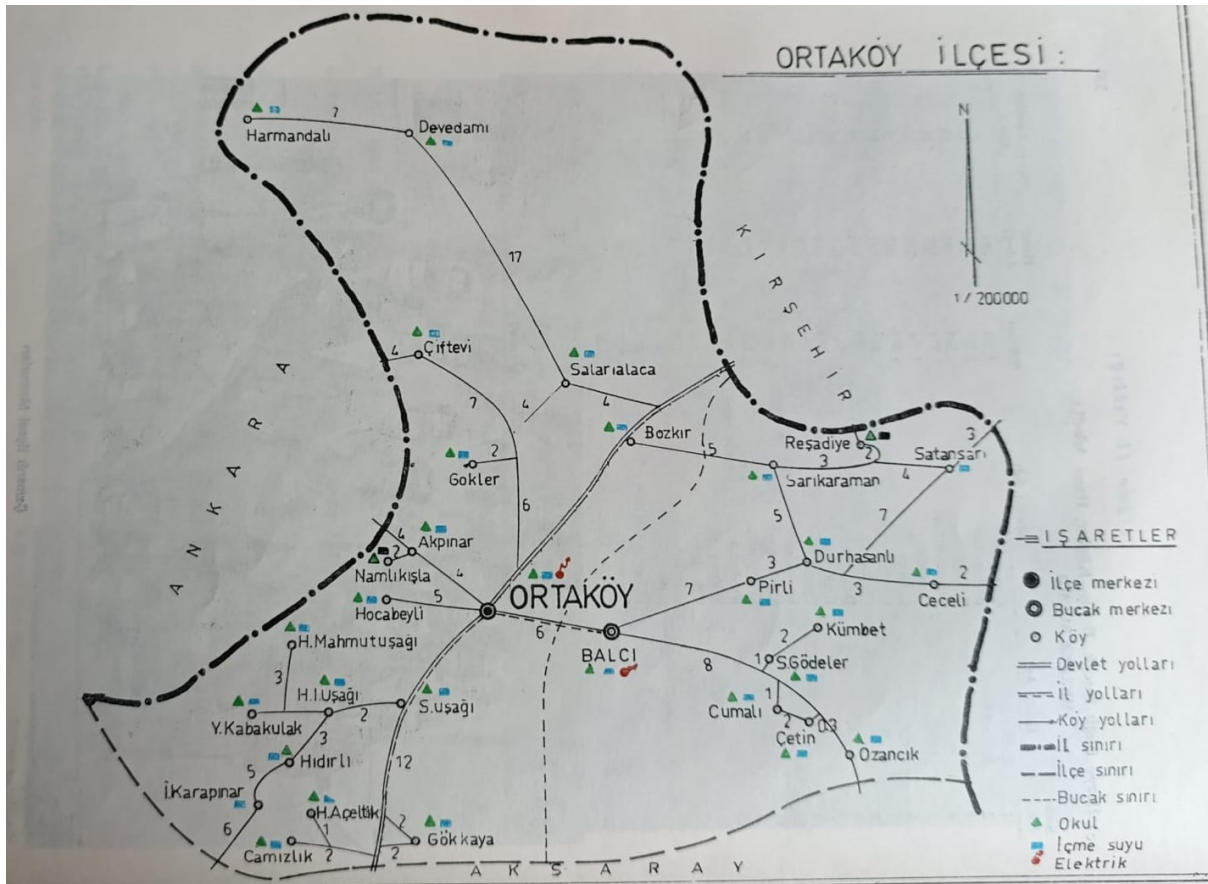
Gazi M. Hemal

BAŞVERİL

DAHİLİYE VEKİLİ

Ortaköy Nahiyesi
Hükûmet konağı

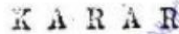
ORTAKÖY İLÇESİ

1994 Aksaray yıllığında Ortaköy

938

Sayı : 2014/14466

23107

1 - Aksaray ilcesinin Ortaköy bucağına bağlı Balcı Köyünde Belediye teşkiline ait Danıştay Genel Kurulunun 2/5/949 günlü ve 49-102/116 sayılı kararı 1580 sayılı Belediye Kanununun 7 inci maddesine tevfi-kan onanmıştır.

Yüksek Başbakanlığa

Aksaray ilçesinin Ortaköy bucağına bağlı Balçık köyünde Belediye teşkilinin uygun olduğuna dair Danıştayca verilen kararların örneğine tanzim edilen karar eklenerek sunulmuştur.

I580 Sayılı Belediye Kanununun 7.inci maddesi-
ne tevfi kan gereğinin yapılmasını yüksek müsaadelerine
saygılarımla arz ederim.

İçişleri Bakanı

E. Persing

2 - Aksaray kazasına bağlı Ortaköy nahiyesinin yüzölçüsü geniş olduğu gibi (31) köyü ve 1945 sayımına göre (15116) nüfusu ihtiva ettiği, birçok köylerin nahiye merkezine uzaklığı ve nahiye merkezinde haftanın Cumartesi günleri pazar kurulması dolayısıyla gerek idarî ve gerekse inzibatî bakımdan nahiye ve karakol işlerinin çokluğu yüzünden ilişik cetvelde adları yazılı (7930) nüfusu ihtiva eden (11) köy halkının bu nahiyeğe bağlı Balcı kasabasında yeniden bir nahiye kurularak köylerinin buraya bağlanmasını istemeleri üzerine yukarıda birinci maddede arzedildiği şekilde Bulduruç nahiyesinin kaldırılarak buradan tutumlanacak nahiye kadrosıyla merkezi Balcı kasabası olmak ve ilişik cetvelde adları yazılı (11) köy ve (7930) nüfusu ihtiva etmek üzere (Balcı) adıyla yeniden bir nahiye kurulması İdare Kurulunun 14/1/953 gün, 81/14 sayılı ve Genel Meclisin 23/1/953 günlü 12 inci içtimalında alınan mütalâalara dayanılarak Niğde Valiliğinden teklif edilmiştir.

Birinci Madde - Niğde vilâyeti Çamardı kazasına bağlı Bulduruç nahiyesi kaldırılarak bu nahiyeğe bağlı Ferhenk, Şıhlar (Madensihlar) köyleri Niğde Merkez kazasının Merkez nahiyesine ve Bulduruç (Kavlakepe), Kızılviran, Sulucaova, Karacapınar, Orhaniye köyleri de Çamardı kazası merkezine bağlanmıştır.

İkinci Madde - Bulduruç nahiyesinden tutumlanan nahiye kadrosıyla Aksaray kazasına bağlı olmak ve ilişik (1) sayılı cetvelde adları yazılı köyleri ihtiva etmek üzere Aksaray kazasının Ortaköy nahiyesine bağlı Balcı kasabasında (Balcı) adıyla yeniden bir nahiye kurulmuştur.

Üçüncü Madde - Bu kararı İçişleri Vekili yürütür.

- 2 Haziran 1953

REİSİCUMHUR

C. Bayar

Yeniden kurulan Balcı nahiyesine bağlanan köylere ait

(1) sayılı cetvel

S.No:	Köyün adı	Alındığı Merkez
	Balcı (N.M.)	Aksaray kazasının Ortaköy nahiyesinden
1	Ceceli	"
2	Cumali	"
3	Çatin	"
4	Kümbet	"
5	Ozancık	"
6	Pirli	"
7	Salarığödeler	"
8	Sarıkaraman	"
9	Reşadiye	"
10	Satansarı	"
11	Turhasanlı	"

1960 sonlarında Balcı

Balcı Okulu, 1938.

Ortaköy ilkokulu, 1937.

Ortaköy Pazar yeri, 1967.

18-6-959
Ortaköy kâzasından bir hatıra

HAKKIN
VE HALKIN
HİZMETİNDE

Hasandağı

Günlük Tarafsız Siyasi Gazete

SABAHBAKİCİSİ YIL 9 SAYI 2634 İŞ BAHARASI KARŞISI NO. 9 N. AKARAY

13
HAZİRAN
CUMA
1975
FIATİ
50 Kr.

DÜN ORTAKÖY'DE SEL SELİ GÖTÜRDÜ

Binlerce dönüm ekili arazi mahvoldu. Evlere sel suları girdi.
Kavaklığa düşen Yıldırım halka ecel teri döktürdü.

ORTAKÖY (özel)

Dün öğle vakti Ortaköy ilçesinde, sağnak halinde yağın ve bir saat de vâm eden yağmur, sebze ve ekin tarlalarına büyük zarar vermiştir. Bazı evlerin alt katlarını ve

iş yerlerini sel suları doldurmuş, kavaklığa düşen Yıldırım halka ecel teri döktürdü.

daşlar ecel teri dök müşlerdir.
Merkez ilçe Ortaköyden gayri Sarı

karaman, Durasanlı ve cumali köylerinde de, çarşamba günü öğleden sonra sağnak halinde yağın yağmur ve dolu ekili araziye büyük zarar vermiştir. Dağlardan inen sel suları beşek sökmek te olan ekin tarlalarını düzlemiş sebze bahçelerini perişan hale getirmiştir.
Ziraat teknisyen

İlgi Tabii afet bölge lerinde Zarar tesbitine başlamıştır.

Niğde'de Otobüs Rekabeti Başladı

Niğde (özel)
Rekabet halinde

bulunan İNAN ve ERCİYES otobüs iş letmeleri Niğde—Ankara arası otobüs ücretlerini 15 liraya indirmişlerdir.

Niğde—İstanbul 50 lira, Niğde Bursa 55 ve Niğde Es kişehir arası 35 lira olan otobüs ücretlerini ilk defa İNAN turizm tesbit etmiş sonra da ERCİYES turizm indirimi tarihi uygulamaya başlamıştır.

Otobüs işletmeleri için yıkım olan bu rekabetin nereye kadar varacağı merakla izlenmektedir.

Selma ile Lütfi'nin Düşünleri Oldu

Maliye muhasebe memuru Hüseyin Batak'ın kızı Selma ile Murat Aksarı'nın oğlu Lütfi'nin, Çarşamba akşamı belediye düşün salonunda düşünleri olmuştur.

Tebrik eder, ömür boyu mutluluklar dileriz.

ÖZÜR

Çarşamba günü, PA ZARDA FIATLAR başlıklı haberimizde bir mürettep hatası olarak tereyağı 50 TL olacağı yerde 30 TL diye yazılmıştır.
Düzeltilir.

Belediye Meclisinden İzlenimler MAHİR SÜDEMEN

—5—

Muhalefetten, CHP li meclis üyesi Süleyman Can'a gelmişti sıra.

Can, bütün gaz ile sebze ve meyve fiatları nin kontrol edilmediğinden yakınıyordu. Sebze ha linin kapısında sebze ve meyva islimlerini havi bir levhanın asılı olduğunu ancak, karşılarında rakamların bulunmadığını söylüyordu. Bir kesti mahsusla değil, samimi olarak, yapıcı bir tenkit ile izaha çalıştığı belli oluyordu. Bunun içindir ki Başkan Tatlıpınar'da Samimi ikazlara teşekkür ediy or, bu bir noksanlıktır diye biliyor ve ihmalin bulunduğunu kabul ediyordu.

Can, içme suyundan şikayetliydi. Daha doğ rusu, halkın şikayeti naklediyor ve çeşmelerden akan suyun bulanık aktığını, yosun kokuğunu söylüyordu. Köçpınarda açılan kuyulardan değil de, Helvadere suyundan nümune alındığını ve tahlille göndrildiğini iddia ediyordu. Biz, Köçpınar suyundan nümune alıp Hıfzıssıhha Enstitüsüne tahlille gönderdik. Net'ceyi bekliyoruz diyen Can bir sa'gin hastalıktan korkulduğunu izaha çalışı yordu. Can, statik hesaplar yapılmadan binaların yordu. Can, statik hesaplar yapılmadan binaların yordu. Can, statik hesaplar yapılmadan binaların yordu. Can, statik hesaplar yapılmadan binaların yordu.

(DEVAMI VAR)

AÇIKLAMA

Sayın gazetenizin 10/6/975 tarihli nüshasın da CHP deki başkanlık mücadelesi mevzuunda adımımda bahsedilmiştir. Bazı yönetim kurulu arkadaşlarımla ısrarla yaptığı başkanlık teklifini kabul ettiğim dağrudur. Parti yönetim kurulun da bu teklifin kabul edilmeyişide demokraside gayet olağan bir sonuçtur. Ancak beni ve beni tanıyanları son derece üzen bir mevzuada açıklama yapmadan edemiyecğim.

Parti yönetim kurulunda benim için yapılan tenkit bazı yakınlarım kanalıyla Mehmet Dalkı lıç'la anlaşma yapabileceğim şeklinde olmuştur. Henüz 18 ay önce yapılan Belediye seçimlerin de birçok mahalledaki seçim sohbetlerinde Sayın Mehmet Dalkılıç hakkında belirttiğim kanaat lerim tüm Aksaraylı hamsheşirilerimin malumdur. Siyasi görüşlerimde yakınlarımla etkisinde kalma dan karar verebileceğimi, makam için şahsiyetim den ve siyasi ahlak anlayışından fedakarlık ya pamıyacağımıda bu vasile ile belirtmek isterim. Nitekim benim için böyle bir ihlali balıtan arkadaşlarımla hemen ertesi gün Sayın Mehmet Dalkılıç'la randevulu olarak yapılan görüşmelerin de muhtemelen yaptıkları seçim pazarlığı ile it hamlarında ne kadar gayrsamimi olduklarını ve kendileri için şahsi istikballarını parti menfaatinin üstünde tuttuklarını göstermiş oldular.

CHP hiçbir gurubun ve hiçbir şahsın teke linde değildir ve zaman herkesin fikir ve siyasi davranışlarında ne derece samimi olabildiklerini gösterecektir.

Hikmet TERZİOĞLU
Makina Yüksek Mühendisi

YUNUS EMRE’NİN İZİNDE SARIKARAMAN’A UZANAN GÖNÜL YOLU

MUSTAFA AVCI

*Gelin tanış olalım,
İşi kolay kılalım
Sevelim, sevilelim
Dünya kimseye kalmaz.
Yunus Emre*

Anadolu’nun ortasında, rüzgârı bile dua gibi esen bir coğrafyada bir köy vardır. **Sarıkaraman**. Doğduğum Çatin Köyü’ne yaklaşık on beş kilometredir. Ancak bu kısa mesafe, yüzyıllardır süren bir **gönül yolculuğunun** sembolüdür. Dünyanın herhangi bir yerinden **Aksaray’a, oradan Ortaköy’e, Sarıkaraman’a ve Ziyaret Tepe’ye** uzanan yol, sadece taşla, toprakla değil; **inançla, sevgiyle ve maneviyatla** örülüdür. Bu yolun sonunda, **Ziyaret Tepe’de** bir gönül sultanı yatar: Adı, **Yunus Emre’dir**.

Bizim köylerde, başına bir sıkıntı gelen herkesin yolu **Sarıkaraman’a** düşer. Bir kurban alınır, dualar edilir, gönüller ferahlar. O tepeye çıkanlar bilir ki orada rüzgâr farklı eser, sessizlik bile bir anlam taşır. Derler ki, oradan boş dönülmez. Çocuğu olmayan analar orada dua eder, gözyaşlarını toprağa karıştırır. Sonra Allah dilerse, dualar kabul olur, çocukları olur. Ve o çocuğun adı genellikle **Yunus** ya da **Emre** olur Çünkü bu isim, sadece bir ad değil, **bir bereketin, bir duanın sembolüdür**. Çatin Köyü’nde yaşayan amcam **Ahmet Avcı (Hoca)**, güzel sesiyle Yunus’un şiirlerinden okur, herkesi derin bir hışıya götürürdü. Onun ilahileri ile büyüdük yetiştik. Onun sesinde Yunus’un nefesi vardı.

Her mısra, kalbe dokunur, gönülden gönüle geçerdi. İlahilerdeki o huzur, o teslimiyet duygusu, bizi Yunus’un “sevgi diliyle” buluştururdu.

*Dağlar ile taşlar ile çağırayım Mevlam seni
Seherlerde kuşlar İle çağırayım Mevlam seni
Yunus Emre*

Türk ve İslam coğrafyasında birçok il, ilçe ve belde Yunus Emre’ye sahip çıkmaktadır. Çünkü Yunus Emre’ye olan sevgi bütün insanlığı birleştirmiş, gönülleri fethetmiştir. Biz de inanıyoruz ki bu gönül eri, hak dostu, ulu erenin **asıl yurdu Aksaray ili, Ortaköy ilçesi, Sarıkaraman köyüdür**. Türbesi de Ziyaret Tepe’dedir. Bu sadece bir inanç değil; **nesiller boyu süregelen bir gönül bağlılığıdır** Sarıkaraman’da neredeyse her evde “**Yunus**” adını duyarız. Bu isim, o topraklarda kök salmış sevginin bir işaretidir. Çünkü Yunus Emre, yalnızca bir şair değil; **insanı insana, kalbi yaratana yaklaştıran bir sevgi elçisidir**.

*Bir kez gönül yıktın ise,
Bu kıldığın namaz değil.
Yetmiş iki millet dahi,
Elin yüzün yumaz değil.
Yunus Emre*

Bu dizelerdeki öğüt, dünyanın her yerinden **Sarıkaraman’a** kadar her gönülde yankılanır. Bizim için Yunus, bir tarih figürü değil, **yaşayan bir ruh, bir hemşeri, bir yol göstericidir**. Sarıkaraman’a uzanan bu derin yol, aslında **gönülden gönüle bir köprüdür**. Yunus Emre’nin sevgisi, bütün dünyada hâlâ canlıdır; dualarda, şiirlerde, ilahilerde yaşar. **Ziyaret Tepe’nin** rüzgârı, yüzyıllardır aynı sözü fısıldar: **Yunus Emre**, dünyaya mal olmuş bir sevgi insanıdır; ama bizim için o, aynı zamanda bir **hemşerimizdir**.

Onunla aynı toprağı paylaşmak, aynı rüzgârı solumak, insana **bir erdem bir huzur bir aidiyet duygusu** kazandırır. Bugün hâlâ dünyadan **Sarıkaraman’a** giden her adım, Yunus’un öğrettiği gibi bir duadır: “**Sevgiyle gel, sevgiyle dön.**”

Yunus Emre’ye Erdiniz mi?

*Yunus'a ermek için gelen turnalar,
Yunus'u Aksaray'a sordunuz mu?
Hasan Dağı'ndan aşır gelen turnalar,
Yunus'u Sarıyazı'da gördünüz mü?*

*Aksaray'ın Taptuk köyüne varınca,
Dergâha odun çektiği vadiyi bulunca,
Yunus Emre'nin ayak izlerini görünce,
Taptuk ile Yunus'un sırrın erdiniz mi?*

*Ekecik'te Taptuk'un türbesine erince,
Birkaç gece oralarda misafir kalınca,
Taptuk torunlarından Yunus'u sorunca,
Yunus'un oralı olduğunu bildiniz mi?*

*Ortaköy Sarıkaraman'a doğru bakar,
Ekecik'ten gelen sular Kültepe'ye akar,
Ziyaret Tepe buram buram Yunus kokar,
Yunus'un arındığı yeri gördünüz mü?*

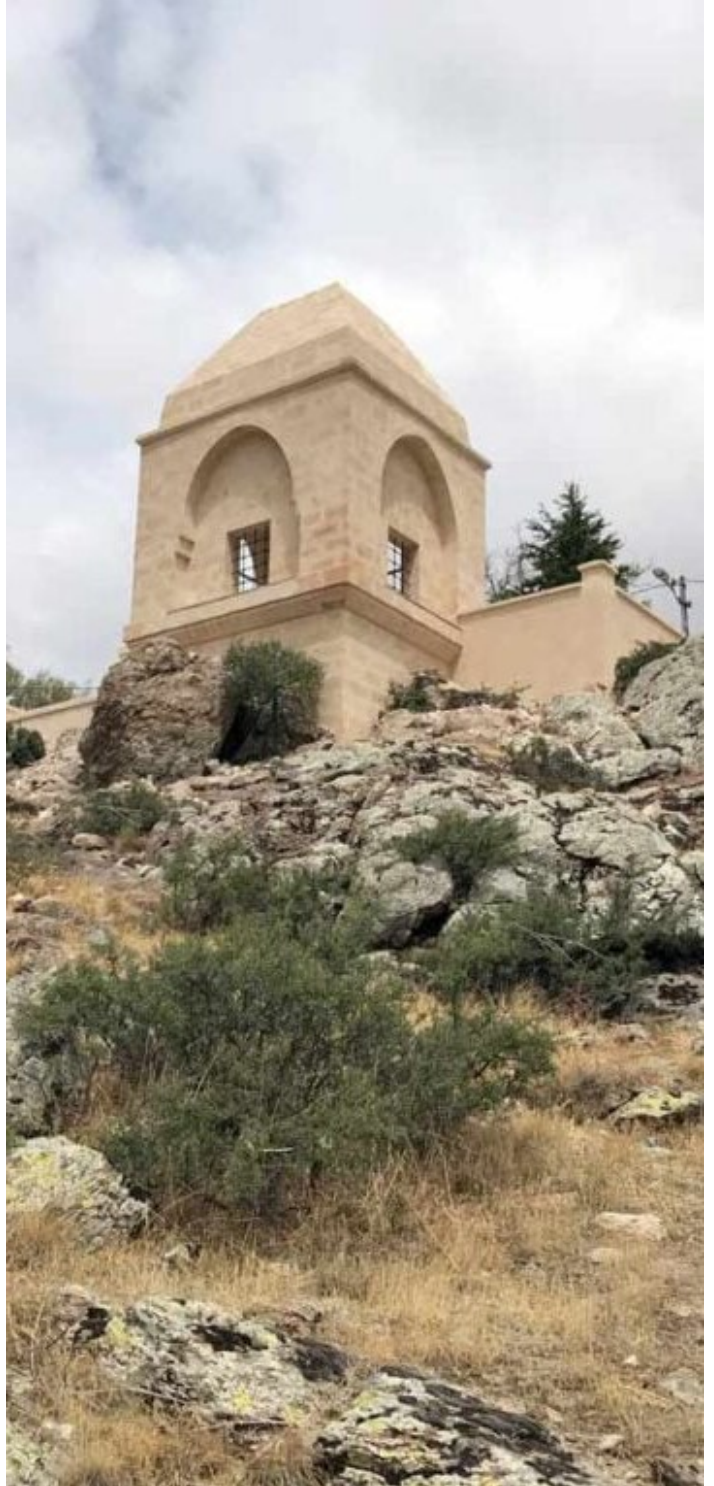
*Buğday almaya Hacı Bektaş'a gitti,
Her gittiği yerlere sevgi tohumu ekti,
Ham olduğunu gördü, Taptuk'ta yitti,
Yunus'un dağlarda sırrına erdiniz mi?*

*Ne çileler çekti ne dertler gördü,
Sevgiydi onun gayesi, olanca derdi,
Manalı sözleri tüm dünyayı sardı,
Yunus'un sözlerinden aldınız mı?*

*Yaşarken toprak olmuş, tevazu olmuş,
Çilehanede yaratılanla baş başa kalmış,
Ermış gizli sır, gönül ilhamını almış,
Yunus'un gönül sırrına erdiniz mi?*

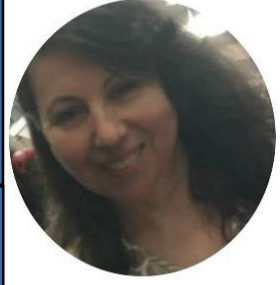
*Turnalar Mustafa'dan selam götürün,
Sevgim ile tazimimi Yunus'a yetirin,
Anlatmaya yetmedi kelimim satırım,
Yunus'u anlayanlara sordunuz mu?*

Mustafa Avcı

YAĞMUR

AYTEN ÇELEBİ

Sokaklar yağmurlu sokaklar sağanak
sokaklar boş
ıslanıyorum
gözlerim görmüyor kimseyi
dalmışım kendi dehlizine alemimin
köpük olup duvarlarına şehrin
yaslanıyorum
bir çocuk kaçıyor kuytuya
ayağı çıplak evsiz
gözlerinde yağmur yağmur
yağmurlanıyorum

seninle benle bezenmiş ıslaklığım
gözlerden ırak ecelsiz
arzımda muhabbet kokusu var
nisandan kalma tutsak
ve ben, çıkmış bedenimden
beynimin yüreğimin
düşmesi için gözlerine de senin
uzaklara yağmur yağmur
yağmurlanıyorum

Onlarda beni görmüyor
saçaklarda damlalarda gizliyim
inerim yukarılardan aşağı
özlemin buluttan yüksek
ben yağmur muyum usta
yoksa
yağmur ben miyim
yağmur yağmur yağmurlanıyorum

Hüzün

sabahın duruluğu
başkaldırır acılara
yaşanmamış şeylerdir
geçen ufuklarından
tayfa tayfa
esrik bir akşama
ulaşmak için oysa
çok kapılar kapanıp
birçoğu açılacaktır karşında
üstünde nemli bulutlar
gezinen
güllü bulutlar
kimi de sıkışacaktır kapıların
bu tarafıyla
arkası arasında
yaşanan ne varsa
destelenmiş hüznleriyle
sır kaplı gülücüklerinde
taşınır günlerimizin
bu gününden
yarın akşama
anılar
bazen
varolmanın dayanılmaz
ağırlığıyla gelir aklına
bir daha
bir daha

Esmerim

Gölgeler akşama dönmüş esmerim
güneşten uzağız artık
uzağız ikliminden
kuşluk saatlerinin
öğlenin ikindinin
girişiyor istemesek de gözlerimiz içine
düşlerle yorulmuş gecenin
bak!

Sevdalı kadehlerde sulanıp
gül gibi sabaha açılan
o seher vakti yok
savurup nefes aldığın kokusundan
saçlarımın baharı devranı yitik
dolanıp tenine ay çizdiğin
dilber de geçti
vakti yok sevmenin
vakti yok ömrün
vakti yok esmeye
çiğ düşmüş başlarda eski kavak
yellerinin
Esmerim
seni çok sevdim
dili yok anlatabilmenin çaresizliğinin
bırakıp gittiğin gecelerde beni
bir olup uykuyla sarınıp
kimsesizliğinin örtünmenin
dili yok sensiz geçen yıllarda
dirilip ölmenin

ben seni uzak diyarlara düşün iz gibi
sevdim
alevle büyüyüp küçülen gözlerdeki giz
gibi sevdim
seni dilsiz bedensiz akılsız sevdim
aklı yok sevmenin akıllı yok ömrün
çözülmez asırlar geçse de sırrı
bu deli bilmecenin
Esmerim
sen yaşamak
gün olup dargınlığına barıştığım hayat
götürüp rengini kendime katacağım
topraksın
sen başkasın
başka başkalarımsın
şiiirlerdeki nokta noktasın
bir tek yalanım değil
en büyük gerçeğimsin
çağlayan gecelerdeki sesim
anlatamadığım
sen değilsin
sevdiğim bendeki sensin
Esmerim
Esmerim benim

OSMANLI MODERNLEŞMESİNİN ZİHNÎ SEFALETİ

CENGİZ AYDOĞDU

Evet, şurası kesin ki, biz Ruslar'ın kaderi Avrupa ve dünya birliklerine katılmaktır. Tam anlamıyla, gerçek bir Rus olmak, evrensel bir kişi olmak demektir.

Dostoyevski

FAZLU'R-RAHMAN, Eyüp Han'ın müşaviri olduğu günlerde aralarında geçen bir konuşmayı şöyle anlatır: Eyüp Han: "Türkiye'ye bakın bu sayede iki millet oldular" dediğinde, Fazlu'r-Rahman: "Efendim bu kaçınılmaz hepimiz öyleyiz, ama Türkler bizlerden daha önce tek millet olacaklar" diye karşılık verir.

Bu konuşma 1960'lar Pakistan'ında cereyan eder. Devrin şartları düşünüldüğünde, "bizler" diye kastedilen İslâm dünyasının vaziyeti bugünkünden pek farklı değildir: Bütün İslâm dünyası Avrupa denilen tarihî vakıanın üstünlüğünü kabul etmiş ve Avrupa gibi olmak ile Avrupa kadar olmanın fatal düalizmi arasına sıkışıp kalmıştır.

Tarih sahnesindeki yerini alması dünyanın yarısının sömürgeleştirilmesi pahasına gerçekleşen Avrupa'nın oluşum süreci boyunca, Türkiye dışındaki bütün İslam ülkeleri tarihlerinde en az bir defa bağımsızlıklarını kaybedip bir Avrupa ülkesinin müstemlekesi olmuştur. Sadece Türkiye günümüze kadar bağımsız bir devlet olarak kalabilmiştir.

Türkiye'nin tarihi selefi Osmanlı Devleti dışındaki bütün Müslüman ülke halkları Avrupalılaşma veya Avrupalılaştırılma saldırısına müstemleke ahâlisi olarak mâruz kalmışlardır. *Yalnızca Osmanlı, Batı karşısında kültürel ve siyasi bakımdan -kendi bünyesinde neyin eksik veya yanlış olduğunu araştırabilecek- otonom bir varlık gösterebilmiş, batılılaşma faaliyetine -görünüşte- kendi*

iradesiyle girişmiştir. Diğer İslâm ülkeleri ise Batının istediği şartlarda ve en kötüsü onların hegemonyası altında temasa geçmişlerdir. Yani İslâm ülkelerinin modern Batı ile karşılaşmaları metropol-periferi münasebetleri çerçevesinde bir güç gösterisi şeklinde cereyan etmiş ve bu gösteride hâkim rolü Batının ateşli silahları oynamıştır.

Avrupa, kendi dışındaki dünya ile her zaman silahların açtığı yolda iletişim kurduğu için tasnif etme ve ad koyma üstünlüğünü hiçbir zaman elinden bırakamamıştır. Böylece sömürgeleştirme faaliyetlerine silahların gölgesinde bilimsel (!) kılıflar uydurabilmiş ve doğu toplumlarının ancak yabancı bir işgalci tarafından değiştirilebileceği -düzeltip hizaya getirilebileceği- fikrini top sesleriyle birlikte hâkim kılmıştır.

Türkiye'nin farkı ve üstünlüğü, hiçbir zaman müstemleke olmaması, uyguladığı bütün reform politikalarının devletin rızası ve iradesi dâhilinde hayata geçirilmesidir. Bu farkın tabii neticesi olarak Türk batılılaşması (kısmen de olsa) halka mal olmuştur. Ancak en büyük avantajı bir zaman sömürge olmamak olan Türkiye, bağımsız kalabilmenin bedeli olarak batılılaşma fidyesini ödemek zorunda bırakılmıştır. Yazının başındaki konuşmanın taraflarından biri olan Pakistan Devlet Başkanı Eyüp Han, muhtemelen Türkiye'nin bu özelliğine işaret ediyor.

Eyüp Han'a göre, batılılaşmanın ilk yıllarında tatbik edilen kültür politikaları Türk Milletini iki millet haline getirmiştir. Buna karşılık Fazlu'r-Rahman da şöyle veya böyle bütün İslâm dünyasının aynı ikilik içerisine düştüğünü bunun tabii bir netice sayılarak, bu ikiliğin üstüne gitmek, doğrudan doğruya

meselenin içine yürümek gerektiğini, ancak bu şekilde ikilikten tek millet olarak çıkılabileceğini iddia etmektedir.

Bu hususta Fazlu'r-Rahman yalnız değildir. Türk düşünce tarihinde de *Tanpınar'dan E. Güngör'e* kadar birçok münevver, batı medeniyetinin hayatımızdaki akisleri sonucu ortaya çıkan söz konusu ikiliğin Tanzimat'tan beri millî bünyede yaşadığını söylemektedir.

Bugün dahi bu mevzuda söylenecek sözler dünden farklı değildir. Hayatımızdaki (artık) yapısal (sayılabilecek) ikiliğin sebepleri ve oluş şekli üzerine çok şeyler söylenebilir. Ancak bağlandığımız sosyal kıymet hükümlerinin birden fazla kaynaktan beslenmesi hatta kaynağını tayinde zorlandığımız kıymet hükümlerine tabi olmamız neticesi içine düştüğümüz kültürel ve zihnî kaos görmezden gelinemez. Türk cemiyeti 19. yüzyıldan beri sosyal hayatında (ve daha da önemlisi zihniyet planında) yerli ve yabancı değerleri bir arada yaşatmaktadır.

Tabîî, yukarıdaki konuşmada önemli olan şey, Fazlu'r- Rahman'ın cevabındaki "Bu kaçınılmaz hepimiz öyleyiz" tespitidir. *"Kaçınılmaz" mıydı, değil miydi belki tartışılabilir fakat "hepimiz öyleyiz" hükmü bütün tartışmaların üzerindedir. Çünkü bütün İslâm dünyasında bir millet içerisinde iki millet hatta bir insan içerisinde iki insan yaşamaktadır. Yerli ve yabancı benlikler...*

Müşkil Budur ki Suret-i Haktan Zuhur Ede...

Hız. İsa *"Cennete girmek için çocuklar gibi olmalısınız"* diyordu. Son devir Nakşibendî şeyhlerinden Esat Erbili'nin mümin-i kâmil tarifi de Hız. İsa'nın kastettiğinden farklı değildir: *"Mümin-i Kâmil, bâtıldan gâfil, hak ile şâgil bir mümin-i âkıl"*.

Yaşadığımız dünyada bâtıldan gâfil olma imkânımız (doğrusu şansımız) yok edilmiştir. Bâtıldan gâfil olma şansını kaybeden modern insan neyi kaybettiğini bilemeyecek

kadar bâtıl ile içli dışlı yaşadığı için imanını kaybetmiş akıl durumundadır.

Şu *"yalan dünya"da* teknolojisi, medyası ve *"rasyonel- seküler"* değerleri ile insanlığın içine düşürüldüğü *"bâtıl kuşatması"ndan* çıkış yolu bulma gayretleri, mânâ ve şümül itibarıyla 20. yüzyıl başında Türk münevverleri arasında cereyan eden *"Türkleşmek, Muasırlaşmak, İslâmlaşmak"* tartışmaları ile tam tetabuk etmektedir.

Esefle söylemek lazım ki o günden bugüne, fikir hayatımız, çıkış yolu bulabilme kabiliyeti bakımından büyük bir gelişme gösterememiştir. Bugün, belki aynı konu başlıklarını kullanmıyoruz ama muhteva olarak hâlâ üç tarz- i siyaseti tartışıyoruz. Bu tartışma esnasında devam fikrini, geçmişe bakabilme kabiliyetini ve imkânını yapılan devrimler sayesinde- kaybettiğimiz için fikr-i takip esaslarını hiç umursamadan dönüp dönüp aynı şeyleri söylüyoruz. Adeta milletçe takipsizlik kararı vermiş gibiyiz; Millî takipsizlik kararı.

Her nesil bir önceki neslin tartıştığı konuları yeniden ve sanki daha önce hiç tartışılmamış gibi tartışıyor.

Bizden öncekilerin neler söylediği ve ne gibi sonuçlara ulaştığı hiç kimseyi fazla ilgilendirmiyor. Bu hayatî konular tartışılırken bazen öyle şeyler duyuyoruz ki, sanki bu memlekette bir *Sait Halim, bir Mümtaz Turhan, bir Nurettin Topçu, ...* ilh, hiç yaşamadılar. Hattâ o kadar ki bugün dahi kendisini bu üç tarz-ı siyaset kategorisine göre tasnif eden mütebahhir münevverlerimizin fikrî taarruzlarına maruz kalıyoruz.

Esasında bu üçlü tasnifin, düşüncenin bütün teferruatını ihata ettiğini iddia etmek, zihinsel kategorize mele- kelerini fazla zorlamaktır. Ziya Gökalp'ten Sait Halim'e, Mehmet Akif'ten Celal Nuri'ye kadar hiçbir münevveri bu tasnifte muayyen bir yere oturtamayız.

Çünkü üç tarz-ı siyaset fikriyatı, sağlam bir şuurla seçilmiş, derinliğine bir tahlille tespit edilmiş fikirler değil, bir sarkaç gibi gidip gelen *"düşünce"* salınımlarıdır. Vakıa bazı noktalarda müştereklerini ve tezatlarını tespit mümkündür

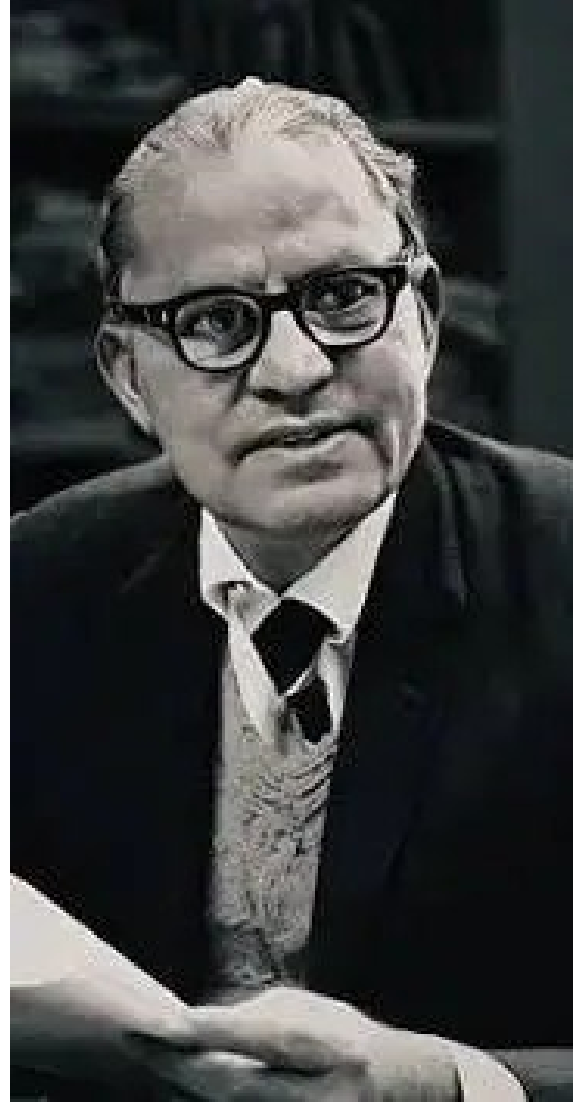
ancak bu farklılıklar hiçbir zaman bir "dünya görüşü" farklılığı ça- pında değildir.

Aslında müşterekleri tenakuzlarından daha fazla olan her üç fikir akımında da ortak olan şey, tarihî bir kurum olan modern Batı medeniyetinin üstünlüğünün kabul edilmesi ve Batıyı "toptan" reddeden tenkitlere soğuk bakılmasıdır. Batıdan "bir şeyler" almamız gerektiği her üç fikir akımının da muhkem kaziyeleridir. Bu üçlü tasnif içinde mütalaa edebileceğimiz bütün düşünce ve hareket adamlarımızın temel gayesi; Avrupa karşısında devlete güç ve kuvvet kazandırmak gibi tamamen pratiğe mâtuf bir gayedir.

Yani, Osmanlı münevverlerinin temel kaygısı devlet kaygısıydı. Dolayısıyla Osmanlı modernleşmesinin temel sâiki de devleti kurtarmaktı. Bu temel kaygının gölgesinde tabiatıyla zihniyet ve ahlâk dünyasına ait teferruat ihmal edilmiştir. Zira devleti kurtarmak gibi yüce bir gayeye hizmet eden bu "kahramanlar" (!) ayaklarına takılan ufak tefek şeylere zaman harcamazlardı. Esasında bu dikkati gösterebilecek zihnî teçhizattan da yoksundular.

Çünkü Osmanlı intelijansiyası bürokrattı ve bürokrat olduğu için devletin dışında, devletten bağımsız, sivillerce oluşturulan bir "kamu alanı"nın ve devletin uzağında teşekkül edip kendi kanunlarınca hükmünü icra eden bir değerler dünyasının olabileceğini düşünmeye esasen ne niyetleri ve ne de imkânları henüz yoktu. Devrin dünya siyasetine yön verir mevkîde bulunan ve hızla zevale doğru giden devletin parçalanmasını durdurabilmek onların tek uğraşlarıydı.

Hakikatte bu insanlar hem parçalanmış devleti toparlayabilmek hem de büyük bir geçiş dönemini kazasız, belasız atlatabilmek telaşındaydılar. Kültür değişimlerinde büyük önemi olan gündelik diyebileceğimiz şeylere ayırabilecek vakitleri yoktu.

Fazlu'r Rahman

GÜNEŞİ YAKAN PİR

FATMA TUTAK

Aziz ve Kerim olan Allah'ın adıyla...

Kıymetli Can Kuşum,

Bu mektubu sana dergâhın avlusundaki kameriyeden yazıyorum. Bahar bu yıl erken geldi. Dağlardaki ve kapının önü dâhil yollardaki karlar erimeye başladı. Ortalık saman nezlesi olmuş gibi; her yerden şapır şupur sesler geliyor. Annem ve dadım bana yaz gelinceye kadar bahçeyi yasaklamışlardı. Fakat bu sabah erkenden uyandığımda güneşi ısıltı ısıltı parlar görünce içim içime sığmadı; etrafa bakındım kimseciklerin olmadığına emin olunca evden gizlice çıkıp kameriyenin altına geldim. Eğer beni arar da bulamazlarsa; hele bir de izinsiz bahçeye çıktığımı anlarsa vay halime!

Hâlbuki insanın temiz havaya, güneş ışığına ihtiyacı olmaz mı? Vay efendim üşütürmüşüm, hasta olurmuşum falan filan... Bana hala küçük bir çocukmuşum gibi muamele etmelerinden bıktım usandım. On iki yaşında koskoca delikanlı olduğumu bir türlü kabullenemiyorlar. Hocalarım bile bana artık bir delikanlıymışım gibi hitap ediyorlar. Günden güne derslerim ve sorumluluklarım artıyor. Hem biliyor musun bu ayın sonunda hafızlık beratımı alıyorum kısmetse.

Her halimle sana layık olmaya çalışıyorum. Bu uğurda elimden gelenin fazlasını yapmayı hem de ömrüm oldukça kendime borç sayıyorum.

Geçen gün babam gözleri uzaklara dalmış senden bahsederken (genellikle senden bahsederken hep böyle olur); “*O öyle bir ummandı ki evlat, sonsuz bir ayna misali; bakan onda kendi aksini seyredirdi*” dedi. Medresede ders veren hocalarım da buna yakın sözler söylüyor; en çok da tefsir hocam, “*O güneşi*

tutuşturan deryaydı” diyor senin için. Kaç gündür bunu düşünüyorum. Bir insan hem derya hem de sonsuz bir ayna olma haline nasıl erişebilir ve derya güneşi nasıl tutuşturabilir; bunu fizik kanunlarıyla açıklamak mümkün değil.

Böyle düşününce omuzlarımdaki yükün ağırlığından bel kemiğimin çatırtısını duyar gibi oluyorum. Fakat hemen akabinde yüreğimi aydınlatan bir düşünceyle ferahlıyorum. Babam var diyorum. O beni bu yolda asla yalnız bırakmaz. Böyle bir oğul yetiştirdiğin ve bana armağan ettiğin için sana minnettarım. Etrafımdakiler beni sima olarak en çok sana benzetiyorlar. Küçük Hüdavendigar diyorlar benim için. Büyük atam Bahaeddin Veled (nur içinde yatsın) seni hep bu isimle çağırırmış. Ne kadar yüce bir şahsiyet olup etrafına bilgi ışıkları saçacağını önceden sezmiş olsa gerek.

Bir keresinde babam, benim doğumumla ne kadar mutlu olduğunu, derhal sema etmeye başladığını, akikalar kesip fakir fukaraya bol bol sadaka dağıttığını; kucağında medreseye kadar götürüp talebelerinin şahitliğinde adımı kulağıma okuduğunu anlattı; Arif... Arif... Celaleddin Emir Arif... Ardından eklemişsin, “*Babam beni Celaleddin diye çağırılmazdı. Bu isim benden ona armağan olsun ancak siz de onu Emir Arif diye çağırırsınız.*”

Keşke yanımda olsaydın; misk kokunu doyasıya çekseydim içime, dizinin dibinde yetiştirseydin beni... Hey hat! Olmadı işte sağlığına yetişemedim. Gerçi babam sık sık senin bizim hallerimizden haberdar olduğunu, yaptığımız iyi işlerle mesrur ve memnun

bulunduğunu söylüyor ama görmek bambaşka tabii. Kulaklarım ağzından çıkan inci gibi parlak ve değerli sözleri duymakla şeref lensin, gözlerim nur cemalini doyasıya seyretsin isterdim.

Yüce Allah sana layık bir nesil olmayı ve öbür âlemde buluşmayı müyesser eylesin...

Torunun, Celaledin Emir Arif

Mart 1283 Konya

Mektubu bitirdikten sonra güzelce kıvrıp yeninin arasına koydu Emir Arif. Geldiği gibi gizlice evin geniş, iki kanatlı, ahşap kapısından içeri süzüldü.

Uzaklardan Sultan Veled ‘i ziyaret için gelen kara kıldan abası ve başında duman renkli sarığıyla gözleri ışık saçan garip bir derviş, yanında hediye olarak altın kafes içinde bir bülbül getirmişti. Dervişle bir süre yalnız görüşen Sultan Veled, odasından çıkarken yüzü sapsarı kesilmiş, vücudunda kan, dizlerinde derman kalmamış gibi duvarlara tutunarak ayakta durabiliyordu. Emir Arif’in ilerden kendisini seyrettiğini bile fark etmemişti. Babası uzaklaştıktan sonra Emir Arif, odasına bir göz atmış fakat o garip kılıklı derviş görememişti. Hâlbuki içeri birlikte girmişlerdi.

Ertesi gün Sultan Veled bu güzide kuşu gözdesi Emir Arif’e hediye ederken, “*Bu garip bülbül şakımaya başladığında evlat*” demişti,

“Onu özgür bırak ki o nereye kanatlanacağını bilir.”

Günlerce şeker ve üzümle beslediği halde bülbül, o güzel gagasını açıp tek ses çıkarmadı. Medreseden dönüşte aktarlar çarşısına uğrar dil çözücü ne kadar tohum varsa alıp sevgili kuşuna getirir, onları yedirip dakikalarca yanından ayrılmadan ufacık bir ses çıkarmasını beklerdi Emir Arif. Bu bekleyiş ona sabretmeyi öğretmişti. Sabır denilen şey eylemsiz, çaresiz bir bekleyişten ibaret değildi. Esasen o, elden gelen her şeyi yaptıktan sonra şartların olgunlaşmasını ve yaratanın ‘ol’ demesini beklemekte.

Baharın ılık nefesiyle dergâhın bahçesinde bulunan gül fidanları kızılımsı, yeşil, körpe yapraklar sürmeye başlamıştı. Onları öyle neşeli görmek insanın içine bir yaşama sevinci zerk ediyordu. Emir Arif bahçeye çıkarken temiz havadan istifade etmesi ve etrafta şakıyan kuşları görüp iştaha gelmesi için yanına altın kafes içindeki bülbülünü de alıyordu. İki hafta böyle geçti. Bülbülden ses seda çıkmıyordu. Bazen insan beklediği şeyi arkaya atıp beklemenin kendisini alışkanlık haline getirir. Emir Arifinki de o hesap beklemeye müptela bir tuhaf haldi yaşadığı...

Sonra bir gün bahçede neşeli gülfidanları arasında gezinirken bir gonca ilişti gözüne. Goncanın rengi, bilinen gül renklerine hiç mi hiç benzemiyordu. Daha yeni yeni açmakta olan taç yaprakları en alt kısımdan

başlayarak mavinin her tonunu içinde barındırıyordu adeta. Yaprakların en uç noktasına gelindiğinde gözü mest eden ışıltılı berrak bir buz mavisi selamlıyordu kendisini seyredeni. Emir Arif bu nadide gülü hayranlıkla seyre dalmışken elinde tuttuğu kafesin içinde bir kıpırdanma oldu. Bülbül telaş içinde bir aşağı bir yukarı gidip geliyor adeta kafesten kurtulabilmek için çırpınıyordu.

Emir Arif bülbülün mavi goncayı görüp ona doğru hamle yaptığını anladı. Kafesi goncaya iyice yaklaştırdı. Bülbül mavi goncaya yaklaşıp dayanılmaz, ferahlatıcı kokusunu içine çekince o lahza şakımaya başladı ki hem de ne şakımak.

Yalnızca ötmüyor, efsunlanmış gibi olduğu yerden kıpırdamaksızın ezgisi yalnız onca malum bir şarkı söylüyordu. Emir Arif günlerdir sabırsızlıkla beklediği şeyin gerçekte firkat haberi olduğunu işte o an anladı.

Bir yandan seviniyor bir yandan da artık iyice alıştığı biricik kuşundan ayrılma vakti geldiği için hüzünleniyordu. Gözünde biriken yaşları elinin tersiyle silip kafesle beraber eve girdi ve odasına kapandı. Bülbül hala susmamış, sessiz geçirdiği günlerin acısını çıkartırcasına şakımaya devam ediyordu. O gece sabaha kadar gözüne uyku girmedi Emir Arif'in. Babası, çilemeye başlayınca serbest bırak demişti; o cihetle kafeste daha fazla tutmak kuşçağıza zulüm olurdu.

Uzun gece boyu bir an, yalnızca bir an gözleri ağırlaştı; işte o efsunlu an daldığı uykunun en derin yerinde bir düş gördü Emir Arif. Düşünde engin uçsuz bucaksız bir derya gördü. Öylesine büyüktü ki derya sanki Nuh tufanı yeni vuku bulmuş da her yeri kaplayan sular çekilmemiş gibi su, her yer su, daima ve yalnızca su... İşte bu engin suyun sınırlarını görmeye çalışırken uzakta ufuk çizgisinin bulunduğu yerde bir kızartı gördü.

Az sonra kızılılık daha da büyüdü ve güneş tüm ihtişamıyla doğdu; çarpıcı parlak ışıklarıyla etrafı aydınlatmaya başladı. Ufuktaki kızılığa daha bir dikkatli baktı Emir Arif. O lahza kızılığın kızıl alevlere dönüştüğünü gördü. Deryanın üzerine düşen alevler daha da büyüyerek volkan püskürür gibi kıvılcımlar

saçıyor, giderek koskoca güneşi tamamıyla kaplıyor ve adeta ateş topuna çeviriyordu. Uyandığında gördüğü düşün tesiri altındaydı Emir Arif; şaşkınlıktan büyümüş gözlerle etrafa bakındı. Sübhanallah! Bu neyin nesiydi? Derya güneşi söndüreceğine tutuşturuyordu!

Sabah günün ilk ışıklarıyla evden ayrıldı. Yanında bülbülü ve harikulade güzellikteki mavi gonca da vardı. Kafasındaki planı uygulamaya odaklanmışların kararlılığı duyuluyordu adımlarında. Az sonra kimsesiz bir mezarın başına geldi. Babasının birkaç hafta evvel üç beş müridiyle sessiz sedasız kaldırdığı cenazenin mezarıydı bu. Dergâhın batı yüzündeki eski bir kuyuyu tamamen toprakla doldurmadan bir gün öncesiydi. Ne o sorabilmişti nedenini ne babası anlatmaya yeltenmişti.

Kimsesiz mezarın başında bunları düşünürken içinden elindeki goncayı mezarın üstüne konulmuş sandukanın kenarına bırakmak geldi. Az ilerde bulunan dedesinin türbesini ziyaret ederken mektubuyla beraber ona armağan etmeyi düşünmüştü hâlbuki. İçinden gelen duygu ağır bastı ve goncayı kimsesiz mezarın yanına bıraktı. Ardından dedesinin türbesine beş on adım kala kafesin kapısını açtı. O anda bülbül yayından fırlamış ok misali uçtu, uçtu ve az önceki mezarın başına kondu. Orada bir lahza eğleşip sanki mezarda yatan zattan izin aldı ve mavi goncayı ayaklarıyla kavradığı gibi hızla havalandı.

Emir Arif soluğunu tutmuş bülbülü izliyordu. Bülbül, ayaklarıyla sıkı sıkıya tuttuğu mavi gonca ile doğruca dedesinin türbe kapısından içeri süzüldü. Emir Arif kuşu gözden kaybetmemek için son sürat koşuyordu şimdi ve soluk soluğa türbe kapısına ulaştı. İçeride gördüğü akıllara durgunluk veren cinsten bir manzaraydı. Bülbül dedesinin sandukasının üzerine konmuş gagasında tuttuğu mavi goncayı ışıklar içerisindeki sandukanın aralanmış kapağından çıkan yine ışıktan bir elin avucuna bıraktı. Kendisi de vazifesi tamam olmuş bir serdengeçti edasıyla türbenin tavanında peyda olan sonsuz nurun içinde gözden kayboldu...

BİR MEVLEVİ TABURU

Prof. Dr. MUSTAFA
ÖZCAN

Giriş

1.Dünya Harbi'nde Osmanlı İmparatorluğu arka arkaya felâketler yaşar. Harp, 1914 yılının sonbaharında başlar ve daha sonra Çanakkale'de kazanılan zafer dünyada büyük yankı uyandırır. Ama bunu beş cephede birden silâha sarılmak takip eder. Çünkü imparatorluk parçalanmak istenmektedir.

Osmanlı askerlerinin başında **Enver Paşa** vardır. İhtiyar padişah *V. Mehmet'in* genç ve cüretkâr damadıdır. Bu başkumandan vekili, Alman erkânı harp zabitlerinin etkisindedir. Bu yüzden zaman zaman çok tartışmalı kararlar alınır.

Öte yandan Osmanlı İmparatorluğunun iyi yetişmemiş orduları, noksan teçhizat ve bakımsızlık yüzünden karşılarındaki az kabiliyetli fakat mükemmel silahlı düşman askerini zorlukla karşılamakta ve farklı cephelerden kötü haberler gelmektedir. Cephelerden umumi karargâha gelen ortak istek şudur: İkmal efradı, yeni kıtalar, cephe, harp levazımı, seferi ihtiyaçları önleyecek tedbirler... Ve bu ortak talep, *Enver Paşa'yı* yeni kuvvet kaynakları aramaya yöneltir. *Sadrazam Talât Paşa'nın* odasında *Enver Paşa, Cemal Paşa* bu konuda bir toplantı yaparlar. Toplantının sonunda Mevlevilerden de yararlanmak kararı çıkar.

Halifenin açtığı sancağı şerifin altında tek mil cihan Müslümanlarının toplanmasına bunun katkıda bulunacağı düşüncesindedirler. *Enver Paşa*, mukaddes cihadın ilanını, ulema sınıfının silaha sarılmasıyla kuvvetlendirmek gerektiği kanaatindedir. *Cemal Paşa ile Talat Paşa* bu fikre katılmazlar. Özellikle *Talat Paşa*, imamları, dervişleri, dedeleri askeri mükellefiyete tabi tutacak hususi bir kanun

çıkarılmasına iyi bir proje olarak bakmaz. Onun fikri, bunun daha kolay, daha basit bir şekilde yapılmasıdır. Nihayet kanun zoruyla askere almamak, *gönüllü taburları* meydana getirmek fikri üzerinde anlaşılır.

Postnişin Veled Çelebi, Saray'a Çağrılıyor

Karara göre, öncelikle memleketin her tarafındaki şeyh, dede, baba, müderris ve dersiamların adlarını çıkartılacak, bunlardan işlerine yarayacaklar seçilecek, onlar, birer mektup veya telgrafla İstanbul'a davet edilecektir. Kurulacak bir meclisten bu yolda bir karar çıkartılacaktır... Hemen kararın uygulanmasına geçilir.

1331(1915) Martının üçüncü, Salı günü sadareten yazılan bir tezkereye dayanarak, Dâhiliye Nezareti, *Konya'daki Mevlevi dergâhının postnişini ve tarikatının reisi Veled Çelebi'yi* İstanbul'a davet eder. Bir hafta sonra *Veled Çelebi, maiyeti dedegânı ile* İstanbul'a gelerek sadrazamın huzuruna çıkar. *Veled Çelebi'ye, Sadrazam Talat Paşa*, durumu izah eder. Çelebi de bu karardan memnun olduklarını ve Mevlevilerin buna icabet edeceklerini söyler. Bunu müjde sayan Talat Paşa, hükümet namına, Çelebi Efendi'nin İstanbul'daki ikamet masrafını karşılar, daha sonra hemen Enver Paşa'ya işi anlatır.

Veled Çelebi ertesi günü Enver Paşa'nın Baltalimanı'ndaki yalısına hususi bir şekilde davet edilmiş ve birtakım görüşmeler yapılmıştır. Çelebi, İstanbul'da uzun müddet kalmaz, iki gün sonra trene binerek Konya'nın yolunu tutar. *Müzakere gününün haftasında Konya'dan Osmanlı İmparatorluğu hudutları içinde, bütün Mevlevihanelere hitaben bir*

BİR MEVLEVİ TABURU

beyanname kaleme alır ve Veled Çelebi'nin gönderdiği bu beyanname, Mevlevileri şevk ve heyecana gark eder. Abasını omuzlayan, kemerini bağlayan kendi Mevlevihane'si şeyhine başvurarak, Mevlevi taburuna kaydedilmek istediğini bildirir. Gelişmeler gazetelere yansır ve basın yoluyla imparatorluğun her tarafına ulaştırılır.

Taburun Resmen Teşekkülü ve Faaliyeti

Konya'da Mevlâna dergâhından sızan bir haber bütün vilâyeti endişeye düşürür. Orada burada toplanan insanlar bu haberi konuşurlar: "Mevlevi şeyhleriyle dervişleri de harbe gidiyorlarmış". Bunu hayra yoranlar olduğu gibi harbin gidişatını iyi görmeyenler de vardır. Bu haber, şehirde günün konusu olur. Kimileri de "Haydi canım! Öyle şey olur mu?"

Tekkelerde oturanlar kavga adamı değildirler" demektedir. (9 Ağustos 1939, s.12)

Kamuoyunda bu tür haberler sürerken Veled Çelebi de Mevlevi şeyhlerini bir mecliste toplar, onlara **"halefe-i ruy-ı zemin hazretlerinin vatanı korumak için ilan ettiği cihad-ı mukaddes"**ten söz eder. Mevlevileri de bu harekete gönüllü sıfatıyla katmak istediklerini belirtir. Mevlevi şeyhlerinin ve dervişlerinin bu konudaki fikrini sorar. Sayıları yirmiye varan şeyhler **"evet"** der. Yalnız Malatya dergâhı Mevlevi dedesi, **"La-mürşidim"** cevabını vermiştir. Tek itiraz ondan gelmiştir.

Yazar burada Sinan dedenin Malatya dergâhında nasıl postnişin olduğunu anlatır. 44 yaşlarında kadardır. 15 yıl önce İstanbul'da Tünel başındaki Mevlevihane'de başlayan

dervişlik serüveninden bahseder. Asıl adı Şevki'dir. Derviş olduktan sonra kendi arzusuyla Veled Çelebi'nin babası tarafından adının Sinan'a çevrildiğini, 13 senedir bu adı kullanarak Mevleviler arasında şöhret bulduğunu, Konya'daki dervişliğinin sekiz yıl sürdüğünü anlatır.

Mevlevi tarikatına mensup **Halife Sultan Reşat'ın** Konya'ya yaptığı ziyaret sırasında Veled Çelebi tarafından dergâhın teşrifatçılığı görevine tayin edildiği, Malatya dergâhı dedesi **Şemsi dedenin** vefatı üzerine onun yerine gönderildiği, kısa sürede dergâhı onardığı, daha sonra da işiyle meşgul olduğu nakledilir. Çelebi'nin bu davet telgrafını alıncaya kadar Malatya'dan bir tarafa ayrılmaz. **(10 Ağustos 1939)** Ancak Veled Çelebi'nin önerisini kabul etmez. Bu tavrının gerekçesini de şöyle açıklar:

“-Bizim kisvemiz kan libası, kavga üniforması değildir. Biz, insanları ihtiraslardan ayırmak uğurunda dilimiz döndüğü gücümüz yettiği kadar propaganda yapmak, onları doğru addettiğimiz sulh, barış yoluna getirmeğe gayret etmekle mükellefiz. Şimdi, sikkemiz başımızda, **haydarımız** omuzumuzda, kemerimiz belimizde, elimizden neyimizi atıp, kudümümüzü bir tarafa bırakıp birer tüfek yakalayarak cephe yolunu tutarsak, davamız uğruna bağlanıp kıyı bucak demeden dünyadan uzak, manevi sayfalarına gömülü fazilet telakkilerine bağlı hayatımız, faaliyetimiz nerede kalır?” **(11 Ağustos 1939, s.8)**

Veled Çelebi ise olayları acele ve yanlış değerlendirmemesini, akli selimle hareket etmesini söyler, dinin ve memleketin selâmeti için buna lüzum görüldüğünü belirtir. Mevlevi tarikatının en büyüğü sayılan ve Mevlâna postuna oturan Çelebi'nin huzurunda bu kabil münakaşalara asla tahammül olunamaz. Refahiye dedesi Çelebi Kâmil münakaşaya karışarak, Sinan Çelebi'den farklı düşündüğünü vurgulamıştır. Görüşmelerden sonra dedeler meclisi şu kararları vermiştir:

1-Mevlevi dedelerinin maiyetlerindeki dervişleriyle birlikte bir hafta zarfında Konya'da toplanmaları

2-Çelebinin kumandası altında İstanbul'a hareketleri

3-Padişah ve halife Sultan Reşad'ın huzurunda ant içtikten sonra cephedeki muharipleri teşci ve teyşi için harbiye nezaretinin lüzum gördüğü ve göstereceği cepheye hareketleri.

Kararların alındığı o günün akşamı bütün dedeler kendi tekkelerine dönerler ve bir hafta içinde, dergâhlarında yalnız birkaç derviş bırakarak, Konya'ya gelirler. Veled Çelebi'nin etrafında toplanırlar. Bu suretle meydana gelen Mevlevi gönüllülerinin taburu 800 kişilik bir kuvvet teşkil eder. Çelebi İstanbul'a, başkumandan vekâletine çektiği telgrafla bir hususi tren ister. Konyalıların alkışları ve elbirliği ile teşyileri arasında trene binilir. **Yedikule Mevlevihane'si şeyhi Şeyh Baki'nin** hazırladığı 100 arkadaşı da iltihak etmek üzere yola çıkmışlardır.

İstanbul'daki Merasime Dair

İstanbul felâket günlerinden birini yaşamaktadır. **1331(1915)** Nisanının üçüncü günüdür. Şehir baştanbaşa bayraklarla donatılmıştır. Caddeler insanlarla dolmuştur. Sirkeci iskelesinden, Beyazıt meydanına kadar olan cadde, Hamidiye, Alemdar caddeleriyle Divanyolu kaldırımalarının üzerinde birikmiş büyük bir kalabalık göze çarpmaktır. Asker, polis, kanun neferleri iş başındadır. Mevleviler ney üfleyerek Haydarpaşa'dan Sirkeci'ye geçeceklerdir. Şimdiki üniversitenin cümle kapısıyla mahdut meydanında sarıklı, cübbeli hocalarla, sikkeli mutasavvıflar toplanmıştır.

Konya'dan hareket eden ve 800 Mevlevi dede ve dervişini taşıyan katar, saat 9,30'da Haydarpaşa'ya gelir. Trenin gelmesinden bir saat önce sadarete nazırlar, harbiye, bahriye nezareti erkânı, müsteşarlar, meşihat seçkinleri sadrazamla birlikte Haydarpaşa'ya geçmişlerdir. Mevlevileri karşılarlar. Baştaki vagondan ilk inen Veled Çelebi olur. Burada Çelebi ve dervişleri üst düzey bir protokolle karşılanmışlardır. Karşılama törenini müteakip, devlet ricali, (sadrizam, nazırlar, şeyhülislam vesaire) aynı vapurla Sirkeci'ye geçerler.

Beyazıt meydanında bir geçit resmi yapılır. Daha sonra dedegâh ile dervişanı nezaret avlusunda toplu bulundurulur. Harbiye nazırı konaklama keyfiyetini halleder. Yazar, bu resmigeçit üzerinde ayrıntılı durur, halkın ilgisini, sevgisini anlatır. *100'den fazla zil, 50 kadar ney, 25'e yakın kudüm Hüseyini peşrevini çalar, önde şeyhler tehlil ve tekbirler getirir, ortaya çıkan musiki iç ürpertecek kadar etkilidir. Beyazıt meydanına doğru gelirken bu defa Sabâ devrine başlamışlardır. Bu merasim geçişinde 32 tarikat şeyhinin alayın başında bulunduğu ifade edilmiştir. (12 Ağustos 1939, s.12)*

Talat Paşa, memnundur. *Enver Paşa*'ya "başardık der", o da "sonu da böyle olacak inşallah!" diye cevap verir. Enver Paşa'nın isteği üzerine yanlarında **Sadrazam Talat Paşa, Cemal Paşa, Şeyhülislam Hayri Efendi, Veled Çelebi** olduğu halde Harbiye Nezaretine gidilir. Harbiye nazırı neticeden memnun olup olmadıklarını sorar, daha sonra da hazır Çelebi Efendi de burada iken bu taburun teşkilâtını bir karara bağlamak istediklerini söyler. Konuşma ve görüşmelerden öğrendiğimize göre, Mevlevilerin İstanbul'da konaklama, mahalli işleri ve her türlü ihtiyaçları karşılanacaktır.

O gün yapılan resmigeçidin basında en geniş bir şekilde yer alması için gazetelere haber gönderilir. Bir saat kadar süren müzakereden Mevlevi taburunun silahlandırılmaması keyfiyeti kabul edilir. Mevlevi taburu tamamen propaganda amaçlı hareket edecektir. Şimdilik *Filistin* cephesinde, *Suriye* topraklarında bulunacak, imparatorluğa baş eğmeyen asi Arap kabilelerini, *Mısır* Müslümanlarını cihadı mukaddes için sancak-ı şerif altında toplanmaya çağıracaktır.

Mevlevi taburunun kurulmasının yasal çerçevesi böyle belirlendikten sonra Enver Paşa levazım reisine ve diğer şube müdürlerine çeşitli emirler verir. Taburun kadrosuna bir doktor (**Dr. Behçet**), bir eczacı, bir revir, bir sıhhiye teşekkülü, bir iâşe memuru eklenmesini tembih eder.

Daha sonra arkadaşlarıyla birlikte saraya gitmeyi, huzura çıkmayı önerir. Enver Paşa, hükümdardan teşekkül iradesini almak

ister. Ondan sonra taburun hareket gününü, Çelebi Efendinin takdirlerine bırakmanın uygun olacağını söyler. Dolmabahçe sarayına gidilir. O sıralarda 75 yaşında olan padişah V. Mehmet Reşat'ın onayı alınmıştır. **(14-15 Ağustos 1939, s.8, 12)**

Mevleviler o geceyi Harbiye nezaretinin avlusunda hazırlanan çadırlarda geçirirler. Dedeler kısmen İstanbul Mevlevihane'sindeki arkadaşlarının yanına, kısmen de Bekir Ağa bölüğünün boş kısımlarına yerleşirler. İki gün sonra taburun tekmil hazırlıkları tamamlanır.

Yazara göre Erzurum Kadirîlerinden oluşan bir diğer gönüllü taburu *Şam'a* müteveccihen yola çıkmıştır. Haber, saraya ve Harbiye nezaretine bildirildiği gün, İstanbul'da Dolmabahçe sarayı önünde *Sultan Reşat'ın* huzurunda bir resmigeçit yapılmaktadır. Mevlevi taburu zabitleri, padişahın taht saçaklarını da öptükten sonra Haydarpaşa'ya geçerler, hazırlanan trene binerek Suriye cephesinin yolunu tutarlar.

Mevlevi Taburunun Cepheye Gidiş Öyküsü

Tren, Haydarpaşa'dan cepheye giderken; İstanbul tekkelerinin şeyhleri, hususi mızıka takımları ve dervişleriyle devlet ricali, vekiller, hükümet erkânı tarafından uğurlanır, neyler bütün hızlarıyla Saba devrini çalar. Veled Çelebi bu arada Mevlevi taburunun zabitlerine rütbe dağıtmaya çalışmaktadır. Yine yazarın belirttiğine göre bu rütbe dağıtışı gelişigüzel olmuştur. Çelebi hazretleri, rastgele, yüzbaşı, kolağası, binbaşı rütbeleri vermiştir. Bunlar, uzun etekli haydarilerinin altından ucu görünen, çamurluğu taşlara çarpan birer kılıç takmaktadırlar.

Mevlevi taburu fertlerine silah verilmemiştir. *Sinan Dede*, kılıç taşımayı da kabul etmemiş, dedenin tevcih ettiği yüzbaşılığı, sadece unvan halinde muhafazaya çalışacağını bildirmiştir. (16 Ağustos 1939, s.12) Tren, Haydarpaşa'dan demir rayları üzerinde Pozantı yönünde yola koyulmuştur. Suriye cephesine doğru yola çıkan Mevleviler son derece neşe içinde neylerini üflemetedir. 26 Mart 1915 Cuma günü seyyar bir

semahaneye dönen Mevlevileri götüren tren, Konya'ya varır. Konyalılar Mevlevi gönüllülerini törenle karşılarlar.

İstasyonda zafer takları altında dedelere “lokma” dağıtılır. Çelebi burada taburu terk ederek Mevlevihane'ye çekilir. Alaturka saat 12.30'da tabur Konya'dan hareket eder. Ertesi günü saat 3'te Pozantı'ya gelir. Mevleviler trenden indirilir. Çünkü o zamanlar tren Pozantı'ya kadar gelir. Toros'taki tüneller henüz açılmamıştır. Yolun burasında menzil kumandanlığına bağlı araba nakliye kollarının yardımıyla yollarına devam ederler. Mevlevi dedelerinin yaya olarak yol alması çok güçtür. En gençleri 50'lik sakallı insanlardır. Kırılarda günlerce yolculuğu göze alamazlar. Bu yüzden imdadına nakliye kolları yetişmiştir.

Yolun bundan sonrası sırayla anlatılmıştır: Tarsus, Osmaniye, Kanlı geçit ve diğer konaklama yerlerindeki askerin durumu tasvir edilir. Çadır hayatından bahsedilir. Ardından yağmurla karşılaştıkları *Hasan Beyli'ye*, *İslahiye'ye* geçerler, altı saatlik bir yürüyüş sonrasında *Ağalar Obası'na*, oradan *Raco'ya* ulaştıkları belirtilir. Beş buçuk saatlik bir yolculuğu müteakip **Halep** önlerine varılır.

Halep'e girmeden önce tabur kendine çekidüzen verir. Mevleviler bölüklerindeki mevkilerini alırlar. Tekke bandosunu başa geçirirler. Neyler koltuk altlarından çıkarılır, kudümler, defler tanzim edilir. Mevlevi gönüllü taburunun Halep'e gelişi tezahüratlara vesile olur. İstanbul'dan alınan emir gereğince, resmi makamlar, vali, kumandan, taburu törenle karşılarlar. Tören Halep'in *Babülferç* kapısında gerçekleşir. Daha sonra hep birlikte şehre gelirler.

Güzergâhta ellerinde küçük bayraklarla yer alan mektepliler ve halk Mevlevileri avuç patlatırcasına alkışlar. Tabur, sokakları dolaştıktan, hükümet meydanında geçit resmi yaptıktan sonra konaklama yerine çekilir...

Tabur kumandanı Binbaşı Sait Bey, valiye ve kumandan paşaya ziyaretlerini iade eder. Bu sırada her iki makam da taburun birkaç gün olsun Halep'te kalmasını, Haleplilerin dedeleri “izaz ve ikram” ile ağırlamak arzusunda olduklarını bildirir. Durumdan

Dördüncü Ordu Kumandanı Ferik Cemal Paşa haberdar edilir. O günlerde *Mısır'a* girmeyi tasarlayan Kanal Kuvve-i Seferiye'nin hazırlıklarını tamamlamakla meşgul olan Paşa, taburun Halep'te bir müddet kalmasını, bu arada sefer hazırlıklarını yapmasını, noksanların ve ihtiyacın, ordu karargâhına bildirilmesini emreder.

Ne var ki tabur kumandanı, bu emirden hoşlanmaz. Mecburen susmak zorunda kalır. Bütün Mevlevi dedelerini toplayarak, onlara, Halep'te ve yolda yaptıkları kalenderce hareketlerden kaçınmalarını söyler. Askerlik kurallarının çok farklı olduğunu hatırlatır. Dedeler de kendi dervişlerini sıkı bir disiplin altında tutacaklarını Sait Bey'e vaat ederler.

Öte yandan Halep'te oturmaktan canları sıkılan dedelerden bir kısmı Medine'ye kadar gitmek, bir gaza haccı yapmak merakına kapılırlar. Cemal Paşa, kendilerine bir takrirle bildirilen bu arzuyu iyi karşılar. Birtakım yazışmaların sonunda başta Çelebi olmak üzere 21 kişilik bir kafiye bu amaçla *Halep'ten Medine* yolunu tutar.

Kanal Kuvve-i Seferiyesinin Hareket ve Macerası

Şam'da askeri faaliyet iyice artmaktadır. Dördüncü Ordu Kumandanı Cemal Paşa, Büyük Harp'in neticesine tesir edecek bir hareketi bir avuç Türk kahramanı ile yapabileceği ümidindedir. Alman zabıtları de onu bu yönde teşvik etmektedir.

Cemal Paşa, kanal kuvve-i seferiyesini önemli bulmaktadır. Tih sahrasını geçerek Mısır'a varacak olan bu kuvveti, halkın Mısır'da heyecanla beklediğini düşünür, orada hafif bir kıta halindeki İngiliz kuvvetlerini Mısırlıların da yardımıyla tepeleyeceğine inanmaktadır. Süveyş kanalı ele geçirilince Hindistan yolu da kapatılmış olacaktır. Sömürge ülkeleriyle bağlantısı kesilen İngiltere'nin vaziyeti tehlikeye düşecektir. Ancak İngiliz ajanları, bu plandan haberdardır. Ne var ki bu planı İngiliz askeri yetkilileri ciddiye almamışlardır.

Öte yandan Tih sahrasını geçmek çok müşkül ve çok önemli bir iştir. Kum çölleri

içinde yüzlerce kilometre sürecek yolculuğu değil askerler, deve kervanları bile yapamayacak kadar zordur. İngiliz askeri yetkilileri, bu noktayı göz önünde tutarak, kendi istihbarat memurlarının verdiği bu habere itibar etmemişlerdir. *Kuvve-i seferiyenin* hazırlıkları ile bizzat *Cemal Paşa* ilgilenir. Ona göre kuvve-i seferiye çölden geçip, kanal önüne gelecek, savunmasız bulunan kanalı geçerek Mısır'a girecektir. Mısır'da halkın yardımıyla yeni oluşturulacak silahlı kuvvetler, kuvve-i seferiyeye katılacaklardır. Neticede yarım asra yakın bir ayrılıktan sonra Mısır, tekrar Osmanlı imparatorluğunun eline geçmiş olacaktır.

Bu parlak projenin tatbikatına girilir. Mevlevi taburu, Halep'ten Şam'a getirilir. Kuvve-i seferiye de Şam'dan törenle hareket eder. Susuzluk, hastalık ve çöl yolculuğunun güçlüğü taburu bir hayli yıpratmıştır. Nihayet Haziran ayının başında kuvve-i seferiye kanal önüne gelir. Kahire bayram yapmaya hazırlanırken İngiliz kuvvetleri telaşa kapılır. Süveyş kanalı ağzında bulunan Akdeniz donanmasına mensup olan ve Mısır'ı savunmak için bekleyen, gelişmiş silâhlarla donatılmış İngiliz iki kruvazörü, piyade kuvvetlerine katılır.

Cemal Paşa, başarılı olmak için her türlü yolu dener. Her türlü teşvikte bulunur. Mevlevi taburunun kumandanı Binbaşı Sait Bey'e *"iki hafta sonra sizi Kahire'de kaymakam olarak karşımda göreceğim"* der. Cemal Paşa, Şam'daki Mevlevi taburunu Mısır'a doğru yola çıkaracağı sırada Medine'den gelen bir telgraftan işlerin iyi gitmediği haberini alır. Kanal kuvve-i seferiye askerlerimiz, kanalı geçiş sırasında, düşmanın karadan ve denizden yaptıkları taarruz sebebiyle başarılı olamamış, pek çok kişi şehit veya esir düşmüştür. Kuvve-i seferiyenin geri kalan kısımları Medine'ye dönmüştür. Bu haberler Cemal Paşa'nın haftalardan beri sürüp giden bütün neşesini kaçırmış, çok fazla sinirlenmesine, moralinin bozulmasına yol açmıştır.

Mevlevi Taburunun Dönüşü ve Uşak Mevlevi Bölüğünün Gazası

Bu acı neticeden sonra artık Mevlevi taburunun hareketine lüzum kalmaz. Tabur

kumandanına taburu ile İstanbul'a hareket etmesi bildirilir. Fakat yazarın belirttiğine göre ***Uşaklı Mevleviler*** gitmek istemezler, harbe katılmakta ısrar ederler. Paşa'nın izniyle bunlardan 90 kişi kadarı ayrı bir bölüm halinde Şam'da kalırlar. Diğerleri ise Medine'den, Muhtar Dede ve arkadaşlarıyla birlikte döneceklerdir. Sinan Dede de Uşaklı Mevlevilerle katılmıştır. Diğer Mevleviler 9 Haziran 1915'te 101 günlük Şam seferinden sonra Haydarpaşa'ya varmışlardır

Cemal Paşa, Mevlevi taburunun dönmesini emretmekle birlikte Uşak Mevlevilerinin gösterdiği tavırdan ve ısrardan son derece memnun olmuştur. Çünkü onların memleket kaygısıyla hareket ettikleri düşüncesindedir. Uşaklı Mevleviler 94 kişidir. İçlerinde yabancı olarak yalnız Malatya Şeyhi Sinan Dede ve onun sadık dervişi Ruhullah vardır.

Cemal Paşa bunları bir bölük haline koydurmuş, kendi arzuları üzerine onlara silâh ve cephaneye de verdirmiştir. Kendi zabıtları sıfatıyla başlarına Sinan Dede geçirilmiş, Mevlevilere, askerî eğitim vermeye başlanmıştır. Bunları yetiştirmek üzere 13'üncü kolordudan getirtilen Yüzbaşı Sarım ile Mülazımı evvel Tefvîk ve Mehmet Ali'den ibaret bir bölük subayı kadrosu oluşturulmuştur.

Şam'da bir buçuk yıl süren bir talim ve terbiye devresi geçirilir. Gazze muharebelerinin en şiddetli ve buhranlı zamanlarında bu bölüğü teftiş eden *Cemal Paşa*, çoğu genç ve dinç olan dervişlerin mükemmel birer asker haline geldiklerine bizzat tanık olunca gözyaşlarını tutamaz. Gene Mevlevi bölümünün ricasıyla bunlar cepheye gönderilir.

Gazze muharebeleri iyice şiddetlenmiştir. Sinan Dede'nin bölümü 3,5 aydır siperlerde, ihtiyat hattında görevli bulunmaktadır. Tekkelerde ney ve kudüm seslerine kulak alıştırmış bulunan Mevleviler, şimdi ölüm saçan çeşitli silahların korkunç patlamalarına kulak asmayıp, düşmanla göğüs göğse gelmek için fırsat kollamaktadır.

Bediüsabaa muharebelerinin devam günlerindedir. Bir akşam, Sinan Dede bölük arkadaşlarını etrafına toplar; günlerdir

bulundukları yerden iki kilometre uzakta dövüşen düşman hatlarına bakarken, kendilerinin de bizzat savaşa katılmaları gerektiğini söyler. Bunun için Sarim Beyi ikna etmiştir. Birbirlerine sarılarak helalleşirler. Saat 11'de **Yüzbaşı Sarim' in** komutasındaki Mevlevi bölüğü, heyecanlı bir gece yürüyüşünden sonra siperler arasındaki sığınaklara yerleşir. Ertesi sabah umumi bir taarruz yapılacaktır.

İki saat süren top bombardımanın sonunda umumi taarruz başlar. Bu taarruz o zamana kadar görülmemiş, işitilmemiş bir şekilde olur. Bölüğün hususi mızıkası, neyler, kudümler var kuvvetiyle çalınır, her taraftan "Allah Allah!" sözleri duyulur. Düşman hattı, görmediği, işitmediği bu gürültü arasında uzun sikkeli, sivri süngülü Mevlevilerin taarruzu ile bocalar. Düşman askerleri neye uğradıklarını şaşırır ve tüfeklerini ellerinden atıp, geri hatlara doğru kaçar.

Mevlevi taburunun ilk şehidi Sinan dede olur. Ölüm takırtıları arasında diğer sikkelilerin yere serilmesiyle bölük dağılır. Öğleye doğru taarruz muvaffak olmuş, düşman, siperlerini terk ederek gerideki sırtlara çekilmek zorunda kalmıştır. (13 Eylül 1939, s.5)

Yüzbaşı Sarim, Mevlevi bölüğünü toplayınca şu gerçekle karşılaşır: 94 mevcuttan ancak 35 kişi sağ kalmış, 17 kişi yaralı olarak seyyar hastaneye taşınmış, üst tarafı da şehit düşmüştür. Akşama doğru şehitlerin toplanmasına girişilir. Sinan Dede, şehit düştüğü yere defnedilir. Cemal Paşa, Mevlevi bölüğünü takdir ve taltif eder. Hepsine harp ve liyakat madalyası verilmesini sağlar. Sinan Dede'nin düştüğü yere acele bir lahit yapılır. Yazar, harbin sonunda mahalli halkın, bu lâhdi türbeye çevirdiğini söylemektedir. Sinan Dede'nin ruhu için mevlit okunurken Mevleviler gözyaşlarını tutamamışlardır (14 Eylül 1939, s.5).

Gözden Kaçmaması Gereken Birkaç Nokta

Eserde, Mevlevi dedesi **Reşit Efendi** üzerinde fazlaca durulur. Çünkü Talat Paşa, Reşit Efendi'yi ta Selânik'ten beri tanımaktadır. Kendisinin daha doğrusu İttihatçıların birçok

sorunlarını çözmeye katkıda bulunmuştur.. Daha sonra da Yedikule dergâhına çekilmiş, burada "ney"ini üfleye üfleye vakit geçirmektedir. Gönüllü Mevlevi taburunun teşekkülü kararlaşınca, Sadrazam; teşkilatçılığı sebebiyle bu eski dostunu aratmış ve buldurulması için emir vermiştir. İşte yazarın uzun uzun anlattığı bu yan olay böylelikle başlamıştır.

Tekkenin nakibi Reşit Efendi, Sadrazam Talat Paşa için "dostumuz ve eski refikimiz" ifadesini kullanır. Yıllar sonra kendisinin aranmasında ve hatırlanmasında bir fevkaladelik sezer. Üç gün sonra da onu konağında ziyaret etmek ister. Reşit Efendi, eşyaları arasında bulunan Talat Paşa'nın bir emanetini, vaktiyle Selânik'te saklattığı cismi (Rusya menşeli bombayı) de yanında götürüp vermek niyetindedir.

Aslında bu bomba Talat Paşa'ya hiç lazım olmamış, Sadrazam olunca da hem onu hem de Reşit Efendi'yi aklına bile getirmemiştir. Sadaret konağına giren ve Paşa'yı bekleyen Reşit Efendi'nin yanındaki nesnenin bomba olduğunun farkına varılması, onun suikast teşebbüsünde bulunacağı endişesi, bu teşkilatçı Mevlevi'nin tutuklanmasına ve çok eziyet görmesine yol açmıştır. Emniyetteki sorgusu 27 gün sürmüştür.

Daha sonra babası, İttihat ve Terakki'nin kuruluşunda İttihatçılarla iş birliği yapmış, İbrahim adlı bir sivil polisin yardımıyla gerçek ortaya çıkmış ve bütün yaşanan bu olumsuz gelişmeler Talat Paşa'ya anlatılmıştır. Paşa, bu eski dostunun perişan halini görünce derin bir üzüntü duymuş, Reşit Efendi'nin tekkesinde tedavi altına alınması için emir vermiştir.

Yazar bu olayı, başka bir gerekçeye bağlamıştır. O sıralarda Hemayak Aramyan adında eski Taşnak komitesi azasından bir adam sadarete başvurarak, bir ihbarda bulunmuştur. İhbar şudur: "Romanya'da birleşen Taşnak komitesi mebusları, Ermeni tehirci hadisesini çıkaran İttihat ve Terakki rüesasını idama mahkûm etmiş, bunun için komitenin İstanbul'daki azalarına emir göndermiştir."

Hemayak'ın verdiği bilgiler üzerine, İstanbul polisi, inzibatı, asker ve gizli emniyet mensupları derhal harekete geçirilmiş, iki ay içinde 18 Taşnak fedaisi Ermeni yakalanarak cezalandırılmıştır. Bu terör ve suikast ihbarının doğrulanması, devlet idaresinin tedbirleri arttırmasına, hatta Talat Paşa'nın konağında daimî bir karakol tesisine yol açmıştır. İşte böyle bir ortamda, Reşit Efendi, Mevlevi kılığında bir suikastçı muamelesi görmüştür. Ne var ki, gerçek önünde sonunda ortaya çıkmıştır. Yazar bu olayı tam on tefrikada anlatmıştır (16 -25 Ağustos 1939, s.12)

Öte yandan eserde Binbaşı Bebekli Muhtar Dede, en aykırı tiptir. Muhtar Dede, taburun iâşe memurudur. Ney çalmasını bilmez. Zaman zaman Bektaşî nefesleri okur, hatta demlenir. Emirberi onun için “*bunu Mevlevi gönüllüleri arasına hangi bedhah soktu*” der. Bektaşî şairlerinden Nesimi'nin “*Ben melâmet hırkasını kendim giydim ele ne/ Ar ü namus şişesini taş a çaldım kime ne*” beytiyle başlayan nefesini söyler. Emirberi sakallı Mevlevi dervişi zaman zaman kendisini uyarınca ondan azar işitir. Taburun o günkü iâşe pusulasını tanzim eden, verilen erzakın senedini iâşe memuruna imzalatmak üzere Mevlevi taburuna gelen menzil mülhakı Yüzbaşı İbrahim'in de gözü onu tutmamıştır.

Senede imza atarken rütbesini el yazısıyla “*binbaşı*” yerine “*mirliva*” diye yazması, son derece sorumsuzca yapılan hareketlerdendir. Nitekim tabur kumandanı bunu fark etmiş, Muhtar Dede'yi uyarılmış, bu hareketinin kendisini divan-ı harbe sevk etmeğe yeteceğini söylemiştir. Muhtar Dede, imza yerindeki “*mirliva*” kaydını binbaşıya çevirerek düzeltmiştir ama Tabur Kumandanı Sait Bey, bu laubaliliğe ve bu ilgisizliğe çok sinirlenmiş ve Şam'a kadar onun üzerinden gözünü ayırmamıştır.

Muhtar Dede'nin bir başka özelliği de kurallara aldırış etmemesidir. Halep'te Mevlevilere ziyafet verilirken, o ziyafete yalnız taburun iâşe memuru katılmamıştır. O gece vilâyetin resmi ziyafetine gelecek yerde Halep'in eğlence muhitine gitmiştir. Halep çarşısında kendisine birkaç eşya alırken, satıcı ihtiyar Yahudi, üzerindeki mason işaretini

görünce, pazarlıktan vazgeçmiş ve ona son derece hürmet etmiştir. Yahudi satıcı, “*üstat rütbesinde bir masonun Mevlevi taburuyla birlikte geldiğini, işaretini üzerinde taşıdığını, 3. derecede mason olduğunu*” söyleyerek, çevresindekileri ona yardımla görevlendirmiştir. Kısaca hem Mevlevi hem Bektaşî hem de mason olması, öteki Mevlevileri bir hayli rahatsız etmiştir. Hatta “*zındık, ayyaş, bunu nereden aramıza aldık*” diyenler olmuştur. (28-29 Ağustos 1939, s.12)

Romanda oldukça komik sahneler vardır. Bunlar “*Mevlevi Taburunda Sabah Vizitesi*” başlığı altında bir hayli gülünç bir şekilde nakledilmiştir. Sabah vizitesine çıkan hastaların çoğu kabızlık, basur, mide gibi rahatsızlıklardan şikâyet ederler. Sık sık abdest bozmak durumunda kalanlar da vardır. Kısaca taburun içinde bin bir tuhafılık eksik olmaz. Yazar bu bölümü oldukça başarılı bir şekilde kurgulamıştır. (29 -30-31 Ağustos 1939, s.12, 8, 8)

Taburun Halep'te kalışı tam on beş gün sürmüştür. Halep âyanından bir kişi, sırayla Mevlevi taburuna ziyafet vermiştir. Bunlardan birisi de **Sadri Paşa** adında nüktedan yaşlı bir zattır. Ehli dil bir insandır. Romanda bilhassa ziyafette Sinan Dede'ye, Muhtar Dede'ye sorduğu sorularla sohbetin dinî çerçevede yürütülmesini sağlamıştır. Burada Muhtar Dede'nin söylediklerine ve vaziyetine içerleyen tabur kumandanı *Binbaşı Sait* orada fazla kalamaz. Vali'den izin alarak ziyafetten ayrılır. Sohbe son verilince meclis dağılır, dedegân da Vali konağından ayrılarak kendilerine tahsis edilen binalara gelip istirahat ederler.

Dikkate değer bir husus da **Sadri Paşa'nın** evinde yapılan bir toplantıdır. Toplantıya 14 kişi katılmıştır. Bir kısmı Halep ileri gelenleri, diğerleri de Vali, Halep Müftüsü, Kumandan gibi görevlilerdir. Bu kişilerin Sadri Paşa'nın evinde toplanmasının sebebi Cemal Paşa'nın verdiği bir emirle ilgilidir. Cemal Paşa, birikmiş vergilerden kalanlarının tahsilini, elde mevcut deve, ester, merkep ve aşair (aşiret) kısraklarının süratle toplanmasını emretmiştir. Ne var ki Halep'e bağlı aşiretlerin önemli bir kısmı bu emrin uygulanmasında hükümete muhalefet etmişlerdir.

Mevlevilere son derece iyi davranılır. Yemelerine içmelerine özen gösterilir. Mevcudu 800'ü bulan tabura yevmiye 40 dana, ikişer çift has tayın, adam başına yarım okka hesabıyla pirinç, bunun bir buçuk misli sebze hesap edilir. Yalnız taburun Halep'e varışından sonra bu ihtiyaç arasında bir dengesizlik oluşur. Meselâ tabur, 40 danayı iki günde tüketemez. Bu yüzden bir sürü et fazlası birikir. Buna mukabil hiç hesapta olmayan bir ihtiyaç ortaya çıkmıştır: Hintyağı.

Çünkü dedelere verilen öğütler arasında sıcak mıntıklarda devamlı surette müşhil kullanmak mecburiyeti iyice öğretilmiştir. Onlar da Halep'te bu öğüdü hatırlamışlar, her gün hintyağı talebinde bulunmuşlardır. Cemal Paşa, taburda yeterli Hintyağı olmamasına karşılık, onların bu isteğini de fazlasıyla yerine getirmiştir. (10 Eylül 1939, s. 5).

Sonuç

Eser, neredeyse yazarın sözleriyle özetlenmiştir. ***Haber Gazetesi'nin*** bu tarihi romanı 7 Ağustos 1939'dan itibaren yayımlanmaya başlamıştır. 14 Eylül 1939'da 38 inci tefrikayla son bulmuştur. Birinci Dünya Harbi ile ilgili çok şeyler yazılmıştır. Ancak Rahmi Yağız'a göre Mevlevi Taburu ile ilgili bilgiler bilhassa tarikat mensupları arasında parça parça halinde kalmıştır. Eser, vesikalara, resimlere, haritalara dayanarak hazırlanmıştır.

Bu tarihi romanda Mevlevi taburunun muhtelif harp sahnelerindeki harekâtı okuyuculara nakledilmiştir. Tefrikanın reklamı: *“Umumi Harp'te Mevlevi Taburu”* başlığı altında yapılmıştır. Taburun bazen göz yaşartan, bazen gülmemize sebep olan olayları, kuru bir tarihi olayların nakledilmesinden ibaret değildir.

Harp biter, Suriye, Osmanlı ordusundan alınır. Fransız mandası altında müstakil bir hükümet haline konulur. Sinan dedenin iki devlet hududu arasına düşen mezarı, mahalli halkın ***“Merabıt”*** adını vererek üzerine inşa ettikleri mükellef bir türbe ve yeşil bir ağaçlıkla ziyaretgâh haline gelir. Suriyelilerin ziyaret yeri olan eski ***Malatya Dedesi Sinan Dede'nin*** türbesinde o zaman göğsüne takılamayan harp ve liyakat madalyaları,

sandukanın üzerinde eski bir hatırayı canlandırmaktadır.

Eserden anlaşılan gerçek şudur: Padişahın, başka bir ifadeyle Halife'nin Müslüman dünyadan beklediği destek ne yazık ki güçlü bir şekilde gelmemiştir. Enver Paşa ve diğer yöneticiler de bunu bizzat görmüş ve yaşamışlardır. Cemal Paşa'nın plânları da suya düşmüştür. Süveyş kanalını kapatma konusunda eksik ve yetersiz değerlendirmeleri onu yanıltmıştır.

MESNEVİ'NİN GÖLGESİNDE AKLIN DEĞERİ

ANUŞ GÖKÇE

Sevgili okuyucular, Hz. Mevlâna ihtifalinden dolayı bizlerde bu sayımızı Hz. Mevlana'ya dair yazılara ayırdık. Ben de Hz. Mevlana'nın akla verdiği değeri Mesnevi'nin gölgesinde incelemeye çalıştım. Bunun için akıl meselesini enine boyuna masaya yatırdım. Hz. Mevlâna akıl meselesine çok önem verir. O akıllı bir terazi olarak görür ve gerek tabiat olaylarının gerekse yaradılış sırlarının değerlendirilmesinde mihenk taşı olarak kabul eder. O akıllı, ilahi aşka, doğruya, adalete ve iyiliğe götürecek bir kılavuz olarak görür.

Aklını kötülüğe, hinliğe karşı kullananların ilahi adalet karşısında suçlu duruma düşeceğini belirtir. Bu durumda Davut Aleyhisselam ile ineğini çalıp öldüren bir kişi kıssasına yer verir. Davut Aleyhisselam'ın ineğin kesilmesi hakkındaki davacıya verdiği hüküm. Burada dava eden adam bir köle ve efendisini öldürerek onun malının üzerine konmuş ve kölenin, efendisini öldürdüğü için onun malına sahip çıkması ve yetimleri mirastan yoksun etmesi, gerçeğin ortaya çıkmasıyla kısas uygulatması, bütün mal varlığının ineği çalana kalması C:3: s. 338 vd. B:2420 vd. takip eden beyitlerde şöyle anlatılır.

“İneği kesen aklıdır, beden ineğini öldürene karşı inkârcı olma. Akıl tutsaktır ve haktan zahmetsiz bol rızık ve nimet istemektedir. Onun zahmetsiz rızıkı neye bağlıdır? Kötülüğün temeli olan ineği öldürmesine. Nefis der, ineğimi nasıl öldürürsün? Nefis ineği bedenle görünür de ondan. Efendi oğlu akıl yoksul kalmış, katil nefisse efendi ve önder olmuş.” (C:3, B:2505 vd.)

Mevlâna, Kuran karşısında akıllı aciz kaldığını, kişinin aklını kullanarak Allah'a kulluk etmesini savunur. Kuran da sebep ve sonuçları geçersiz kılma vardır. Bunu

keşfetmek, oyalanıp durmak aklın işi değildir. Kulluk et ki sana aşikâr olsun. Felsefeci akli konulara takılıp kalır. Aklın aklının şah süvarisi arınanlardır. (C:3, B:2525 vd.)

Yüz binlerce akıl sahibi sıkıntı anında hep o eşsiz hesap sahibinin huzurunda yakarır. Bir deli, boş yere bir cimriye acizliğini söyleyip de dilenir mi hiç? Akıllılar binlerce kez karşılık görmeselerdi, onun huzuruna can atarak varırlar mıydı? (C:4, B:1170 vd.) Hz. Mevlâna, aklın iyilik ve kötülük gözetten bir şahne gibi olduğunu belirtir ve düşmanlık yaptığı birisinden faziletli de olsa ona akıl danışmamasını öğütler.

“Düşmanlık yaptığından sakın ve sana sevgi besleyen dostlarına danış. Ey iyilik sahibi, eski düşmanım olduğunu biliyorum senin. Fakat sen akıllı ve maneviyat sahibi bir adamsın. Aklın eğri gitmeye izin vermez. İnsanın doğası düşmandan öç almak ister. Akılsa nefse demirden bağlıdır. Gelip seni engeller ve zorlar. Akıl iyi ve kötü işleri gözetten şahne gibidir.

İmanlı akıl adaletli bir **şahne** (şehrin korunmasıyla görevli kişi) gibidir. O, gönül şehrinin bekçisi ve yöneticisidir. O, akıllı uyanık bir fare gibidir. Hırsız ise fare gibi delikte bekler... Bedendeki imanlı akıl, aslanları alt eden aslan gibidir. Onun kükreyişi yırtıcılara egemendir, haykırışı otlayanlara engeldir.” (Mesnevi C:4 B: 1980 vd.)

Hz. Mevlâna, vecd halinde iken aklın kaybolduğunu, bu halde kişi ne söylerse söylediklerinden sorumlu tutulamayacağını belirtir. Bunun için de Beyazid-i Bestami kıssasını örnek verir.

Beyazid-i Bestami, müritleriyle beraberken İşte Tanrı benim, dedi. Bu hali

geçince gece dediğini hatırlattılar. Böyle bir şey söylersem başımı vurun dedi. Müritlerinden biri de bir bıçak hazırladı. (s.481, C:4 B:2105 vd.)

Meze geldi, akıl avare oldu. Sabah geldi, işe yaramaz oldu mumu. Akıl *şahne* gibidir. Sultan gelince bir köşeye büzüşür. Akıl Hakk'ın gölgesidir. Hak ise güneş. Gölge güneşe nasıl dayanır. İnsana egemen olunca peri, yiter kişinin insanlık niteliği. (C: 4, B: 2105 vd.)

Hız. Mevlâna akıllı kişinin basiret sahibi olduğunu söyler. Kişi akıllıysa, basirete kavuşur. Kötü huyluysa eğer akıllı da olsa daha beter olur. Kendinden geçiş hep kötülüğe yol açmaz. Fakat çoğunluk kötü ve beğenilmez olduğundan şarap herkese haram kılınmıştır... Asıl ihtiyarlık akıldadır oğul, saçın sakalın ağarmasında değil. İblisten daha yaşlısı var mıydı? Oysa akıllı olmadığı için hiçbir değeri yoktur.

Akıl ve din bakımından pir ol da külli akıl gibi iç yüzünü görür ol. Güzel akıl yokluktan yüzünü gösterince Hak ona hılat bağlayıp bin ant verdi. O güzel nefesli adların en aşağısı onun hiç kimseye muhtaç olmamasıdır. Akıl dış dünyaya yüzünü açıp gösterirse, onun ışığı karşısında gün karanlık olur. (C:4 B: 2155vd.)

Tam akıllıyla yarım akıllı durumuna örnekler vererek, yarım akıllı kişinin kendine tam akıllı örnek almasını ister. Bu hususta tam akıllı balık ile yarım akıllı balık hikâyesini örnek verir. C:4 B: 2187, s. 484 vd.

Akıllı, insanın elinde meşale olandır. O, kafilenin kılavuzu ve önderidir. Öncü kişi kendi ışığını izler. Kendine tabidir, o kendinden çıkan... Öteki ise yarım akıllıdır, akıl sahibi birini kendine göz edinir. Körün yaptığı gibi tutunarak görür duruma gelip çevikleşir ve yücelir. Bir gram bile akıllı olmayan eşek ise akılsızdır ve üstelik akıllıyı da terk eder...Ne kendine önder edeceği bir mum var ne de bir ışık elde edebileceği yarım mum. Akıllı yok ki diri bir soluk alsın. Yarım akıllı yok ki kendini ölü kılsın. Kendi çukurunda düze çıkmak için ta ölmüşçesine kendini akıl sahibinin ellerine bıraksın. Tam akıl yoksa sende, diri gözlü bir

akıllıya sığınıp kendini ölü gibi kıl (C:4, B: 2187 vd.)

... Yarım akıllı balık tavada aptallıkla aynı yatağa girdi. Atası yalımıyla kaynayıp duruyordu. Akıl, ona diyordu: "size uyarıcı gelmedi mi? O işkenceden dolayı kafirlerin canları gibi "Evet" diyordu. (C:4, B:2280 vd.)

Akıl ona diyordu: Aptallık seninledir. Aptallık varken akıl yenilgiye uğrar. Verdiği sözde akıl durur ancak. Senin aklın yok ki. Hadi oradan senin ederin ancak eşek kadar. Verdiği sözü ancak akıl hatırlatır. Unutma perdesini ancak akıl yırtar. Aklın olmadığı için unutkanlık efendidir. Düşmandır tedbirine tedbiri bozan. Aptal kelebek aklının kıtlığı yüzünden, ateşi ve cız diye yanacağını aklına getirmez. Kanatları yanınca tövbe eder. Hırsı ve unutkanlığı onu ateşe sürükler. (C:4, B:2286)

Akıl şehvetin karşıtıdır. Şehvetin kurduğuna akıl adını verme. Şehvet dilenene vehim adı verilir. Vehim, altın parasının sahtesidir. Vehimle akıl mihenge vurulmadan ayırt edilmez. Bu mihenk Kur'an ile peygamberin halidir. (C:4, B:2300 vd.)

Hazreti Mevlâna, akılsız adamın dostluğuna güvenilmeyeceğini belirtir. Bu dostluğun ona faydadan çok zarar getireceğini belirtir. Bunu Mesnevi, sayfa 207, C:2, B:1923 vd. sayfa ve beyitlerde bir adamın ayıyı dost edinmesi hikayesiyle sembolize eder.

Bir ejderha bir ayıyı yutuyordu. Aslan yürekli bir adam ayının imdadına yetişti. Alemde mazlumların imdadına yetişen aslan yürekli adamlar vardır. Onlar mazlumların sesini duyduklarında, hemen Hakk'ın rahmeti gibi yardıma koşarlar... Ayı da o yiğit adamın iyiliğini görüp ejderhadan kurtulunca yaralı ayı tıpkı Ashab-ı Kehf'in köpeği gibi o yiğidin ardından hiç ayrılmadı.

O Müslüman, yorgunluk yüzünden uzanıp yattı. Ayı ise ona olan bağlılığıyla onun yanında bekçilik etmeye başladı. Biri oradan geçerken, bu ne hal kardeş, dedi. Bu ayı da nereden çıktı. Adam olan biteni anlattı. Öteki, bre saf adam, dedi. Ayıya güvenme. Aptalın dostluğu düşmanlıktan kötüdür. Bir yolunu bulup böylesini savmak gerekir. Adam; vallahi

kıskançlığından böyle söylüyor, dedi. Yoksa ayı olduğuna ne bakıyorsun? Şu sevgiye bir bak? Öteki dedi, aptalların sevgisi aldatıcıdır, benim kıskançlığım onun sevgisinden iyidir.

Hadi gel benimle, ayıyı kov gitsin. Ayıyı yeğleyip de kendi cinsinden olanı bırakma. Adam dedi, git işine hasetçi. Öteki dedi, benim işim buydu, ama sende talih yokmuş. Ben ayıdan daha kötü olamam ya a muhterem, onu bırak da arkadaşın ben olayım. Senin için kaygılanıyorum, kalbim titriyor, böyle bir ayıyla ormanda gezme... Bunca söz söyledi, ama onun kulaklarına girmede. Kötü zan insan için büyük bir settir. Elini tuttu, ama elini ondan çekti. Yolcu dedi, öyleyse ben gidiyorum... (C:2, b: 2000 vd.)

Adam uyuyor, ayı sinek kovalıyordu. Ancak sinek inat edip tekrar geliyordu. Sineği o gencin yüzünden birkaç kez kovmuş, ama sinek hemen dönüp geri gelmişti. Ayı sineğe sinirlendi ve kalktı, iri bir taş alıp geldi. Baktı ki sinek yine uykudaki adamın yüzüne konmuş. Sineği ezmek için değirmen taşını kaldırıp sineğe vurdu. Taş, uyuyan adamın yüzünü dümdüz etti ve şu meseli bütün dünyaya duyurdu. Aptalın sevgisi kesinlikle ayının sevgisi gibidir. Onun kini sevgisi, sevgisi ise kinidir. (B:2113 vd.)

Hız. Mevlâna, cansız varlıklara da akıl verir. Allah'ın emriyle cansız nesneleri akıl sahibi yaptıklarını belirtir.

Hak, Nil'i *Kiptilere* kan eder. Musa'nın kavmi olan *Siptileri* ise güvende kılar. Böylece Hak katında akıllı başında olanla sarhoş arasında (makam ve mevkiden dolayı) olduğunu anlarsın. Nil, ayırt etmeyi Allah'tan öğrenmiştir. Böylece berikini açarken ötekini sıkıca bağlamıştır. Onun lütfu Nil'i akıllı kılar. Onun kahır Kabil'i aptallaştırır. Keremiyle cansız varlıkları akıl verirken, kahriyle akıllıdan aklını koparıp alır. Akıl o yanda onun buyruğuyla yağmur gibi yağarken bu yanda Hakk'ın gazabını görüp kaçır. (C: 4, B: 2815 vd.)

Akıllı olan dünyanın nimetini yer, gamını değil. Cahillerse pişmanlık içinde yoksun kalırlar. Akıllı her şeyden haberdar olan kuşlar, kendilerini yemden uzak tutarlar. Çünkü

tuzağın içindeki yem zehirlidir. Tuzaktayken yem isteyen kuş kördür. (C: 4, B:1409 vd.)

Hız. Mevlâna, Kur'an'ın akıl sahiplerine hitap ettiği, akıl sahibi olmayanın dinin de olmayacağını ifade eder. Kur'an'ın tamamı emirdir, yasaklamadır, korkutmadır. Mermer taşa emir verildiğini kim görmüş. Hiçbir bilgi sahibi, hiçbir bilgi sahibi bunu yapar mı? Kerpice, taşa öfkelenip kin güder mi? Akıl tahtaya, taşa nasıl hükmeder? Akıl sahibi, çengin resmiyle savaşa tutuşur mu? (C: 5, B: 3026 vd.)

Hız. Mevlâna, bu benim kaderimde varmış diye akılla tedbir almadığına, hiçbir şey yapmamasına karşı çıkar. “Kaderde acizlik yoktur. Olsa bile cahillik, acizlikten daha kötüdür. Evin tavanından bir odun kırılıp düşse de seni yaralasa tavandan düşen tahtaya kızabilir misin? Niye malını çalan hırsıza, tutun elini ayağını kırın dersin? Sel gelip eşyanı götürse, akıl sele karşı kinlenebilir mi? Sendeki öfke, cebrice özürler getirmesin diye ihtiyarın varlığına işaret eder.

Deveci bir deveyi dövse, o deve, kendisini dövene saldırır. Devenin öfkesi, devecinin değneğine değildir. Demek ki deve bile ihtiyarın kokusunu almıştır. Bunun gibi bir köpeğe taş atsan, yay gibi gerilip sana saldırır. Sen ondan uzaktasın, sana eli erişmiyor diye o taşa saldırması bile sana kızgınlığındandır. Hayvanın akıllı bile ihtiyarı (Akıl ile seçim yapmak) artık sen böyle söyleme, utan ey insan akıl! (C:4, B: 3033 vd.)

Nil ırmağının suyu sana göre kandır, ama bana göre kan değildir, sudur ey akıllı kişi. (C: 6, B: 855 ***Hız. Mevlâna, kişinin ne kadar akıllı olursa olsun birine danışmasını, yönetici kişilerin işlerinde meşveret etmelerini, meclislerinde peygamber misali akıllı kişilerin bulundurmasını ister.***

Yürürken neden yüz üstü gidesin ki? Çünkü daima düz gitmek doğrudur. İyi kişilerle topluluğuna danış. Peygambere gelen “Onlara danış” emrini bil. “Onların işleri danışmayladır.” Ayeti şunun içindir. Danışarak yorulmak ve yanılsa düşmek azalır. Bu akıllar aydınlık kandiller gibidir. Yirmi kandil, bir kandilden daha parlaktır. Ola ki aralarında

gökyüzü ışıyla aydınlanmış bir kandil de bulunur. Allah'ın gayreti bir perde çekmiştir. Sufi ve ulvi olanı birbirine katıştırmıştır. Allah “Gezin” dedi. Haydi dünyada talep et, bahtını ve rızkını sına, dedi.

Meclislerde, akıllılar arasında peygamberinki gibi bir akıl ara. Çünkü peygamberin mirası ancak budur. Çünkü bu akıl, önde ve arkada görünmeyeni de görür. (Mesnevi, C:6, B: 2610 vd.)

Aynı cinsten olmayan iki arkadaşın, kurbağa ile farenin dostluğunun acı sonu, insanın kendisi gibi akıllı bir dost edinmesini ister. Akıl, güzel yüzdeki çirkin burun gibi, ayıplarla dopdolu nefisten feryat eder. Akıl ona, aynı cinsten olan kesinlikle anlam yoluyla, su ve toprak yoluyla değil. Kendine gel, surete tapma, bunu söyleme; aynı cinsten oluş sırrını surette arama. Suret, cansız gibidir; taş gibidir, cansız olanın cinsiyetten haberi yoktur. Can, karıncaya benzer, beden de buğday tanesine. Karınca her an onu bu yana taşır. Karınca bilir ki o eğreti taneler, dönüşüme uğrayıp kendi cinsinden olacaktır... Kara karınca keçe üstünde...Karınca gizli, daneyse yol üstünde görünmede.

Akıl göze: İyice bak der; tane, taşıyanı olmadan yürür gider mi? Köpek bu yüzden Ashab-ı Kehf'in yanına geldi; suretler tanedir gönülse karınca... Akıl, kendisine bey olan göze ne mutlu. Akıl, akıbeti görür, bilgilidir, aydındır o. Çirkinle güzelin farkına akılla varın, aktan karadan dem vuran gözle değil. Göz, pislikte biten yeşillığe aldanır. Oysa akıl onu bize mihengimize vur, der. Sadece dileği gören göz, kuşa afettir. Tuzağı gören akılsa, kuşun kurtuluşudur. Ama aklın anlamadığı başka bir tuzak vardır. O yüzden buna doğru koşup gelmiştir. Aynı cinsten olanla olmayanı akılla bulabilirsin; hemen suretlere doğru koşmak uygun değildir. (C:4, B:2948)

Sonuç

Hız. Mevlana'nın beyitlerinde akla çok değer verdiğini gördük. Gerek ayetlerin açıklanmasında gerekse hadiselerin anlaşılmasında, iyi ile kötünün, güzel ile çirkinin, fayda ile zararın anlaşılmasında akli bir ayar olarak görür. “Akli olmayanın dini

de yoktur” hadisi şerifini en güzel açıklayan örneklerle doludur. Hazreti Mevlana'nın vefatının 752. Yılın münasebetiyle Allahtan rahmet diliyorum. Mekânı cennet olsun.

HZ. MEVLANA'DA EDEP VE HAYA

Bazı düşünürler vardır ki vefatının üzerinden yüzyıllar geçse de unutulmaz. Sürekli insanlara yol gösterici olurlar. *Hazreti Mevlâna* da vefatının üzerinden yedi yüz küsur sene geçmesine rağmen aydınlarımız ve düşünürlerimiz için yol göstermeye, insanı şekillendirmeye, bakış açımızı genişletmeye devam etmektedir. Eserleriyle, güzide sözleriyle, şiiriyle, mektuplarıyla ve sohbetleriyle devrinin insanlarını etkileyip yöneticilere yol gösterdiği gibi bugün de ihtiyacımız olan sevgi ve hoş görü diliyle bizlere yol göstermekte, istikametimizi buldurmaktadır.

Bütün ilim adamları ve tasavvuf ehli edep ve saygıya çok ödem vermişlerdir. Onlar edebi, insan olmanın ilk şartı olarak kabul etmişlerdir. *Hazret-i Mevlâna* da edebe çok önem vermiş, bilgi ve saygının edep yoluyla kazanılacağını bildirmiştir. Kişi edebini kaybederse insanlar arasında saygınlık ve itibarını da kaybedeceğini savunmuştur. Mesnevi’de Allahtan başarılı olmayı dilemenin faziletine vurgu yapar.

“Allah’tan edepte başarılı olmayı dileyelim. Edepsiz Allah’ından mahrum kalmıştır. Edepsiz yalnızca kendisine kötülük etmiş olmaz. Dört bir yanı ateşe vermiş olur.” (Mesnevi C:I, B:75-80) s,21)

Edepsiz insanların yalnız kendisine kötülüğü dokunmayacağını, pek çok insana da zararı degeceğine kanidir. Edepsiz birkaç kişinin gelip Hz. Musa’ya gelip çıkışmaları, saygısızlık etmeleri yüzünden diğer insanlar çalışıp çabalamak zorunda kaldı. Hz. Mevlâna Mesnevisinde bu durumu şöyle ifade eder: “Musa kavmine gökten sofrayı iniyordu. Karınlarını doyuruyorlardı. Kavminden birkaç kişi edepsizce Musa’ya; “Hani sarımsak, hani mercimek?” dediler. Gökten sofrayı da kesildi

ekmek de. Bize de belleme ve orak sallama zahmeti kaldı. (C: I, B: 85-90)

Hız. Mevlâna ille de edep der. Ona gere her şey edepten ibarettir. Edep olmayan insanda utanma da olmaz. Ona göre cansız varlıklar edebinden Allah'a saygıda kusur etmez.

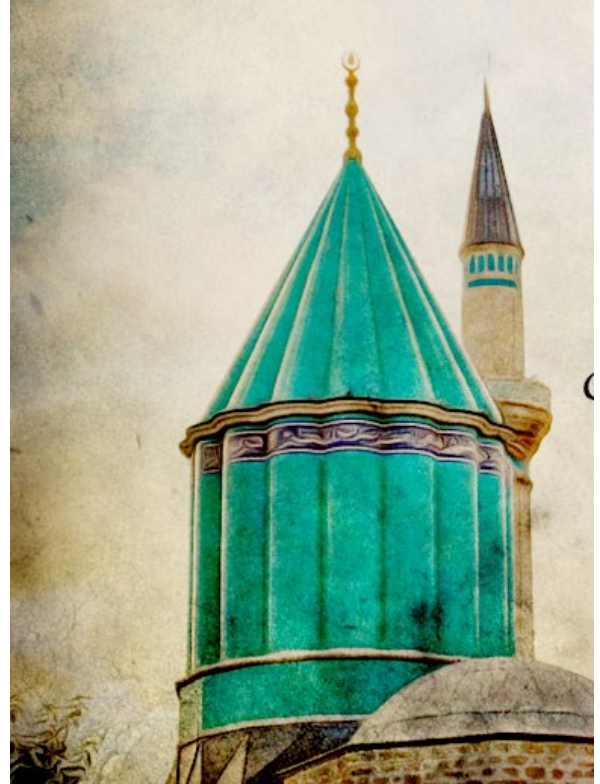
Gökler ve yerler, tüm mahlukat edebinden Allah'a secde etmişler, boyun eğmişlerdir. İblis ise edepsizlik etti ve Allah'ın emrine karşı geldi. Kendisini Ademden üstün olduğunu ileri sürerek ona secde etmedi. Hız. Âdem utancından yaptığı hatadan dolayı pişmanlık duydu. Kıyamete kadar insanoğluna düşmanlığı tercih etti. "Azazil, küstahlığından dolayı kapıdan kovuldu." (Mesnevi, C: I, B:91)

Hız. Mevlâna edebi, aklın tercümanı olarak görür. Ona göre edepli kişi aklını kullanır, edepsiz olan kişi ise aklını kullanmaz ve öfkesine yenik düşer. Aynı İsa Aleyhisselam'daki İsrail oğullarının akıllarını kullanmayarak gördükleri bunca mucize karşısında inanmayıp yine ondan mucize istedikleri gibi. Onlar da "Vallahi gökten bize bir sofraya indirmedikçe sana inanmayacağız" demişlerdi.

Hız. Mevlâna bu konuda şöyle der: "Sonra İsa şefa'at edince gökten tabak tabak yemekler geldi. Küstahlar, yine edebi terk ederek dilenciler gibi sofradan yemek artıklarını aşırıdılar. İsa onlara yalvarıyordu. Bu sürekli'dir, yeryüzünden bunlar eksilmez, kesilmez. Bir ulunun sofrasında suizanna düşmek, aç gözlülük etmek küfürdür dedi. Aç gözlülükleri yüzünden o rahmet kapısı kapandı. (Mesnevi, C: I, B: 83-87)

Şu gök, edepten nurla dolmuştur. Melek de edep yüzünden masum ve tertemiz olmuştur. (Mesnevi, C: I, B:92)

Beyitlerden de anlaşılacağı gibi insan olmanın, Allah'a kul olmanın, tasavvuf erbabı olmanın ilk şartı edeptir. Edepli insan alçak gönüllü olur ve Allah'a ve onun yarattıklarına saygıda kusur etmez. Yaratılardan ötürü herkesi sever. Büyüklük gösterip başkalarını ezmeye kalkışmaz.

SÜKÛTUN EŞİĞİ

NURİ ÇİÇEK

Her bozulma sessiz başlar. İnsan önce bir şeylerin eksildiğini fark eder, fakat bu eksilişin kaynağını hemen anlayamaz. Dışarıdan bakan kimse bu noksanlığı görmez, zira insanın içi görünmezdir. İç dünyada başlayan çözülme; zamanla davranışlara, sonra düşüncelere, en sonunda hayata sızar. Bu süreçte kişi, yaşadığı kopukluğun adını koyamaz. Oysa asıl kırılma, insanın yaşamı kavrama gücünde ortaya çıkar. Bu kırılma duyulmaz, lakin etkisi ağırdır. İşte bu yüzden sessizliğin eşığı, her şeyin değiştiği yer olur.

Taklit, bu sessiz değişimin ilk işaretidir. İnsan başkasına bakarak büyür; bunda bir sorun yoktur. Sorun, kişinin sürekli bir başkasının gözünden yaşamaya başlamasıdır. Bir düşünceye ulaşırken başkasının zihnini tekrar eden kişi, zamanla kendi bakışını kaybeder. Bir cümleyi kurarken başkasının kalıbıyla konuşan, bir meseleyi değerlendirirken başkasının hükmüne göre karar veren insan, fark etmeden hayatının iradesini devreder. *Taklit, suya düşen ince bir çizik gibidir; ilk başta hafif görünür ama zamanla genişler, büyür ve insanı içten içe oyup tüketir.*

Bugün bu oyulmanın en güçlü kaynağı, sanal dünyanın bitmeyen akışıdır. Ekran sürekli çağırıyor; görüntüler, yorumlar ve tepkiler durmaksızın beliriyor. İnsan hiçbirini derinleştiremeden tüketiyor. Düşünmek yerine kaydırıyor, hissetmek yerine geçiyor, durmak yerine hızlanıyor. Bu hız, insan zihninin taşıyabileceğinden

çok daha fazla uyarıyı yüklüyor. Zihin; üst üste yığılan yabancı hayatların, ödünç cümlelerin ve tanımadık yüzlerin ağırlığı altında yoruluyor. Çünkü insanın iç düzeni süreklilik ister, oysa akış buna izin vermez.

Her şeyin hızla tüketildiği bu ortamda kişi, dışarıdan aldığı uyarıların ağırlığıyla yönünü kaybediyor. Bir video başka birini kovalıyor; bir düşünce başka bir fikre çarparak kayboluyor. Duygular bile hızın baskısına teslim oluyor. İnsan bir duyguyu hakkıyla yaşamadan diğerine geçiyor. Zaman artık bir bütün değil; kısa ve kopuk parçaların yan yana dizildiği bir akış. Bu kopukluk, insanın iç dünyasında da çatlaklar oluşturuyor. Çünkü insan ancak bir şeyle kalabildiğinde onu kavrayabilir. Kalabildiği bir an yoksa, kavrayışı da olmaz.

Toplum da bu kopukluktan payını alıyor. Bir toplumun gücü yalnızca kalabalıklıkla ölçülmez. Asıl güç, insanların ortak bir zeminde buluşabilmesidir. Ortak bir yaşam duygusu, ortak bir yön duygusu, ortak bir bilgelik... Bunlar yavaş gelişir, emek ister. Fakat bugün toplumun bu yavaş gelişen damarları zayıflıyor. İnsanlar aynı yerde dursalar bile aynı şeylere bakmıyor; aynı kelimeleri kullansalar bile aynı manayı kastetmiyor. Bu da geniş bir dağılma yaratıyor. Ortak zemin gevşedikçe, hayatın ağırlığını taşıyan bağlar da inceliyor.

Bu noktada zihnim, şahit olduğum asil bir duruşa gidiyor. *Aksaray Üniversitesi'nde çalışırken sıkça Hasan Dağı'nı seyre dalarım.* Onun heybeti, yıllara meydan okuyan o mağrur sükûneti ve zemine köklü yaslanması beni derinden etkiler. Dağın sessizliği gürültüsüz bir güç gibi yükselir. En ufak bir acele yok, hiçbir parıltı ihtiyacı yok, hiçbir görünme kaygısı taşımıyor. İnsan zaman zaman bakışını oraya çevirince fark ediyor:

Duruş, dışarıdaki hareketten değil, zemine sağlam basmaktan doğuyor. Hasan Dağı'nın o ağırbaşlı yükselişi, insanın iç dünyasını toparlayan bir cevap gibi duruyor karşımda. Bu cevap, çağın hızına kapılan benliğe “*durmayı*” hatırlatıyor. İnsanın iç gücünün kaynağı da tıpkı dağinki gibi dıştaki gürültüde değil, içteki sabırda gizli.

Sanal dünyanın sunduğu parıltı, işte bu sağlamlığı unutturuyor. İnsan dışarıda beğeni ararken, içindeki pusulayı kaybediyor. Onay gördüğünde değerli hissetmek doğal gelebilir; fakat bu duygu dış kaynağa bağlı kaldığı sürece insanın iç direnci zayıflar. Kişi, neyi niçin istediğini düşünmeden davranmaya başlar. Kararlarının kaynağı belirsizleşir. Giderek daha çok görünmek ister, fakat görünürlüğü

arttıkça iç sesi kısılır. Kişi iç dünyasını koruyamadığında, dış baskıya karşı savunmasız kalır.

Bu savunmasızlık zamanla bir yabancılaşmaya dönüşür. Yabancılaşma, insanın iç sorularından uzaklaşmasıdır. Kişi dış akışa uydukça içindeki boşluk büyür. Bu boşluk kendini sessiz gösterir ama etkisi derindir. İnsan bir gün gelir; neye kızdığını, neye sevindiğini, neyi aradığını bilemez hâle gelir. Duygular karışır, düşünceler dağılır, yön duygusu yitip gider. İşte bu nokta, sükûnun eşiğidir.

Bu eşik, bir çöküşün değil, bir fark edişin aşamasıdır. İnsan burada durup bakabilirse dönüşüm başlar. Çünkü sessizlik, gerçeği duyabileceği tek andır. Dış dünyadan çekildiği bu an, kişinin iç dünyasıyla karşılaştığı en açık sahnedir. Burada insan, yaşamın ağırlığını başkasından duymak yerine kendi içinde tartmaya başlar. Bu tartma, kolay bir süreç değildir; insanı sınar. Fakat insan olmanın özü de bu sınamayı göğüslemektir.

Varoluş dediğimiz şey, insanın bu sınamayla kurduğu ilişkide belirir. Kişi, dış dünyanın hızı karşısında kendi iç ritmini keşfederse, bir tür yeniden doğuş yaşar. Bu doğuş, bir patlama değildir; sessiz bir

büyümedir. İnsan iç sorularını sorabildiğinde, kendi değerlendirmesini yapabildiğinde, duruşunu oluşturabildiğinde güçlenir. Bu güç, dışarıdan gelen hiçbir etkiyle kolayca sarsılmaz.

Durmak da bu sürecin en önemli basamaklarından biridir. Durmak, insanın hayatın içindeki fazlalıkları ayıkladığı andır. Hızlı akıştan çekilip bir konuya odaklanmak, bir duyguyla uzun süre kalmak, bir düşünceyi sindirmek... Bunların her biri insanın iç dünyasını yeniden düzenler. Durmak, bir geri çekilme değil; bir iç sağlamlaştırmadır. İnsan durdukça neyin peşinde olduğunu anlar. Bu anlayış, dışarıdaki gürültüye karşı en büyük dayanak olur.

İnsan durduğunda yalnızca içini görmez; dış dünya da berraklaşır. Gürültü azalır, görüntüler netleşir, önemsiz ayrıntılar silikleşir. İnsan hangi sorunun gerçek olduğunu, hangi meselenin yüzeyde kaldığını ayırt eder. Bu ayırt ediş, yaşamın ağırlığını hafifletir. Çünkü kişi artık başkasının yönlendirmesiyle değil, iç gözünün ışığıyla hareket eder. Bu ışık insanın varoluşunu taşır. Kişi bu ışığı bulduğunda, sanal dünyanın aşındırıcı etkisini kırabilir. Yabancılaşmanın yarattığı boşluk kapanır, taklidin gölgesi dağılır, hızın yorgunluğu azalır. İnsan kendine has bir duruş oluşturmuş olur. Bu duruş, insan olmanın özünü temsil eder: Düşünmek, kavramak; dış etkiyle değil, iç sezgiyle ilerlemek.

Sükûtin eşiği bu nedenle bir başlangıçtır. İnsan burada durduğunda, sessizliğin ardındaki sorunu görür: dağınık zihin, kopmuş bağlar, yönsüz akış. Fakat aynı anda, bu sorunların içinden geçebilme gücünü de hisseder. Çünkü insan, içindeki cevabı bulabilen tek varlıktır. Bu cevap dışarıda değil; sessizliğin kıyısında,

düşüncenin ağırlaştığı, duygunun durulduğu o ince yerde belirir.

Ve belki de hakikat şudur: İnsan, iç dünyasındaki bu kapıyı aralayabildiği sürece kaybolmaz. Akış ne kadar hızlı olursa olsun, görüntüler ne kadar baskın olursa olsun, insan durup bakabildiği sürece yolunu bulur. Çünkü yaşamı taşıyan güç, dışarıdaki gürültüde değil, iç sessizliğin eşiğinde saklıdır.

UĞUR'UN ATEŞİ

Huzeyme Yeşim
KOÇAK

Sanat, edebiyat yüklü, hoş bir gündü başlanan. Yazarlar Evi'nde, sanat eleştirmeni, konuk yazar konuşuyordu.

“Sanat Edebiyat Bizim Neyimize” derken bağlanıp, saplanıp kaldığımız nice kelimeyi de zihnimizde vuruşturuyordu.

Acı haber, etkili konuşmasının sonunda; tarafından verildi. Hastaneden kötü haber gelmiş, Yazarlar Evi çalışanı Uğur, günlerce can çekiştikten sonra vefat etmişti.

Zihinler birden ateşten kelimelere çevrildi. Alevden giysiler, ateşten gömlek ve sonu ateş olan cürümler.

Böyle zamanlarda insan önce şaşalar, anlamaya, parçaları birleştirmeye çalışır. Ölümü gencecik bir insana katiyetle yakıştıramaz.

Gönlüne bir ağı çöktü. Onun uzun, upuzun, narin mahcup görüntüsü gözüne doldu.

Durdu, gözyaşları enselenmek üzereydi. Kalabalıkta ağlamayı sevmezdi. Bir sürü yoruma sebep olur. Nafile izahat çabası, sıkıntınız artardı.

Yalnızlığınız, acınız daha ziyade, çoğalır, içinize batardı.

Kim bilir durum, üstü örtük bir kibrin nice mazeretlerinden biriydi belki de.

Uğur ve başa ilmek gibi dolanan, meşum, mükedder kelimeler.

Bazı kelimeler, hayat, bu denli alevli, hazin miydi? Kelimelerin hararetini tekrar duyuyor, sanki hayata yeniden uyanıyordu.

Birden şahsını ve yaptığı işi çok fuzulî buldu. Suçlu, fevkalâde ziyankâr, mücrim. İtham zinciri:

Sen iri iri lâflarla vatani ve edebiyatı kurtarıırken. Sen Amazon sahillerinde, kumda oynarken.....

Yaptıkları iş, âlemi felâha çıkarıcı tumturaklı kelimeler, bazen fildişi kulelerdeki som cümleler, en yakınımızdakilere bile uzanamıyor, kalplere temas etmiyor muydu?

“Zeytin az yağlı, lezzetsiz çıktı; yanlış yazılan isminin sıkıntısı (üstelik bazı adlar, hepten kaybolur uçarken); yeni çalışmana yine oturamadın” Gündemi. Bir alay saçma sapan şey.

Hayatta unuttuğu, ihmal ettiği, gözünü kapadığı hususlar. Deveküşü, kedi papağan kimlikleri. İnsaniyeti(ni)n öl(ç)ümü. Çaresizlik ve acizyet.

Söz(cük)lerden çıkan sonuçsa, yüzleşmeydi.

Soyadını bile, bir şimşek çakışıyla sonradan hatırlamıştı. Arkasından onunla ilgili bölük pürçük hatıralar dolmuştu.

Mesela Niğde gezisini hiç unutamamıştı. Uğur, yeni evliydi, eşiyile geziye katılmıştı. Kendine özel bir ihtimam gösterdiği hemen belli oluyordu.

Jöleli saçları, dimdik duruyordu. Belki hayatta dimdik, sağlam kalamadığından. Hıçkırık... Yüzüne hiç yakışmamıştı.

O kadar çocuksu, naif ve kırılğandı ki. Akabinde yazar kadınlarla birlikte fotoğraf çekti. Belki de sayılı dakikalarda mutluydu. Geri kalanda, hep bunalımdaydı.

“Sen hiç üzülme, duygusal cümlelerimize takılıp merak etme Uğur!

Afur tafur gezeceğiz yine. Süslü kelimeler üzerimize yapışacak. Savunma, koruma alanlarımız yine bulunacak. Birileri şahsına dahi hayrı olmadığından başka, timsah gözyaşlarıyla tekrar ağlayacak. Dünya hepimizi gene kandıracak.”

Uğurcuk, bir garip çiçek. Kısacık hayatıyla, açmadan solan tomurcuk. Cek cak cek cak, çecek.

Eski Yazarlar Evi geride kaldı. Onunla ilgili anılar, bazen hüznün yumağını büyütecek.

Yeni binada tam, neşeli bir çayı yudumlarken, od kokulu bir rüzgârla ansızın yüreğine adı düşecek, **bir çıkmak alevi** kalbini baştan aşağı **kapkara** deşecek; cılız, uzun ama yenik bir beden direnemeyip, utangaç, toprağa devrilecek. Ve “YEL” gibi hızla geçecek gidecek.

Çaylar, toprak kanayacak. Bir acı kahveye, bir maskara sigaraya, nişansız **dumanlı ismi** arkadaş çıkacak.

İdamlık, perişan kelimeler, günahkâr boynunu büküyor. Neye yarar ki.

Sanat Bizim Neyimize.

Birkaç damla, aptal işe yaramaz, serseri yaş, gözlerinden süzülüyor. Biriktir ve derhal tuvaleti yıka!

Eşi soruyor:

“Nerdesin? Zifiri Karanlıkta neden oturuyorsun, ne yapıyorsun?”

“Hiiiç” diyor. “Edebiyat yapıyorum. Tam zamanı!”

Elinde ateşten, yakan kitaplar. İtfaiyeci nerede?

Kelimeler kimseyi boğmasın diye dua ediyor. Kelimeler hem kurtarıcı, hem katil, hem fail.

Sessizlik... Dalda h(isli) bir kuş, Uğurcuk... Uğurcuk ötüyor.

Yükseklerden kelime devşirsek, üflesek üfürsek; Kaknüs kuşu gibi, küllerinden doğar mı? Sade ten değil, ruhlar da yanar mı?

Kelimelerin Allah’a ve kadere teslimiyeti. “Ömür” kelimesindeki sayılı, sayısız nefesler. Kelimeler yıkar da yunar da. Rıza da bir kelime.

Bir ölüyle söyleşme, Uğurla halleşme. Böyle işte!

“İyi ki öldün kuzucuğum; bak ne güzel seninle ve sayende, Sanattan(!) ve edebiyattan(!) konuşuyoruz.”

Uğur’un yazdığı kitap, **ateşten** miydi?

METROYA YAKIN EV

Dr. ÜMİT TAŞTAN

Dünyalar vardır, düşünemezsiniz;

Çiçekler gürültüyle açar;

Gürültüyle çıkar duman topraktan.

(Orhan Veli)

Büyük şehirlerde “metroya yakın ev” diye bir ayrıcalık vardır. Ev ilanlarında özellikle “metroya yakın” diye yazılır. Ev metroya yakınsa trafiğe çok fazla takılmadan zamanında varırsınız hedefinize. Bu ayrıcalığa sahip bahtlı kişilerden biri olarak ben de metroyu sıkça kullanırdım. Ancak bu ulaşım aracının benim için sunduğu kolaylığın yanında başka bir ehemmiyeti daha vardı: Metroda karşılaştığım insan çeşitliliği ve kültürel farklılık, adeta canlı bir sosyolojik gözlem alanı sunuyordu. Toplumsal sorunların metroya vuran yüzüne tanık olmak ve büyük şehrin yorgunluğunun insanlarda bıraktığı tahribatı gözlemlemek her daim ilginç bir deneyim olmuştu.

Sirkeci’den Üsküdar’a gitmek niyetiyle metroya doğru yürüdüğüm sıradan bir gündü. Biraz acelem vardı; herkesin olduğu gibi. Metro istasyonunun girişine vardığımda yürüyen merdivenlerin çalışmadığını fark ettiğimde içimi hafif bir hayal kırıklığı kapladı. Nedenini merak edenler için bir parantez açayım: Sirkeci metrosu, yerin yaklaşık 68 metre altında yer alan ve Avrupa’nın en uzun ikinci yürüyen merdivenlerine sahip olduğu söylenen bir istasyon.

Trene ulaşmak için üç ayrı yürüyen merdivenin kullanıldığı, o merdivenlerin her birine varmak için de uzun koridorlardan geçilen, neredeyse bir labirent tüneline andıran bir yapı. Şimdi bu yürüyen merdivenlerin bozuk olduğunu düşündüğünüzde benim o an taşıdığım varoluşsal sancıyı da hissedersiniz sanırım. Lafi uzatmayayım; yapacak bir şey yok diyerek hemen yanındaki düz merdivenlerden hızlıca inmeye başladım. İlk merdivenlerin bitiminde karşıma çıkan dijital ekranda “Üsküdar için iki dakika”

yazısını gördüğümde kaygım bir kat daha arttı.

Acaba yetişebilir miyim? Aslında yetişmem gereken bir yer yoktu ama büyük şehrin o meşhur aciliyet kültürüne bir kez alışmışım. O an, istasyonun bütün merdivenleri ve koridorlarıyla perona kadar uzanan mesafe gözümde canlandı. “Yetişebilirim” dedim kendi kendime, yetişmeliyim! Koşar adım hızlanarak merdivenleri ve koridorları bir bir katettim ve işte, soluk soluğayken karşılaştığım o sahne...

Tren perona yanaşmış; kapıları açık, on beş metre öteden “*hayatımda gördüğüm en ağır yolcu sensin*” dercesine sabırsız ve küçümseyici bir edayla bana bakıyor. Hemen can havliyle en yakın kapıya doğru atıldım ve mutlu son. Son saniyede, kapılar kapanmak üzereyken kendini trenin içine atabilmenin verdiği o garip mutluluğu siz de mutlaka tatmışsınızdır. Oysa üç dakika erken gelmiş olsaydım, bu mutluluğu yaşayamazdım. Fakir tesellisi dedikleri şey galiba tam da bu.

Trene attım kendimi ama iş bununla bitmiyor. O kadar kolay değil bu işler. Hemen göz ucuyla oturacak bir yer arıyorum. Oturacak bir yer bulsam, benden iyisi yok. Hayatı da biraz buna benzetiyorum bazen. Yaşamak dediğimiz şey; “*şu makama bir gelsem, şu işi bir büyütsem, hele bir atansam, şu kızla bir evlensem*” diye uzayıp

giden bir istekler manzumesi değil midir? Bu küçük kamu spotunu da verdikten sonra yeniden vagona dönelim.

Neyse ki birkaç boş koltuk var ama ben yine de en münasip yeri kolluyorum. Bu münasip yer tanımı kişiden kişiye değişiyor, bu konuya şimdi girmeyelim. Oturur oturmaz önce karşımda oturanları sonra da nispeten gözüme takılan yolcuları tepeden aşağıya süzme ihtiyacı hasıl oluyor. Belki size de oluyordur. Kıyafetleri, davranışları, yüzlerindeki ifadeler ve başka başka şeyler...

Sabah erken vakit olduğu için trendeki insanların neredeyse tamamı uykusuz. Oturabilme şerefine nail olanlar koltuklarında uyukluyor, ayakta kalanlar ise yarı uyanık hâlde seyreliyorlar. Asıl çarpıcı olan, mutsuz olanların hâlinin yüzlerinden okunacak kadar belirgin olması. Metro psikolojisi gerçekten çok ilginç; her türden insan tekinin yaşadığı bu uzun araç, adeta bir yaşam koridorunu andırıyor. Mesela, *çeşitli kaygılarla kendilerini ortamdan yalıtma istencesine güneş gözlüğü takanlar var*; en azından benim izlenimim bu yönde.

Güneş gözlüğünü yeterli bulmayanlar, kulaklığı da *ek bir izolasyon aracı* olarak devreye sokuyor. Ayakta kalan yaşlıları görmemek için mi böyle yapıyorlar, yoksa gözlüğü takınca kendilerini görünmez

sandıkları için mi, doğrusu bilmiyorum. Belki de bazıları, kendini metro ahalisine ait hissetmediği hâlde bir şekilde bu araca binmek zorunda kaldığından, güneş gözlüğü yardımıyla bu kalabalıktan soyutlanmaya çalışıyordur. Belki de metro, büyük şehrin bize bıraktığı en dürüst aynadır. Gürültüsüyle, telaşıyla, bakışlarıyla...

Aynı vagonda, birbirine değmeden ilerleyen hayatlar, kısa bir süreliğine yan yana düşer. Sonra herkes kendi durağında iner, kendi sessizliğine karışır. Ama tren hareket ederken, çiçeklerin gürültüyle açtığı o dünyadan hepimiz az ya da çok payımızı almış oluruz. Belki de metroya yakın ev diye

bir ayrıcalık yoktur; *metroya yakın hayatlar vardır*. Hatta bir metro istasyonunun bile olmadığı küçük bir şehirde, aynı hayatın içinden geçiyor olabiliriz. Kim bilir?

MEHMET CAVİT KAVURMACIOĞLU

Fatma Meltem
KAVURMACIOĞLU

Büyükbabam **Mehmet Cavit Kavurmacioğlu** Aksaray'ın yetiştirmiş olduğu ilk askeri tabiptir. Maalesef kendisini çok az tanıyabildim. Yaptığım araştırmalarda kendisi hakkında şu bilgileri öğrendim.

Mehmet Cavit Kavurmacioğlu 1908 yılında Aksaray'da doğmuş, 21 Temmuz 1966 yılında Ankara'da vefat etmiştir. **Darülfünun Tıp Fakültesi** mezunu, *dahiliye (mütehassısı)* uzmanıdır. Gülhane Askeri Tıp Akademisi'nde uzman dahiliye hekimliği ve Hava Kuvvetleri Komutanlığı Etimesgut Hastanesi'nde baştabiplik görevlerinde bulunmuştur. *Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 10. Dönem Niğde Milletvekilliği yapmıştır.* Dört çocuk babasıdır.

Resmi kayıtlarda yer alan bilgiler bunlardır. Bu yazımda çocukluk hafızamda

kalan hatıralarımı küçük anekdotlar şeklinde okuyucularımızla paylaşmak istiyorum.

Büyükbabam vefat ettiğinde ben dört yaşında küçük bir kız çocuğuydum. Üzülerek belirtmeliyim ki babamız **Hüseyin Avni Kavurmacioğlu'nu** da erken yaşta kaybettiğimiz için, büyükbabamla ilgili bilgilerimin neredeyse tamamı, annemin bize anlattığı bilgilerdir. Rahmetli annem **Mediha Kavurmacioğlu** kayınpederinden büyük bir sevgi ve saygı ile bahsederdi. Büyükbabam, son derece kibar, eskilerin deyimiyle zarif, hoşgörülü, giyimine kuşamına büyük özen gösteren, zevk sahibi bir beyefendiymiş. Annemin ve babamın nikah töreninde anneme, İstanbul'da özel olarak yaptırdığı elmas bir broş hediye etmiştir. Annem, bu broşu taktığı her seferinde; büyükbabamı rahmetle anar, *"ne kadar beyefendi bir insandı ne çok hatır, gönül bilirdi"* derdi.

Ben henüz dokuz-on aylık bir bebekken, büyükbabam, bizleri ve akrabalarını ziyaret etmek için Aksaray'a bir gelişinde hastalanır. Bizim evimizde annem ona bakar, hizmetinde bulunur. Çok sevilen ve sayılan bir kişi olduğu için evimiz ziyaretçi akınına uğrar.

1965 Yılı, ailece o dönem çok moda olan Çubuk Barajına yemeğe gidilmiş.

1962 yılı, ayakta kiler soladan sağı Meba Kavurmacioğlu, Bedia Kavurmacioğlu, oturanlar soldan babaannem Sultan Hanım, Annem ve ben, anneannem İfakat Hanım.

Annem o dönemde kardeşim Gülten'e hamiledir. Büyükbabam her gün " *kızım seni de çok yordum* " der, anneme teşekkür edermiş.

Büyükbabam Doktor Cavit Bey, Aksaray'a gelişinde hiçbir ücret almadan hasta muayene edermiş. Hasta muayene ettiği yerin önünde uzun kuyruklar oluşmuş. Yine bir gün milletvekili olduğu dönemde otobüsle Aksaray'dan Ankara'ya dönerken yolculardan birisi hastalanır. Büyükbabam Cavit Bey, hasta ile yakından ilgilenir, Etlik'deki otobüs terminaline varınca, taksi bulununcaya kadar hastayı sırtında taşır. Hasta ile birlikte taksiye biner, hastaneye yatırıncaya kadar yanından ayrılmaz.

O dönemlerde *Ankara'daki Niğde Öğrenci Yurdu'nda* kalan öğrencilerle de çok ilgilenir, sahip çıkar. Her ay düzenli olarak öğrencilerle yemek yer, hallerini hatırlarını sorar, cebindeki son kuruşa kadar ihtiyacı olan öğrencilere cep harçlığı verirdi diye anlatılır. Büyükbabam milletvekili olduğu dönemde Ankara'da Emek Mahallesi'nde bir kooperatif kurulur. Bu evlerin müteahhiti bir İsrailli olduğu için, bu evlere "*İsrail Evleri*" denir. Bu bölge halen varlığını koruyor. Büyükbabam Cavit Bey, burada bir ev sahibi olur. Bu ev, 78.sokak 2/3, girişin üstünde çok geniş, dört odalı bir

daireydi. Babam milletvekili seçilip Ankara'ya taşındığımız dönemde biz de aynı sokak da 14/ 4 numaralı dairede uzun yıllar oturduk.

Büyükbabamla ilgili hatırladığım tüm anılarım bu evde geçmiştir. Dört yaşında minicik bir kız çocuğu için kocaman bir evdi. Upuzun bir koridoru vardı, Büyükbabamın odası bu koridorun ortasında balkonu olan bir odaydı. Onu hep yatakta uzanırken hatırlıyorum. Babaannem yemek hazır olduğunda büyük bir tepsiye tabakları koyar, oda kapısının yanındaki sehpa bırakırdı, ben kapıyı çalar "*büyükbaba yemek hazır*" diye seslenirdim. O da kapıyı açar ve tepsiyi alırdı. Her defasında bana doğru eğilir ve burnunu benim burnuma sürerdi. Bu anlar benim için inanılmaz sevgi dolu anlardı.

Bir defasında benden *tuz* istemiş, ben ona *buz* götürmüştüm, bu duruma çok gülmüştü. Oturduğu koltuktan yine başını bana doğru uzatarak burnunu burnuma sürmüştü, ben biraz mahcup olsam da büyükbabamın bu tatlı jesti ile çok mutlu olmuştum. Bana kendi annesinin ismini vermiş; *Fatma* ...Bu evde, babaannem *Sultan Şişman*, halalarım *Bedia Kavurmacioğlu*, *Beyhan Tanay* ve *Meba Kavurmacioğlu* ile ömrünün son günlerini tamamladı. Biz o yıllarda

1965 yılı, Küçük Kergi ortanca halam Beyhan Tanay ve ben.

Aksaray'da yaşıyorduk. Babamın muayenehanesi olduğu için sanırım fırsat buldukça Ankara'ya gidiyorduk.

Bu evlerin bodrum katında küçük birer depoları vardı. Büyükbabama ait tüm kitaplar tahta sandıklarda uzun yıllar bu depoda durdu. O yıllarda halalarım, benim doktorluğu seçmem konusunda ısrarcı oldukları için, hep o kitapların bana kalacağını düşünmüşlerdi. Ama ben tamamıyla farklı bir alan seçerek *Mülkiye'de (Siyasal Bilgiler Fakültesi)* okudum. Zaman zaman o depoyu Meba halamla birlikte temizlerdik. Ne yazık ki yetmişli yıllarda büyük bir su baskını yaşandı ve o şahane kitaplar okunamayacak duruma geldi. Bugün büyükbabamdan bende, sadece *Mesnevi'ye* ait iki cilt kitap var. Buradan *Mevlana'ya* ilgi duyduğu düşüncesine varıyorum.

Bizim ailemizde eğitime çok önem verilirdi. Zannediyorum büyük halam *Bedia Kavurmacıoğlu* Aksaray'dan yetişmiş ilk kadın hukukçudur. Ortaokuldan sonra Adana Kız Lisesi'nde leylî meccanî (yatılı olarak) okumuş, Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitirmiş, daha sonra İngiltere'ye gitmiş, ancak bazı sağlık sorunları nedeniyle İngiltere'deki eğitimini tamamlayamadan dönmüş. Anadolu'nun çeşitli

şehirlerinde hazine avukatı olarak görev yaptıktan sonra emekli olduğu tarihe kadar Gümrük ve Tekel Bakanlığı'nda Hukuk Müşaviri olarak görev yapmıştı.

Ortanca halam *Beyhan Tanay (Kavurmacıoğlu)* Erenköy Kız Lisesi'ni bitirdikten sonra Ankara Fen Fakültesi Kimya Mühendisliği'ni bitirmiş, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığında Dış İlişkiler Daire Başkanı olarak görev yapmıştı. Küçük halam *Meba Kalan (Kavurmacıoğlu)* Ankara Kız Lisesi'nden mezun olduktan sonra o da Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitirmiş ve İmar İskân Bakanlığında emekli oluncaya kadar baş hukuk müşaviri olarak görev yapmıştı.

Babam Küçük Kergi'deki meyve bahçesinde

Mekanları cennet olsun, bugün hiçbir hayatta değil ama üçü de pırıl pırıl Cumhuriyetin

yetiştirdiği meslek sahibi kadınlar olarak yaşadılar ve ÷lkelerine hizmet ettiler. Babam H÷seyin Avni Kavurmacıoğlu başlı başına bir yazı konusudur.

Yazımı bundan birkaç ay önce internette gezinirken karşıma çıkan Sayın Mina Tansel'in **"Kaf Dağının Ardında Bir Bey Oğlu"** anı/roman kitabından bir alıntı ile bitireceğim: *"Haydar bebek yedi aylık doğmuştur. Doğumun ertesinde, bebeğin annesi çok hastalanır. Bu haber ÷zerine şermin'le Minnetullah trene biner, kız kardeşleri Fatma'nın yanına Erzurum'a giderler. Erzurum'daki kolordunun başındaki Korgeneral Fahri Belen ile eşi Nihal Hanım, Fatma'yı çok severlermiş. Günden güne eriyen genç kadını kurtarmak için son bir umutla Erzincan'da görev yapan genç bir doktoru getirirler. Yüzbaşı **Cavit Kavurmacı**, konulmuş tanıyı değiştirerek lohusanın hayatını kurtarır. O arada kendisine süt anne tutulmuş olan bebek ise yaşamayı s÷rd÷remez..."*

B÷y÷kbabamın tıbbiyeden mezun olduğu zamanlar.

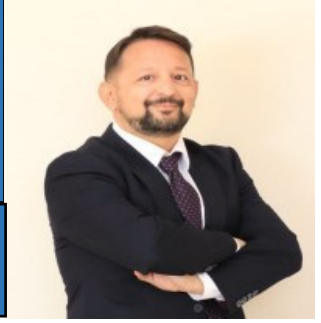
Ne diyelim, ruhları şad olsun...

B÷y÷k halam Bedia Kavurmacıoğlu

PLATON'UN GÖLGELERİNDEN HİRA'NIN HAKİKATİNE BİR SİĞİNAK ARKEOLOJİSİ

Doç. Dr. Mehmet EVREN

İnsanlık tarihi boyunca mağara, yer kabuğundaki basit bir oyuktan çok daha fazlasını ifade etmiştir. Etimolojik kökeni itibarıyla “yeraltı uçurumu” anlamına gelen “Megara” kelimesinden türeyen mağara, insanın içine girebileceği doğal bir boşluk olmasının ötesinde, mitolojiden felsefeye, ikonografiden kutsal metinlere kadar uzanan derin bir sembolizmin merkezidir (Küçük, 2017, s.17). Kimi zaman korkulan bir karanlık, kimi zaman ana rahmi, kimi zaman ise hakikatin (gerçek) belirlediği bir sahne olan bu mekânlar, *insan ruhunun arkeolojisinde kilit bir rol oynamaktadır.*

Yaratılışın ve Yeniden Doğuşun Sembolü: Mitolojik Mağara

Mitolojik söylencelerde mağara, çoğu zaman dağın görünür ve “eril” yüzünün karşısında, saklı ve “dişil” bir ilke olarak konumlanmıştır. Bu bağlamda mağara, Dünya Ana’nın rahmiyle özdeşleştirilmiştir. Buna ilaveten mağara, yaratılışın, doğumun ve kozmik dönüşümün de merkezinde yer almaktadır (Küçük, 2017, s.17-18). Birçok kadim toplum ve kültürde mağaraya girmek, sembolik olarak “yeniden doğmak” manasına gelir. Aynı zamanda Yunan mitolojisinde bu mekânlar, tanrıların ve kahramanların sığınağı ve doğum yeridir. Örneğin Zeus, babası Kronos’un gazabından kurtarılarak Girit’te bir mağarada saklamıştır (Can, 1997, s.24).

Öte yandan mitolojiye göre mağaralar, sadece doğumun değil, ölüm ve diriliş döngüsünün de kapısıdır. Alt ve üst dünyayı birbirine bağlayan bu ara mekân, ruhların geçiş noktası olarak tahayyül edilmiştir. Hristiyan ikonografisinde de bu “doğum mekânı” motifi devam etmiştir.

İsa’nın doğumu genellikle bir mağara ya da mağaramsı bir mekân tasvir edilir. İkonografide siyah renkle betimlenen bu boşluk dünyanın karanlığını ve “ölüler diyarını” simgelerken, içinden doğan çocuk ilahi ışığın kendisi olarak okunmaktadır (Küçük, 2017, s.24-25).

Yanılsamadan Hakikate: Platon’un Mağarası

Mağara sembolizmi, felsefe tarihinde belki de en çarpıcı halini Platon’un “Devlet” isimli diyalogundaki ünlü metaforunda bulur. *Platon için mağara, bir sığınak değil, bir yanılsama hapisanesidir.* Bu metaforunda, doğuştan zincire vurulmuş insanlar, sadece mağaranın duvarına yansıyan gölgeleri izlerler ve bu gölgeleri “gerçek” sanırlar. Ancak Platon’un mağarasında hakikat, içeride değil, dışarıdadır. Dolayısıyla “Mağara”, *duyular/nesneler dünyasının (gölgeler) ve cehaletin simgesidir.* Özgürleşmek isteyen bireyin zincirlerini kırması, yüzünü ateşe ve nihayetinde mağaranın dışındaki Güneş’e (hakikate) dönmesi gerekmektedir (Keklik, 1984, s.18-19; Platon, 2016). *Onun mağara metaforunda mağaradan kurtuluş, ruhun olgunlaşmasını ve yükselişini ifade eder.* Bu süreç, duyuşal fenomenlerin (görüngü) oluşturduğu yanıltıcı gerçeklikten uzaklaşarak, hakikatin bilgisine doğru gerçekleştirilen zahmetli bir yöneliştir. Bu çerçevede mağara, terk edilmesi gereken cehalet ve karanlık durumunu simgelemektedir.

İman Kalesi ve Zamanın Durduğu Yer: Ashab-ı Kehf

Platon’un terk edilmesi gereken mağarasının aksine, teolojik düzlemde mağara kimi zaman dünyevi zulümden kaçan inancın en güvenli kalesine dönüşür. *Kur’an-ı Kerim’de* ve

Hristiyan geleneğinde anlatılan *Ashab-ı Kehf* (Mağara Arkadaşları/Yedi Uyurlar) kıssası, bunun en güçlü örneğidir. Putperest bir yönetimin baskısından kaçan bir grup inançlı genç, inançlarını korumak adına bir mağaraya sığınmışlardır. Bu sığınma eylemi bir geri çekilme değil, bilinçli bir duruştur.

Allah, onları bu mağarada üç asır süren derin bir uykuya yatırmış, mağarayı onlar için zamanın ve mekânın ötesinde bir koruma alanına dönüştürmüştür. *Ashab-ı Kehf için mağara, Platon'un aksine karanlığın değil, rahmetin mekânıdır.* Onlar mağaraya girerek yok olmamış, aksine inançlarıyla birlikte dirilmek üzere (uyandıklarında) muhafaza edilmişlerdir. Dolayısıyla bu kıssa, *mağaranın ölümden sonra dirilişin ve hakkın batıla karşı zaferinin bir sembolü olarak kabul edilir.* (Ersöz, 1991, 465-466).

Hira ve Sevr: Vahyin Sessizliği ve Tevekkülün Zirvesi

İslam tarihinde mağara sembolizminin zirvesi, **İslam Peygamberi Hz. Muhammed'in** hayatındaki iki kritik mağara ile taçlanır: *Hira ve Sevr. Hira Mağarası, bir "uzlet" (inziva) mekânıdır. Hz. Peygamber, vahiy gelmeden önce Mekke'nin cahiliye karanlığından ve gürültüsünden uzaklaşmak, tefekkür etmek için Hira'yı seçmiştir. Platon'un metaforunu tersine çevirircesine; hakikat dışarıdaki "güneş"te değil, Hira'nın derin sessizliğinde inen "Oku" emriyle (Vahiy) bulunmuştur. Cebrail, bütün ufku kaplayarak asli suretinde burada görünmüş ve Hz. Muhammed'e ilk vahyi getirmiştir. Bu yönüyle Hira, bir kaçış değil, bir "uyanış"tır; maddi âlemde metafizik âleme açılan bir kapıdır. Cebel-i Nûr'daki bu mağara, insanlığa en doğru yolu gösteren ışığın indiği merkez olmuştur* (Günel, 1998, s.121).

Hicret esnasında sığınılan *Sevr Mağarası* ise, teslimiyetin ve güvenin (tevekkül) nihai sınavıdır. Müşriklerin takibinden kurtulmak için *Hz. Ebu Bekir* ile bu mağaraya sığınan *Hz. Muhammed*, yol arkadaşının endişesine karşı tarihe geçen o sözü söylemiştir: *"Üzülme, Allah bizimle beraberdir"*. Mağara ağzına kadar gelen düşmanlar, Allah'ın görünmez orduları ve örümcek ağı gibi basit engellerle geri çevrilmiştir. *Sevr Mağarası*, stratejik bir gizlenme yeri olmanın ötesinde, ilahi

korumanın somutlaştığı, korkunun mutlak güvene dönüştüğü bir sığınaktır (Demircan, 2009, s.5-6).

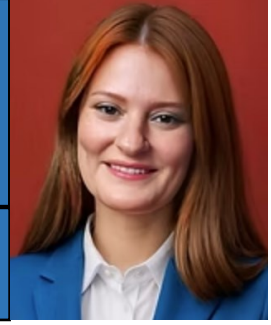
Sonuç olarak insanlık için mağara, yalnızca jeolojik bir formasyon olarak kalmamış; insanın anlam arayışının en gizli tanığı olmuştur. Mitolojide hayatın başladığı "ana kucacı", *Platon'da cehaletten kurtulmak için terk edilmesi gereken "gölgeler alemi"*, *Ashab-ı Kehf'te zamanı donduran bir "inanç kalesi"* ve *Hira'da vahyin indiği bir "hakikat kürsüsü"dür. Platon'un insanı, hakikati bulmak için mağaradan çıkmak zorundayken; peygamberler ve veliler, hakikati mayalamak için mağaraya girmişlerdir. İster Hira'da inen vahiy olsun ister Ashab-ı Kehf'in uykusu; mağara, insanın kendi benliğini yok ettiği, maddi dünyadan kopup manevi âlemde yeniden doğduğu evrensel bir mekândır. Zira bu karanlık boşluklar, aslında insanlığın manevi aydınlığının da kaynağı olmuştur* diyebiliriz.

Kaynakça

- Can, Ş. (1997). *Klasik Yunan mitolojisi*. Ötüken Neşriyat.
- Demircan, A. (2009). Sevr Mağarası. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde. <https://islamansiklopedisi.org.tr/sevr-magarasi>
- Ersöz, İ. (1991). Ashâb-ı Kehf. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde. <https://islamansiklopedisi.org.tr/Ashab-ı-Kehf>
- Günel, F. (1998). Hira. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde. <https://islamansiklopedisi.org.tr/hira>
- Keklik, N. (1984). Felsefe bakımından metafor. *Felsefe Arkivi*, (25).
- Küçük, M. A. (2017). Mitolojiden ikonografiye Türkiye'nin turistik dinî mekânları: "Mağaralar". *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 2, 16-57.
- Platon. (2016). *Devlet* (F. Akderin, Çev.). Say Yayınları.

BİTMEYEN BİR AŞK HİKAYESİ

SERPİL AHU SAĞDIÇ

Barcelona'nın kalbinde göğe yükselen **Sagrada Familia**, **Antoni Gaudi'nin** doğaya ve aşka yazdığı taş bir destandır. Kuleleri gökyüzüne uzanırken, vitraylardan süzülen ışık iç mekânda renkli bir rüya yaratır. *Gaudi'nin* ellerinde taş, sıradan bir mimari öge olmaktan çıkar; sevginin, inancın ve doğanın sonsuzluğunu dile getiren bir şiire dönüşür.

1852'de **Katalonya'nın Reus** kentinde dünyaya gelen *Gaudi*, bir bakırcı ustasının oğlu olarak demirin sertliğini ve doğanın yumuşaklığını çocuk yaşta tanıdı. Çıraklık yıllarında gözlem yeteneğini keskinleştirdi. Barcelona'daki Mimarlık Yüksekokulu'nda aldığı eğitim ise onun hayallerini taşlara naksetmesine vesile oldu. Sağlık sorunları ve askerlik nedeniyle uzayan eğitim sürecini 1878'de tamamladığında, hocası **Elies Rogent'in** "*bu diplomayı bir deliye mi yoksa bir dahiye mi verdiğimiz zaman gösterecek*" sözleri, onun kaderini özetler gibiydi.

Gaudi, gotik mimarinin gölgelerinden sıyrılarak kendi özgün dilini kurdu. **Katalan Modernizmi'nin** öncüsü olarak **Art Nouveau'yu** doğanın matematiğiyle harmanladı. Onun için mimarlık yalnızca taş ve çizgilerden ibaret değildi. Her yapı, doğanın ritmini ve insan ruhunun derinliğini anlatan bir aşk mektubuydu.

Park Güell'in renkli mozaikleri çocuk kahkahaları gibi neşeli, **Casa Batlló'nun** dalgalı cephesi denizin aşkla çarpan dalgaları gibi tutkulu, **Casa Milà'nın** taş dalgaları ise şehrin kalbine

yazılmış bir şarkı gibidir. *Gaudi'nin* eserleri çoğu zaman anlaşılmadı. Bir müşterisinin evin "*şekilsizliğinden*" şikâyet etmesi ve piyanosunu yerleştiremediğinden dert yanması üzerine verdiği "*o zaman keman çalın*" cevabı, onun sanatındaki özgürlüğün ve mizahın göstergesidir.

Hayatının son kırk üç yılını ve tüm mal varlığını **Sagrada Familia**'ya adayan *Gaudi*, bu yapının kendi ömrüne sığmayacağını biliyordu. Ona soranlara Tanrı'yı kastederek ; *ben kime çalıştığımı biliyorum ve onun sonsuz zamanı var*" diyordu. İnşasının yüzyıllar süreceğini öngörmüş, fakat her taşın geçmişle geleceği buluşturduğunu bilerek huzur bulmuştu. Kendisini bu işe o kadar adamıştı ki bir keşiş gibi inşaatın hemen yanındaki evde yaşamaya başlamıştı. 1926'da bir tramvayın altında kalıp hayata veda ettiğinde onu evsiz sanıp kimse yardım etmemişti.

Sagrada Familia için öncesinde başka bir mimarla anlaşma sağlanmıştı. Ancak yatırımcıyla yaşanan sorunlar sebebiyle proje *Gaudi*'ye devredildi. *Gaudi* tüm çizimleri çöpe atarak yeni bir tasarımla başladı. Yapıyı klasik gotik katedrallerden farklı olarak doğadan esinlenen kıvrımlarla tasarladı. **Sagrada Familia'nın** içine adım attığınızda kendinizi bir ormanda bulursunuz. Ağaç gövdelerini andıran sütunlar, yaprakların arasından süzülen ışığı taklit eden vitraylarla birleşir. Doğu cephesinde **İsa'nın** doğumu, batıda çarmıha gerilişi ve göğe yükselişi, güneyde ise dirilişi ve ebediyet anlatılır.

Vitraylardan süzülen renkler, âşıkların birbirine yazdığı mektuplar gibi değişken ve canlıdır: mavi ve yeşil doğumu müjdelirken, kırmızı ve turuncu yaşamın bitişini fısıldar. Yapının her yerinde doğadan, İsa'dan ve Katalonya'dan izler kendini göstermektedir. *Gaudi* inandığı ve tutkuyla bağlandığı tüm değerleri aynı eserde resmetmiş ve ortaya muhteşem bir yapı çıkarmıştır.

Bugün hâlâ tamamlanmamış olan bu kilise, yaşayan bir aşk hikâyesi gibidir. Her yeni taş, geçmişle geleceğin buluşmasıdır. Teknolojinin hızlandığı inşaat, *Gaudi*'nin öngördüğü yüzyılları kısaltarak 2033'te, *İsa'nın göğe yükseldiği yaşa* ithafla tamamlanmayı beklemektedir.

SOSYAL MEDYA ÇAĞINDA DİNİ BİLGİNİN DÖNÜŞÜMÜ OTORİTE EHLİYET VE DİJİTAL OKURYAZARLIK ÜZERİNE BİR ANALİZ

H. ALİ ERDOĞAN

THE TRANSFORMATION OF RELIGIOUS KNOWLEDGE IN THE AGE OF SOCIAL MEDIA: An Analysis of Authority, Competence, and Digital Literacy

ÖZET

Bu makale, sosyal medyanın dinî bilginin üretim, yayılım ve tüketim süreçleri üzerindeki köklü etkisini İslam ilim geleneği perspektifinden incelemektedir. Çalışma, internet öncesi dönemde silsile, icazet ve otorite mekanizmalarıyla şekillenen hiyerarşik bilgi edinim modelinin, dijital platformlarda nasıl radikal bir demokratizasyona ve beraberinde bir “bilgi kirliliği”ne uğradığını analiz etmektedir. Geleneksel âlim (ulemâ) profili ile sosyal medya fenomenleri arasındaki temel ayrım, dinî ilimlerin metodolojik usulünün (fıkıh, tefsir, hadis usûlü) önemi vurgulanarak ortaya konulmaktadır. Kur’ân-ı Kerîm ve Sünnet’ten delillerle temellendirilen “ehil olana başvurma” (rûsuh) prensibi, çağdaş bağlamda yeniden yorumlanmaktadır. Makale, bu sorun alanına yönelik çözüm önerisi olarak, hem dinî otoritelerin hem de eğitim kurumlarının geliştirmesi gereken “Dijital Din Okuryazarlığı” programlarının çerçevesini çizmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dinî Bilgi, Sosyal Medya, Bilgi Kirliliği, İslam İlim Geleneği, Ulemâ, Dijital Okuryazarlık, Otorite.

ABSTRACT

This article examines the profound impact of social media on the processes of production, dissemination, and consumption of religious knowledge from the perspective of the Islamic scholarly tradition. The study analyzes

how the hierarchical model of knowledge acquisition, shaped by chains of transmission (isnad), authorization (ijazah), and authority mechanisms in the pre-internet era, has undergone a radical democratization leading to "information pollution" on digital platforms. The fundamental distinction between the traditional scholar (âlim) and social media influencers is highlighted by emphasizing the methodological framework (usûl) of Islamic sciences (fiqh, tafsîr, hadith). The principle of "referring to the competent" (rujû‘ ilâ ahlih), grounded in evidence from the Qur’ân and Sunnah, is reinterpreted in the contemporary context. As a proposed solution, the article outlines the framework for "Digital Religious Literacy" programs that should be developed by both religious authorities and educational institutions. Keywords: Religious Knowledge, Social Media, Information Pollution, Islamic Scholarly Tradition, Ulemâ, Digital Literacy, Authority.

GİRİŞ

İslam düşünce geleneği, başlangıcından itibaren dini ilm’in (bilgi) kaynağı, nakil silsilesi (isnâd) ve muhatapları arasındaki hiyerarşiye büyük ehemmiyet atfetmiştir.[1] İlim, sadece muhtevasıyla değil, kimden (‘an men) alındığıyla da anlam ve meşruiyet kazanmış; bu durum “Bu ilim dindir. Öyleyse dininizi kimden aldığınıza dikkat edin!” şeklinde özetlenen bir şura yol açmıştır.[2] Ancak 21. yüzyılın iletişim devrimi, özellikle sosyal medya platformları, bu kadim ilke ve pratikleri temelden sarsmıştır.

Dinî bilgi, artık fiziksel medreselerin veya ilahiyat fakültelerinin sınırlarından taşarak, algoritmaların belirlediği, herkesin eşit söz hakkına sahip olduğu iddia edilen sanal bir kamusalığa taşınmıştır. Bu radikal dönüşüm, yapısal olarak iki zıt kutbu karşı karşıya getirmiştir: Bir tarafta, uzun yılların eğitimi, metodolojik donanım ve toplumsal tasdik ile inşa olmuş geleneksel dinî otorite (ulemā); diğer tarafta ise dijital popülerlik, takipçi sayısı ve içerik üretim becerisi üzerinden kendini var eden yeni bir “dijital otorite” fenomeni. İkincisinin yükselişi, sadece bilginin kalitesi meselesi değil, aynı zamanda İslam epistemolojisinin temel bir sorusunu da gündeme getirmektedir:

Dinî hakikate ulaşmada ehil olmak ne anlama gelir ve bu ehliyet dijital çağda hangi kriterlerle tayin edilir? Bu makale, söz konusu çatışmayı üç ana bölümde tahlil etmeyi amaçlamaktadır: İlk olarak, sosyal medyanın dinî bilgi ekosisteminde yol açtığı yapısal dönüşüm ve “bilgi kirliliği” olgusu ele alınacaktır. İkinci bölümde, İslamî metinler (Kitap ve Sünnet) ve klasik ilim geleneği ışığında din otorite ve uzmanlık (tefakkuh) kavramları teorik bir çerçevede incelenecektir. Son bölümde ise, bu tespitlerden hareketle hem bireysel hem de kurumsal düzeyde geliştirilmesi gereken “Dijital Din Okuryazarlığı”nın muhtevasına ve pratik

uygulama alanlarına dair bir çerçeve önerisi sunulacaktır.

1.DİNÎ BİLGİNİN DOLAŞIMINDA PARADİGMA DEĞİŞİMİ: SİLSİLEDEN ALGORİTMAYA

İnternet öncesi toplumlarda dinî bilginin aktarımı, belirli sosyal kurumlar (medrese, tekke, cami) ve bu kurumların meşrulaştırdığı aktörler (müderris, şeyh, imam) aracılığıyla gerçekleşirdi. Bu sistem, otoriteyi silsile (zincir), icazet (izin) ve liyakat gibi kontrol mekanizmalarına tabi tutarak, bilginin aslını korumayı ve keyfi yorumları sınırlamayı hedeflerdi.[3] Sosyal medya ise, bu hiyerarşik ve filtreli yapıyı düzleştirerek, dinî söylemin “dikey” aktarım modelinden “yatay” ve ağ bazlı bir modele evrilmesine neden olmuştur.[4]

Bu yeni modelin en belirgin sonuçlarından biri, dinî bilginin profesyonel bir alan olmaktan çıkıp amatör bir faaliyet alanına dönüşme eğilimidir. İslamî ilimlerin her biri (tefsir, fıkıh, kelam, hadis) kendine özgü bir usûl (metodoloji), teknik terminoloji ve yorum tarihi birikimi gerektirir. Geleneksel eğitim, öncelikle bu usûlün öğrenilmesini şart koşardı. Oysa sosyal medyada, bu metodolojik aracın yokluğunda, metinler (âyet ve hadisler) bağlamlarından (siyak-sibak) ve yorum tarihinden kopararak, anlık duygusal veya

ideolojik tepkileri meşrulaştırmak için kullanılabilir. [5] Bu durum, “usûlü terk eden vusûlden mahrum kalır” şeklindeki geleneksel uyarının çağdaş versiyonunu hak etmektedir.

Bir diğer kritik sorun, otoritenin kaynağındaki dönüşümdür.

Geleneksel toplumlarda dinî otorite (hüccet), ilmi birikim, ahlaki kemal (ilmiyle âmil olma) ve topluluk nezdindeki itibarla (i’tibar) inşa edilirdi. Sosyal medyada ise otorite, büyük ölçüde algoritmik görünürlük, takipçi kitlesinin niceliği, içeriğin viral potansiyeli ve kişisel markalaşma becerileri üzerinden tanımlanmaktadır. [6] Bu durum, uzmanlığı olmayan ancak etkili iletişim dili kuran “dijital fenomenlerin”, yıllarını ilme vermiş âlimlerden daha geniş kitlelere hitap edebilmesi paradoksunu doğurmuştur. Sonuç, dinî alanda bir “otorite krizi” ve bilginin doğruluğundan ziyade çekiciliğinin ön plana çıktığı bir “gösteri toplumu” dinamiklerinin hâkim olmasıdır. [7]

II. İSLAM İLMİ GELENEĞİNDE OTORİTE VE UZMANLIK TEMELLERİ

Sosyal medyanın ortaya çıkardığı bu melez ortamda, İslam’ın ilme ve âlime bakışını hatırlamak yol gösterici olacaktır. Kur’ân-ı Kerim, bilgi sahibi olanlar (ulemâ) ile olmayanlar arasında açık bir ayırım yapar: “De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Ancak temiz akıl sahipleri öğüt alır.” [8] Bu ayet, bilginin nitelikli bir vasıf olduğunu ve toplumsal konumlandırmada belirleyici olabileceğini ima eder. Daha da önemlisi, dinî metinlerin doğru anlaşılması konusunda yetkinliğe yapılan vurgudur. Muhkem (açık anlamlı) ve müteşâbih (yoruma açık) ayetlerden bahseden ayet, müteşâbihlerin tevlini (derin yorumunu) “Allah ve ilimde kökleşmiş olanlar (er-râsihûne fi’l-ilm)”ın bileceğini belirtir. [9]

Buradaki rûsûh (kökleşme) kavramı, sığ okumaların ötesinde, disiplinli ve derinlemesine bir ilmi çabayı (tefakkuh) şart koşar. Aynı şekilde, “Eğer bilmiyorsanız, zikir ehline sorun” [10] emri, bilmemenin değil, bilmediği halde cevap vermenin veya yetkisiz kaynaklara başvurmanın yanlışlığına işaret eder. Hz. Peygamber (s.a.v.) döneminden itibaren pratikte bu prensip işletilmiştir. Sahabe nesli içinde

müctehit seviyesinde olanlar sınırlı sayıdaydı; diğerleri bilmedikleri konularda onlara başvururdu. [11] İlim, tedrici bir şekilde disiplinlere (fıkıh, tefsir, hadis) ayrılmış ve her disiplin kendi usûl ve fûrû (temel ilkeler ve ayrıntılı hükümler) literatürünü oluşturmıştır.

İmam Şâfiî’nin (ö. 204/820) er-Risâle’si gibi eserler, bu metodolojik bilincin yazılı hale gelmiş somut örnekleridir. [12] Dolayısıyla, günümüzde herhangi bir dinî hükmü tartışmak, o hükmün dayandığı delilin (Kitap, Sünnet, İcma’, Kıyas) ne olduğunu, nasıl anlaşıldığını ve tarihsel içtihad sürecinde hangi yorumların geliştirildiğini bilmeyi gerektirir. Bu ise ancak uzmanlık eğitimiyle mümkündür. Sosyal medyadaki rastgele yorumların aksine, İslam hukuk geleneği, hüküm çıkarma (istinbat) yetkisini belli şartları haiz müctehid’e hasreder. [13]

Nitekim Kur’an, toplumu ilgilendiren haberlerin yayılmadan önce “Resul’e ve kendilerinden olan yetki sahiplerine (ülû’l-emr) götürülmesini” ve onların “haberini iç yüzünü araştırıp çıkarabileceğini (yestenbitûnehû)” söyler. [14] Bu ayet, sadece siyasi haberlere değil, dinî metinlerin anlaşılması ve hükme bağlanması sürecine de işaret eden, yetki ve ehliyetle vurgu yapan önemli bir ilkedir.

III. ÇÖZÜM YOLU OLARAK DİJİTAL DİN OKURYAZARLIĞI: BİR ÇERÇEVE ÖNERİSİ

Sosyal medyanın varlığını ortadan kaldırmak mümkün veya arzulanır bir hedef değildir. Mesele, bu yeni mecraayı, dinî bilginin sıhhatini koruyacak ve geleneğin birikimini aktaracak şekilde nasıl verimli kılabilirizdir. Bu noktada, “medya okuryazarlığı” kavramını dinî alana özgüleyen ve hem tüketicilere hem de içerik üreticilerine yönelik bir “Dijital Din Okuryazarlığı” programının geliştirilmesi hayati önem taşımaktadır. Bu program dört temel eksen üzerine inşa edilebilir: 1. Eleştirel Kaynak Değerlendirmesi: Kullanıcılara, dinî içerik paylaşılan bir hesabın veya bir videonun arkasındaki kişinin ehliyetini nasıl sorgulayacakları öğretilmelidir.

Bu, kişinin ilmi geçmişi, bağlı olduğu kurumlar, referans aldığı klasik eserler ve yorumlarının metodolojik tutarlılığı gibi kriterleri içermelidir. “Takipçi sayısı çok” argümanının bir ehliyet göstergesi olmadığı anlatılmalıdır. 2. Metin Okuma Becerileri (Kur’an ve Hadis): Ayet ve hadislerin bağlamı (nüzul/sebebi vürûd), genel ilkelerle (kavâid-i külliye) ilişkisi, nasih-mensuh gibi teknik konularda temel farkındalık kazandıracak mini eğitim modülleri hazırlanmalıdır. Bir ayetin mealinin, tek başına mutlak bir hüküm ifade etmeyebileceği gösterilmelidir.[15] 3. İçerik Üreticileri İçin Etik ve Usûl Rehberi: Dinî içerik üreten sosyal medya kullanıcıları için, özellikle genç kuşaklar, bir “dijital fetva/vâizlik etiği” kılavuzu oluşturulmalıdır.

“Bilmiyorum” demenin erdemi, konuşmanın sınırları, başka görüşlere saygı ve yanlış yapıldığında düzeltme (ric’i) yükümlülüğü bu rehberin temel taşları olmalıdır. 4. Kurumsal İş Birlikleri ve Doğru Bilginin Dijitalleştirilmesi: Diyanet İşleri Başkanlığı, ilahiyat fakülteleri ve saygın ilmî kurumlar, sahih dinî bilgiyi çekici dijital formatlarda (kısa videolar, podcast’ler, infografikler) üretmek için aktif olarak kaynak ayırmalıdır. Bu kurumların resmî dijital kanalları, güvenilir bilginin anahtar kaynakları haline getirilmelidir. Millî Eğitim Bakanlığı’nın okullarda verdiği medya okuryazarlığı derslerine, “dinî içerikte doğru bilgiyi teşhis etme” özel bir modül olarak eklenmelidir.[16]

SONUÇ

Sosyal medya, dinî söylemin demokratikleşmesi adına önemli potansiyeller taşıırken, aynı zamanda bilginin önemsizleşmesi, otoritenin yozlaşması ve toplumsal kutuplaşmanın derinleşmesi gibi ciddi riskleri de barındırmaktadır. İslam ilim geleneği, bu risklere karşı, ilmi bir disiplin, ehliyeti şart koşan bir sorumluluk ve metne saygı temelinde bir usûl anlayışı ile donanmıştır.

Mevcut dijital kaos, bu geleneğin sunduğu metodolojik araçların ve etik duruşun ne kadar hayati olduğunu göstermiştir. Çözüm, geleneği reddetmek veya teknolojiyi tamamen dışlamak değil, geleneğin usûl zekâsını dijital çağın imkânlarıyla buluşturmadır.

Âlimlerin, akademisyenlerin ve din eğitimcilerinin dijital dünyadan ürkmek yerine, onu sahih bilgi ile doldurmak için stratejik bir mecra olarak benimsemesi gerekmektedir. Aynı şekilde, Müslüman dijital kullanıcılar, tıpkı sağlık veya hukuk konularında uzmana danıştıkları gibi, dinî konularda da “dijital âlim” değil, “âlimin dijital içeriği”ni arama bilinciyle hareket etmelidir. Nihayetinde, “Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?” sorusu, sadece ahirete dair bir hatırlatma değil, aynı zamanda modern bilgi toplumunun en temel sınavlarından birine dair ilahî bir ikazdır.

DİPNOTLAR

[1]: George Makdisi, The Rise of Colleges: Institutions of Learning in Islam and the West (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1981), 75-110.

[2]:Bu söz, İmam Müslim'in Sahîh'inin mukaddimesinde, İbn Sîrîn'e (ö. 110/728) isnad edilerek yer alır. Bkz. Müslim b. Haccâc, el-Câmi'u's-şâhih (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, t.y.), "Mukaddime", 1: 15.

[3]:Jonathan A.C. Brown, Hadith: Muhammad's Legacy in the Medieval and Modern World (Oxford: Oneworld Publications, 2009), 32-58.

[4]:Heidi A. Campbell, Digital Religion: Understanding Religious Practice in New Media Worlds (London: Routledge, 2013), 1-22.

[5]:Şinasi Gündüz, "Dijital Çağda Dinî Bilginin Dönüşümü ve Yeni Otorite Arayışları", İlahiyat Araştırmaları Dergisi 15 (2021): 45.

[6]:Göran Larsson, "The Death of a Virtual Imam: Religious Authority in the Digital Age", Cyberorient 12, sy. 1 (2018): 6-24.

[7]:Ali Köse, "Sosyal Medyada Dinî Söylem ve Popüler Din Anlayışının İnşası", Dini Araştırmalar 23, sy. 58 (2020): 112-113.

[8]:Zümer 39/9. Bu çalışmadaki Kur'an mealleri, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 2020 tarihli mealinden yararlanılarak verilmiştir.

[9]:Âl-i İmrân 3/7.

[10]:Nahl 16/43.

[11]:Örnek olarak Hz. Ömer'in, miras payları toplamı (avl) meselesinde Hz. Ali'ye danışması meşhurdur. Bkz. İbn Kesîr, Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1419), Nisâ Suresi tefsiri.

[12]:Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî, er-Risâle (thk. Ahmed Muhammed Şâkir, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, t.y.), 7-25.

[13]:M. Âkif Aydın, "İctihad", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 21: 426-432.

[14]:Nisâ 4/83.

[15]:Bu bağlamda usûl-i fıkıh ilminin "umûm-husûs, mutlak-mukayyet, hakikat-mecaz" gibi kavramları tanıtıcı dijital içerikler hazırlanabilir.

[16]:Millî Eğitim Bakanlığı, Öğretmenler İçin Sosyal Medya Okuryazarlığı Kılavuzu (Ankara: MEB Yayınları, 2023), 18-22.

KAYNAKÇA

Aydın,M. Âkif. "İctihad". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. İstanbul: TDV Yayınları, 2000. 21: 426-432.

Brown, Jonathan A.C. Hadith: Muhammad's Legacy in the Medieval and Modern World. Oxford: Oneworld Publications, 2009.

Campbell, Heidi A. Digital Religion: Understanding Religious Practice in New Media Worlds. London: Routledge, 2013.

Gündüz, Şinasi. "Dijital Çağda Dinî Bilginin Dönüşümü ve Yeni Otorite Arayışları". İlahiyat Araştırmaları Dergisi 15 (2021): 41-62.

İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail. Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1419.

Köse, Ali. "Sosyal Medyada Dinî Söylem ve Popüler Din Anlayışının İnşası". Dini Araştırmalar 23, sy. 58 (2020): 109-130.

Kur'an-ı Kerîm Meâli. Çev. Diyanet İşleri Başkanlığı. Ankara: Diyanet Yayınları, 2020.

Larsson, Göran. "The Death of a Virtual Imam: Religious Authority in the Digital Age". Cyberorient 12, sy. 1 (2018): 6-24.

Makdisi, George. The Rise of Colleges: Institutions of Learning in Islam and the West. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1981.

Millî Eğitim Bakanlığı. Öğretmenler İçin Sosyal Medya Okuryazarlığı Kılavuzu. Ankara: MEB Yayınları, 2023.

Müslim b. Haccâc, Ebu'l-Hüseyn el-Kuşeyrî. el-Câmi'u's-şâhih. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, t.y.

eş-Şâfiî, Muhammed b. İdrîs. er-Risâle. Thk. Ahmed Muhammed Şâkir. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye,t.y.

KAHVE

TEVFİK OVACIK

Kahveci Rıza cami hocasından bile erken uyanmıştı. Ezanın vakti daha gelmeden gaz lambasını yaktı. Sonra bakır kazanı taze suyla doldurdu. Akşamdan özenle hazırladığı odunları tutuşturdu. O zamanlar çay odun ateşinde ağır ağır demlenirdi; Pıynar kökü, harnup ve zeytin dalının çitirtısı sabahın sessizliğini doldurdu.

Rıza akşam kahveyi temiz bırakmasına rağmen, yine de masaları yokladı. Kül tablalarını dağıttı. Sandalyeleri düzenledi. Rıza'nın titizliğini köylü çok beğenir *“Rıza'nın çayı başka olur”* derlerdi. En huylusu bile çayı rahatlıkla içerdi. Ateş iyice yanmış, kazan kaynamaya başlamıştı. Demlenmek üzere demliklere su çekti.

Bu arada kendine bir kahve yapıp köşeye oturduğunda ezan okunuyordu. Bir sigara yaktı. Sabahın serinliğinde derin bir nefes çekti sonra yavaş yavaş dumanı üflerken bir an derin bir düşünceye daldı. Köyün en kalabalık mekânında yalnızlığını fark etti. En çok bu anlarda kendi ile konuşurdu. Kendini dinler hayallere daldı.

Doğu ve Güneydoğu şehirlerinin çoğunluğuna Antalya otobüsü buradan geçerdi. Son otobüsler kahvenin hemen önünden geçen Antalya, Mersin istikametinde dönüş yolunda geçişlerini tamamlıyordu. Kahve işine başladığı gençliğinden beri bu onun günlük rutini idi. Yollar, balıkçılar, tarlaya giden çiftçilerin sesleri onun sabah ezgileri olmuştu.

Barakadilerini kaldırmak üzere denize açılacak olan balıkçılar birer birer kahveye gelmeye başladı. Köy otobüsünün motorunu muavin çalıştırdı. Eşref amcanın kamyonundan

dönüştürme Vabis marka otobüsü Silifke yolculuğuna hazırlanıyordu. Yolcular ve sipariş verecek olan köylüler de yavaş yavaş toplanmaya başladılar.

Cami cemaati de dağılmaya başladı. Onlar da günün ilk çaylarını içip eve veya işlerine gidecekler. Bu arada çay çoktan demlenmiş, demini almıştı. Rıza çayları tepsiye koydu, dağıtıyordu. Kimin kaç şekerli çay içtiğini ezbere bilirdi. Açık, demli, az şekerli şekersiz... Hatta beş şekerli içen bile olurdu. Silifke otobüsü yola koyuldu, balıkçılar teknelerinde çoktan motoru çalıştırdılar sesleri geliyordu.

Hasan Ali, Tekin Ali, Çolak Koca, Çıplak Hasan, Cort Mustafa, Kubul Ahmet'in her birinin teknesi motor sesinden sandallar adeta yoklama yapıyordu. Köylünün çoğu bunu bilirdi. İşçiler de geldi, onlar günlük çalışırlardı. Genelde tarlada yevmiyeci ya da tomruk kamyonlarını yüklemek için gelirlerdi Evli evine işli işine...Hava aydınlanıyordu.

Kahvenin oyuncu müdavimleri de vardı ama biraz insanlardan çekiniyorlardı. Hava biraz daha aydınlansın diye beklediler Herkes dağılınca domino grubu masanın başına geçti 1970'li yıllar, yaz başı Haziran günü Hava aydınlandı. Öğleye doğru pişti oynayan iki arkadaş. Altmışaltı oynayan diğer iki kişi de yerlerini aldı.

Bu durum öğlene kadar devam ederdi. . Öğleden sonra okey masaları da kuruldu. Artık kahve oyunculara ve yancılara kaldı. Bu arada Silifke'den dönen otobüsle gelen tek tük gazeteden bugüne kalan sayfalar masanın

üzerindeydi. Her bir sayfa sırayla okunurdu. Abdi abi ve birkaç bulmaca meraklısı da bir masada bulmaca çözüyordu.

İkinci üstü kahveye çantalı iki kişi geldi. Köyden üç beşi kişi ilgi gösterdi. Sandalyeler çekildi çaylar söylendi. Birisi Bu kahvenin kekik çayını duymuş kekik çayı istedi. Tarımla ilgili olarak aşı, gübre ve budama için bilgilendirme yapacaklarmış. Hoş geldin diyen Mehmet ve arkadaşı köylülere konuyu anlatmalarına rağmen üç beş kişiden başka kimse gelmedi.

Oyuncular devam ediyordu. Bazıları kafayı bile kaldırmadı. Okey ve domino sesleri daha çok ses veriyordu. Yıl 1974 bir Temmuz günü kahve yine dolu. Kimi kenara çekilmiş çay içiyor yoldan geçeni seyrediyor. Oyun masaları her zamanki gibi dolu. Yancılar da pür dikkat izliyorlar. Daha önceki bir oyunun rövanşı oynanıyor Domino masasında da iddia var. Hoşkin oynayanlar çok heyecanlı.

Domates mevsimi kahve, Tüccarlar, üreticiler kahvenin önü kalabalık, günlük domates fiyatı belirleniyor. Helikopter sesleri geldi. Az sonra dört helikopter kahveden beş yüz metre kadar ileriye indi. Helikopterlerin sesini duyan çocuklar ve birkaç genç o tarafa doğru koşular. Gencin birisi koşa koşa geldi muhtarını istiyorlarmış. Muhtar bir motorcunun arkasına bindi gitti

O zamanlar Rus marka motorsikletleri kısa mesafeli taşıma araçlarıydı. Oyundaki heyecan devam ediyor yeni demlenmiş çayları Kahveci Rıza dağıtıyordu. Nihayet muhtar geldi ve duyuruyu yaptı. ‘‘Birkaç saat sonra askeri birlikler köyümüze gelecekti. Sonradan öğrendik ki Kıbrıs Barış Harekatı’nın hazırlığı yapılıyormuş. O an tatbikat olarak söylemişlerdi.

Oyunculardan istifini bozmadan ‘‘Ne zaman harekât başlayacak’’ diye, sordu? Öteki ‘‘birkaç saat sonra geleceklermiş’’ dedi, oyuna devam ediyordu. Yıl 1975. Her beş yılda bir nüfus sayımı yapıldığı günler. Yine bir Pazar, nüfus sayımı günü var. Sokağa çıkma ilan edilmiş. Bugün evler kalabalık. Herkes sayım ekibini bekliyor. Evin hanımı da memnun aile tam kadro evde, çaylar demleniyor. Birlikte kahvaltı öğle yemeği,

Ekip bekleniyor. En çok sıkılanlar kahve müdavimleri. Sıkıntıdan patlıyorlar. Kapıdan kapıya konuşuyorlar. Sayımı yapılanlar birbirine çay içmeye gidiyorlar. Sabırsızlık had safhada Muhtar sayımın bittiğini bildirir bildirmez kahveye akın başlıyor. Oyun masaları kuruluyor. 1978 partililer seçim çalışması yapıyor. Kahvede oyun masası kurulmuş. Kalabalık.

Bir kenara aday ve misafirler oturuyorlar. Birkaç partili köylü eşik ediyor. Oyun devam ediyor. Oyuncular genelde aynı kişiler. 1979 yılında Liseye gideceğim için Silifke’ye taşındık. Her hafta sonu geliyorduk.

Okul zamanı kahveye pek uğramazdım. Aylardan Kasım bir hafta sonu kahvede bir arkadaşın yanına geldim. Babası ile oturuyordu. Hasret giderdik. Köyden, balıkçılıktan bahsettik, turizme dair hayallerimizi konuştuk.

Etrafta yine oyun masaları pür dikkat oyun oynuyorlar. Aralarına gençler almışlar. Kaptan Ali Tekin Ve Mustafa Karaman da geldiler. Onların Balıkçılık kooperatifi tecrübeleri hakkında konuştuk. Köyde böyle bir girişim çok iyi bir birliktelik sağladı. Böyle giderse gelecekte tarımda da böyle bir oluşum olabileceğini. Tarımın örgütlenmesinin ülkemiz için de çok iyi bir örnek olacağını tartıştık.

Mustafa abi çiftçilik yapan köylülerimizden pek ümitli değildi. Ali Tekin neden olmasın diyordu. Çiftçi Ahmet amca da yanımıza oturmuş kulak misafiri oluyordu. *“Sulama kooperatifi başlangıçta çok iyiydi ama bir takım yanlış tecrübeler insanlarda kooperatif düşüncesine karşı bir ön yargı oluşturdu”* dedi. 1988’de Üniversiteyi bitirdiğimde köye dönmüştüm. O zaman dolmuş taksicilik vardı. Babam da köyün ilk dolmuş taksicisiydi.

Eve gitmeden ben kahvenin önünde indim. Merhaba dedikten sonra birer birer herkesin elini sıktım. Birinin elini sıkısam diğerlerini sıkısam çok ayıp olurdu. Oyun oynayanların da ellerini sıktım. Hepsini elimi sıkarken hoş geldin dediler ama gözleri okey tahtasından hiç ayırmadılar. 1992 yılında köye bir heyet geldi. Balıkçı barınağının ilk temeli için görüşeceklermiş. Balıkçılar da geldi. Nihayet yirmi yıllık özlem bitecekti.

Balıkçılar heyecanlıydı. Onlar pür dikkat dinliyorlardı. Kahve yine doluydu ve masaların çoğunda oyuncu vardı. Bazıları da kahvenin öbür köşesinde kendi aralarında konuşuyorlardı. Barınak sanki bizim köye yapılmayacak gibi bir hava vardı. 2000’li yıllar Köye gelip giden eksik olmuyor. Yine bir heyet geldi. Balıkçı barınağına ek olarak çimento için liman yapılacakmış. Kahve yine kalabalık anlarından birini yaşıyordu.

Avrupa’nın en büyük çimento fabrikası yapılacakmış. Dev gemiler gelecekmiş. Köylüye iş vereceklermiş. Başkan heyecanlı, işe

adam sokacak. Onlar seçimlerde oyunu ona verecek. Yapılmasını istiyor. İşsizliğin çok olduğu verimli tarımın yapılamadığı köyde işsizlik çok fazla, doğal olarak insanlar” ***iş olsun da nasıl olursa olsun***” psikolojisi ile bu yatırımı değerlendiriyor. Başkanın ağzı kulaklarında. Oyuncular yine mesaide eller tahta, gözleri rakiplerinde kulakları heyette...

Heyet gidince ; *“Bu limanın bu memlekete zarar vereceğini, bunun fabrikaya yakın bir yerde, Akdere beldesinin karşısında dağa tünel yaparak denize kısa mesafeden taşıma yapılabilir”* demiştim. Uzun dönemde nakliyeden kazanırlar, Denizin turizm potansiyeli korunur. Barınağa ek olarak yapılacak bir liman tozu ile köyün kurulumuna ve insanların sağlığına zarar verir, taşıma anında dar alanda çok büyük trafik yükü olur diyecektim;

Beni yatırıma karşı olmakla, tuzum kuru olmakla suçladılar. Bana hak vermeye kalkan birkaç kişiyi de susturdular. Başkan susuyordu. Onun hayali kolay yoldan işçileri işe sokacak, oy potansiyeli artacak, ilerde kendine ve yakınlarına iş doğacaktı. Oyun oynayanlar arada bir söze karışıyor. Ama devamını beklemeden oyuna dalıyordu. Bu arada barınakla beraber balıkçılar çoğaldı. Amatör balıkçılar da tekne almaya başladı.

Büyük troller boy göstermeye başladı. Dört yıldızlı bir otel açıldı. Araziler değerlendirilmeye başladı. Daha şimdiden bin dekarın üzerinde arazi el değiştirdi. Arazi satışları ile köylü cebine para koydu ama girişimci olamadı. Köyde araba çoğaldı. Eğlence arttı. Sadece Yapal adındaki sentimizde tarım faaliyeti imrenilecek düzeyde yapılıyordu. Orada da kahve vardı ama. İş zamanında genelde kapalı olur ya da nadir insan giderdi.

Semt dayanışma halinde bir ekonomi oluşturmuştu. Her çiftçi neredeyse sera ustası olmuş seracılık uzmanı haline gelmişti. İmece mahallede çok kurumsal bir dayanışmaya dönüşmüştü. Doğumda ölümden düğünde, iş zamanı hemen el ele veriyorlardı. Burada kahvede nadir zamanda çok az oyun oynanırdı. Yıllar geçtikçe arazi satanların paraları suyunu çekti. Arazi satışına aracılık edenler de arazi

satanlar kadar kazanmalarına rağmen onlar da kazançlarını yatırıma dönüştüremedi.

Bir gece sabaha karşı yoldan gelmiştim Kahveci Rıza daha yeni ocağı yakmıştı. Ona yardım ettim. Etrafı topladık. Hem hazırlık yapıyor hem de sohbet ediyorduk. Kahveci Rıza'nın sabah çayı güzel olurdu. Birer çay koydu hasbihal ettik. Yılların kahvecisi nelere şahitlik etmemişti. kendi gözümünden köyümüzde, ülkemizde ve dünyada gelişmeleri değerlendirirken Kahveci Rıza'nın gözünden köyün tarihi dönüşümünü yeniden yaşıyordum.

Nice siyasetçiyi parti gözetmeksizin ağırlamıştı. *"Gelirler vaat ederler sonraki seçime kadar görünmezler"* dedi. Hırlısı, hırsızı, kaçakçısı, yolcusu, kimsesizi, cahili aydını bu kahvenin sandalyelerinde çayını içmişlerdi. Bu tahta masalar ne konuşmalara tanıklık etti. Tüccarlar, emlakçılar, öğretmenler, turistler tarih sayfalarına bu sandalyelerde yazıldılar. Kimi kekik çayı içti kim limonata. Yazın ayranı da meşhurdu.

Gazlı buzdolabının soğuttuğu kadarı ile yazın gazoz içenler de az değildi. Özellikle cumaları komşu köylerden gelenler yanı başımızdaki fırından sıcak ekmek lokum ve çayla beraber karınlarını doyururdu. Hepsi Kahveci Rıza müdavimlerini anlatırken aynı zamanda hüznleniyordu. Yaşamının bu anıların baş kahramanı olduğunu duyumsarken de sesinde bir gurura şahit oluyordum. *"Hepsi değişti de oyuncular değişmedi. Oyunlar da."* dedim.

"Hatta araziler el değiştirdi, köylünün memleket üzerindeki hakları el değiştirdi ama kahvede oyuncular hiç istifini bozmadı" derken hayıflanıyordu. Kahveci Rıza balıkçı kooperatifi gibi tarım satış kooperatifi de kurulsa iyi olurdu dedi. Dedi de o da kapanmıştı. Keşke devletin kurduğu Tarım Kredi Kooperatifi köylüyü bilinçlendirse dedim. Devlet tarım kredi kooperatiflerini kullanarak ekimi planlasa, çiftçinin ihtiyacını karşılasa komisyoncuya muhtaç etmese derken ikimiz de iç geçirdik.

Çiftçinin toprağını analiz ettirse, daha bilinçli ekim yapılırsa dedim. *"Senin o dediğini bizim köylü kabul etmez"* dedi. Bizim köylü

bildiğinden şaşmaz. Keşke ilçe tarım müdürlüğünde çalışan ziraat mühendislerinin ofisi çiftçinin tarlası olsa, çiftçinin gerçek yaşamını devlete rapor etse, devletin aldığı kararları köylüye aktarsalar" dedi. *"Çiftçi ailelerinin çocuklarının eğitimini, sağlığını planlasalar ne kadar iyi olur"* diye onu tamamladım.

"Bak, çocuklar hızla köyleri terk ediyor" dedi kahveci Rıza. Onlar babaları gibi rezil olmak istemiyor. Seracılık oluncaya kadar ziraattan hiç doğru dürüst kazanan olmadı dedi. *"Asgari ücret, mesai ve sigortaya çok kötü şartlarda var olma mücadelesi veriyor"* dedim. *"Kemer ve Kargıcak bölgelerimizde 1986'da ilan edilmiş Turizm bölgeleri harekete geçse belki köylümüz turizm girişimcisi olur binlerce genç orada iş bulurdu"* diye devam ettim.

"Onu yapacak muhtar, belediye başkanı seçebildik mi" dedi. *"o zaman vekiller geldiler ilan ettiler resim çektiler ve unutup gittiler"* derken sesinde bir kızgınlık vardı.. Bu işler istikrarlı takip işi, liyakatli insan işi dedi. Biz onları seçer miyiz diye sordu? Neden? Dedim Uzun mesele dedi, artık kahve de dolmaya başlamıştı. *"Keşke bu muhabbeti yapabilecek bir ortam olsaydı. Bazı şehirlerde olan; Alibeyhüyük'deki baranalar, Kayseri'de oturma gurupları, Urfa'da sıra geceleri gibi istişare gurupları gibi"* dedim

"Bu konuşmayı kahveye gelenlerle yapamazdık. Sıkılırlar." Dedi. *"Oyuncular varken daha da zor"* dedim. Kahve dolmaya başladı. O ocağa geçti. O ilk çayları tepsiye doldurmaya başladığında ben eve doğru yollandım. Annem babamın rutini, sabah kahvesini yapmış kahvaltı hazırlıyordu. Özlemle eve vardım...

TÜKENDİM AMA NABIZ ATIYOR

HASAN PATIR

Tükendim.

Bunu yüksek sesle söylemek zor, çünkü dünya hâlâ ayakta durmamı bekliyor. Günler geçiyor, sorumluluklar sıraya giriyor, yüzüm otomatik bir ifadeyle hayata eşlik ediyor. Sorular soruluyor, cevaplar veriliyor, yapılması gerekenler yapılıyor. Ama içimde bir yer var; orası çoktan boşalmış. Gürültü yok, heyecan yok, beklenti yok. Sadece ağır bir sessizlik dolaşıyor içimde.

Bu yorgunluk, alıştığımız türden değil. Bir gece uyuyup geçecek cinsten hiç değil. Bedenden çok zihne çökmüş, ruha yerleşmiş bir tükenmişlik. Dinlensen de geçmiyor, uzaklaşsan da peşinden geliyor. İnsan bazen en çok hiçbir şey yapmadığı hâlde yoruluyor. Çünkü asıl yük, taşınanlar değil; taşınamayanlar oluyor.

Her şey fazlalaşmış gibi. Duygular, düşünceler, beklentiler... İnsan kendine bile yetişemiyor. Eskiden anlamlı gelen şeyler sıradanlaşıyor, sevilen şeyler sessizleşiyor. Gülmek bile plan gerektiriyor artık. “İyiym” demek, en çok sarf edilen ama en az hissedilen cümleye dönüşüyor.

Yine de...

Nabız atıyor.

Bu çok tuhaf bir bilgi. İnsan tükenmişken kalbin hâlâ düzenli atması garip geliyor. Sanki beden, ruhtan bağımsız bir sözleşme imzalamış gibi: “Ne olursa olsun devam edeceğim.” Kalp, insanın pes ettiğini umursamıyor. İsrarla çalışıyor. Her atış, farkında olunmayan bir direniş gibi.

Belki umut dediğimiz şey, sandığımız kadar büyük bir şey değildir. Belki umut, coşkuyla dolu yarınlar değil; sadece bugün hâlâ yaşıyor olmaktır. Nabızın atması, mucize gibi gelmesede de gerçeğin ta kendisidir. Çünkü tamamen bitmiş bir insanın kalbi bu kadar kararlı atmaz.

Tükenmişlik, bazen son değil; bir duraktır. İnsan orada durur, etrafına bakar, içini yoklar. Ne ileri gidecek gücü vardır ne de geri dönecek isteği. Sadece durur. Ama durmak da bir hâlidir yaşamın. Her durak, hareket etmek zorunda değildir.

Belki de bu hâlin bize anlatmak istediği bir şey vardır. Yavaşla der. Azalt der. Her şeye yetişmek zorunda değilsin. Her yük senin değil. Her savaşı kazanmak zorunda değilsin. Bazen hayatta kalmak, en büyük başarıdır

Bugün güçlü olmak zorunda değilsin. Ayağa kalkmak, toparlanmak, her şeyi yoluna koymak gibi hedefler koymak zorunda da değilsin. Bugün sadece nefes alıp vermek yeterli olabilir. Nabzını hissetmek, “hâlâ buradayım” diyebilmek bile bir çabadır. Ve bu, hafife alınacak bir şey değildir.

Tükendim ama nabız atıyor.

Demek ki henüz bitmedim.

Demek ki bir yerlerde, çok derinde, adını koyamadığım bir yaşama isteği hâlâ direniyor.

Ve bazen hayata tutunmak, sadece düşmemek değil; düşmüşken bile kalbin atmasına izin vermektir.

Tükendim Ama Nabız Atıyor

Bazen insanın içi boşalır. Kelimeler ağırlaşır, sabahlar alarmdan önce yorulur. “Tükendim” dersin; çünkü zihnin susmak ister, kalbin yük taşımaktan kamburlaşmıştır. Ama yine de... Nabız atar. İşte tam orası ilginçtir: Tükeniş ile vazgeçiş arasındaki o ince çizgi.

Tükenmek, bitmek değildir. Tükenmek; uzun süre dayanmış olmanın, direncin sınırına gelmenin adıdır. Mumun sönmenden önceki titrek ışığı gibi... Zayıf görünür ama hâlâ ışıktır. Nabzın atması da bunu söyler: “Buradayım. Henüz tamam değilim.”

Modern hayat, insanı sessizce yorar. Her şeye yetişme çabası, güçlü görünme zorunluluğu, durmadan üretme baskısı... Yorulduğunu söylemek bile lüks sayılır. Oysa tükenmişlik bir başarısızlık değil; çoğu zaman fazla sorumluluk almanın, fazla hissetmenin yan etkisidir.

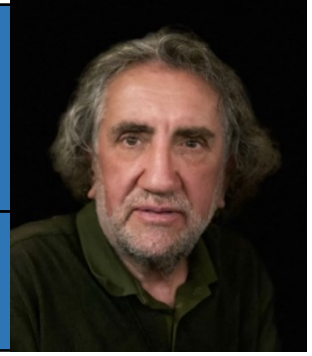
Nabız ise itirazdır. Bedenin ve ruhun birlikte verdiği küçük ama inatçı bir cevap. “Durabilirsin ama yok olamazsın” der. Dinlenmeyi, yavaşlamayı, yeniden nefes almayı fısıldar. Nabız atıyorsa, umut hâlâ biyolojiktir; düşünmeden bile çalışır.

Belki şu an büyük hayaller yok. Belki hedefler askıda, cümleler yarım. Ama yaşam, her zaman büyük adımlarla ilerlemez. Bazen sadece atmaya devam eden bir kalple sürer. Bugün ayakta kalmak yeterlidir. Yarın, yeniden yön bulmak mümkün olur.

“Tükendim ama nabız atıyor” demek, bir çöküş ilanı değil; dürüst bir ara rapordur. İnsanın kendine söylediği en gerçek cümlelerden biridir. Ve çoğu zaman, yeniden başlamanın ilk satırıdır.

HANGİ DİLİ KONUŞUYOR HANGİ HAYATI YAŞIYORUZ..?

MEHMET YAŞAR
SOYALAN

İnsanoğlunun en çok sevdiği şeylerden biri de tarihi olaylar hakkında konuşmaktır. Çünkü insan tarihi olayları, aradaki zaman dilimini atlayarak, hatta coğrafyayı dışlayarak daha dün veya az önce burada olmuş gibi anlatır. Bir ölçüde kendi özel şartlarında/ zihninde onu yeniden yaşatır. O olaylarla bugünü ve yarını kurgular. Sonuçta kendisi tarih içinde yaşamaya başlar ve kendisi tarihi bir şahsiyet olur çıkar.

Öncelikle tarihte yaşamak insanı sorumluluk altına sokmaz. Tarihle ilgili olarak konuşma, yorum yapma, yerme ve övme dışında zaten fazla bir şey yapma imkânı söz konusu değildir. Çünkü konuştukları somut bilgiye de dayanmamaktadır. Bu nedenle oturduğu yerden, kulaktan duyma rivayetler ve efsanelerle ahkâm kesmektedir. Zaten her gurubun, hatta her bir kişinin kendine göre bir tarihi vardır. Aynı tarihi olay veya şahsiyet her grup için farklı bir tarihi olay ve tarihi şahsiyettir. Her grup veya anlayış, o olayı ve şahsiyeti yeniden kurgulayıp üretmiştir. Dolayısıyla bu anlatımlardan hiç birisi tam olarak (veya hiçbir şekilde) o olayı anlatmaz. Bu anlatımlardan bir örneklik ve hisse çıkarmak da mümkün değildir.

Tarihte yaşamak insana sorumluluklar yüklemeyi gibi bugünün gerçekliğinden ve sorumluluğundan kaçmasını kolaylaştırmakta, adeta onun için bir sığınak olmaktadır. Ancak somut gerçekler kendisini sık sık tarihteki uykusundan uyandırdığı için iki hayat arasında gidip gelmektedir. Çünkü bu insanlar zihnen tarihte bedenlen bugünün dünyasında yaşadıkları için, öncelikle bugün olup bitenleri

sağlıklı bir şekilde değerlendirememekte hem kendisi hayal kırıklıkları yaşamakta hem de aynı hayal kırıklıklarını çevresine yaşatmaktadır.

Bugünü sağlıklı değerlendiremediği gerçeği bir yana, olayları ve olguları yorumlayacak ilmi ve zihni donanımdan da uzak olduğu için, tarihi anlayıp tahlil edecek birikime de sahip olamamaktadır. Dolayısıyla, zihnen bir geçmiş zaman tüneline bir türlü çıkamayan, bu nedenle daima bir ayağı tarihte, bir ayağı bugünün dünyasında yaşamaya çalışan birisi, bugüne ve geçmişe dair ne kadar sağlıklı bir şeyler söyleyebilir?

Daima tarihte yaşamak, atalara duyulan saygının, yaşananlardan ibret ve hisse almanın, büyüyen ve kalabalıklaşan şehirlerden, hızlanan hayattan, yok olan çevreden, teknolojinin ve modernitenin dayattıklarından bunalarak zaman zaman geçmişe nostaljik bir özlem ve öykünme değil. Geçmişte takılıp kalmak, aslında hayatı boşlamak, bugünü dışlamak ve ona yabancılaşmaktır.

Yabancılaşma karmaşık bir şeydir: şekli boyutu bulunsa da dilden duyguya, musikiden alışkanlıklara kadar hayatın görünmeyen ama en kıymetli yanlarını da kapsar. Yabancılaşma aynı zamanda bir yalnızlaşmadır da. Kendi grubunuz veya mahalleniz dışına çıktığınız zaman sudan çıkmış balığa dönersiniz.

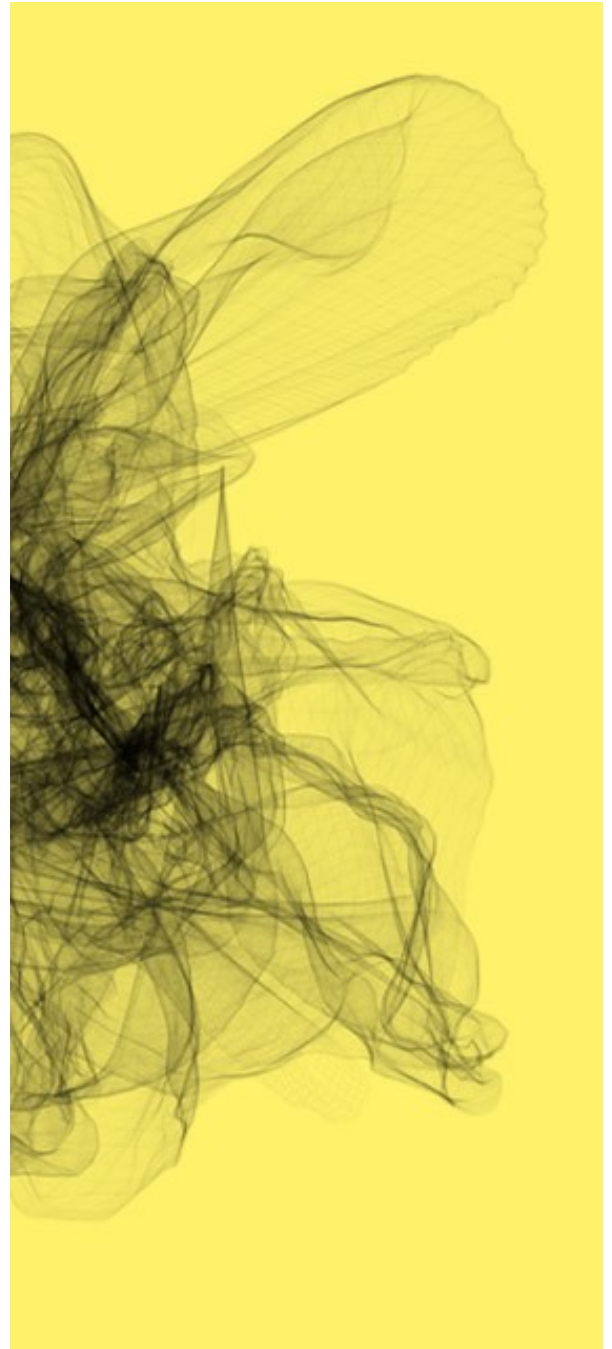
Kelimelerin anlamlarının değiştiği gibi yüz ifadelerinin çağrıştırdıklarının da değiştiğini fark edersiniz. Aynı dilde ama farklı anlamlarda konuşan insanlar olduğunuzu anlarsınız. Bu durum sizin yalnızlığınızı daha da artırır ve hemen kendi dünyanıza dönmek istersiniz.

Tarihte takılıp kalmak, toplumlardaki mücadele azmini, rekabeti, üretimi, kaynaşmayı, paylaşmayı, daha iyisini ve daha fazlasını isteme duygusunu, empati yapma yeteneğini de yok ettiği için onları tembel ve tek düze haline getirir. Tarihte kalmak aynı zamanda bugüne sırt dönmeyi doğurduğu için onları yönetmek kolaylaşır. Bugünün dünyasında olanlara meyletmeyip, onları anlamaya da çalışmadıkları için egemenlerle pek karşı karşıya kalmazlar.

Ancak bugün de gettolar, dışa kapalı topluluklar, mahalleler oluştursalar da tarihi fiili olarak yaşamaları mümkün olmadığı ve bu imkânsızlık her gün biraz daha arttığı için eskisi kadar mutlu da olamamaktadırlar. Bir noktadan sonra tarih, afyon olma özelliğini de yitirmektedir. Veya başka bir deyişle tarihte takılıp kalmanın uyuşturucu etkisini hayatın acı gerçekleri karşısında kaybetmektedir.

Bir noktadan sonra dinginlik tedirginliğe, tedirginlik korkuya, korku kişilik zaaflarına yol açmaya başlamaktadır. Bugün de daha çok bunlar yaşanıyor ve çift kişilikli şahsiyetlerin sayısı artıyor. Tarihte yaşama tutkusu hem tarihin tahrifine hem de bugünün buharlaşmasına neden olduğu gibi, hayatı da insansızlaştırıyor. İnsanları, hareket eden nefes alan mumyalara çeviriyor. İnanmıyorsanız çevrenize bakın.

Bunun niçin böyle olduğunun dün ve bugün açısından farklı nedenleri vardır ama tarihi olaylar bugün bile anlatanlar tarafından daha dün yaşanmış gibi anlatılmaya devam edilir. Televizyon ve internetin yaygınlaşmadığı dönemler için bu durum daha bir gerçekse de günümüz insanını pek yabancı olduğu şey de değildir. Efsene ve mitlerin eski güçlerini kaybetseler de hala varlıklarını sürdürüyor olmaları bunun en önemli kanıtıdır.

MUHAMMED İKBAL VE “KÖLELERİN NAMAZI”

FAHRİ SARRAFOĞLU

Değerli okurlarım, hani derler ya kitabın ortasından başlamak diye; bu sefer izninizle efendim, bendeniz kitabın ortasından başlamak istiyorum. Hem de sizlerin çok değerli olan zamanınızı da almamış olurum. **Muhammed İkbâl'in “Kölelerin Namazı”** başlıklı dikkat çekici bir şiiri vardır. Bu şiirin yazılışına ilham veren olay, 1935 yılında *Türk Kızılay heyetinin Pakistan'ın Lahor şehrine yaptığı ziyaret* sırasında yaşanmıştır.

Türk delegasyonu, ziyaretleri esnasında birlikte namaz kılmak üzere bir camiye gider. Namazı kıldıran imam, namazı alışılmadık derecede uzun tutar. Namazdan sonra delegasyon başkanı, bu durumun sebebini **Muhammed İkbâl'e** sorar. İkbâl'in şiir ile verdiği cevap oldukça manidardır.

İman mücahidi Türk, namazdan sonra bana sordu:

İmamlarınız ibadette niçin bu kadar ağır?

Hür iman bekçisi, kölenin namazını anlayamamıştı.

Hür insanların yapacak daha birçok işi vardır.

İbadetten başka bir şeyi olmayan köle ise ne yapacaktı?

Değerli dostlar, İkbâl'in eleştirdiği “köle”, fiziksel anlamda esir olan biri değildir. Burada kastedilen; pasif, taklitçi, düşünmeyen, ibadeti yalnızca uzun ritüeller ve şekilsel gösteriş olarak algılayan kişidir. Bu anlayışta namaz; insanı hayata hazırlayan bir bilinç hâli değil, eylemden kaçışın ve gerçek dünya sorumluluklarından uzaklaşmanın bir aracı hâline gelir.

Kur'an-ı Kerim'de iki sûre vardır ki benim hep gözümün önünde ve hayat

düsturumdur. Nedir o? *Müzemmil ve Müddesir sûreleri*. Neden bu iki sûre önemli dersiniz, her iki sûrede de **Hz. Peygamber'e (s.a.v.)** hayatın içinde aktif olarak yer alması, adeta vardiyada olması gerektiği emredilir. Dolayısıyla bizlere de aynı şekilde tembellik değil, aktif bir biçimde hayatın içinde olmamız gerektiği bildirilir.

Peki, **İkbâl'in** yıllar önce kastettiği kişiler için ibadet, özgürleşmenin ve dirilişin yolu değil; tembelliği, korkuyu ve ataleti meşrulaştıran bir sığınaktır. *İkbâl'e göre köle ruhlu insan, ibadeti dünyayı değiştirmek için değil, dünyadan kaçmak için kullanır. Buna karşılık hür insanın ibadeti, onu düşünmeye, üretmeye ve harekete geçmeye sevk eder. Hür insan namazını kılar; ardından dünyada adalet, ilim, emek ve sorumluluk için çalışır. Namaz onun için pasif bir bekleme değil, aktif bir hazırlık, bir diriliş çağrısıdır.*

Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.) bu hakikati şu hadis-i şerifiyle ifade etmiştir. **“İnsanların en hayırlısı, insanlara faydalı olandır.** Kur'an-ı Kerim'de ise bu anlayış, emek ve sorumluluk bilinciyle şu şekilde temellendirilir: **“İnsan için ancak çalışmasının karşılığı vardır.”** (Necm Sûresi, 39. ayet) Kısaca, **“Namazımız bizi harekete geçirmeli”;** eğer harekete geçirmiyor, düşünmeye sevk etmiyorsa; sadece birtakım hareketler ve ezberlenmiş sözlerden ibaretse, bu **“Kölelerin Namazı”dır.** Hür Müslüman'ın namazı ise onu dünyada adaletin, ilmin ve direnişin neferi yapar.

Muhammed İkbâl

Bu satırların yazarı, yıllar önce İstanbul'da benzer bir durum yaşadı; onu sizlere aktarmak istiyorum. Uluslararası MÜSİAD

Fuarı'nda, iki yılda bir düzenlenen ve pek çok İslam ülkesinden katılımcının olduğu büyük bir organizasyonda, en önemli etkinliklerden biri fuar alanında kılınan cuma namazıydı. Cuma namazına *Afrika, Avrupa, Balkanlar ve Orta Asya'dan gelen Müslümanlar katılıyor*, adeta küçük bir hac kalabalığı oluşuyordu.

Bir cuma günü, dönemin tanınmış bir hocası hutbeyi önce Arapça, sonra İngilizce ve ardından Türkçe okudu. Bu hutbeler toplamda bir buçuk saat sürdü. Hutbenin bu denli uzatılması, fuar gibi önemli bir ortamda ve binlerce kişinin katılımıyla düzenlenen cemaatin namazı terk etmesine neden oldu. Sonuçta, geniş bir cemaatin toplanması beklenirken yalnızca üç saf insan namazı tamamlayabildi. Düşünün; iki yıldır bu anı bekliyorsunuz, cami için ayrılmış olan bölüm tıklım tıklım dolu fakat uzayan hutbe yüzünden camide neredeyse kimse kalmıyor.

Tekrar İkbâl ve kölelik konusuna dönecek olursak, **Prof. Dr. Mehmet S. Aydın'ın İslâm Felsefesi Yazıları** adlı eserinde Muhammed İkbâl'in din-hayat ilişkisine bakışı ele alınır. Özellikle "*Kölelerin Namazı*" başlığı altında verilen bölüm, İkbâl'in pasif ve hayattan kopuk bir dindarlık anlayışına yönelttiği eleştiriyi son derece çarpıcı biçimde özetler. Mehmet S. Aydın'a göre İkbâl ; *ibadeti hayattan kaçışın bahanesi hâline getiren anlayışı sert*

biçimde eleştirir. Ona göre gerçek iman: dünyadan el çekmek değil, dünyayı dönüştürmeye yönelik aktif bir bilinçtir. Bu çerçevede İkbâl'in Bal-ı Cebrâil (Cebrail'in Kanadı) adlı eserinde yer alan "Kölelerin Namazı" şiiri örnek olarak verilir.

İkbâl'e göre irade hürriyeti:

1. Yaratıcı Benlik (Ego) ve Özgürlük

İkbâl'in felsefesinde "*ben*" (ego), dinamik ve harekete geçiren bir güçtür. İrade özgürlüğü, benliğin kendini gerçekleştirmesi ve sürekli bir eylem içinde olması demektir.

2. Faaliyet ve Direnç

İkbâl'e göre özgürlük, pasif bir hâl değil; dirençle ve mücadeleyle şekillenen aktif bir süreçtir. İnsan, engelleri aşarak kendi potansiyelini ortaya çıkarır.

3. Dinamik Tevhid Anlayışı

İkbâl'in Allah-âlem ilişkisi sürekli bir yaratma ve değişim üzerine kuruludur. İnsan iradesi de bu dinamizmin bir parçasıdır.

4. Mevlânâ'dan Etkilenme

İkbâl, Mevlânâ'nın irade ve aşk vurgusundan derinden etkilenmiştir. Ancak bu etkiyi modern bir felsefi ve toplumsal canlanma projesine dönüştürür. Mevlânâ'daki "*aşk*", İkbâl "*yaratıcı eylem*" ile birleştirir.

Muhammed İkbâl'in "Kölelerin Namazı"

eleştirisi, yalnızca bir şiir ya da tarihsel bir anekdot değildir; İkbâl'in karşı çıktığı şey ibadet değil, ibadetin hayattan koparılmasıdır. *Namaz, insanı dünyadan uzaklaştıran bir sığınak değil; dünyayı daha adil, daha ahlaklı ve daha yaşanır kılmak için ayağa kaldıran bir bilinç hâlidir.*

KAVAKLARI KESMİŞLER

SERKAN DEMİRALP

Anadolu'da bir köy. Arkasını Aygar dağlarına yaslamış ön tarafı ise ova. İlçe yolundan sağa sapınca üç km kadar dar toprak yoldan kıvrılarak ulaşıyor. Yolu iki tarafı tarla dolu. Buğday, nohut, mercimek yoğun bu bölgede. Yaklaştıkça daha sulak yere ulaşıyor ve üzüm bağları solda kalıyor. Bağları geçince mezarlık ve çeşmeye varılıyor. Hayatın en gerekli ögesi olan su ve bitişini gösteren mezarlık insanın yüzüne iki gerçeği beraberce çarpıyor.

İlerde solda bir toz bulutu var. Harman yerinde çocuklar top oynuyor. Çoraplarını pantolonlarının paçalarına çekmişler. Lastik ayakkabıları bazen ayaklarından çıkıyor. Ya büyüklerinden kalmış ya da seneye de giysinler

diye büyük almış babaları. Şehirlerde bile göz ardı edilen planlama burada hayat şartlarından dolayı daha doğru uygulanmış. Düzlük ve ovaların verimli toprakları tarıma ayrılırken dağ yamaçlarının sert ve sağlam zeminine kerpiç evler yapılmış.

Yolun yanlarında sağlam soltu uzanan evler artık daha boş. Gençler büyük şehre çalışmaya gitmişler. Açık olan ilkokulda öğrenci sayısı az. Tüm sınıflar aynı ortamda ders görüyor artık. Onlar da tatile erken girmişler. Oyun oynamak gibi şansları pek yok. Ailelerine tüm tarla, bahçe ve hayvancılık işlerinde yardım ediyorlar.

Köyün içinden geçip dağa doğru tırmanan yol şehirli çocuğun büyük dedesinden kalan su

değirmenine gidiyor. Yol yürüyerek kırk beş dakika sürüyor. Eşeğe kuzenleri ile dönüşümlü biniyorlar. Cumhuriyetin ilk yıllarından beri çalışmış olan değirmen artık boş. Büyük dededen sonra dede çalıştırmış. Erken yaşta göçünce dünyadan bir süre amcaları buğday öğütmeye devam etmiş. Sonra onlar da büyük şehre göçmüşler. Köyün tek değirmeni zamanında durmadan çalışırken artık âtil durumda kalmış. Elektrik gelmiş ilçeye. Traktör de daha fazla. Elektrikli değirmende öğütmeye köylü artık ilçeye gidiyor.

Çocuklar nenelerine boş değirmene biraz göz kulak olmak hem de yanındaki bahçeyi sulamak için gideceklerini söylüyorlar. Ancak amaçları biraz hoşça vakit geçirmek. Piknik yapmak, değirmenin sırtını verdiği derenin küçük şelalesinde biraz serinlemek. Belki aşağısında birkaç balık tutup ateşte ızgara yapabilmek. Eğer tutamazlarsa nenelerinin yaptığı çökelekli dürüme talim edecekler. Yufka ekmeğine bahçeden biraz da yeşil soğan ve maydanoz biçip ekleyecek yanlarında getirdikleri camız yoğurduna kaynak suyu ekleyip güzel bir ayran yapacaklar. Üstüne de yabani erik ağacına ve alıç çalılarına dalacaklar. Bir avuç çay da getirdiler, közde bir de keyif çayı çok iyi gidecek.

Bu hayallerle derenin üstündeki küçük köprüyü geçip değirmene varıyorlar. Değirmenin

sağındaki düz bölgede bir anormallik görüyorlar. Orası kavaklık. Vaktiyle dedeleri dikmiş. Kavaklar büyüdüklerinde kesip satacak oğluna düğün yapacakmış ömrü yetmemiş. Sık ve düzgün dikilmiş kavaklar yerinde yok. Rüzgârda hışırdayan yaprakları ve ince dalları yerlerde. Para edecek kalın gövdelerin yerindeyse yeller esiyor. Düzenli bakılmadığını fark edenler hepsini kesmiş götürmüşler.

Çocukların moralleri bir anda bozuluyor. Nenelerine kötü bir haber verecekler dönüştü. Neyse ki yanlarında bu olayı delillendirebilecek bir cihaz var; fotoğraf makinesi. İlçeden çıkmadan otuz altı pozluk bir Kodak film taktırmışlar. Amaçları hatıraları ölümsüzleştirmekken şimdi birkaç poz kavaklara gidecek. Kavaklardan kalan dalları arkalarına alıyorlar. Sırayla üzgün bir yüz ifadesiyle yerdeki dalları göstererek poz veriyorlar. İlçeye gidince fotoğrafçıya makineyi verip filmi çıkarttıracaklar. İnşallah çektikleri hiçbir poz yanmaz.

TASAVVUF SOHBETLERİ AŞKIN MİSAL İLE TARİFİ

ŞEMSETTİN KESER

Çorumlu Mustafa Rumi hazretlerinin anlatımıdır: "Aşk ne şeydir, nasıl olur dersen sana bir temsil ve hikâye ile aşkı beyan edeyim. Bir deveci devesini kaybetmiş. Aramak için sahralarda dolaşırken çeşme başında bir kız görmüş. Bu kıza acep devemi görmüş müdür diye sorayım demiş. Yanına yaklaşıp buralarda deve görüp görmediğini sormuş. Kız ona, "babam beni dayımın oğluna verecek, ben onu istemiyorum, ben filana varacağım" demiş. Deveci tekrar, "kızım ben senden develeri soruyorum..." Kız tekraren ; "canım emmi, dedim ya ben ona varmayacağım, filana varacağım" demiş. Deveci birkaç defa böyle tekrar tekrar sormuşsa da fayda vermemiş. Kız her seferinde aynı şeyi tekrar edip aklındaki söyleyormuş. Deveci anlamış ki derdini anlatamayacak.. Oradan uzaklaşmış... **İşte aşkı ilahide olan bir kişi böyle olmalı. Yani aşkı ilahiden başka bir şey bilmemeli...**"

İBADET ETMENİN SINIRLARI

Nahl 16/99 ayetinde "Sana yakın gelinceye kadar Rabbine ibadet et" ayetinden anlaşılacağı üzere ibadet hakk al yakın mertebesine kadardır, ondan sonra "ubudet"başlar. Zira "ibadet" hakkın emrine nefsin zorlukla ve zevksiz teveccüh etmesidir. "Ubudet" ise mertebe-i yakinde nefsin kendi sıfatından fani ve ruhun sıfatı zahir olması sebebiyle HAKK'IN HİZMETİNE ZEVK İLE KOŞMASIDIR. Karşılık ücreti görene (zevki tadana) zorluk olmaz. Bunun için savaşta, gideceği cenneti temaşa edenler beden uzuvlarından vazgeçip düşman üzerine saldırırlar. Kör ne yapsın ki. O ancak nefsinizi tehlikeye atmayın ayetini vird edinerek teselli bulmaya çalışır ancak bu kendini aldatmadır.

ÜSTÜN OLDUĞUNU SANMAK KAHRA UĞRAMAKTIR

Hırsız eve girer. Ev sahibinin altınlarını çalar. Ev sahibi kahrolur. Ancak polis yetişir ve hırsız yakalar. Aslında hırsız kahrolmuştur. Bu örnekte olduğu gibi, dünyevi makamları nedeniyle kuvvetli olanlar adaletsiz davranıp zayıfları kahrettiği vakit aslında kendi kahırlarına cüret etmişlerdir. Çünkü KAHHAR olan Hakk hazır ve nazırdır. Bu kötü fiilin karşılığı mutlaka doğmuş ve büyümektedir. Mutlaka babasını bulacaktır.

MUSTAFA HAKİ HAZRETLERİNİN SOHBETİ

"Ashab-ı Kiram, sohbet ile yükseldi. Dini bildirenlerdir. Onlara dil uzatan, dini yıkar. Onların imanda ayrılıkları yoktur. Hepsı bütün velilerden üstündür. İnsana lazım olan önce Ehli Sünnete uygun olarak inanmak, sonra Allah Teala'nın emir ve yasaklarına uymak ve tasavvuf yolunda ilerlemektir. İslam'ın temeli, Ehlî Sünnet alimlerinin bildirdiklerine inanmak ve yapmaktır." "Müslüman temiz toprağa benzer. Temiz toprağa her şe atılır. Hakaret görebilir, eziyet görebilir, cefaya uğrayabilir. Lakin ondan hep güzel ,temiz, faydalı şeyler çıkar. Müminin, insanları ayırmadan hepsine aynı şekilde davranması ve güzel ahlaklı olması lazımdır" "Bir kimsenin havada uçtuğunu, su üzerinde yürüdüğünü görseniz, İslamiyet'in emir ve yasaklarına uymaktaki hassasiyetine bakınız. Şayet bu tam ise ona uyabilirsiniz. Eğer emir ve yasaklarda gevşeklik varsa hemen ondan uzaklaşınız. Çünkü zararı dokunur."

RUHUN ÜÇ ÇEŞİDİ - Hz. Kenan Rifai
k.s.

Üç çeşit ruh vardır. Biri hayvani ruhtur ki bu hem insanda hem hayvanda bulunur. İkincisi ise ruh-ı revandır ki insanda bulunur ve uyku halinde de bedenden ayrılıp birçok şeyler görür. Rüyada gezip konuşmak, oturmak kalkmak gibi. Vücut yataкта hareket etmeyip sabit dururken ruhu revan bu işleri yaparken vücut ile alakasını da kesmiyor. Rüyada korkulduğu zaman bağırma, ağlama vs. halleri bu irtibatın delilidir. Bir de İzafî Ruh vardır ki o ancak bir kâmil insana vusul ile kazanılır. İşte cezbeyi kabul eden bu ruh, can-ı can-ı candır. Yani bir can vardır. bunun içinde bir can daha vardır ki o da Hakikat-i Muhammediyye'dir. Bir can daha vardır ki sırrullahtır. Allah'tır. Yani can-ı can-ı can budur" Hz. Kenan Rıfai

AKRABALIĞIN HAKİKATI
NEDİR..? SULBİYET NEREYE
KADARDIR..?

Akrabalığı aynı sulbten (aynı ana babadan) doğanlar için algılarız. Ana, baba, kardeş, yeğen, amca-dayı hala-teyze, oğlan-kız şeklindeki bu tarif ne derece doğrudur? Kaderleri farklı olanlar nasıl yakın olurlar. Ana-babayı anlıyoruz. Say-ü gayret ve emekleri var üzerimizde. Evlad-ı da anlıyoruz, ihtiyarlığımızın sigortası. Aynı ilahi ismin terbiye ettikleri kişiler duygu, düşünce yönünden

birliktelikleri daha kolayken, illaki sulb aramak gerekli midir akraba olmak için? Din kardeşi olmak aynı okula devam ettiğimizi gösterir. Aynı okulda sınıfımızda bulunan kişilerle olan arkadaşlığımız nerde, farklı sınıflarda olan kişilerle olan alakamız nerde? Bu açıdan değerlendirdiğimiz de aynı mürşitte bir araya gelmiş olanlar kurbiyyette ileri olanlardır. Miras da ortaya çıkan durum, akrabalığın kuvvetini gösterir.

MİRAC

Yükselmek anlamındadır. Saygı duyduğumuzu hep yükseltiriz. Peki Hakk'a yakın olmanın yukarı-aşağı ile alakası var mıdır? Yoktur. Yukarı-aşağı kavramı bizim varlığımızın gereğidir. Bizim konumumuza göre yukarı-aşağı ölçülerini koyarız. Varlığımızın hapsinden kurtulursak yok için aşağı-yukarı-uzak-yakın-tez-geç gibi zaman ve mekân ifadeleri kalır mı? Varlığın mağrurluğundan kurtul ki miracın mümkün olsun.

PEYGAMBERLER VE TABİ OLDUKLARI İLAHİ İSİMLER

Efendimiz buyurmuştur; "benim miracımın, Yunus'un miracı üzerine fazileti yoktur" Efendimizin miracı (Hakk'a ulaşması) semada arş üstünde oldu.

Hz. Yunus'un miracı balık karnında vaki oldu. Resul olmak cihetinden Peygamberler arasında efdaliyyet yoktur. Bakara 2/285: Resullerden hiçbirinin arasını tefrik etmeyiz" şeklinde bu manaya işaretler. Ancak Bakara 2/253 "Bu peygamberlerin bazısını bazısı üzerine tafdil ettik" ayetinden ise şunu anlamak gerekmiş. Her peygamberde zahir olan ahval, o peygamberin tabi olduğu bir ismi ilahinin icabatı dairesinde vaki olur imiş. Hz. Salih Peygamber İsmi Fettah, Hz. Musa ismi Zahir, Hz. İsa ismi Batın'ın mazharıydılar. Peygamber Efendimiz bütün isimlerin mazharı olmakla kendisinde galip olan sadece bir isim yoktur. Bu nedenle cümle enbiyaya imamlık yaptırmıştır.

TAHT'TAN VE TAC'DAN KAÇMAK

Sahabenin haliydi. İmam Azam Ebu Hanife bu nedenle kadılık makamını kabul etmedi. Bilmekteydi ki vereceği hükümleri kabul etmeyecek bir hükümdar mevcut. Bilmekteydi ki hükümdar, nefsi doğrultusunda kendisinden fetva isteyecek. Ebu Hanife

bilmiyor muydu ki bir saatlik adaletin yüz yıllık ibadete bedel olduğunu. Biliyordu. Ama saltanat sahiplerini de yaptıkları zulmü de biliyordu. Üstelik bu saltanat sahipleri İslam adına hareket ettiklerini ifade etmekteydi. ***Kılıç adaletin bir adım önünde olduğu müddetçe İslam yaşanamaz.***

***KUTLU ZAMAN ,KUTLU MEKAN-
KUTLU DURUM***

İnsan, Mürşidi-i Hakiki olan Allah'la ile birlikte olduğu "an-Mekân-Hal" o kimse için kutludur. Diğer bir anlatımla, kul, Cenabı Hakkı

ne zaman anar, ona olan muhtaciyeti nedeniyle O'nu ister ve tefekkür ederse, bu hali doğuran zahiri şartları kutlu kabul etmek gerekir. Ekseri insan için bu durum nefsin hazzetmediği şartlardır. Bela, hastalık, musibet vs. mümin bu durumu kazanç kapısı olarak değerlendirirse kayıpların kazanca tahvil edildiğini görür. "Rabbena atina fiddünya haseneten ve fil ahireti haseneten fegına azaben nar"

DAİMA SEÇİM KAZANANLAR

Sanmasınlar ki bu sonuç Hakk yanında makbuliyetlerinin gereğidir. Çünkü "ömür uzatılırsa meşakketler başlar" bir düsturdur. Çok yaşlı bir insan beşerî ihtiyaçlarını dahi göremez, muhtaç, acınacak bir şekilde başkasının yardımını gözlediği gibi bedenen de acıları duyar. Bireyin başına gelen bu hal, bireyin oluşturduğu topluluklarında başına gelecektir. Bu nedenle ***adalet ve nimete şükür gerekir.*** Şükür ,sadece dil ile "Elhamdülillah" demek değildir. ***Adalet*** sana emanet edilen bir kibrit parçasında tüm milletin hak sahibi olduğunun idrakinde olmaktır. Nefsine olan harcamalar da dahi. Kaybetmekteki kazanç ise tamamıyla bambaşkadır. Tıpkı Hudeybiye anlaşması

akabinde kırık kalpli ashabına "İnna Fetahna" ile müjdelendiler.

KALPLERDEKİ GEL-GİT LER

Seyri süluk esnasında bu hale büyükler, acaba- receba diye bir tabir kullanırlar ki mürşide (manevi olan kabul edilen Allah adamına) karşı müridde hasıl olan gel gitleri ifadeden kinayedir. Şüphesiz bir an olur kalp mürşitten dolayı çok rahattır ki büyükler buna bast (manevi ferahlık, rahatlama) hali der. Zaman olur kalpte şüpheler oluşur. Acaba diye başlayan şüphelerdir. Bu hal, vesvese suretiyle şeytanın kalbe attığı düşüncelerdir. Kamil olan mürşid bu hususta bazen kendi hakikatini gizlemek için yanlış davranışlarda da bulunabilir. Melamet meşrepli olanlar daima kendilerini setretmek için nefislerini tan edici haller içinde olurlar. Şöhretin, bilinmenin, tanınmanın afetlerinden kendilerini korumak için böyle yaparlar. Çünkü ameller niyetlere göredir.

KABENİN TUTUNANLAR

ÖRTÜSÜNE

Herkes bir gaye ile Kâbe örtüsünü tutar ve niyaz eder: Ya Rab bize cemalini ver diyenler ki bunlar aşıklardır. Ya Rab bize cennetini ve nimetlerini ver diye yalvaranlardır ki bunlar ehli ibadet ve zahitlerdir. Ya Rab işlerimizi iyi eyle,

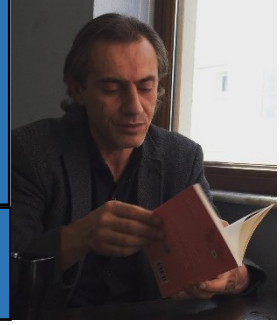
rızkımızı artır, sağlığımızı ver diyenlerdir ki bunlar ehli dünyadır. Ya Rab, bizi ehli İslam'a karşı galip getir diyenlerdir ki bunlar Mekke müşrikleridir. Bedir harbi öncesi Kâbe'nin örtüsüne tutunup böyle yalvarmışlardı. Yalvarışın zahir sureti Kâbe örtüsüne tutunarak yapılır. Yalvarışın hakiki sureti pir eteğini tutup, onun yolundan gidilerek yapılır.

DÜNYADAN ŞİKÂYET

Büyükler dünyadan şikâyetle asla rıza göstermezler. Sureti istimale göre (kullanım durumuna göre) dünya hem makbul hem kötüdür. Dünyayı içimize sokmaz, Allah işine muavin olarak kullanırsak, çok iyi ve çok makbuldür. Bilakis dünyayı ,yani dünyanın muhabbetini içimize sokarsak, dünya işleri ve meşguliyeti bizi, zikir ve fikrimizden ve huzurumuzdan alıkoyar. Bu durumda dünya hayatı bizim için kötü neticelenir.

TİRYÂKİSİYİM

İLHAMİ İNCEÖZ

*İşk ile virân iden göñlini ma'mûr istemez
Hâtırın mahzûn iden bir lahza mesrûr istemez*

*Hâk-sâr olup hevâ-y-ile gubâr olan göñül
Hâk-i râh-ı yârdan bir dem özin dûr istemez
Çağ açıp kapatan Avnî)
Fatih Sultan Mehmet*

Ben yalnızken bana diyor ki: ‘*Aşk ile gönlünü viran eden, aşkı bırakıp o viran halinden eskiye dönmek istemez. Hüzne alışmış gönül de, bir daha sevince ermek istemez.*’ Bu gazelin sahibi, devletleri, orduları yenmeye, imparatorluk yıkmaya o kadar alışkındı ki, Avrupa’dakileri de bir yoklayım, bakalım kaç elde kalır, demek üzere; tiryakisi olduğu zafere ve sefere hazırlanırken, maalesef vefat etti.

O da hayatıyla bir yalnızdı aslında. Kazandığı başarılar, onun çoğu imkânsız işin zirvesinde tek ve yalnız olarak anılmasına yaradı. Kötü bir şey değil bu. Bir imparatorluk sahibisin ama tahtta, başarma da eşin benzerin olmadığı için yapa yalnızsın. Bu da kötü bir şey değil. Üstelik o hayat, ondan sonra gelen, başka hiç kimseye de nasip olmayacak iken! Devlet kapatmaya tiryaki Avnî ile sözü açtım ama konuşmak istediğim aslında gazelin de imâ ettiği şeylerden sadece biri. İnsan sevdiklerini hep

anar, hep konuşmuş. Sevdikleri yanında bağı bulunduklarını, bağlı olduklarını, bağlılık duyduklarını da... Bu yazı da onlardan biri üzerine öylesi bir içlenme, öylesi Avnî hislere bağlı bir yazı işte!

Tiryâki olmak ya da *Bağlanmak*, *bağlılık* dediğimiz şey, psikolojide bir insanın, başka bir kişi yahut “şey” den sıcaklık, yakınlık, fayda bekleme eğilimi ve bu kişi ya da şey, bekleyen veya uman kişinin yanında olduğunda, o bireyin kendisini güvende hissetmesi demektir. Psikoloji veya psikolojinin farklı dallarında kaç çeşit *bağlanma* vardır bilemem. Bildiğim doğru ise, üç-beşten az değildir. İnsan ilişkilerini düşündüğümüz zaman, bizi götürdüğü yerdeki asıl sayı, o kadarıdır. Diğerlerini anlatmayacağım ama bildiğim bir türü var ki, ömrümü kendine, belki de bana hiç fark ettirmeden esir almıştır. O da ‘*Yalnızlığa Bağlanma*’dır. Ve konumuz olan bu tür, bendeki en büyük kusurdur.

Yalnızlığa bağlanma aslında, tüm insanlar için genel olarak bir kaçış içerir. Çevresindeki insanlardan zarar görmüş insanların, yalnızlık gölgesinde doğa ya da hayvanlara doğru sergilediği eğilim ya da eğilim türlerinden biridir. Basitçe anlaşılması gereken

bu tanımdır. Ama ayrıntılı olarak ele alırsanız, sadece bu yönüyle ilgili olarak sayfalarca konuşulması gerekir. İnsanların neredeyse tamamının, yaşantısının en azından bir dönemini ya da belli zamanlarını yalnızlığa yem etmiş olması, bunu ortaya koyar.

Şehir hayatlarında kalabalık yalnızlıklar yaşayan insanlar haricinde, insanların muarız kaldığı pek çok yalnızlık çeşidi de buna dahildir. Ama konuyu açıp, daha da ayrıntıyla uzatmadan kendi yalnızlığımdan konuşmaya devam edeyim... *Yalnızlık benim için farklı bir dünyadır. Yalnız kalmak, yalnız düşünmek, yalnız savaşmak, yalnız olmanın türlü halleri, sizi pek çok kötü durum ve olgudan koruduğu gibi, pek çok kötü sonuçtan da uzak tutar. Kötü alışkanlıklardan da insanları uzak tutar aslında. Eğer sahibi, yalnızlığını doğru kullanabilirse... Ama insanların pek çoğu bunu başaramamıştır. Başaranlar ise hayatlarına olumlu etkileri olan kazanımlar sağlamıştır.*

Kötü kalpli insanların dünyalık kahrını, bozukların riyâsını, izansız yalancılığını, hak bilmez âdiliğini çekmek yerine sığındığım limandır. Yine her devirde insan sahtekârlıklarını, göstermelik hâllerini, yapay mutluluklarını, bitmeyen aptallıklarını, cahil ukalalıklarını, soysuz alçaklıklarını paylaşmak ya da yaşamak yerine, yalnızlığında, bahsettiğim bu insanlar hakkında kitaplarla konuşmak, bana her zaman daha çok huzur verir. Vermiştir! Bağlıyım, tiryakiyim, evet alışmışım buna! Belki tedavisi yoktur. Tarifi de yok belki, bu hastalığın! Ne bileyim, ben belki çok umursamadım onu ne kadar sevdiğimi. Ama yalnızlık, bana kendisini bazen çok sert

hatırlatıyorsa da ben onu hep geçiştirdim. Kendimi avutmanın bir yolunu buldum, yani yine kitaplardan öğrendiğim usullerle savundum kendimi.

Doldurdum yalancı günleri, yapay eğlencelerle... İnsanlar sevdim, insanlara güvendim mesela... Hayvan besledim, hayvanlar sevdim, doyurdum onları ölene dek. Onlara, kötü insanlardan daha çok güvendim. Maçlara gittim, filmler izledim, denizi, dağı ziyaret ettim. Geçmiş milletlerin izlerini araştırdım, dikildim onlar gibi dünya göğü altında, harabe bir tapınak misali. Onlara da güvendim. İzlerinde ışıyan saf insanlık resimlerini izleyerek durulaştırdım kendimi. Sonra insan olmanın hazzıyla, "Ben buradayım!" dedim, "soluk alıyorum, yaşıyorum, düşünüyorum, konuşuyorum... Bakın, ben buradayım, sizler gibi, bu topraklarda!" dedim, hatta ağzım dolu övgülerle o kötü ruhlu insan evlatlarının, gelmişini geçmişini astım, kuruttum, düzledim, temizledim.

Unutmadım, o kötü kalplilerin soysuzluğunu, alçaklığını her şiirimde, her yazımda konuştum... Onlar yüzünden bir yalnızlık bahçesinden öte şehir bilmediğimi, yalnızlar sokağından başka bir sokağa girmediğimi, yalnız dağlardan başka dağları resmetmediğimi, tenhada tek başına akan nehirlerden başka suları sevmediğimi, konuşmadığımı anlattım durdum. Bu bana göre çok güzel bir şey. Bu bana özel gelen bir şey. Ama şunları da hatırlatmadan geçmeyeyim... Yalnızlık üzerine, günlerce, saatlerce konuşulabilir fikrimce. Eskiler hep, bayram günlerinin hüznünü konuşurdu, yalnızlık üzre bir

mevzu açıldı mı... Dostluklardan başlayan ve insanların sorumsuzluğuna kadar ne açıdan bakılırsa bakılsın, yalnızlık sohbeti eskiler için, mihenk taşıdır. Onunla her şey kıyaslanır. Onunla yan yana örneklendirilir, büyültülür, küçültülür, hakikat mi yalan mı olduğu onun sayesinde kararlaştırılır.

Kimsesizlik, unutulmak, hicran ya da hüsrân gibi ya da benzeri bir olguda dahi en basit bir konu açıldı mı, yine yalnızlık merdivenlerine gelir dayanırdı, yaşamaktan yorulmuş diller... Ya da illaki huzurevine düşmüş yaşlıların acısını, kendi evlerinde kimsesiz hayata veda etmiş kimseleri, ailesi şehirlere dağılmış ama kendi köyde bir başına kalmış kimseleri, içlene içlene anlatırlardı. Bunları konuşan insanlar, *‘‘Kaderim böyle olsun istemiyorum!’’* der gibiydiler. Ben de bu evde, yalnızlığı azıcık da olsa genç sayılabilecek bu yaşında hissedebiliyorsa, aslında bana, ileri de gelecek vaad eden bir hayat görünmüyor demektir. Kendimi o yaşlıların yerine koyuyorum bu satırlarla, belki de. Hep kötülük gördüğüm insanlardan kaçışın sonu kitaplar, kitapların sonu ağır yalnızlık, ya yalnızlığın sonu?

O tünelin ucunu henüz görmedim ben, elbet göreceğim. Ve belki gören varsa diye, onun yalnızlığından okumak için, didikliyorum kitapları hâlâ. Ya sen, ne durumdasın ey okur? Ya sen, düşünüp duran, ey içimde *‘‘Ki!’’* Dedim ya, bir zamanlar... Yalnızlıktan kurtuluşun reçetesi olarak çok küçük yaşlarda kitaplara, su bulmuş bedevi susuzluğuyla sarıldım, ama gel gör ki, bana tek sevgili onlar kaldı, tek sığınak oldular. Şimdi onlardan öte sevdiğim, görüştüğüm, tartıştığım, konuştuğum, sohbetini

dinlediğim, nasihatini tuttuğum, yanında olmaya uzun süre katlanabildiğim, kimse yok! İnsanlardan öyle farklı, öyle akıllı, öyle dürüst ve öyle samimiler ki... Ve çok kalabalıklar! Kızma ey okur!

Ama haksız mıyım? Onların dostluk ateşine sığındığında kendini yalnız hissetmiyorsun. Onların kavgasına el uzattığında bir hiç değilsin. Onların çılgınlıklarını duyduğunda, sen de varsın! Onları dinlediğinde huzuru paylaşıyor, hüznü anlıyor, acıyı bölüyor, sevinci alıyor, derdi bırakıyorsun, ya da dert sahibi oluyorsun; sonra belki de ya hâline şükrediyor ya kendine kahrediyorsun, elinden başka bir şey gelmediğinden. Olsun! Seni bilemem ey okur, ama bu benim için, ne güzel bir şey! Acıyı, hüznü, hüznülenmeyi seviyor muyum, bilmem! Belki de bu yüzden kitapların anlattıkları hoşuma gidiyor. Belki de hayır! Ama belki de yalnızlık kadar hüznün ve acının da tiryakisiyimdir, en az kitaplar kadar. Bu yüzden bazen durup durup diyorum ki O’na:

‘‘Tanrı ’m! Nasıl bir ölüyüm ben!

İçinde, kendini diri taşıyan!’’

Hoş gören âkil fenâ tavrını şöhret gözlemez

Künc-i uzlet isteyen kendüyi meşhûr istemez

Işk nakdi bir hazînedür aña yokdur zevâl

Mâlik olan ‘Avnîyâ bir gence gencûr istemez

(Fatih Sultan Muhammed Mehmed Han-Avnî Divânı)

Yok olup gidecek bir fanilikte yaşadığını bilen akıl, hayalinde şöhret gibi gereksiz zirveleri gözlemez. Bilir ki tenhada ne güzellikler, yalnızlıkta ne mücevherler vardır. Yine bilir ki yokun, yoka eklenmesi yokla birdir. Var’a erişemez, o bekleyen. Ama aşk dediğin bu yoklar aleminde öyle bir hazinedir ki, hiçbir hazine, hakikatte onun yanına yaklaşamaz. Ve aşk hazinesine erip, onun kapısında bekleyen, başka hiçbir hazineye ermeyi, başka hiçbir hazinenin kapısında beklemeyi istemez.

Yalnızlık hazinesi de dedemin anlattığı aşk hazinesi gibidir benim gözümde...Hızlı bir

hayat yaşadım, bana sorarsanız. Çoğunun hayatı böyle değildir. Böyleymiş gibi yapar, yapmaya çalışır. O pozlarda senelerini geçirir. Ben öyle değilim! Evet, ben hızlı bir hayat yaşadım, kaplumbağadan, karıncadan hızlı, bir araba, bir uçak yahut bir füzeden yavaş. Anlattıklarım anlatacaklarım belki de hep buna yöneliktir. Ama arada bir, biraz eskilere de değinirim. Ben de sadece yaşamadım, gördüğüm kadar duyduğum şeyler de vardır bu hayatta. Tüm insanlar böyledir. Hatta en ünlüsü, Anadolu ve milletleri hakkında da epey yazısı olan Herodot, her duyduğunu yazmış. Ona benzer işte, insanların çoğu. Sadece gördüklerini anlatmazlar. Duyduklarını da kendileri yaşamışmış -mış gibi anlatanları çoktur. Bilirsiniz. Ama ben pek öyle olanlardan değilimdir. Bildiğim varsa söylerim, gördüğüm varsa anlatır, duymuşsam şurada duymuştum deyiverir, çıkarım işin içinden.

Kısaca, bir örnekle anlatayım. Doğdum, Eylül ayıymış. Ben bilmem o yılı, o ayı, pek! Doğdum, tez konuştum, tez yürüdüm, tez okudum, 5 yaşımda okula verdiler bu yüzden. 10 yaşımda ilkokulu bitirdim, ortaokulu 14’ümde, 17’imde 2,5 yılda bitiriyordum liseyi. Tamamlattılar 3’e, bir tek dersle. Üniversiteler mevzuum uzundur. Yeri gelirse anlatırım. İlkokula başlama mevzum da epey komiktir. Onu da bilahare anlatırım, okul sevmeyen çocuklar için... Severim çayı, şekerli Türk kahvesini ve sigaray. Çocuklar gibi de çikolatayı, cipsi, dondurmayı. Yemeklerden sarmayı, dolmayı, kuru fasulyeyi, pilavı, sonra cacığı, kızartmaları, salatayı, kısırı, turşuyu...

Kirli masalarda yiyemem yemeğin en basitini bile. Benden evvel el sürülmüş ekmek, geçmez benim de boğazımdan, kullanılmış bardaktan içemem bir bardak su.

Kullanılmış çatal, kaşıktaki da tabakta da böyledir huyum! Herkesin vardır böyle inadı. Seçmem hiçbir yemeği ama hoşlanmadım mı görüntüsünden, kokusundan yahut yapanından, o vakit yemem! Yiyemem! Çocukluk yapmak, çocuklar gibi davranmak kimi zaman en sevdiğim eğlencedir. Sık sık yaparım bunu. Üstelik etrafımdakileri bezdirene dek yaptığım da ara sıra olur. Kimi zaman da hiç yapmam, aslında böyle şeyler benim de hiç hoşlanmadığım şeylerdendir. Bana bakmayın, ben yaparsam, tadında ve kararında yaparım, çokları bunu bilmez. Ayarları yoktur onların. Sululukla çocukluğu, çocuklukla sululuğu ve yine çocuk oyunları ile yetişkin şakalarını hep karıştırırlar. Bundan ben de nefret ederim.

İnsanım. İnsandan doğdum, sizin gibi. Ne işledimse hep bundan ötürü! İnsan olmaktan ötürü...

Severim insanları, hayvanları da... Ve bil cümle canlıyı da. Her ne kadar çoğu insandan hâz almasam da kimi zaman, yine de severim, hep sevdim. İnsanlar beni ne kadar sever, sevdi, sevmiştii, bilemem. Bilmek de istemiyorum. Hoş bilsem de iyi olur aslında, malûm, yalan dünya, nâm ile yürüyor. Nâmı olmayanın işi hepten duman. Fakirin, fukaranın halinin hep öyle olduğu gibi. Hele bir de okur-yazar iseniz nâm gerek insana. İyi insana, daha da çok gerek! Mesela, okurum. İçimde ‘‘Ki!’’ de okur! En

sevdiğim iştir kitap okumak. Bazen hayatımdaki çoğu şeyi, sadece ondan artan zamanlarımda yaparım. Bazen de çoğu şeyi onu yapmak için, es geçerim, yapmam ya da yapamam. ‘‘Okumak, büyük zânaâttir, insanı yüceliğe erıştırir.’’ Düsturunu ilk öğrendiğim günden beri okudum. Elime geçen her bir kitabı...

Eş, dost, akrabadan, okuldan, kütüphaneden ne buldumsa, okudum. Yetmedi üye oldum kimi zaman derneklere, abone oldum gazetelere, dergilere... Okudum! Hâlâ da okurum! Bu satırları yazarken sol yanımdaki kanepemde tam 16 kitap okunmayı bekliyor. Bazılarına başladım, bazılarını özellikle bekletiyorum, bazılarını da gerekli görmezsem okumayacağım. Bazılarının da yarısındayım. Onlar mı beni kölesi yaptı, ben mi onları kölem yaptım bilmiyorum. İkili kölelik bu resmi olarak da tescillenmiştir. Ben onlara çok hizmette bulundum, onlar da bana... İkimizde inkâr edemeyiz bunu... Ben efendilerimi severim, efendilerim sever beni... Hayat bundan ibaret!

Bir kadına âşık olur gibi, insan kitaplara âşık olabilir. İnanın buna, olabilir! Kitaplara ben, çocukluğumda öyle bir âşık oldum ki, denizi görünce, kendini denize atmak isteyen bir adam gibi, her anımda onlara koşmak, kaçmak istedim. Yıllarım böyle geçti. Aşkına karşılığı yazdırdığı şiirlerle verdi kitaplar. Şiiri, kitaplar kadar çok sevdim sonra. İçimde ‘‘Ki!’’ de! Güzel kitapları, güzel şiirleri oldum olası hayranlıkla, defalarca okur, ezberlemeye çabalarım. Onlara duyduğum hayranlıktan içimde büyüyen yazmak hevesimi dindiremez, durduramaz oldum. Ve denedim. Başladım bir kıyısından. Şiirler ilk adımmdı. Yaza yaza nasıl kötü şiir yazılabileceğini iyice

bellemiş oldum, böylelikle. Ustalaşamadım. Ne zamanım oldu ustalığa ne de bir gram aklım erdi kelime oyunlarına.

Hâlâ da ermez. İçimde akan nehrin çağılısını herkese duyurmayı isterdim oysa. Başaramadım sanırım. Gümbürtüsüyle kaldı içimdeki infilâklar. Mantarlar içimdeki ormanda açtı, toplanmadan çürüdü, boş kovana geldi gitti arılar, bulutlar yağmadı, yeşillendiremedi topraklarımı. Ne çok kitap ne çok satır, ne çok ders çıkardı oysa onlardan. Her şeye beni büyüleyen yanından göz attım, başka türlü tâd alamıyorsun yaşamaktan. Tuhaf bir dünya işte bu! Doğduğun andan itibaren yaşamaya başlıyorsun ama peşinde adım adım son günün... Üstelik erdemi yok, saati yok. Aldığın ilk solukla, attığın ilk adımla başlıyor hayatının hafızanda birikme işi. Ölümün de dakika düşmesi ömür payından. Bu yüzden, okuduğum kitaplardan, kaçan zamanın geri dönüşünün olmadığını, ne vakit ki öğrendim; işte o andan

beri, kaçırdığım tek bir an, tek bir gün olmasın istedim. Hızlı bir hayat yaşadım bu yüzden. Karıncadan, kaplumbağadan hızlı, arıdan, füzeden yavaş! Çokları da böyle söyler. Ama değildirler. Ama ben hızlı yaşarken de, sabahlara kadar da koşarak kitap okudum. Oturdum, okudum. Kalktım, kalktığım yerden devam ettim kimi zaman. Kimi zaman, her şeyi bırakıp, kitapların yanına sessizce oturdum. Kitaplardaki hayatlara yetişmek için, kimi zaman ha bire koştum, doğru dürüst bir gün olsun uyumadım, kırk yıllık ömrümde, desem yeridir. Ve uyumadı! İçimde “Ki!” de! Seslendi durdu O’na:

- “Tanrı’m! Nasıl bir ölüyüm ben!

İçinde “Kİ” ’nin içinde “Ki” ’nde, kendini taşıyan!”

KAPADOKYA'DA SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA YEŞİL DOĞA DERNEĞİ'NİN VİZYONU

ABDÜLKADİR AY

Kapadokya, yalnızca Türkiye'nin değil, dünyanın en özel coğrafyalarından biri... Binlerce yıllık tarihi, eşsiz doğal oluşumları, yeraltı şehirleri, **UNESCO** mirası statüsü ve kültürel çeşitliliğiyle bu bölge; doğru yönetildiği takdirde hem ülkemiz hem de bölge halkı için sürdürülebilir bir kalkınma modelinin en güçlü örneklerinden biri olabilir. İşte **Yeşil Doğa Derneği** olarak biz, tam da bu düşünceden yola çıkarak, **Kapadokya'yı** merkezine alan bölgesel kalkınma vizyonu geliştirmiş bulunuyoruz.

Bu yazıda, derneğimizin çalışmaları, özellikle **Orta Şehir Projesinin** bölgeye getireceği yenilikler ve **Kapadokya'nın** geleceği için sunduğumuz sürdürülebilir kalkınma modeli hakkında yaptığım kapsamlı değerlendirmeleri bulacaksınız.

Kapadokya: Bir Coğrafyadan Fazlası

Kapadokya, turizmin kalbi olarak bilinmesine rağmen aslında çok daha büyük bir ekosistemin parçası. **Aksaray, Nevşehir, Niğde ve Kırşehir** illerinin bir bütün olarak ele alındığı bu coğrafya; ekonomik entegrasyon, turizm çeşitliliği, kültürel mirasın korunması ve

çevresel sürdürülebilirlik açısından ortak kader taşıyor.

Bu dört ilin benzer sorunları, benzer potansiyelleri ve benzer beklentileri var. Bu nedenle biz **Yeşil Doğa Derneği** olarak her projeyi bölgesel ölçekli ele alıyor. **Kapadokya'nın** kalkınmasını tek bir ilin değil, dört ilin ortak geleceği olarak görüyoruz.

Yeşil Doğa Derneği'nin Bölgesel Rolü

Merkezi Aksaray'da bulunan derneğimizin misyonu; çevreyi korumak, bölge ekonomisini güçlendirmek, doğal yaşamı sürdürülebilir şekilde gelecek nesillere aktarmak ve kamuoyunda çevre duyarlılığını artırmaktır. Ancak bu misyonu sadece teorik bir çerçevede bırakmıyoruz; sahada çalışan, kamu kurumlarıyla temas halinde olan, üniversitelerle iş birliği geliştiren aktif bir sivil toplum örgütüyüz.

Aksaray'da Merkezimiz olmak suretiyle **Nevşehir, Niğde ve Kırşehir'deki** şube yapılanmalarımız sayesinde **Kapadokya'nın** tüm çeperlerini kapsayan bir çalışma ağına sahibiz. Bu da projelerimizin masa üzerinde kalmasını değil, uygulamaya dönüşmesini sağlıyor.

Orta Şehir Projesi: Bölgesel Kalkınmanın Motoru

Yaklaşık dört yıldır üzerinde çalıştığımız Orta Şehir Projesi, **Kapadokya'nın** ekonomik, turistik ve çevresel potansiyelini bir potada eriten kapsamlı bir kalkınma modeli niteliğinde. Bugüne kadar bölgedeki tüm Valilere sunduğumuz projeye kamu kurumlarından, akademik çevrelerden ve sivil toplumdan güçlü destek aldık en son Aksaray'da

1- TURİZM KONGRE FUAR MERKEZİ

Bu proje sayesinde Ahiler Ajansının desteğiyle yapılacak bir Fuar merkezi Tüm Dünya Turizm firması ve turlarının **Kapadokya** bölgesine gelmesini sağlayacaktır. Gelecekte EMİT türü fuarlara ev sahipliği yapacak olan Fuar Merkezi sayesinde Turist sayısında artış olacak HIZLI TREN gelmesiyle Akdenizden de turist akını başlayacaktır, böylece KAPADOKYA SINIRI ıhlara vadisine evsahipliği yapan Aksaray da giriş kapısıyla başlar Niğde ve Kırşehirin tabiat güzellikleriyle çerçevesini genişletir Nevşehir'in ana unsur olmasıyla hayat bulur. Böylece Nevşehir'de 2 gün kalan turist 4 gün kalması sağlanarak her ile yansıması sağlanabilir.

EMİT KAPADOKYA İLE
TURİST BÖLGEDE 5 GÜN KALMALI...!

Milli İrade platformunun aylık toplantısında *Aksaray Valisi Sayın Mehmet Ali Kumbuzoğlu* ve *Platform Başkanı Aksaray Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. Alp Arıbaş*'ında bulunduğu platform üyelerine sunum yaptık değerli fikirler elde ettik Bu destekler göstermiştir ki Orta Şehir Projesi, sadece bir dernek çalışması değil; bölgenin ortak talebi haline gelmiş bir vizyondur.

Projemizin temel bileşenleri şunlardır:

Turizm, Kongre ve Fuar Merkezi

Kapadokya yalnızca günübirlik turizme değil, kongre turizmi, bilimsel toplantılar, uluslararası fuarlar ve kültürel organizasyonlara ev sahipliği yapabilecek potansiyele sahiptir. Böyle bir merkez kurulması, bölge turizmini 12 aya yayacak ve ekonomik çeşitliliği artıracaktır.

Kapadokya'da Turizm, Kongre ve Fuar Merkezi Vizyonu

Orta Şehir Bölgesi Ekseninde Yeni Bir Kalkınma Modeli

Kapadokya, yüzyıllardır dünyanın dikkatini çeken benzersiz doğal yapısı, kültürel birikimi ve tarihsel atmosferiyle dünya turizminin en özel destinasyonları arasında yer

alıyor. Bugüne kadar bölgedeki turizm hareketliliği büyük oranda balon turizmi, doğal oluşumlar, yeraltı şehirleri ve günübirlik ziyaretler etrafında şekillendi. Ancak Yeşil Doğa Derneği olarak yaptığımız saha araştırmaları, akademik değerlendirmeler ve bölge paydaşlarıyla yürütülen istişareler, Kapadokya'nın yalnızca klasik turizmle sınırlı kalamayacak kadar büyük bir potansiyel taşıdığını açıkça gösteriyor.

Bu noktada, bölgenin ekonomik çeşitliliğini artıracak, turizm sezonunu 12 aya yayacak ve uluslararası tanınırlığını pekiştirecek en güçlü adım, *Turizm, Kongre ve Fuar Merkezi* yatırımının hayata geçirilmesidir.

Neden Kapadokya? Çünkü Türkiye'de Boşta Kalan Büyük Bir Alan Var

Türkiye'de turizm ve fuar organizasyonlarının büyük bölümü İstanbul, Antalya ve İzmir üçgeninde toplanmış durumda. Özellikle turizm odaklı dev fuarların ve kongrelerin neredeyse tümü bu üç ilde gerçekleşiyor. İç Anadolu Bölgesi ise, stratejik konumuna rağmen bu alanda ciddi bir eksiklik yaşıyor.

Oysa Kapadokya;

Türkiye'nin tam merkezine konumlanmış,

Ulaşım avantajları yüksek,

Uluslararası marka değeri taşıyan,

Yılda milyonlarca turist çeken bir bölge.

Bu anlamda, bölgenin potansiyeli ile mevcut fuar-kongre kapasitesi arasında büyük bir boşluk bulunuyor.

Orta Şehir Vizyonu: Lokasyonun Stratejik Gücü

Yeşil Doğa Derneği'nin yaklaşık dört yıldır geliştirdiği Orta Şehir Projesi, Aksaray–Nevşehir hattında konumlanan geniş bir bölgenin ortak kalkınma üssü haline getirilmesini hedefliyor. Bu bölge; Kapadokya'ya yakınlığı, ulaşım aksları üzerindeki merkezi konumu ve geniş bir yatırım

alanı sunmasıyla Turizm, Kongre ve Fuar Merkezi yatırımı için en uygun yerlerden biri.

Orta Şehir'in Nevşehir tarafına yakın bir noktaya kurulacak böyle bir merkez:

Kapadokya'nın marka değerinden güç alacak,

Aksaray, Niğde, Kırşehir ve Nevşehir'in ekonomik sinerjisini tek çatı altında toplayacak,

Ulaşım, konaklama, lojistik ve turizm hizmetlerinin bulunduğu stratejik bir hat üzerinde konumlanacak.

Bu merkez, Kapadokya'nın mevcut turizm altyapısını tamamlayan yeni bir çekim noktası olacaktır.

Kapadokya'da Kongre Turizmi Neden Çok Önemli?

Kongre turistinin bölgeye katkısı olağan turistten yaklaşık 4 katıdır. Çünkü kongre turisti:

Daha uzun süre konaklar,

Daha yüksek harcama yapar,

Bölgedeki kültürel ve ticari faaliyetlere daha fazla katılır.

Kapadokya'nın doğası, kültürü ve tarihsel atmosferi; bilimsel kongreler, uluslararası toplantılar, kültür-sanat etkinlikleri ve temalı fuarlar için benzersiz bir ortam sağlamaktadır.

Bu sayede:

Kapadokya yalnızca sabah balon turlarının merkezi olmaktan çıkacak,

Uluslararası akademik ve ticari buluşmaların odak noktası haline gelecektir.

Uluslararası Fuarlar İçin Yeni Bir Alternatif: İç Anadolu'nun Kalbinde Kapadokya

Türkiye'nin EMITT benzeri büyük fuarları İstanbul, Antalya ve İzmir'de yapılırken İç Anadolu Bölgesi bu alanda geri planda kalıyor. Oysa:

Kapadokya yılda 4 milyonun üzerinde turist ağırlıyor.

Ulaşım ağları (kara yolu, hava yolu) güçlü.

Uluslararası marka bilinirliği zaten yüksek.

Yatırım alanı sıkıntısı yok.

Bu avantajlarla Kapadokya'da kurulacak bir fuar ve kongre merkezi, özellikle:

Turizm,

Doğa sporları,

Yerel ürünler ve gastronomi,

Kültür-sanat,

Tarih ve arkeoloji,

Jeotermal ve sağlık turizmi alanlarında dünya çapında katılım sağlayabilecek etkinliklere ev sahipliği yapabilir.

Özellikle turizm fuarlarının Kapadokya'da yapılması, doğal olarak bölgenin tanıtım sürecine entegre olur ve fuarı bir vitrine dönüştürür.

Ekonomik ve Sosyal Etki: Bir Merkez, Dört İli Kalkındırır

Orta Şehir'de planlanan bu merkez yalnızca Nevşehir'e değil:

Aksaray'a (ulaşım, otelcilik, lojistik, hizmet sektörü),

Niğde'ye (tarım ve gıda fuarları, lojistik destek),

Kırşehir'e (kültür ve akademi odaklı etkinlikler),

Nevşehir'e (turizm ve konaklama yatırımları)

doğrudan ekonomik katkı sağlar.

Bölgesel kalkınma tam da bu tür yatırımlarla gerçekleşir.

Kapadokya, Türkiye'nin Yeni Kongre Başkenti Olabilir

Yeşil Doğa Derneği'nin ortaya koyduğu vizyon; yalnızca bir merkez inşa etmek değil, Kapadokya'yı sürdürülebilir kalkınmanın model bölgesi haline getirmektir.

Orta Şehir merkezli bu proje sayesinde Kapadokya

On iki ay turizm çeken,

Uluslararası etkinliklerle anılan,

Ekonomik çeşitliliği genişlemiş,

İç Anadolu'nun vitrin bölgesi hâline gelmiş bir destinasyon olacaktır.

Ve en önemlisi, bu yatırımın kalbi Kapadokya'da atacak; dört ili kapsayan güçlü bir kalkınma zinciri oluşacaktır.

Bölgesel Havalimanı ve Ulaşım Altyapısı: Orta Şehir Projesi'nin Stratejik Önemi

Kapadokya bölgesi, turizm açısından muazzam bir potansiyele sahip olmasına rağmen ulaşım altyapısı bu potansiyelin önünde

bir sınırlayıcı unsur olarak durmaktadır. Nevşehir Havalimanı, mevcut kapasitesiyle özellikle Antalya ve diğer büyük turizm merkezlerine doğrudan sefer düzenleme konusunda yetersiz kalmaktadır. Bu durum, hem bölge turizminin yıl boyunca çeşitlenmesini hem de uluslararası ziyaretçilerin kolay ulaşımını ciddi şekilde sınırlandırmaktadır.

Orta Şehir Projesi kapsamında önerilen uluslararası bölgesel havalimanı, stratejik konumuyla bu sorunu çözmeyi hedeflemektedir. Orta Şehir bölgesi, Nevşehir'e sadece 35 km, Aksaray'a 32 km, Niğde'ye 63 km ve Kırşehir'e 65 km uzaklıktadır. Bu merkez, dört ilin ortak kullanımına açık olacak şekilde planlanarak hem Nevşehir'in uluslararası yolcu kapasitesini artıracak hem de diğer illerin uzun süredir devam eden havaalanı taleplerini karşılayacaktır.

Bu model, Adana-Mersin arasına kurulan yeni havaalanı örneğinde olduğu gibi bölgesel kalkınmayı tetikleyen bir altyapı yatırımı niteliğindedir. Bölgeye uluslararası seferler ile daha fazla turist çekilebilecek, aynı zamanda ticaret, lojistik ve kültürel etkinlikler açısından da stratejik bir merkez oluşacaktır. Mevcut Kapadokya hava alanı özel uçuşlar için sivil uçuşlarda değerlendirilebilir

Demiryolu Entegrasyonu ve Hafif Raylı Sistem

Bölgesel kalkınmanın sürdürülebilir olması için havalimanının yanında ulaşım ağının güçlendirilmesi kritik önemdedir. Aksaray-Niğde-Kırşehir-Nevşehir hattını kapsayan demiryolu ağı, iller arası entegrasyonu sağlayacak ve bölgedeki turistik hareketliliği kolaylaştıracaktır. Böylece dört ilin tamamına yayılacak bir ulaşım sistemi ile turistler, Kapadokya ve çevresini beş güne yayılmış şekilde gezebilir; bu da hem konaklama sürelerini hem de yerel ekonomiyi güçlendirecektir.

Buna ek olarak KOP İdaresi ile yapılan görüşmeler doğrultusunda geliştirilen hafif raylı sistem, dört ili birbirine bağlayarak hem şehir içi hem de turistik ulaşımı çevreci bir yaklaşımla destekleyecektir. Hafif raylı

5- TERMAL TURİZM - İNANÇ TURİZMİ KÜLTÜR SANAT TURİZM MERKEZİ

Yapılacak çok katlı oteller sayesinde doğal sit alanı merkezlerinde yapılaşmayı önlemek için özel konaklama yatırım merkezi kurulmalı lüks otellerin yapılmasıyla bölge yatacak sayısı artırılarak hem sağlık turizmi, hem dini Turizm hemde sanat turizmne ev sahipliği yapılabilir

sistemin sağladığı hızlı ve güvenli ulaşım, turistlerin bölgeyi daha rahat keşfetmesini sağlayacak ve bölgede yaratılacak ekonomik katma değeri maksimize edecektir.

Gümrük ve Serbest Bölge ile Bölgesel Ekonomi

Havalimanı ve ulaşım altyapısının merkezde toplandığı Orta Şehir bölgesi, gümrük ve serbest bölge kurulması ile de desteklenebilir.

Böylece, tarım ürünlerinden sanayi mallarına kadar tüm ihracat kapasitesi artırılacak ve bölge, İç Anadolu'nun ekonomik motorlarından biri haline gelecektir. Bölgesel kalkınmaya sağlanacak bu katkı, yerel üreticilerin uluslararası pazarlara erişimini kolaylaştıracak, lojistik maliyetlerini düşürecek ve bölge ekonomisinin sürdürülebilirliğini güçlendirecektir.

Özet ve Stratejik Katkılar

1. Uluslararası Bölgesel Havalimanı: Nevşehir ve çevresindeki dört ilin havaalanı ihtiyacını karşılayacak, uluslararası turistleri bölgeye çekecek.

2. Bölgesel Havalimanı

Artan turist potansiyeli, uluslararası aktarımlar ve ticari faaliyetler düşünüldüğünde Kapadokya'nın çok daha geniş kapasiteli bir havalimanına ihtiyacı olduğu açıktır. Projemiz bu alan için stratejik bir planlama sunmaktadır.

3. Demiryolu Entegrasyonu

Bölgenin ulaşım altyapısı güçlenmeden büyük bir kalkınma beklemek gerçekçi değildir. Bu nedenle Aksaray–Niğde–Kırşehir–Nevşehir hattını kapsamına alan bir demiryolu ağı bölgeler arası entegrasyonu sağlayacaktır.

4. Hafif Raylı Sistem

KOP İdaresiyle yapılan görüşmeler doğrultusunda geliştirilen bu fikir; dört ili birbirine bağlayarak hem turistik hem şehir içi ulaşımı rahatlatarak, çevreci bir toplu taşıma modeli sunacaktır.

5. Lojistik Köy ve Serbest Bölge

Bölgenin tarım, sanayi ve ticaret potansiyelini harekete geçirecek bu iki yapı, ihracat kapasitesini yükseltecek ve Kapadokya'yı sadece turizm merkezi değil, ekonomik cazibe merkezi haline getirecektir.

6. Demiryolu ve Hafif Raylı Sistem: Bölge içi ve iller arası turistik ve ticari dolaşımı kolaylaştıracak; turistlerin Kapadokya'yı 5 gün boyunca rahatça gezmesini sağlayacak.

7. Gümrük ve Serbest Bölge: Bölgesel ticareti ve ihracatı artıracak; ekonomik çeşitliliği ve rekabet gücünü yükseltecek.

8. Turistik ve Ekonomik Katkı: Merkezi ulaşım ve lojistik yatırımları, bölge ekonomisine uzun vadeli katma değer sağlayacak; Kapadokya ve Orta şehir bölgesi kalkınmanın odak noktası haline gelecek.

Bu kapsamlı planlama, Orta Şehir Projesi'nin sadece bir ulaşım veya turizm

yatırımı olmadığını, aynı zamanda dört ilin kalkınmasını sağlayacak bütüncül bir bölgesel strateji olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Bu proje, sadece bizim değil; aynı zamanda Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi tarafından "Sürdürülebilir Kalkınma Proje

4- LOJİSTİK KÖY MERKEZİ OLUŞTURULMASI

Türkiye'nin ortasında tüm lojistik firmalarına sunulacak özel ORGANİZE SANAYİ bölgesi sayesinde kargo ve taşımacılıkta DÜNYA İLE yapılacak rekabette bir çok avantaj sağlanması hedeflenmektedir.

Lojistik köy projesi
Ödülü'ne layık görülerek akademik çevrelerin de takdirini kazanmıştır.

Sürdürülebilirlik: Gelişirken Koruma Bilinci

Kapadokya'nın kalkınması, turizm baskısı ve çevresel yıpranmalar göz önüne alındığında çok hassas bir süreçtir. Bu nedenle derneğimiz projelerinde şu ilkeleri temel almaktadır:

Doğal mirası koruyarak kalkınma

Turizmi çeşitlendirerek bölgesel yükü azaltma

Bilinçlendirme kampanyalarıyla yerel halkı sürece dahil etme

Çevresel etkileri en aza indirme

Tarım ve doğal yaşam alanlarını sürdürülebilir yönetimle güçlendirme

Bu yaklaşım sayesinde Kapadokya hem korunmuş hem de ekonomik olarak gelişmiş bir bölge haline gelebilir.

Yerel Yönetimlerle Güçlü İş Birliği

Aksaray, Nevşehir, Kırşehir ve Niğde'deki valilikler, belediyeler, üniversiteler ve kalkınma ajansları ile yürüttüğümüz çalışmalar; Orta Şehir Projesi'nin sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasını sağlamaktadır. Biz dernek olarak proje üretip kenara çekilen bir yapı değil; uygulama süreçlerinde aktif rol alan bir partneriz.

Sonuç:

Kapadokya'nın Geleceği Ortak Sorumluluğumuzdur

Yeşil Doğa Derneği olarak hedefimiz, Kapadokya'nın doğal güzelliklerini koruyarak kırsal kalkınmayı desteklemek, turizm gelirlerini çeşitlendirmek ve bölgenin uluslararası görünürlüğünü artırmaktır. Orta Şehir Projesi'nin ortaya koyduğu vizyon; dört il için değil, tüm İç Anadolu için örnek teşkil edecek niteliktedir.

Kapadokya yalnızca bir tarihi miras değil, gelecek kuşaklara bırakacağımız bir yaşam alanıdır. Bu nedenle sürdürülebilir kalkınma, bir tercih değil, zorunluluktur. Biz de bu zorunluluğun bilinciyle çalışıyor ve bölgenin geleceğine değer katmak için mücadele ediyoruz.

3- ASKERİ BİRLİK / STRATEJİK KENT

Genel Kurmaya bağlı Askeri birliklerinden birinin bölgede konuşlanması stratejik bir önem arz etmektedir. Enerji alanında Doğalgaz depolama tesislerinin varlığı, askeri tatbikat açısından Tuz gölünün yakın olması avantajıyla Milli bir güvenlik alanı oluşturulabilir. Gerek tüm Türkiye'nin ortasında olması gerek havalimanına yakın olması gerekse demiryoluna yakın olması ORTAŞEHİRİN önemini artırmaktadır.

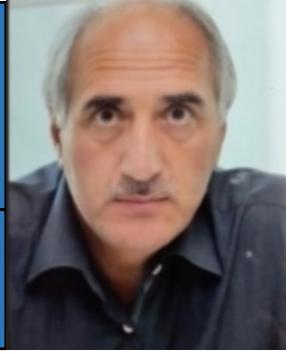
POLİS ÖZEL HAREKAT EĞİTİM ALANI

4 ilin üniversite şehri olması itibarıyla özel hareket birimlerine ihtiyaç duyulmaktadır ayrıca Aksaray ilinde yapılan HAPİSHANE KÜLLYESİ dolayısıyla il içerisinde ekstra güvenlik şemsiyesi ihtiyacı doğacaktır. Özellikle mafya yada terör dolayısıyla yatacak olanların yakınlarının bölgede yerleşecek olmaları halinde il içerisinde huzursuzluk yaratmasının önüne geçilmesi için özel hareket birimlerinin etkin olması düşünülmektedir

HUZUR İÇİN

İSTANBUL’U DİNLIYORUM GÖZLERİM KAPALI

ŞABAN KUMCU

Orhan Veli Kanık, şiire dair düşüncelerini şu cümlelerle ifade eder. “Ben sanat dallarının birbiri içine girmesi taraftarı değilim. Şiiri şiir, resmi resim, musikiyi musiki olarak kabul etmeli. Her sanatın kendine has özellikleri ve kendine ait ifade vasıtaları vardır.

Sanatkâr, kendini verdiği sanatın inceliklerini keşfetmek, hünerini de bu incelikler üzerinde göstermek mecburiyetindedir. **Şiir, bütün özelliği söylenişinde olan bir söz sanatıdır. Yani**

tamamıyla manadan ibarettir. Mana insanın beş duyusuna değil, kafasına seslenir. Dolayısıyla doğrudan doğruya insan ruhuna hitap eder. Bütün kıymeti anlamında olan hakiki şiirin, müzik gibi, bilmem ne gibi ikincil hokkabazlıklar yüzünden dikkatimizden kaçacağını da hatırdan çıkarmamalı... **Appolinaire; “Calligrammes”** adlı kitabında, şiire başka bir sanat daha katıyor: **Resim....** Müzikten yararlanmayı kabul eden şair, neden resimden, hatta daha ileri gidilirse heykelden ya da mimariden yararlanmayı düşünmesin?

Bir de resmi şiire mana halinde sokan şairler ve bu şairleri tutan büyük kalabalıklar var. Onlar, bütün üstün vasıflarını tasvire dayandırmış yazıları şiir saymakta güçlük çekmiyorlar... Zannederiz ki tasvir şiirin şartlarındandır. Her şiir az çok tasvirdir... **Şiirde tasvir bulunabilir ama şiirde esas unsur olmamalı.** Şiiri şiir yapan şey, sadece söylenişindeki özelliktir; o da manaya aittir. Fransız şairi **Paul Eluard’ın** dediği gibi; “**Bir gün gelecek, şiir; sadece kafa ile okunacak, edebiyat da böylece yeni bir hayata kavuşacaktır.**”

Gün Olur

Gün olur, alır başımı giderim,
Denizden yeni çıkmış ağların kokusunda.
Şu ada senin, bu ada benim,
Yelkovan kuşlarının peşi sıra.

.....
Gün olur, başıma kadar mavi;
Gün olur, başıma kadar güneş;
Gün olur, deli gibi....

Bir şiirde takdir edilmesi gereken bir **ahenk** varsa, onu temin eden şey ne vezindir ne de

kafiyedir. O ahenk vezinle kafiye'nin dışında, vezne ve kafiye'ye rağmen vardır. Fakat yine de bazılarının zihninde; “**şiiir dilinin kendine has bir yapısı**” vardır anlayışı devam etmektedir. Bu çeşit insanlar birtakım şiirleri reddederken, “**konusma diline çok benzemiş**” demektedirler.

şiirde teşbih de eşyayı olduğundan başka tiiirli görmek sanatıdır. Bunu yapan insan acayip karşılanmaz. Fakat, gördüğünü herkesin kullandığı kelimelerle anlatan adam; bugünün aydınına göre, “**garip**” kabul edilir.

Kitabe-i Seng-i Mezar

*Hiçbir şeyden çekmedi dünyada
Nasırdan çektiği kadar;
Hatta çirkin yaratıldığından bile,
O kadar müteessir değildi;*

.....
Yazık oldu Süleyman Efendi'ye

.....
*Bir akşam uyudu;
Uyanmayıverdi.
Aldılar götürdüler.*

.....
*Tüfeğini depoya koydular,
Esvabını başkasına verdiler.
Artık ne torbasında ekmek kırıntısı,
Ne matrasında dudaklarının izi;
Öyle bir rüzgâr ki,
Kendi gitti,
İsmi bile kalmadı yadigâr.
Yalnız şu beyit kaldı,
Kahve ocağında, el yazısıyla;
“Ölüm Allah'ın emri,
Ayrılık olmasaydı.”*

Garipçiler diye adlandırılan; **Orhan Veli, Oktay Rıfat ve Melih Cevdet** 1941 yılında yayımladıkları **Garip** adlı kitabın üzerine; “**Bu kitap, sizi alışılmış şeylerden şüpheye davet edecektir,**” ifadesiyle bir kuşak geçirerek; Türk şiirinde şekil, üslup ve anlam değiştiren yeni bir ufka yönelmişlerdir. Geleneksel şiir tarzından

tamamen uzak, ilk bakışta şiir diline “**garip**” gelen, şiir okuyucusunun yabancı sı olduğu, yeni kelime ve söyleyişleri şiire eklemişlerdir. Böylece, **şairanelikten** uzak, alelade, sıradan, basit, sanki bir çırpıda söylenivermiş izlenimi uyandıran farklı bir şiir anlayışına doğru yol alırlar.

Değil

*Bilmem ki nasıl anlatsam;
Nasıl, nasıl size derdimi!
Bir dert ki yürekler acısı,
Bir dert ki düşman başına.
Gönül yarası desem...
Değil!
Ekmek parası desem...
Değil!
Bir dert ki...
Dayanılır gibi değil.*

Orhan Veli şiirde; vezin, kafiye, söz, anlam, muhteva (içerik) ve sanatların iç içe girdiği, **sınırsızlık, mektepsizlik ve mısıracı zihniyete** karşı çıkar. “*Kitabe-i Seng-i Mezar*” ve “*Anlatamıyorum*” şiirleri bu dönemde yazılmıştır. **Orhan Veli**’nin “*Garip*” akımı döneminde yazdığı şiirlerde dikkati çeken bir

.....
*Ovanın yeşili, göğün mavisii,
Ve mimarilerin en ilahisi.*

Orhan Veli, “**Denizi Özleyenler İçin**” şiirinde;

.....
*Hatırlarım ilk görüşümü dünyayı,
Bir midye kabuğunun aralığında;
Suların yeşili, göklerin mavisii,
Lapınaların en harelisi.*

Mısralarıyla parodi (gülünç ve eleştirel oyun) yapmıştır. **Orhan Veli**’nin Ankara Lisesi’nden edebiyat hocası olan **Ahmet Hamdi Tanpınar**, bu konuda kendisiyle yapılan bir röportajda şunları söylemiştir.

“Gençleri seviyorum. Gerçek olan şu ki, onlarla şiirin cevherinde anlaşıyorum. Fakat sanatı ne de olsa ciddiye almalarını, yeni bir ifade tarzı aramalarına keskin ve tahammülü dar zevklerini -elbette hepsinde değil- daha evvel söylenmiş olandan nefretlerini seviyorum. Fakat şiirden hem de gittikçe genişleyen bir zaviye ile uzaklaştıklarını gözlemlemek de mümkün değil. İş yenilik bahsine gelince, bunun sonu gelmez. **Mesele, ne olursa olsun yenide değil; genç, taze ve bakir olmaktadır.** Gençleri seviyorum, fakat canım şiir okumak isteyince; Bala Efendi’nin *Divanı*’nu açıyorum...”

yeni söyleyiş biçimi de “**parodi**”dir. Hafızalarda iz bırakmış bazı şiirlere yeni ve farklı bir özellik vererek, biçimle öz arasındaki ayrılıklarla alay eder, mizahlaştırır. **Ahmet Hamdi Tanpınar**’ın meşhur “**Bursa’da Zaman**” şiirini;

“Edebiyat tarihinde güç kabul edilecek değişiklik, **zevke ait olanıdır**. Şiir zevkinde değişmeyen taraf; müreffeh sınıfların beğenisine hitap etmiş olanlardı. Yaşamak için çalışmaya ihtiyacı olmayan insanlardı. Ancak yeni şiir, sadece o varlıklı sınıfın beğendiği bir şiir olmayacaktır. Bugünün dünyasını dolduran insanlar; yaşamak hakkını sürekli olarak bir didişmenin ve bir mücadelenin sonunda elde edebiliyorlar. **Her şey gibi şiir, onların da hakkıdır, onların da zevkine hitap etmelidir.** Yeni bir zevke, ancak yeni yollarla, yeni vasıtalarla varılır. Yapı temelinden değiştirilmelidir. Mümkün olsa da “**şiir yazarken sadece bu kelimelerle düşünmek gerekir**” diyebilen ve şairleri sınırlayan **dili de atabilsek**.

“Sizin İçin”

*Sizin için, insan kardeşlerim,
Her şey sizin için,
Gece de sizin için, gündüz de;
Gündüz gün ışığı, gece ay ışığı;
Ay ışığında yapraklar;
Yapraklarda merak;
Yapraklarda akıl;
Gün ışığında bin bir yeşil;
.....
Merhabalar sizin için.*

Tarihin beğenerek andığı insanlar daima dönüm noktalarında bulunanlardır. Onlar bir geleneği yıkıp yeni bir gelenek kurarlar. Daha doğrusu kurdukları şey, içlerinden gelen ve yeni şartlara bağlı bir belgeleme sistemidir. Ancak gelecek nesillere intikal ettikten sonra gelenek olur. **Büyük sanatçı namütenahi (sonsuz) sınırlamalar içindedir.** Fakat bu sınırlamalar, ...

hiçbir zaman, öncekiler tarafından konulmuş değildir. O, kitapların öğrettiğinden daha fazlasını arayan, sanata yeni sınırlamalar getirmeye çalışan adamdır... Bir şeyin lüzumunu hissedenler **kurucular**; lüzumsuzluğunu hissedenler de **yıkıcılardır**. Bu çeşit insanlar belki de her zaman başarılı olamazlar

“Ölüme Yakın”

.....
Ölürüz diye mi üzüliyoruz?
Ne ettik ne gördük şu fani dünyada,
Kötülükten gayrı?
Ölünce kirlerimizden temizlenir,
Ölünce biz de iyi adam oluruz...

Başarısızlığın sebeplerinden biri de yapmanın yapılması gerekeni bilmekten farklı oluşudur. Bir insan, kurduğunu mükemmel hale getiremeyebilir. Fakat kendisini hemen takip edecek olana kıymetli bir temel bırakması, her zaman mümkündür. **İnsan, anlaşılmasa sandığı bir şeyi anladığı zaman memnun olur.** Bu itibarla halk tarafından sevilen eserler en kolay anlaşılanlardır.

Edebiyat tarihinde her yeni akım, şiire yeni bir sınır getirdi. Bu sınırı azami derecede genişletmek, daha doğrusu, **şiiri sınırdan**

kurtarmak bize nasip oldu... Bizim kendi hesabımıza, bu sınır genişletme işinde ele geçirdiğimiz ganimetler arasında, **saflık ve basitlik** vardır. Şiirlik güzeli bunlardan çıkarma arzusu bizi, şiirin en büyük hazinesi olan insan hayatının bütün dönemlerini araştırmaya ve onun **bilinç altıyla** yakından ilişki kurmaya sevketti. Zekanın müdahalesiyle **değiştirilmemiş** insan tabiatı, ancak burada bulunabiliyor. Keza insan ruhu; bütün kompleksleri, griftliği, ham ve ilkel haliyle bilinç altında yaşıyor...”

“Anlatamıyorum”

Ağlasam sesimi duyar mısınız,
Mısralarımda;
Dokunabilir misiniz,
Göz yaşlarıma ellerinizle?

Bilmezdim şarkıların bu kadar güzel,
Kelimelerin kifayetsiz olduğunu
Bu derde düşmeden önce.

Bir yer var, biliyorum;
Her şeyi söylemek mümkün;
Epeyce yaklaşmışım, duyuyorum;
Anlatamıyorum.

Melih Cevdet’in “**gelenek ve birikim birbirini tamamlar**” sözüne karşılık; **Orhan Veli**, geleneksel sanatı eleştirir. “**Yenilik**” başlıklı yazısında; evrensel şiirle ilgili düşüncelerini şu cümleyle özetler. “**Asırların yükselttiği sanat**

yapısına bir taş daha ilave etmek...” Böylece hem geleneğe bakış açısını hem de sanatta yeni olana dair düşüncelerini açıklamış olur. **Garip akımı, yalın, sade ve basit şiiri, hayatın seslerini şiire taşır. Simitçiye, martıya,**

*balıkçıya ses verir. Senelerden beri ihmal edilen
kalabalıkların, yığınların hayatları şiire girer.*

*Konuştukları dil ve hayat tarzlarıyla kendilerini
anlatırlar.*

“Galata Köprüsü”

*Dikilir köprü üzerine,
Keyifle seyredirim hepinizi.
Kiminiz kürek çeker, sıya sıya;
Kiminiz midye çıkarır dubalardan;
Kiminiz dümen tutar mavnalarda;
Kiminiz çımacıdır halat başında;
Kiminiz kuştur, uçar, şairane;
Kiminiz balıktır, pırıl pırıl;
Kiminiz vapur, kiminiz şamandıra;
Kiminiz bulut havalarda;*

*.....
Kiminiz düdüktür, öter,
Kiminiz dumandır tüter;
Ama hepiniz hepiniz....
Hepiniz geçim derdinde.*

“Şiir, yani söz söyleme sanatı... Doğal şartlar içinde bilinç altını yazı haline getirmemiz imkansızdır. Bilinç altında bulunan şeyler nasıl şeyler? Onu bir sanatçı bir alimden çok daha iyi, çok daha derinden hissedebilir. Eseri de bu hissedişin taklidinden başka bir şey değildir. **Sanatçı mükemmel bir taklitçidir.** Çünkü onlar taklit edilecek şeyi bilmenin yeterli olmadığını, taklitte de usta olmak gerektiğini kavramış

insanlardır. Eğer böyle olmasaydı, biz onların samimiyetlerine inanmayacaktık. **Sanatçı, bizi söylediklerinin samimi olduğuna inandırmalıdır.**” Orhan Veli, şiirin bütün değerini anlamda arayan yeni şiirle; **“sürrealizm”** (gerçek üstücülük) arasında bir bağ olduğunu düşünür. “Şiir öyle bir bütündür ki, bütünlüğünün farkında bile olunmaz...”

“Birdenbire”

*Her şey birdenbire oldu.
Birdenbire vurdu gün ışığı yere;
Gökyüzü birdenbire oldu;
Mavi birdenbire.
Her şey birdenbire oldu;
Birdenbire tütmeye başladı duman topraktan;
Filiz birdenbire oldu, tomurcuk birdenbire,
Yemiş birdenbire oldu.*

Mısracı zihniyet, bize mısraların olduğu gibi, onun parçaları olan kelimelerin de incelenmesi ve çözümlenmesi imkanını verir. Kelime üzerinde düşünmek, onun güzelliğini veya çirkinliğini tespit etmeye çalışmak; şiire, kelime halinde, soyut bir **“şiir unsuru”** anlayışı getirmiştir. *Yüz kelimeli bir şiirde, yüz tane güzellik arayan insan vardır. Halbuki bin*

kelimelik bir şiir bile, bir tek güzellik için yazılır... Eğer bir bina, maddelerinin taşıdığı güzellik dışında bir güzelliğe sahip değilse sanat eseri sayılmaz... Eski şiirin özelliği, söyleyiş biçimidir. İsmi de **“şairane”dir.**” Orhan Veli’nin burada “şairanelik”ten kastettiği; “kötü şiirler”dir. Şiirde “sulu gözlülük”tür. Nükteyi şiire dönüştürme çabasıdır.

“Ave Maria”

Eski günler geri mi gelecek?

*Rüzgâr tersine esiyor...Niçin?
Kımıldıyor kozasında böcek,
Bildiği hayata doğmak için.*

.....
*Sesler mi çözülüyor derinde.
Nedir durup dinlediklerimiz?
Şarkı mı söylüyor Semiramis,
Babil'in asma bahçelerinde?*

Bu söyleyiş biçimini ortaya çıkarabilecek kelimelerden oluşmuş **sözlük**; yazarken şairane olmak isteyenle, okurken şairaneyi arayan insanın kafasında, zorunlu olarak ortaya çıkar. O sözlüğün çerçevesinden kurtulmadıkça şairaneden kurtulma imkânı yoktur. Şiire yeni bir dil getirme çabası, işte böyle bir kurtulma arzusundan doğuyor. **“Nasır” ve “Süleyman Efendi”** kelimelerinin şiire girmesini hazmedemeyenler; şairaneye tahammül

edebilenler, hatta onu arayanlar, hem de bilhassa arayanlardır...”

Orhan Veli'nin, “*Garip*”ten önce (1936-1939) yılları arasında yazdığı; “Buğday”, “Ebabil”, “Düşüncelerimin Başucunda”, “Eldorado”, “Ave Maria” “Masal” ve “Odamda” şiirlerinin çoğunda vezni ve kafiyei dikkatle kullanmıştır. Çocukluk hatıraları, tabiat sevgisi, umutsuzluk ve yalnızlık gibi temaları akıcı bir ifadeyle işlediğini görürüz.

“Masal”

*Çocuk gönlüm kaygılardan azade,
Yüzlerde nur, ekinlerde bereket,
At üstünde mor kakıllı şehzade,
Unutmaya başladığım memleket.*

Orhan Veli, Oktay Rıfat ve Melih Cevdet; *Garip*'te ortaya koydukları ilkelere uzun süre bağlı kalamazlar. Orhan Veli, 1945 yılında yazdığı “*Garip*” in ikinci baskısına sadece kendi şiirlerini alır. Önsözün başına koyduğu **“Garip İçin”** başlıklı kısa yazıda; hayal kırıklığını ifade eder. “Yazdıkça fark ediyorum; *Garip*'in müdafaasına kalkışmış gibi bir halim var. *Garip*'i başkalarından evvel kendime karşı savunmak isteyişim, ondaki kusurları, başkalarından çok kendim bildiğim içindir. *Garip*'i yazdığım zaman, daha çok *garipliğin* nereden geldiğini düşünmüş, şiirin kıymeti üzerinde o kadar kafa yormamıştım. Ama

bugün öyle değil. Şiir üzerinde hem tecrübem fazla hem de bilgim...”

Orhan Veli'nin “*Garip*” sonrası ve “*Garip*” çizgisi dışında, özlem duygularını dile getirdiği; **“Vazgeçemediğim”, “Yolculuk”, “İstanbul’u Dinliyorum”, “Yenisi”, “Birdenbire”, “İstanbul Türküsü”** gibi şiirleri, Türk Edebiyatı’nın unutulmaz eserleri arasındadır. Son dönemlerinde yazdığı ve gerçekten şairane ifadelerin hâkim olduğu ölçülü, kafiyei şiirleri; diğer birçok şiiri gibi ezberlenmiş ve hafızalarda yerini almıştır. **“Çok Şükür”** şiirinde; *başkasına ait ve bir hayat belirtisi olan ayak sesine şükreder.*

“Çok Şükür”

*Bir insan daha var, çok şükür evde,
Nefes var,
Çok şükür, çok şükür.*

“Pır Pırlı” şiirinde; *bir insanın hayata bağlılığını ve bahar rüzgarıyla beraber içine doğan sevincini anlatır.*

“Pır Pırılı Şiir”

*Uyandım baktım bir sabah,
Güneş vurmuş içime,
Kuşlara yapraklara dönmüşüm.
Pır pır eder bahar rüzgarında,
Kuşlara yapraklara dönmüşüm.
Cümle azam isyanda,
Kuşlara yapraklara dönmüşüm,
Kuşlara yapraklara.*

İnsanın ve hayatın bir bütün halinde anlamlı hale geldiğini “Yaşamak” şiirinde şöyle anlatır.

“Yaşamak”

*Biliyorum kolay değil yaşamak,
Ama işte,
Bir ölünün hala yatağı sıcak,
Birinin saati işliyor kolunda,
Yaşamak kolay değil ya kardeşler,
Ölmek de değil,
Kolay değil bu dünyadan ayrılmak.*

Orhan Veli, şiirlerinde **bir iç sese** kulak verir. **“Sessizlik, sukut ve sükûn”** kelimelerini sıkça kullanır. Onda sessizlik; düşüncelere gömülüp, kendisiyle baş başa kalan bir insanın, içine kapanıp hayatı sorguladığında görülen bir durumdur. Buna eşlik eden duygu da genellikle

yalnızlık duygusudur. İnsanoğlunun hissettiği yalnızlık bazen bir sancı şeklinde konuşma arzusu doğururken, bazen de eşyaların sesiyle dindirilmeye çalışılır. *Fakat her şekilde bu duygu, sesle buluşan, sesi arayan ve sestten kaçan bir yalnızlıktır*

“Yalnızlık”

*Bilmezler yalnız yaşamayanlar,
Nasıl korku verir sessizlik insana,
İnsanlar nasıl konuşur kendisiyle,
Nasıl koşar aynalara,
Bir cana hasret,
Bilmezler...*

Orhan Veli, bazen içindeki sestten kaçır veya dışındaki bir sesi arar.

“Tren Sesi”

*.....
Bir tren sesi,
Duymaya göreyim,
İki gözüüm iki çeşme*

Şairin yalnızlıktan kaçarken yaptığı şey görünürde sesi aramak olsa da esasında varlığı aramaktır. “Kurt” şiirinde, sessizliğe çağrıda bulunur.

*Susmak istiyorum, susmak bugün,
Susmak...
Hiçbir üzüntü duymadan.*

Sessizlikten aradığı şey;

*Anlamak istiyorum ne yapar,
Rüzgârı boşalınca yelkenli.*

Sorusunun cevabıdır, ölümden varlıktan sonrasıdır. Bu şiirinde sessizliğin adı sevdadır.

“Sevdaya mı Tutuldum?”

*Benim de mi düşüncelerim olacaktı,
Bende mi böyle uykusuz kalacaktım,
Sessiz, sedasız mı olacaktım böyle?
Çok sevdiğim salatayı bile,
Aramaz mı olacaktım?
Ben böyle mi olacaktım?*

Hayata yürekten bağlı olan Orhan Veli, şiirlerinde hayatın renklerine sesleri de ekler. Dışındaki sesleri içindeki seslerle bütünleştirerek kendi sesini oluşturur. **Ses bir çeşit hayatı duyma, hissetme halidir.** Mısralarında canlılığın kaynağı hayatın sesleriyken, *seslerin kaynağı da şehir ve*

tabiattır. Şehir bütün kalabalıklığı, gürültüsü, hiç bitmeyen telaşı ve bütün sesleriyle mısralara taşınır. **“İstanbul’u Dinliyorum”** şiirinde **İstanbul’a gözüyle değil, kulağıyla bakar.** Dinlemekle başlayan şiirde, kulaklar şehrin sesini dinler, hayata tanıklık eder. **Her şey bir ses halinde idrak olunur.**

İstanbul’u Dinliyorum, Gözlerim Kapalı

*Önce hafiften bir rüzgâr esiyor,
Yavaş yavaş sallanıyor,
Yapraklar ağaçlarda,
Uzaklarda çok uzaklarda,
Sucuların hiç durmayan çingirakları,
İstanbul’u dinliyorum gözlerim kapalı.*

Sevilen bir şehir, uzaktan bir bütün olarak, derin özleyişlerle göz önünde canlandırılıyor. Uyanık bir rüya hali. Fakat bu rüyanın içinde gerçek vardır. Göz önünde canlanan manzara, asla manası teferuatla dolu bir fotoğraf gerçeği değildir. Her şey bir ses halesi içinde idrak olunuyor. Sesin içinde tabiatın ve hayatın hayalleri kaynaşüyor. **Yavaşlık, uzaklık, hafiflik.** Asıl İstanbul kalabalığı, gürültüsü, kirliliği, can sıkıntısı, çamuru, teriyle, bizde hiç böyle bir tesir uyandırmaz. Güzelliği hissetmek için, belli bir seviyede gerçeklerden uzaklaşmak lazımdır. **Varlık rüya haline gelmezse bile hatura olmalı, ağırlıklarından kurtulmalıdır.**

Önce hafiften esen bir rüzgâr, yavaş yavaş sallanan yapraklar, güzelim bahar rüzgârı, fıstıklar arkasından beyaz ay, tabiat... Orhan Veli’nin bütün güzel şiirlerini ve dünyanın bütün güzel şiirlerini ebedi varlığıyla dolduran tabiat... Sonra insanlara hayat veren unsurlar. Sucuların hiç durmayan çingirakları... Tabiat tek başına güzel değildir. Gerçekte olduğu gibi şiirde de insanla bir arada bulunmalıdır. **İnsani olan heyecan vericidir.** Delikanlılık çağına has canlılığı, çevresiyle daima etkileşim halinde bulunması, sıra dışı, “garip” şiirlerine rağmen, öz itibarıyla gerçek bir şairdir.

.....
İstanbul’u dinliyorum gözlerim kapalı;
*Serin serin Kapalı Çarşı;
Cıvı cıvı Mahmut Paşa;*

*Güvercin dolu avlular.
Çekiş sesleri geliyor doklardan,
Güzelim bahar rüzgarında ter kokuları;
İstanbul'u dinliyorum gözlerim kapalı.*

Biz dış dünyayı beş duyu organlarından gelen uyarılarla tanırız. Edebiyatçı, eserinde **gerçeklik izlenimi ve güzellik** duygusu uyandırabilmek için; duyularından bol bol faydalanır. Fakat beş duyu organı bize asıl hakikati vermez. Hatta onlar bizi aldatabilir de. Asıl hakikat daha ötede ve daha derindedir. Ona duyu organlarından çok **hayal** ve **akıl** gücüyle ulaşılır. İnsanlar daima var olanı aramışlar, bu aramada onlara hayal ve akıl kılavuzluk etmiştir. Orhan Veli'nin şiiri, beş duyu organlarına bağlı bir gerçekliği yansıtır. Aynı zamanda tasavvufun getirdiği bir iç hesaplaşmayla beş duyunun dışına çıkmaya çalışan; bazen bir Mevlevi şeyhi, bazen bir bohem olabilen bir **“Garip”** tir, *Orhan Veli. İstanbul'u tüm sesleriyle seven şair; bazen şehri dinler, bazen de adına türküler yakar.*

“İstanbul Türküsü”

.....
*Urumeli hisarına oturmuşum,
Oturmuş da bir türkü tutturmuşum,
İstanbul'un mermer taşları,
Başıma da konuyor, konuyor aman, martı kuşları,*

.....
*İstanbul'da Boğaziçi'ndeyim;
Bir garip Orhan Veli,
Veli'nin oğlu;
Tarifsiz kederler içindeyim.*

Melankolisini türkülerle ve gözyaşlarıyla yaşayan şair, tren sesi duyduğunda ağlar. Sesler, üstü örtülü duyguları harekete geçirir. **“Manzara”** şiirinde akşam serinliğinde uzaktan gelen deniz kokusuna, karşı evin arkasından doğan Ay'a, tramvay sesini de ekleyerek çizdiği resmi tamamlar. Tramvay sesi, şehrin, hareketin

ve İstanbul'da yaşayan mutlu, memnun insanların ruh halini yansıtır. Şehri tamamlayan sesler arasında bir diğer ses de araba sesidir. Tabiat seslerini de ustalıkla kullanır. Kuşların **bölük bölük** geçişi, kesintili ötüşlerindeki ritm, **sürü sürü, çığlık çığlık** ikilemeleriyle şiirde **ahengi** yakalar.

“Baharın İlk Sabahları”

*Tüyden hafif olurum böyle sabahlar,
Karşı damda bir güneş parçası,
İçimde kuş cıvıltıları, şarkılar;
Bağıra bağıra düşerim yollara;
Döner döner durur başım havalarda.*

Şair için **güvercin ve kumru sesi**, bazen bir yol davetiyesidir.

“Kumrulu Şiir”

*Duyduğum yoktu ne vakittir,
Güvercin sesi, kumru sesi, pencerede,
İçime gene,
Yolculuk mu düştü nedir?
Nedir bu yosun korkusu,*

Garipçiler bir arada: (Soldan sağa) Orhan Veli, Şinasi Baray, Oktay Rıfat ve Melih Cevdet Anday

*Martıların gürültüsü havalarda,
Nedir?
Yolculuk olmalı, yolculuk.*

Orhan Veli'nin güçlü işitme duygusunun bir yansıması olarak "Garip" önsüzünde eleştirdiği **musiki** "Garip" sonrasında, şiirinin vazgeçilmezleri arasına girer. Musiki sevgisi onu *şarkılardan türkülere* oradan *da ilahlilere* götürür. Bazı musiki formları, onun şiirlerinde; **hüznün ve efkarın sesi olur. Türküler** onun için çok önemlidir. Birçok şiirinin başlığı

olmuştur. *İstanbul Türküsü, Son Türkü, Uzun Bir İstirabın Sonunda ve Bir Saadet Anında Gelecek Ölümün Türküsü, Sucunun Türküsü, Yol Türküleri* gibi, hayata ve ölüme şahitlik ederler. *Şairin son isteği, bütün güneşler batmadan ve son yolculuğuna çıkmadan bir kez daha türkü söyleyebilmektir.*

"Son Türkü"

.....
*Durdu beni ölüme götüren kervan,
Eski bir şarkı söyleniyor rüzgârda.
Duydum ki sevmeyi bilen dudaklarda,
Benim ilahilerim hala okunan.*

"*Uzun Bir İstirabın Sonunda ve Bir Saadet Anında Gelecek Ölümün Türküsü*" şiiri; Ölümün hüznünlü vedasına, geçmişin özlemle dolu seslerinin eklendiği bir şiirdir. Şarkılarla yaşanan hayata, bir türküyle veda edilir. Bir

ilahiyle anılarda ölümsüzleştirilir. Şiir, *bir saadet anında beklenen ölüme yakıştırılan bir türküdür. Efkarı, hüznü ve tüm yaşanmışlığıyla bir ömrün özeti gibidir...*

"Uzun Bir İstirabın Sonunda ve Bir Saadet Anında Gelecek Ölümün Türküsü"

*Bir sahile vuracak günlerimiz,
Günler ki namütenahi ıstırap;
.....
Şekillenecek ruhu çeken kutup,*

*Sevmek kadar tatlı, yaşamak kadar,
Kısa bir anın ötesinde bahar...
İşte o dem ki bir ömrü unutup,*

*Açacağız nurdan kapılarını,
Bugün vadedilen cennetimizin,
En güzel en son memleketimizin,
Bulacağız ışıktan pınarını.*

*Gün vuracak baktığımız her yüze,
Ve kızlar kucaklarında çiçekler,
Ebedi baharı getirecekler,
Bu yeniden başlayan ömrümüze...*

Aşkın, acının, hasretin ve kederin dili olan türküler, şiirin içine yerleştirerek, duygularını estetik bir dille anlattığı şiirlerinde **türkü hem hüznün nedeni hem de ilacıdır**. Türküler; **“tarifsiz kederleri”** anlatmaya kelimelerin yetmediği yerde şairin imdadına yetişir. Orhan Veli, Garib’i ortaya çıkaran anlayıştan ve aşırı yenilik arkasında koşarken getirdiği yasaklardan uzaklaştıkça, şiir alanındaki değeri artmış ve en **başarılı eserlerini geri dönerken, daralan çemberleri genişletirken vermiştir**.

Şair, güzel bir dil ve üslupla **La Fontaine’in Fabllerini** tercüme etmiş, **Nasreddin Hoca’dan** bazı fıkraları başarılı bir biçimde manzum yazı haline getirerek, bu iki şahsiyetin felsefesine yakınlık duymuştur. Şiirlerinin hikâye karakteri taşıması, hayat karşısında gerçekçi ve alaycı tavrı, **çocuklara duyduğu ilgi ve sevgi** bu seçimde önemli bir rol oynar. **Orhan Veli’nin çocuksu bir ruh taşıdığını şiirlerinden kolayca anlamak mümkündür**. Orhan Veli kitaplar vasıtasıyla halk şiirini iyi tanımış, halk kültürüyle yakından ilgilenmiştir. **Divan şiirini de beğenir**, bu konuda şöyle der;

“Ben Divan şiirini beğeniyorum. ...Eski Türk cemiyeti dilini büyük bir dil yaparak Avrupalılara öğretebilseydi Divan şiiri dünyanın en büyük şiirlerinden biri olurdu.”

Hayatı boyunca **bohem bir entelektüel** olarak İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerde yaşayan Orhan Veli’nin çok genç yaşta ölümü, yol arkadaşlarına derin bir üzüntü yaşatmıştır...

Oktay Rıfat, “...Şiir bizim için yaşamaktan ayrı bir şey değildi. Hayallerimizi, duygularımızı, düşüncelerimizi ortaklaşa

kullandık. Bu macerada da el ele yürümek bizi birbirimize bağladı. Bundan dolayı, Orhan’ın acıklı akıbeti biraz da bizim akıbetimiz sayılır. Aynı günlerde, aynı yerlerde, aynı yaşlarda bizi bir arada tutan şiirin çizdiği kader demek böyle bitirmiş...”

“Konuşkan değildi zaten. Çok tatlı susardı. İnsan onunla saatlerce konuşmadan iyi vakit geçirebilirdi.” Tarifsiz kederler içindeyim.” Benim içinde herkes gibi büyük bir şair, büyük bir insan öldü. Ama bu kadar değil. Kolum, kanadım kırıldı. Azaldım, eksildim.”
Melih Cevdet

“Orhan Veli, Oktay Rıfat ve Melih Cevdet sokaktaki adamın şiirine yönelerek şiiri insan içine çıkarmışlar, şiire kasket giydirmişler, şiire elma yemeyi öğretmişlerdir. Kısaca şiir; halkın malı, halktan biri olmuş, günlük tartışmalar arasına girmiş, herkesin konuştuğu ortak bir konu halini almıştır,”
Cemal Süreyya

“...Şiir dilinin, musiki gibi bütün insanlığın anlayabileceği bir dil olduğuna inanıyorum. **Dünya milletleri birbirlerini, belki her şeyden önce, şiirle anlayacaklardır. Şiir tercüme edilir, fakat şiiri bir şair tercüme etmelidir**. Bütün dünyayı dolaştım. Hiçbir yerde gerçek şiiri bulamadım. Meksika’da bulur gibi olmuştum; Türkiye’de buldum. **Şiiriniz, Fransa’da veya herhangi bir Avrupa ülkesinde birinci sınıf şiirdir**. Bununla övünebilirsiniz. Üstelik bu şiirin bir özelliği var. **O da Avrupalı olduğu kadar yerli oluşu, milli oluşu; Avrupalı olduğu halde, Avrupa şiirinin taklidi olmayışıdır.**” **Philippe Soupault**. Fransız, şair, yazar ve eleştirmen.

Orhan Veli, 1914’te İstanbul’un Beykoz semtinde doğdu. Çocukluğu Beykoz ve

Beşiktaş'ta geçti. Galatasaray Lisesi'nin İlkokul kısmına yatılı verildi. Fransızcaya büyük bir ilgisi ve kabiliyeti vardı. Edebiyata merakı ilkokulda başladı. Yazmayı ve okumayı çok seviyordu. Lisenin ilk sınıfında edebiyat hocası *Ahmet Hamdi Tanpınar'dı*. Ondan gördüğü destekle yazılar ve şiirler yazdı. İlkokul son sınıfta **Oktay Rifat**'la, lise birinci sınıfta da **Melih Cevdet**'le karşılaştı. 1932 yılında Ankara Lisesi'ni bitirdi. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümüne yazıldı. İki yıl okuduğu fakülteyi bitirmeden ayrıldı. PTT Genel Müdürlüğü'nde ve Millî Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu'nda çalıştı. Yaprak adlı on beş günlük sanat dergisini çıkardı. Şiir kitapları, nesirleri (makale, eleştiri, hikâye), Fransızcadan yaptığı, şiir, piyes ve hikâye tercümeleri vardır. **14 Kasım 1950'de** Ankara'da vefat etti. *İstanbul, Rumeli Hisarı, Aşiyân Mezarlığı'nda "baharları kıpkırmızı çiçek açan bir erguvan ağacının gölgesinde"* yatmaktadır. Rahmetle anıyoruz.

Kaynakça:

-Bilge Ercilasun, Orhan Veli Kanık, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1998. / Mehmet Kaplan, Edebiyatımızın İçinden, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2004. / Ahmet Hamdi Tanpınar, Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, İstanbul, 1975. / Elif Sayar, Orhan Veli'nin "İstanbul'u Dinliyorum" Şiiri Üzerinden İstanbul'u Göstergebilimsel Okumak, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, doktora tezi. / Özlem Fedai, Üç Garip Varmış Diyeler, Türk Dili, eleştiri, inceleme, 2019. / Funda Bulut, Orhan Veli Şiirinde Yaşamın Sesleri, Vefatının 70. Yıldönümünde Bir Garip Orhan Veli, Sakallı Fatih, Bilge Yayıncılık Eğitim, Ankara, 2020.